

PRIEKŠVārds

Latvijas ilgtspējīgās attīstības indikatoru pārskats 2006 (turpmāk tekstā – Pārskats) izstrādāts atbilstoši *Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs* (turpmāk tekstā – Pamatnostādnes), Nacionālajā attīstības plānā un nozaru stratēģijās noteiktajām politikas prioritātēm, mērķiem un rīcībām. Pārskata mērķis ir saturiski koncentrēti un vizuāli viegli uztverami sniegt valsts attīstības tendenču novērtējumu, ar indikatoriem parādot virzību mērķu sasniegšanai prioritārajās tautsaimniecības nozarēs, sociālajā sfērā, vides kvalitātes saglabāšanā un dabas resursu izmantošanā un nodrošinot iespējas cēloņsakarību analīzei.

Pārskatā atspoguļotas galvenās problēmas, izvērtējot Pamatnostādņu prioritārās jomas. Dažos gadījumos Pārskata vajadzībām nācās precizēt Pamatnostādņēs noteiktos indikatorus. Jāpiebilst, ka darbā izmantoti tikai līdz šim jau apkopotie dati un informācija. Papildu apsekojumi indikatoriem nepieciešamo datu apkopošanai nav veikti, tāpēc Pārskatā nav novērtēti visi Pamatnostādņēs minētie indikatori.

Pārskatā apkopotā informācija norāda uz cēloņsakarībām, saistot sabiedrības labklājības tendences ar būtiskiem tautsaimniecības attīstības procesiem un vides kvalitātes saglabāšanu.

Pārskata indikatori, atbilstoši prioritārajām tēmām, strukturēti sadaļās: “Vide”, “Ekonomika” un “Labklājība”, un tas ļauj spriest, kādi ekonomiskie faktori novērojami Latvijas prioritārajās nozarēs enerģētikā, transportā, būvniecībā, tūrismā, lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā un kā tie ietekmē sabiedrības labklājību un veselību, dabu un bioloģisko daudzveidību, vides piesārņojumu, dabas resursus un vides kvalitāti, kā arī izvērtēt līdz šim veikto pasākumu lietderību un efektivitāti.

Tematiski tik daudzveidīgs pārskats sagatavots, sadarbojoties 37 dažādu nozaru ekspertiem un zinātniekiem. Pārskata izstrādē piedalījušies Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Satiksmes ministrijas, Zemkopības ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas, Vides ministrijas un to institūciju pārstāvji.

Pārskata tipogrāfiskais izdevums aptver 37 prioritāros indikatorus, kurus papildina 67 Pārskata elektroniskajā versijā pieejamie indikatori. Pārskats publicēts arī v/a “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra” mājas lapā www.lvgma.gov.lv.

Pārskata mērķauditorija – politiķi, nozaru eksperti, zinātnieki, izglītības iestāžu darbinieki, uzņēmēji un sabiedrība.

Ilze Kirstuka
direktora vietniece vides kvalitātes jautājumos
v/a “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra”

IEVADS

Ilgospējīga attīstība aptver trīs savstarpēji saistītas dimensijas: ekonomikas, sociālo un vides, un tai nepieciešama šo trīs dimensiju savstarpēja integrācija. Vides aizsardzības aspekti tiek integrēti visās tautsaimniecības nozarēs, lai nodrošinātu veselīgu, drošu dzīvi un labklājību gan esošajām, gan arī nākamajām paaudzēm. Arvien lielāku lomu ilgtspējīgā attīstībā iemanto dažādi ekonomiskie instrumenti, sabiedrības izglītošana un preventīvie pasākumi.

Valsts un pašvaldību pārvaldei nepieciešama precīza, nepārprotami skaidra un laikus sniegta informācija politikas prioritāšu noteikšanai, politikas veidošanai un ieviešanas lietderības un efektivitātes novērtēšanai. Savukārt, uzņēmumu vadība ieinteresēta saņemt informāciju par veikto pasākumu ietekmi ne tikai uz uzņēmumu attīstību, bet arī tautsaimniecības izaugsmi kopumā, vides kvalitātes saglabāšanu un dabas resursu izmantošanu, kā arī sabiedrības labklājību, ieplānojot jaunus pasākumus. Iedzīvotāji un sabiedriskās organizācijas vēlas būt informēti par sabiedrības attīstības tendencēm.

Lai informācija atbilstu augstākminētajām prasībām un būtu pēc iespējas viegli uztverama, izstrādāti indikatori, kas ļauj:

- sabiedrībai uzzināt, vai tās attīstība ir ilgtspējīga;
- novērot un izvērtēt stratēģiju mērķu sasniegšanas un rīcību ieviešanas gaitu;
- salīdzināt ilgtspējīgu attīstību globālā mērogā.

Tā kā daudzus pasākumus un procesus ir grūti izmērīt un izsvērt, atspoguļot grafiski, grūti arī tiem piemērot indikatorus. Līdzšinējā starptautiskā pieredze liecina, ka tos piemēro tikai daļai stratēģisko mērķu. Jāņem arī vērā, ka indikatoru kopa `izgaismo` nelielu sabiedrības attīstības daļu un pastāv risks izlaist no redzesloka svarīgus attīstības procesus citās jomās. Tāpēc jo būtiski apzināties jaunu indikatoru nepieciešamību specifiskās jomās, kas, savukārt, nosaka prasības jauniem datiem un informācijai turpmākajos novērtējumos. Tomēr svarīgi ir uzturēt pārvaldāmu indikatoru skaitu, kas atbilst nepieciešamajām zināšanām.

Indikatori:

- ir stratēģisko mērķu orientēti un jutīgi reaģē uz procesu izmaiņām;
- ir pamatoti ar ticamiem, zinātniski precīziem un salīdzināmiem datiem/informāciju;
- attiecas uz noteiktu laika periodu un teritoriju.

Indikatori nepieciešami:

- politikas prioritāšu noteikšanai;
- politikas pasākumu ieviešanas gaitas novērtēšanai;
- ieviesto pasākumu lietderības un efektivitātes novērtēšanai.

Dabas resursu ieejošās plūsmas 2002. gada dati

	Ieguve	%	Imports	%	KOPĀ	%
Fosilie energoresursi	142 000	0,6	2 654 250	29,3	2 796 251	8,7
Nemetāli	6 323 000	27,6	1 347 257	14,9	7 670 285	24,0
Metāli	0	0,0	2 072 982	22,9	2 072 982	6,5
Kūdra*	712 000	3,1	0	0,0	712 003	2,2
Koksne	9 154 533	39,9	638 412	7,1	9 792 985	30,6
Zivis	113 680	0,5	31 855	0,4	145 535	0,5
Medījамie dzīvnieki	1 818	0,0	0	0,0	1 818	0,0
Lauksaimniecības biomasa	6 471 785	28,2	635 169	7,0	7 106 982	22,2
Citi produkti	0	0,0	1 666 368	18,4	1 666 368	5,2
Kopā	22 918 816	100,0	9 046 293	100,0	31 965 209	100,0
Neatjaunojamie	7 177 000	31,3	7 740 857	85,6	14 917 888	46,7
Atjaunojamie	15 741 816	68,7	1 305 436	14,4	17 047 321	53,3

Dabas resursu ieejošās plūsmas 2005. gada dati

	Ieguve	%	Imports	%	KOPĀ	%
Fosilie energoresursi	12 000	0,0	3 794 500	23,2	3 806 500	8,0
Nemetāli	12 902 000	41,7	3 024 688	18,5	15 926 730	33,7
Metāli	0	0,0	3 926 010	24,0	3 926 010	8,3
Kūdra*	791 000	2,6	0	0,0	791 003	1,7
Koksne	9 115 228	29,5	1 704 553	10,4	10 819 810	22,9
Zivis	148 870	0,5	27 012	0,2	175 883	0,4
Medījамie dzīvnieki	2 534	0,0	0	0,0	2 534	0,0
Lauksaimniecības biomasa	7 960 632	25,7	897 856	5,5	8 858 514	18,7
Citi produkti	0	0,0	3 014 652	18,4	3 014 652	6,4
Kopā	30 932 264	100,0	16 389 271	100,0	47 321 635	100,0
Neatjaunojamie	13 705 000	44,3	13 759 850	84,0	27 464 894	58,0
Atjaunojamie	17 227 264	55,7	2 629 421	16,0	19 856 741	42,0

Dabas resursu eksports 2002. un 2005.gadā

	2002	%	2005	%
Fosilie energoresursi	1 000	0,0	511 000	3,6
Nemetāli	389 116	3,9	298 523	2,1
Metāli	1 341 569	13,5	2 725 041	19,1
Kūdra*	0	0,0	4 000	0,0
Koksne	7 505 893	75,3	8 305 211	58,1
Zivis	25 412	0,3	38 334	0,3
Medījамie dzīvnieki	0	0,0	0	0,0
Lauksaimniecības biomasa	386 090	3,9	1 037 593	7,3
Citi produkti	315 778	3,2	1 375 361	9,6
Eksports	9 964 858	100,0	14 295 063	100,0
Neatjaunojamie	2 047 463	20,5	4 913 925	34,4
Atjaunojamie	7 917 395	79,5	9 381 138	65,6

Dabas resursu plūsmas indikatori

		2002	2005
iedz sk.		2 345 768	2 306 434
IKP, milj.Ls		5465,1	7016,9
IKP, milj.EUR		9 759,107	12 530,179
DMI/iedz	t/iedz	13,627	20,517
DMC/iedz	t/iedz	9,379	14,319
produktivitāte, IKP/DMI	Ls/t	170,97	148,28
intensitāte, DMC/IKP	kg/Ls	4,03	4,71
produktivitāte, IKP/DMI	Eur/t	305,30	264,79
intensitāte, DMC/IKP	kg/Eur	2,25	2,64

SAĪSINĀJUMI

AER	atjaunojamie energoresursi
ANO	Apvienotu Nāciju organizācija
BVZ	bioloģiski vērtīgi zālāji
CO ₂	ogļskābā gāze
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DMB	dabiskie mežaudžu biotopi
DMC	tiešais dabas resursu patēriņš
DMI	dabas resursu ieejošā plūsma
DU	Dobsona vienības
EM	Ekonomikas ministrija
EMAS	Vides pārvaldības un audita shēma
ES	Eiropas savienība
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities – Eiropas Kopienu Statistikas birojs
Gg	Gigagrami (Gg=kilotonnas)
IAP	Ilgspējīgas attīstības pamatnostādnes
IKP	iekšzemes kopprodukts
KPEP	kopējā primāro energoresursu piegāde
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LNLP	Latvijas nacionālā Lisabonas stratēģija
Ls	lati
LVGMA	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra
LZRA	Latvijas Zivju resursu aģentūra
milj.	miljons
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NAI	notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
NAP	Nacionālais attīstības plāns
NATO	North Atlantic Treaty Organisation – Ziemeļatlantijas līguma organizācija
NMGOS	nematāna gaistošie organiskie savienojumi
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
OSNV	ozona slāni noārdošās vielas
pp	procentpunkti
PPS	pirktspējas paritātes standarts
PVPI	produkcijas vienības darbaspēka izmaksas
PZDG	potenciāli zaudētie dzīves gadi
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SSNP	Skolēnu starptautiskā novērošanas programma
TEN	Eiropas transporta tīkls
tūkst.	tūkstotis
TVS	Tautsaimniecības vienotā stratēģija

IZMANTOTĀ LITERATŪRA:

- Akvakultūras ilgtspējīgas attīstības un vadības stratēģija Latvijā, 2006. (FAO tehniskās palīdzības projekta dokuments)
- Ārtelpu gaisa piesārņojuma ietekme uz cilvēku veselību.
http://www.sva.lv/vfu/dokumenti/Artelpu%20gaiss_veseliba.doc
- Bērniem piemērota Latvija 2004. – 2007. gadam, 2004.
<http://ppd.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=3571>
- Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programma 2003. – 2006. gadam, 2003.
- Brīvprātīgā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas programma, 2005.
- Būvniecības nacionālā programma 2003. – 2012. gadam, 2002.
- COM(2006) 2006/0134 (CNS) priekšlikums Padomes regulai, ar ko izveido daudzgadu plānu Baltijas jūras mencu krājumiem un šo krājumu zvejai.
- Darba devēju nozaru apvienība un lielāko darba devēju aptauja, 2005.
- Derīgie izrakteņi. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai, 1999.
- Eiropas Padomes regula (EK) Nr. 52/2006 (2005.gada 22.decembris), ar ko 2006.gadam nosaka zvejas iespējas un ar tām saistītos nosacījumus konkrētiem zivju krājumiem un zivju krājumu grupām, kuri piemērojami Baltijas jūrā.
- Eiropas Padomes Regula (EK) Nr.1198/2006 par Eiropas Zivsaimniecības Fondu.
- Enerģibilance 2005, 2006.
- Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007. – 2016. gadam, 2006.
- Ērču encefālīta epidemioloģiskā situācija 2002.gadā, 2003.
http://www.sva.lv/epidemiologija/bileteni/ppais/erces/2003/ee_2002.htm
- Finanšu ministrijas darbības stratēģija 2007. – 2009. gadam, 2006.
- G. Eberhards. Jūra uzbrūk! Ko darīt?, 2004.
- G. Eberhards. Procesi Latvijas jūras krasta joslā, 2005.
- G. Skagale. Skarbais, maigais, mainīgais, 2006.
- Ietekmes uz Vidi stratēģiskā novērtējuma vides pārskats Nacionālajam attīstības plānam 2007. – 2013.g., 2006.
- Informatīvs ziņojums „Par Apvienoto Nāciju Tūkstošgades attīstības mērķu izpildi Latvijā”, 2005.
- Izglītības attīstības koncepcijas 2002. – 2005. gadam, 2002.
- Izglītības finansēšana Latvijā, 2001.
- Īrijas piemērs, 2006.
- Jaunu bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana. Projekta atskaite, 2006.
- Jūras krasta ģeoloģisko procesu monitorings, 2005.
- Klimatu pārmaiņu samazināšanas programma 2005. – 2010. gadam, 2005.
- Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu likums, 1998.
- LATMA. 2006. (6;7), 2005. (2;3;5;) Informatīvs izdevums „Jakts”.
- Latvijas imigrācijas politika: problēmas un perspektīvas, 2006.
- Latvijas konverģences programma 2005. – 2008., 2005.
- Latvijas lauksaimniecība un lauki, 2006.
- Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004. – 2006. gadam, 2004.
- Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007. – 2013. gadam., 2006.
- Latvijas meža politika, 1998.
- Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005. – 2008. gadam, 2005.
- Latvijas Nacionālais rīcības plāns nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai 2004. – 2006. gadam, 2004.
- Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādnes, 2003.
- Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādnes, 2005.
- Latvijas tūrisma attīstības programma 2006. – 2008. gadam, 2006.
- Latvijas tūrisma attīstības rīcības plāns 2006. gadam, 2006.
- Lauku atbalsta dienesta publiskais pārskats. 2006., 2005., 2004., 2003., 2002.
- Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra. Virszemes ūdeņu kvalitātes pārskats 2005, 2006.
http://www.lvgma.gov.lv/produkti/sowq_lv/2005/
- Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra. Virszemes ūdeņu kvalitātes pārskats 2004, 2005.

- http://www.lvgma.gov.lv/produkti/sowq_lv/2004/
LR ceturtais nacionālais ziņojums ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām ietvaros, 2006.
LR gada pārskati par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem, 2000. – 2005. gads.
Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006. – 2010. gadam, 2005.
Mācīšanās nākotnei. Latvija OECD valstu starptautiskajā skolēnu sasniegumu novērtēšanas programmā 1998. – 2004., 2004.
Mājokļu politikas pamatnostādnes, *Projekts*, 2005.
Meža kaitēkļu monitoringa rezultāti 2005. gadā, 2006.
Meža nozare Latvijā 2005, 2005.
Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes, 2006.
MK noteikumi Nr. 588. Noteikumi par gaisa kvalitāti.
Nabadzības raksturojošie rādītāji Latvijā, 2004.
Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008., 2004.
Natura 2000 finansēšana. Rokasgrāmata, 2005
Novērtējums par ozona slāni noārdošo vielu izņemšanu no saimnieciskās aprites Latvijā 1993. – 2005. gadā, 2005.
Pamatnostādnes nodokļu un nodevu sistēmas attīstībā, 2005.
Pamatnostādnes „Izglītības attīstības koncepcija 2006. – 2010. gadam”, 2005.
Pamatnostādnes par lauksaimniecības attīstību Latvijas laukos 2003. – 2006. gadā., 2004.
Par stratēģiskās plānošanas un vidējā termiņa budžeta plānošanas ieviešanu valsts pārvaldē, 2006.
Pārskats par bērnu stāvokli Latvijā 2004. gadā, 2005.
Pārskats par gaisa kvalitāti Latvijā 2005. gadā, 2006.
Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2005. gadā.
<http://www.izm.gov.lv/default.aspx?tabID=16&lang=1&id=1717>
Pārskats par tautas attīstību 2004/2005: Rīcībspēja reģionos, 2005.
Pētījums par transporta biodegvielu saistību ar enerģētiku un lauksaimniecības sektoriem, 2004.
Pirmā līmeņa meža monitoringa 2005. gada novērojumu rezultāti, 2006.
Pļavu un lauksaimniecības zemju sugu un biotopu monitorings 2005. gadā. Projekta atskaite, 2005.
Potenciāli zaudētie dzīves gadi Latvijā 1999. – 2005. gadā, 2006.
Putni palieņu pļavās, 2005.
Reģionu attīstība Latvijā, 2004.
Rīcības programma Valsts kopējo emisiju gaisā samazināšanai, 2004.
„Rīgas attīstības ilgtspējība. Iespējas un izaicinājumi”, 2005.
Rīgas pilsētas satiksmes drošības baltā grāmata 2005. – 2009. gadam.
<http://www.satdep.lv/Demo/Satiksmes%20organizacija/baltagramata.htm>
Rīgas pilsētas gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības programma, 2004.
<http://www.agenda21riga.lv/webclosed/?id=300333>
Rīgas vides pārskats 2001. http://www.ceroi.net/reports/riga/latviski/lv1_index.htm
Sabiedrības veselības pilotmonitoringa ziņojums, 2005.
<http://www.sva.lv/petijumi/Pilotzin.doc>
Sabiedrības veselības stratēģijas ieviešanas rīcības programma 2004. – 2010. gadam.
Sabiedrības veselības stratēģijas mērķu sasniegšanas monitorings, 2006.
Saktiņa D., Meyers W.H., 2005., Eiropas Savienības līdzfinansētās un nacionālās lauku atbalsta programmas Latvijā: gatavojoties jaunajam programmēšanas periodam. Diskusiju materiāls.
Savlaicīgu pamatizglītības apguvi traucējošo faktoru kopums, 2004.
Sociālā situācija Eiropas savienībā, pārskats 2004. gadā, 2005.
Sociālais ziņojums par 2002. – 2003. gadu, 2004. http://www.lm.gov.lv/doc_upl/LV_II_nodalja.pdf
Starptautiskie kvalitātes standarti ISO 14000 un EMAS, 2000. Profesionālās apmācības kursu materiāli.
Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004.
Tematiskā stratēģija dabas resursu ilgtspējīgai izmantošanai. Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. COM(2005) 670 galīgā redakcija. Briselē, 21.12.2005.
Transporta attīstības nacionālā programma 1996. – 2010. gadam, 1995.
Transporta attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam, 2006.
Tūrisma attīstības valsts aģentūras mārketinga stratēģija 2006. – 2010. gadam, 2005.
Uzņēmējdarbība un inovācijas, 2006.
http://www.mk.gov.lv/doc/2005/FMProgr_140806.doc
Ūdri Latvijā, 1999.

- Vai Latvijai nepieciešama darbaspēka imigrācija?, 2006.
- Valsts ceļu satiksmes drošības nacionālā programma, 1999.
http://www.csdd.lv/documents/normativedokumenti/nacprg/nac_pr.pdf?SID=b733ec74a8236f419b8f365f45c6b440
- Vides veselības indikatori Latvijai 2005, 2005.
- Ziņojums par kaļķakmens resursu pieejamību Latvijā un iespējām izsludināt starptautisku tenderi jaunas cementa rūpnīcas izveidei, 2005.
- Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2004.
- Ziņojums par progresu Tautsaimniecības vienotās stratēģijas īstenošanā, 2006.
- Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, Statistikas pielikums. Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā?, 2005
- Ziņojums par vides investīcijām 2005, 2005.
- Zivju resursu atražošanas valsts programma 2001. – 2010.g., 2000.
- Zivsaimniecības attīstības valsts programma 1995. – 2010.gadam, 2000.
- Zivsaimniecības nozares Nacionālais stratēģiskais plāns 2007. – 2013. gadam, 2006.
- Bergmanis U., Petrins A., Cirulis V., Matusiak J., Kuze J., 2006. Lesser Spotted Eagle Aquilina pomarina in Latvia - current status, endangerment and perspectives. Populationsökologie Greifvogel – und Eulenarten 5 (2006); 95 – 115
- /4/ State of Europe's Common Birds 2005,2006
- Council of the European Union, 2006. Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) – Renewed Strategy. Brussels, 9 June 2006
- EEA Report No 9/2005. Sustainable use and management of natural resources.
- Gregory R.D., Van Strien A., Vorisek P., Gmelig Meyling A.W., Noble D.G., Foppen R.P.B., Gibbons D.W. 2005., Developing indicators for European Birds.
- How much bioenergy can Europe produce without harming the environment?, 2006.
- IEA-EUROSTAT-UNECE Energy Questionnaire, 2004.
- Keišs O., 2005. Impact of changes in agricultural land use on the Corncrake *Crex crex* population in Latvia. Acta Universitatis Latviensis, 2005, Vol. 691, Biology, pp. 93–109
- Latvia's National Inventory Report for 1990-2004 – submitted under the United Nations Convention on Climate Change, 2006.
- Learning for Tomorrow's World. First Results from PISA, 2003.
- Moll, Bringezu, Schütz, 2003. Resource use in European countries: an estimate of materials and waste streams in the Community, including the imports and export using the instruments of material flow analysis, Zero study. European Topic Centre on Waste and Material Flows, Copenhagen.
- Philipp Schepelmann, 2006. The tool family of Material Flow Analysis (MFA)
- Stefan Bringezu, 2006. Materializing Policies for Sustainable Use and Economy-wide Management of Resources: Biophysical Perspectives, Socio-Economic Options and Dual Approach for the European Union. Wuppertal Papers No 160, June 2006.
- Structures of the taxation systems in the European Union, Data 1995-2004, 2006.
- Total Ozone Mapping Spectrometer. http://jwocky.gsfc.nasa.gov/teacher/ozone_overhead_v8.html
- Transport and environment: facing a dilemma. TERM2005: indicators tracking transport and environment in the European Union., 2005.

LATVIJAS REPUBLIKAS VIDES MINISTRIJA

Latvijas ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskats 2006

LATVIJAS VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN
METEOROLOĢIJAS AĢENTŪRA

RĪGA 2007

Latvijas ilgtspējīgas attīstības indikatoru pārskats 2006

© Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Redaktori:

Ilze Kirstuka, Elīna Podskočija, Iveta Šteinberga

Autori:

Normunds Kadiķis (1 – 4, 6 – 11), Evita Kaļinka (10), Juris Kalvāns (1, 6, 7 – 9, 11)
Gunda Kleinberga – Karsa (2, 3, 4), Ilze Opermane (53 – 56), Juris Pakalns (68, 78 – 80),
Gunta Piņķe (36 – 40, 44, 51, 57 – 59), Jānis Reķis (31, 32, 64 – 67), Sanita Sīle
(26, 29, 30, 33 – 35, 45 – 50, 52, 81 – 96, 98 – 104), Marta Smita (27, 28) Iveta
Šteinberga (97), Ilze Štrausa (42, 43), Dace Vainauska (5, 12, 13, 14 – 25, 60 – 63, 69 – 77)

Konsultanti:

Ilze Apine, Ainars Auniņš, Lāsmaa Āboliņa, Harijs Baranovs, Valda Baroniņa, Uģis Bergmanis, Vilnis Bernards, Daina Bojāre, Inita Buce, Aija Budreiko, Vija Buša, Intars Cakars, Indra Ciukša, Linda Dombrovska, Agita Gancone, Edgars Grīnis, Marianna Heislere, Lāsma Irša, Laura Jankovska, Aldis Kārklīšs, Sarmīte Kondratjeva, Aija Kore, Sabīne Krumholde, Gundega Kuzmina, Evita Lujāne, Anda Masejeva, Ilona Mendziņa, Inese Miķelsone, Solvita Muceniece, Līga Meļko, Ilze Oša, Lelda Pamovska, Sanita Pavasare, Aiga Petkēvica, Māra Plotniece, Ilze Prūse, Helēna Rimša, Uldis Riņķis, Jānis Sietiņšons, Lauris Siņics, Jolanta Skrule, Marta Smita, Iveta Šteinberga, Normunds Strūve, Inta Vadone, Vladislavs Vesperis, Māris Vītiņš, Jānis Zandbergs

Kartogrāfiskais materiāls:

Harijs Baranovs

1. DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

1.1. IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

1. **Virszemes un pazemes ūdeņu ņemšanas apjoms un izmantošana tautsaimniecības nozarēs**
2. Ūdens zudumi ūdeņu ņemšanas un pārvades infrastruktūrā
3. **Prioritāro zivju ūdeņu objektu skaits, kuri neatbilst ūdens kvalitātes prasībām**
4. Upju ūdensobjektu ekoloģiskā – saprobioloģiskā kvalitāte
5. Dabiskajās ūdenstilpēs izlaisto zivju mazuļu un kāpuru skaits
6. **Kopējā slāpekļa un kopējā fosfora izplūdes ūdenī no piesārņojuma punktveida avotiem**
7. Virszemes ūdeņos novadīto notekūdeņu daudzums
8. Pazemes ūdens krājumu izmantošanas intensitāte

1.2. JŪRAS VIDE

9. **Augu barības vielu – nitrātu slāpekļa un fosfātu fosfora vidējās koncentrācijas Rīgas līcī ziemā**
10. Augu barības vielu – kopējā slāpekļa un kopējā fosfora pārrobežu pārnese Daugavas upē un ieplūde jūrā
11. Naftas un tās produktu noplūdes jūras piekrastē un jūrā Latvijas teritoriālajos ūdeņos
12. **Latvijas kopējā zivju nozveja Baltijas jūrā**
13. Galveno zivju sugu nārsta bara biomasa

1.3. ZEMESDZĪĻU RESURSI

14. **Derīgo izrakteņu krājumi un ieguves apjomi**

1.4. MEŽU RESURSI

15. **Mežaudžu kopējā krāja un koksnes ieguves apjomi**
16. Meža veselība
17. Limitēto medījamo dzīvnieku populāciju apsaimniekošana

1.5. ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

18. **Zemes lietojuma veidu un zemes apauguma izmaiņas**
19. Meža zemju platību dinamika
20. Jūras pamatkrasta kopējās pārmaiņas

2. BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

21. **Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju īpatsvars**
22. **Lauku putnu indekss**
23. Indikatorsugu populāciju lielumu izmaiņas
24. Dabisko mežaudžu platību īpatsvara izmaiņas
25. Dabisku pļavu platības, kurām piesaistīti platību atbalsta maksājumi

3. KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

3.1. OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

26. **Ozona slāņa biezums stratosfērā**

3.2. KLIMATA PĀRMAIŅAS UN GAISA KVALITĀTE

- 27. **Gada vidējās un vidējās minimālās gaisa temperatūras**
- 28. Dienu skaits ar sniega segu

3.3. KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

- 29. **Siltumnīcefektu izraisošo gāzu izmeši**
- 30. **Sēra dioksīda (SO₂), slāpekļa oksīdu (NO_x), nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS) un amonjaka (NH₃) izmeši**
- 31. Atjaunojamo energoresursu īpatsvars
- 32. Enerģijas ražošanā emitēto siltumnīcefekta gāzu apjoms uz IKP vienību

4. ATKRITUMI UN APSAIMNIEKOŠANA

- 33. **Radītais kopējais atkritumu daudzums**
- 34. Pārstrādāto atkritumu daudzums
- 35. Pārstrādātais un reģenerētais izlietotā iepakojuma daudzums

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

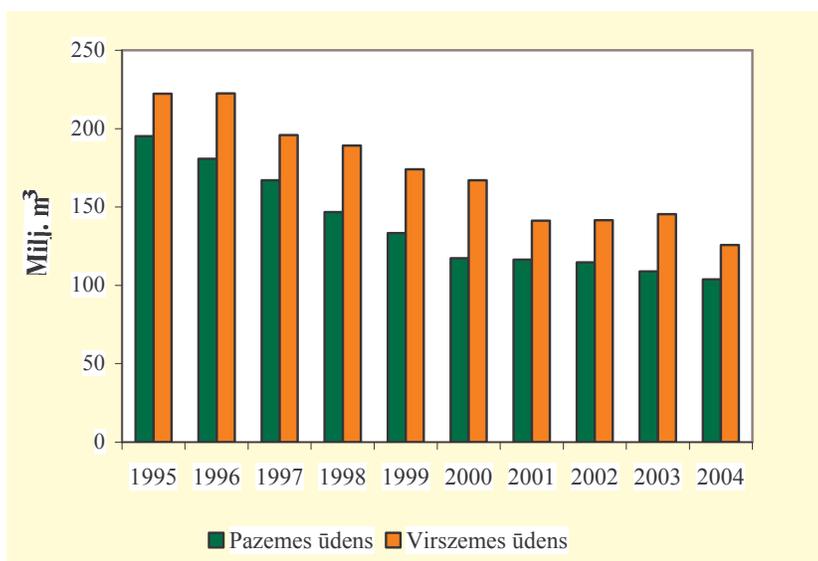
1. *Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. *Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens lietošanu, īpašu uzmanību pievēršot pazemes ūdens resursu saglabāšanai un eitrofikācijas apdraudētiem ezeriem un ūdenstilpēm* (Nacionālais vides politikas plāns, 2004).

1. Virszemes un pazemes ūdeņu ņemšanas apjoms un izmantošana tautsaimniecības nozarēs

Dažādās tautsaimniecības nozarēs Latvijā izmanto gan virszemes, gan pazemes ūdeņus. Ūdeni no virszemes ūdens avotiem iegūst nedaudz vairāk nekā no pazemes ūdens avotiem.

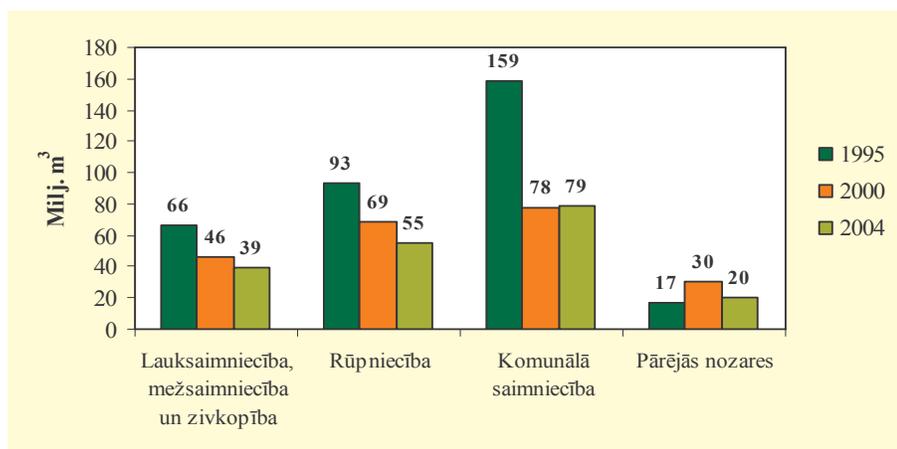
Ūdens ņemšanas apjomi laikā no 1995. gada līdz 2001. gadam samazinājušies par 39 %, un pēc tam periodā līdz 2005. gadam stabilizējušies. Galvenie iemesli tam ir precīza ūdens uzskaitē ar mērierīcēm un ūdens resursu cenu pieaugums, kas lietotājus rosina ekonomiskāk un racionālāk izmantot ūdeni.

1.1. attēls. Pazemes un virszemes ūdeņu ņemšanas apjomi Latvijā, milj. m³

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Lielāko daļu ūdens (2004. gadā – 49 %) patērē komunālā saimniecība – dzīvē ūdens apgādei un izmantošanai citām sadzīves vajadzībām. Rūpniecībā tiek izmantoti 25 %, lauksaimniecībā – 18 %, bet pārējās nozarēs – tikai 8 % no visa iegūtā ūdens daudzuma. Kopš 1995. gada ūdens izmantošana komunālajā saimniecībā ir samazinājusies par 50 %, samazinājums vērojams arī rūpniecībā un lauksaimniecībā.

1.2. attēls. Ūdens izmantošana tautsaimniecības nozaru griezumā, milj. m³

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Kopš 1995. gada ūdens ieguve un patēriņš Latvijā kopumā ir samazinājies aptuveni par 40 %. Ūdens resursu izmantošanas uzskaitē un cenu politika ir veicinājusi ūdens resursu racionālāku izmantošanu – jo īpaši komunālajā saimniecībā.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

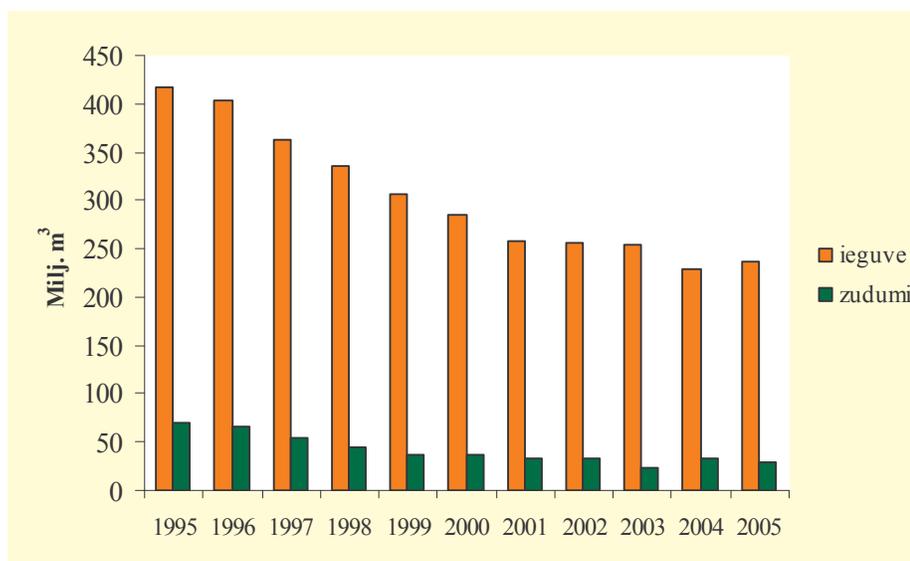
1. *Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. *Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens lietošanu, īpašu uzmanību pievēršot pazemes ūdens resursu saglabāšanai un eitrofikācijas apdraudētiem ezeriem un ūdenstilpēm* (Nacionālais vides politikas plāns, 2004).

2. Ūdens zudumi ūdeņu ņemšanas un pārvades infrastruktūrā

Uzskaitītie ūdens zudumi ir ūdens daudzums, kas zudis ūdens transportēšanas ceļā no ūdens ņemšanas līdz izmantošanas vietai, kā arī no ūdens lietošanas līdz otrreizējās izmantošanas vietām. Galvenais ūdens zudumu cēlonis ir pārvades sistēmu sliktais tehniskais stāvoklis. Nereti pie ūdens zudumiem pieskaita arī to izmantoto ūdens daudzumu, par kuru lietotājs dažādu iemeslu dēļ nav samaksājis, piemēram, nepilnīgas uzskaites rezultātā.

2005. gadā ūdens zudumi bija 28775 tūkst. m³, kas ir 12 % no iegūtā ūdens apjoma. Lielākie ūdens zudumi konstatēti komunālajā saimniecībā – 24 % no patērētā ūdens apjoma. Savukārt lauksaimniecībā ūdens zudumi nepārsniedz 3 %, bet rūpniecībā – 1.5 % no patērētā ūdens daudzuma.

2.1. attēls. Pazemes un virszemes ūdens ieguve un zudumi, milj. m³

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Kopš 1995. gada ūdens patēriņa apjoms samazinājies par 43 %, bet ūdens zudumu apjoms – par 59 %. Ūdensapgādes un pārvades sistēmas tehniskais stāvoklis pakāpeniski tiek uzlabots, līdz ar to ūdens mazāk tiek transportēts pa bojātiem un novecojušiem cauruļvadiem. Zudumu samazināšanās izskaidrojama arī ar uzlabojumiem ūdens resursu uzskaitē. Novērotas atšķirības dažādās nozarēs, piemēram, rūpniecībā ūdens zudumi palielinājušies par 1%, savukārt lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivkopībā – samazinājušies.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

Latvijā kopumā vērojama ūdens zudumu samazināšanās tendence tā ņemšanas un pārvades infrastruktūrā.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

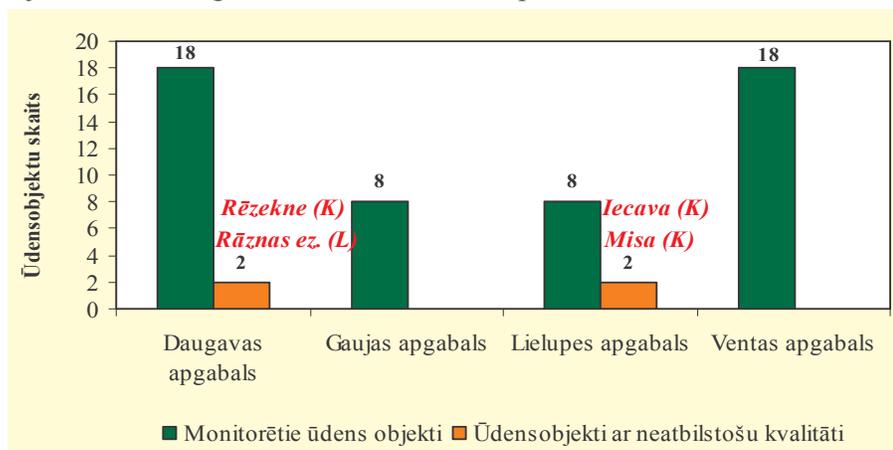
1. Nodrošināt labu kvalitāti (stāvokli) visos pazemes un virszemes ūdeņos, novērst to tālāku piesārņošanu un pakāpeniski samazināt esošo piesārņojumu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Saglabāt Latvijas ūdeņu bioloģisko daudzveidību un populāciju struktūru (Nacionālais vides politikas plāns, 2004).

3. Uzlabot pazemes un virszemes ūdeņu kvalitāti, novērst to tālāku piesārņošanu un pakāpeniski samazināt esošo piesārņojumu (Nacionālais vides politikas plāns, 2004).

3. Prioritāro zivju ūdeņu objektu skaits, kuri neatbilst ūdens kvalitātes prasībām

Latvijā ir noteiktas 70 lašveidīgo un 53 karpveidīgo zivju upes vai atsevišķi to posmi, kā arī 26 lašveidīgo un 19 karpveidīgo zivju ezeri. Lašveidīgās zivis ir prasīgākas pret ūdens kvalitāti. Normatīvie akti nosaka divas kvalitātes rādītāju grupas prioritārajiem zivju ūdeņiem – robežlielumus (obligāti ievērojamie) un mērķlielumus (vēlamie kvalitātes rādītāji). Jāņem vērā, ka ūdens kvalitāti var ietekmēt arī mainīgie klimatiskie un hidroloģiskie apstākļi. Tāpēc īpaša uzmanība jāvelta ūdens objektiem, kuri regulāri neatbilst kvalitātes prasībām.

3.1. attēls. Prioritāro zivju ūdeņu objektu skaits, kuri 2004. - 2005. gadā neatbilda ūdens kvalitātes robežlielumu prasībām (K – karpveidīgo zivju ūdeņi; L – lašveidīgo zivju ūdeņi)

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2004. un 2005. gadā prioritāro zivju ūdeņu robežlielumu prasībām Daugavas upju baseinu apģabalā neatbilda 1 karpveidīgo zivju upes posms (*Rēzekne no Sakstagala līdz Lubāna ezeram*) un 1 lašveidīgo zivju ezers (*Rāznes ezers*). Savukārt Lielupes apģabalā prasībām neatbilda 2 karpveidīgo zivju upes – *Iecava* un *Misa*. Gaujas un Ventas apģabalā prioritāro zivju ūdeņu kvalitāte šajos gados ir bijusi apmierinoša.

Galvenais iemesls neapmierinošai prioritāro zivju ūdeņu kvalitātei lašveidīgo zivju ūdeņiem ir nepietiekams ūdenī izšķīdušā skābekļa daudzums, bet karpveidīgo zivju ūdeņiem – paaugstinātas amonija jonu koncentrācijas, kas liecina par lokālu organiskā piesārņojuma ietekmi, ko rada lauksaimniecība un nepietiekami attīrīti apdzīvoto vietu notekūdeņi.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

Lielākā daļa prioritāro zivju ūdeņu kvalitāte atbilst normatīvo robežvērtību prasībām.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

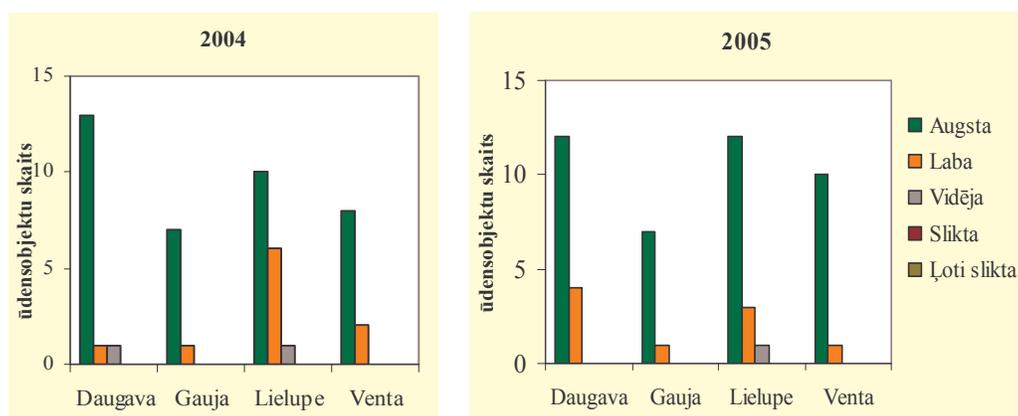
1. Nodrošināt labu kvalitāti (stāvokli) visos pazemes un virszemes ūdeņos, novērst to tālāku piesārņošanu un pakāpeniski samazināt esošo piesārņojumu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens lietošanu, īpašu uzmanību pievēršot pazemes ūdens resursu saglabāšanai un eitrofikācijas apdraudētiem ezeriem un ūdenstilpēm (Nacionālais vides politikas plāns, 2004).

4. Upju ūdensobjektu ekoloģiskā – saprobioloģiskā kvalitāte

2004. un 2005. gadā lielākā daļa (attiecīgi 73 % un 80 %) Latvijas upju ūdensobjektu¹ atbilda augstai saprobioloģiskajai kvalitātei, kas nozīmē ļoti zemu piesārņojuma līmeni ar viegli noārdāmām organiskām vielām. Pēdējo gadu dati norāda, ka ūdens kvalitāte ir uzlabojusies.

2005. gadā Latvijā tikai 1 upju ūdensobjekts (*Svēte no Vilces upes līdz Tērvetes upei* Lielupes upju sateces baseinu apgabalā) no 51 monitorētajiem neatbilda augstai vai labai saprobioloģiskajai kvalitātei. Savukārt 2004. gadā vismaz laba kvalitāte nebija 2 ūdensobjektos (pa vienam Lielupes un Daugavas sateces baseinu apgabalos, attiecīgi - *Svēte no Vilces upes līdz Tērvetes upei* un *Ludza no iztekas līdz Čodarānu upei*).

4.1. attēls. Upju ūdensobjektu saprobioloģiskā kvalitāte Latvijā

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2005. gadā gandrīz visu novēroto ūdensobjektu saprobioloģiskā kvalitāte bija laba vai augsta.

¹ Saskaņā ar *Ūdens apsaimniekošanas likumu* (2002) virszemes ūdensobjekts ir nodalīts un nozīmīgs virszemes ūdens hidrogrāfiskā tīkla elements: ūdenstece (upe, strauts, kanāls vai to daļa), ūdenstilpe (ezers, dīķis, ūdenskrātuve vai to daļa), kā arī pārejas ūdeņi vai piekrastes ūdeņu posms.

VIDE

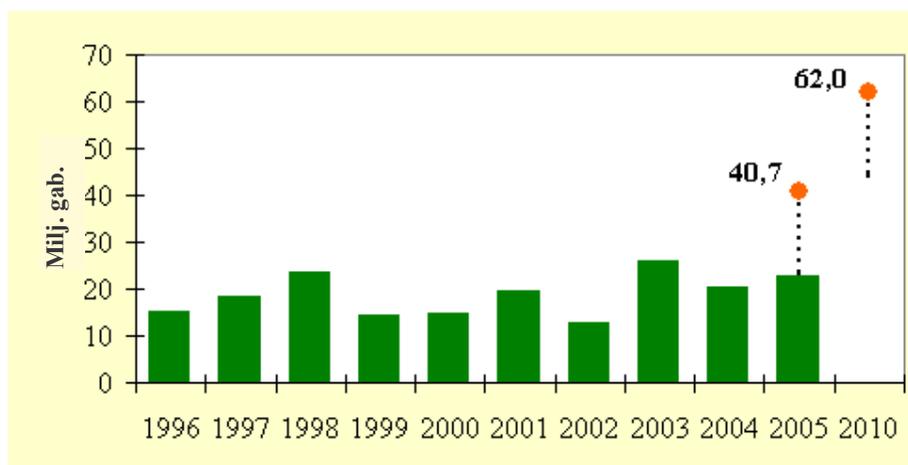
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

1. Zinātniski pamatota vērtīgo zivju sugu resursu atražošana tādos apjomos, kas nodrošina zivju resursiem saimnieciskās darbības rezultātā radīto zaudējumu kompensāciju un ilgtspējīgas rūpnieciskās zvejas un makšķerēšanas attīstības iespējas Latvijā (Zivsaimniecības attīstības valsts programma 1995. – 2010.g.; Zivju resursu valsts atražošanas programma 2001.-2010.g., 2000).

2. Dabiskajās ūdenstilpēs izlaižamo zivju sugu mazuļu un kāpuru skaitam jāsasniedz 40.7 miljoni 2005.gadā, 62.0 miljoni – 2010.gadā (Zivju resursu atražošanas valsts programma 2001.-2010., 2000).

5. Dabiskajās ūdenstilpēs izlaisto zivju mazuļu un kāpuru skaits

5.1. attēls. Dabiskajās ūdenstilpnēs faktiski izlaisto zivju mazuļu un kāpuru skaits un noteiktie mērķi 2005. un 2010. gadam, milj. gab.

Avots: Valsts zivsaimniecības pārvalde

2005. gadā ūdenstilpēs tika izlaisti 22,7 milj. zivju mazuļu un kāpuru, tai skaitā Latvijas Zivju resursu aģentūras zivju audzētavas izlaida 18,6 milj. un vairākas privātās zivju audzētavas – 4,1 milj. īpatņus.

Lai kompensētu zaudējumus zivju resursiem, ko rada hidroelektrostaciju darbība uz upēm, vides piesārņojums, dzīvotņu degradācija, dažādu saimniecisko darbību negatīvās sekas, izstrādāta Zivju resursu atražošanas valsts programma līdz 2010. gadam, kurā piedalās valsts zivju audzētavas, LZRA filiāles: „Brasla”, „Dole”, „Kārļi”, „Ķegums”, „Pelči”, „Sērene” un „Tome”.

Valsts programmas izpilde 2005. gadā īstenota 55,9 % apmērā no vēlamā un, iespējams, arī 2010. gadam noteiktie mērķi netiks izpildīti pilnā apmērā.

VIDE

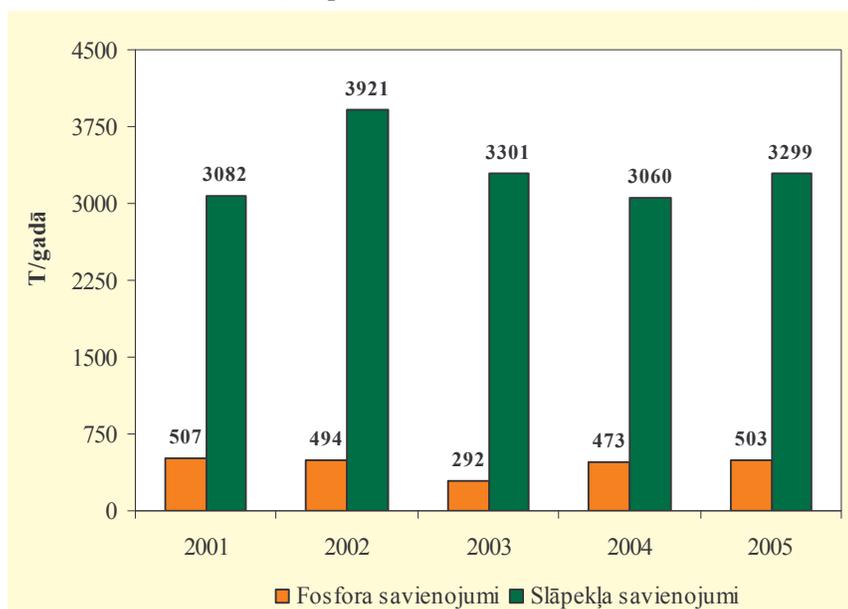
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

Mazināt piesārņojumu ar ūdens videi kaitīgām vielām (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

6. Kopējā slāpekļa un fosfora izplūdes ūdenī no punktveida piesārņojuma avotiem

Slāpekļa un fosfora savienojumi ir galvenās augu barības vielas, kuru nonākšana virszemes ūdeņos var radīt to eutrofikāciju un ekosistēmu degradāciju. Galvenais šo vielu avots ir komunālo saimniecību notekūdeņi, kuri pēc apstrādes tiek novadīti no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām (NAI). Liela daļa ražošanas uzņēmumu notekūdeņu ar vai bez iepriekšējas attīrīšanas tiek novadīti uz pilsētu un citu apdzīvoto vietu NAI. Šobrīd tikai dažās NAI bez mehāniskās un bioloģiskās attīrīšanas tiek veikta augu barības vielu redukcija – slāpekļa un fosfora neorganisko savienojumu koncentrāciju samazināšana notekūdeņos pirms to ievadīšanas virszemes ūdeņos.

6.1. attēls. Galveno augu barības vielu izplūdes Latvijas virszemes ūdeņos no punktveida avotiem, t/gadā
Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

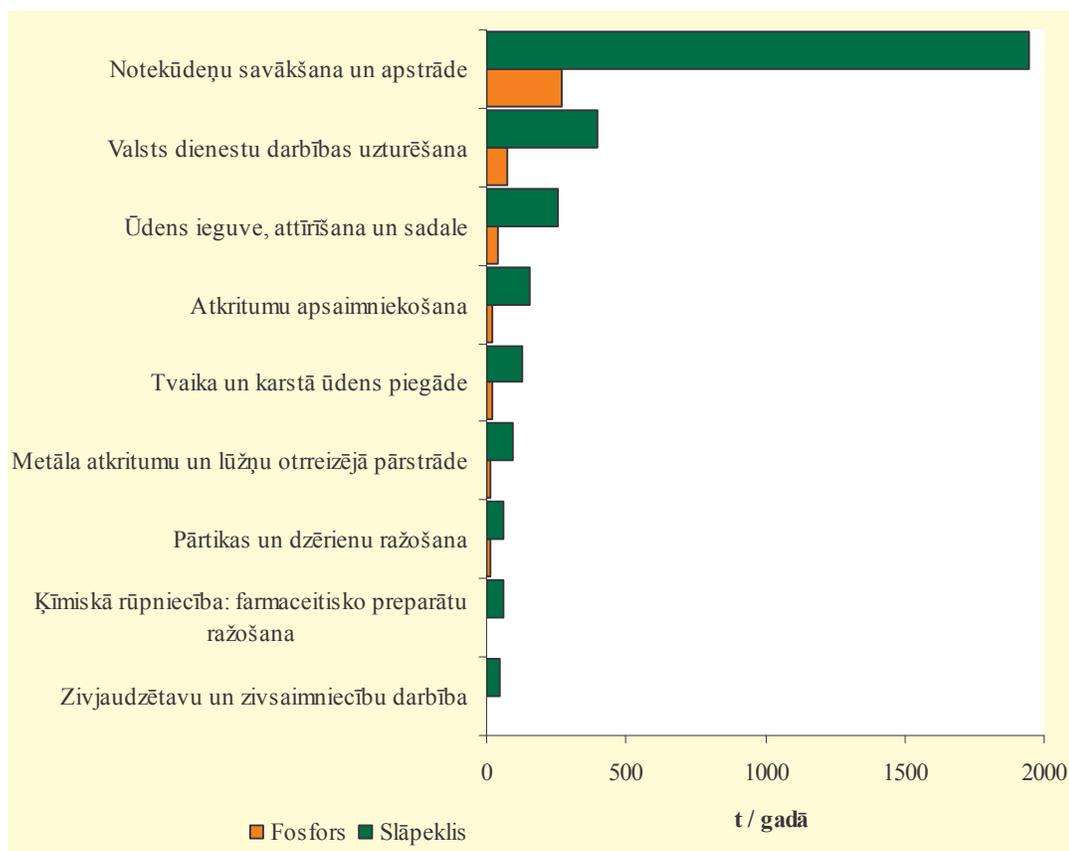
Rīgā veidojas aptuveni 40 % no fosfora un 50 % no slāpekļa izplūžu kopējiem apjomiem Latvijā. Augu barības vielu redukciju Rīgas NAI paredzēts nodrošināt līdz 2008.gada beigām. Rīgas notekūdeņus raksturo īpaši liela amonija slāpekļa un nitrātu slāpekļa koncentrācija, kas liecina arī par nepilnīgu bioloģisko attīrīšanu.

Nozīmīgākie ārpus Rīgas izvietotie piesārņotāji ir Jelgavā (galvenokārt, organiskais piesārņojums), Liepājā (smago metālu piesārņojums), Ventspilī (nitrātu slāpekļa piesārņojums), Daugavpilī (naftas produktu piesārņojums), kā arī Valmierā un Ogrē.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

6.2. attēls. Nozares, kas rada lielākās galveno augu barības vielu izplūdes no punktveida piesārņojuma avotiem virszemes ūdeņos 2005. gadā (pēc NACE² klasifikācijas), t/gadā

Avots: Latvijas, Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Laikā no 2001. līdz 2005. gadam Latvijas virszemes ūdeņos novadītais kopējā slāpekļa un fosfora apjoms no punktveida piesārņojuma avotiem nav būtiski mainījies.

Lielākā daļa slāpekļa un fosfora savienojumu virszemes ūdeņos ieplūst ar sadzīves notekūdeņiem.

² Statistical Classification of Economic Activities in the European Community

VIDE

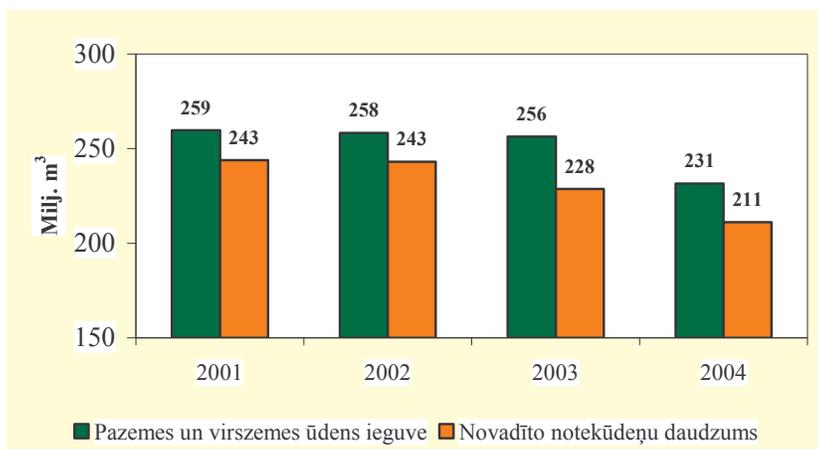
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

Mazināt piesārņojumu ar ūdens videi kaitīgām vielām (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

7. Virszemes ūdeņos novadīto notekūdeņu daudzums

No 2001. gada novadīto notekūdeņu kopējais daudzums ir nedaudz samazinājies.

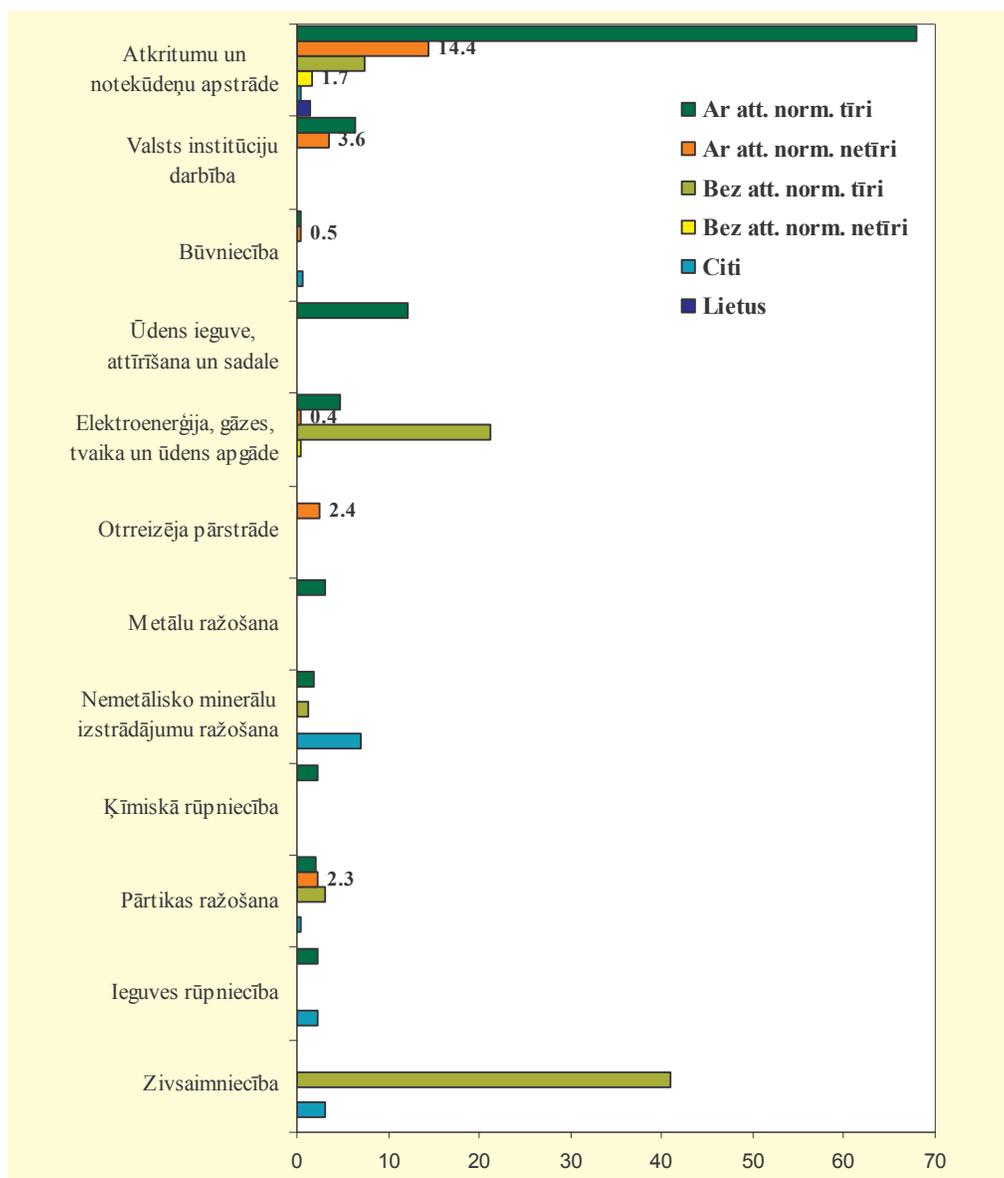
7.1. attēls. Kopējā pazemes un virszemes ūdeņu ieguve un novadīto notekūdeņu daudzums, milj. m³

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Ap 80 % uzskaitīto un novadīto Latvijas notekūdeņu ir uzskatāmi par normatīvi tīriem. Visvairāk notekūdeņu rodas komunālajā saimniecībā – pēc attiecīgas apstrādes tie tiek novadīti no apdzīvoto vietu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām (NAI). Jāatzīmē, ka NAI sadzīves notekūdeņus papildina ražošanas uzņēmumu notekūdeņi. Zvejniecības un zivsaimniecības nozares, kā arī elektroenerģijas, gāzes, tvaika un ūdens apgādes saimniecības rada lielu apjomu normatīvi tīrus notekūdeņus, kuriem nav nepieciešama speciāla attīrīšana.

2005. gadā Latvijā kopumā netika attīrīti 1,2 % notekūdeņu, kuriem attīrīšana bija nepieciešama, savukārt ap 11 % notekūdeņu attīrīšana nebija pietiekama, un tie tika novadīti virszemes ūdeņos kā normatīvi netīri.

Rīgas pilsēta ir lielākais (ap 40 % no visu notekūdeņu apjoma) notekūdeņu avots Latvijā. Salīdzinoši lieli notekūdeņu daudzumi tiek savākti un novadīti arī Liepājas pilsētā, kā arī Cēsu, Ogres, Rēzeknes un Saldus rajonos. Raksturīgi, ka lauku rajonos lielāks ir normatīvi tīro notekūdeņu īpatsvars, kuriem nav nepieciešama speciāla attīrīšana.

7.2. attēls. Nozīmīgāko tautsaimniecības nozaru (pēc NACE klasifikācijas) radītie notekūdeņi un to apstrāde 2005. gadā, milj. m³

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Virszemes ūdeņos novadīto notekūdeņu apjomi samazinās līdz ar pazemes un virszemes ūdens ieguves samazināšanos.

2005. gadā ap 80 % uzskaitīto un virszemes ūdeņos novadīto Latvijas notekūdeņu bija normatīvi tīri.

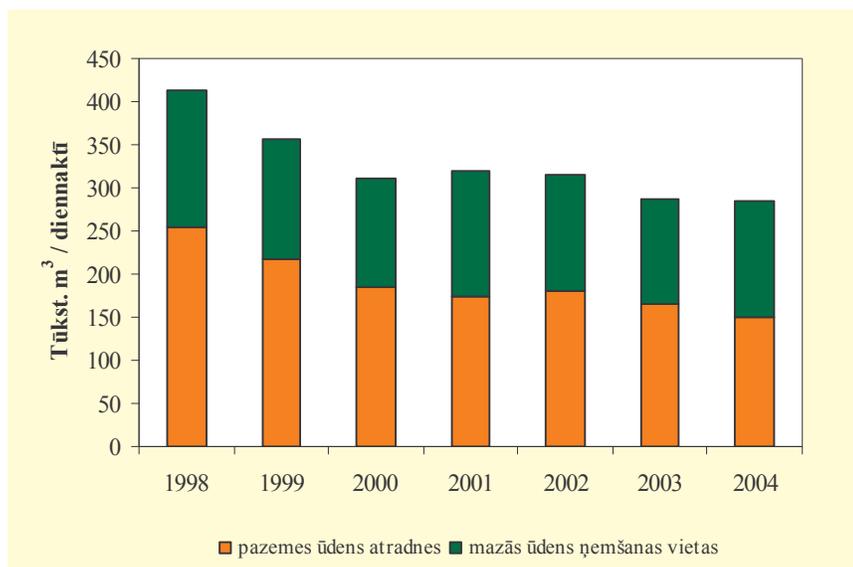
VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

IEKŠZEMES ŪDENS RESURSI

Nodrošināt pazemes ūdens resursu atjaunošanu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

8. Pazemes ūdens krājumu izmantošanas intensitāte

8.1. attēls. Pazemes ūdens krājumu izmantošana (ieguve) 1998. – 2004. gadā, tūkst. m³/diennaktī
Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Tā kā saimnieciskās darbības intensitāte ir ne pārāk liela, Latvija šobrīd izmanto mazāk par 1/4 no saviem pieejamajiem pazemes saldūdeņu krājumiem un 1/11 no kopējiem potenciālajiem krājumiem. Pazemes ūdeņu ieguve Latvijā caurmērā samazinās – 1998. gadā tika izmantota 1/3 pieejamo krājumu. Straujāk samazinās no pazemes ūdens atradnēm ņemtais ūdens, kas galvenokārt tiek izmantots lielu apdzīvotu vietu centralizētai ūdens apgādei.

Nozīmīgākās pazemes ūdens ņemšanas vietas ir Rīgas apkaimē, tomēr arī šajā reģionā ūdens krājumu resursi nav apdraudēti. Jāatzīmē, ka ļoti intensīvas ūdens ņemšanas rezultātā pazemes ūdensobjektos Rīgas un Liepājas reģionā ir notikusi ievērojama jūras sālsūdeņu ieplūšana (intrūzija) pazemes ūdeņu horizontos, taču šobrīd ir vērojama šo ūdeņu kvalitātes uzlabošanās. Vēl viens riska objekts ir pazemes ūdens ieguves lauks „Tetele” (Jelgavā), kur vērojama dziļāko iesāļo ūdeņu intrūzija dzeramā saldūdens slāņos.

2004. – 2005. gadā tika izmantota 1/4 no pieejamajiem pazemes saldūdeņu krājumiem un 1/11 no kopējiem potenciālajiem krājumiem. Latvijas pazemes ūdens resursi nav apdraudēti.

Atsevišķās intensīvi izmantotās un salīdzinoši mazās platībās (Rīgas un Liepājas reģionā) ir notikusi pazemes ūdens kvalitātes pazemināšanās sālsūdens intrūzijas dēļ, bet pēdējā laikā to kvalitāte uzlabojas.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

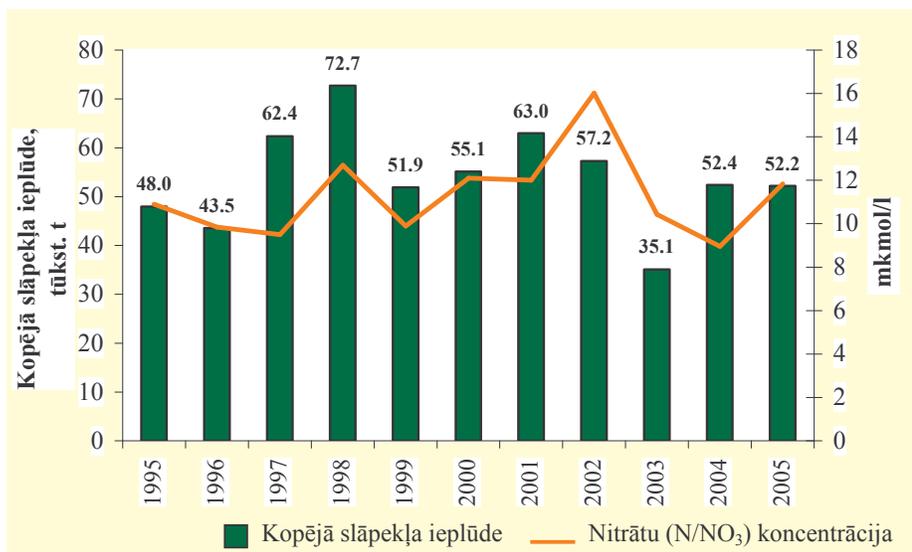
Nodrošināt jūras ūdeņu aizsardzību, īpašu uzmanību pievēršot ķīmiskā piesārņojuma samazināšanai Baltijas jūrā un Latvijas starptautisko saistību izpildei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

9. Augu barības vielu - nitrātu slāpekļa un fosfātu fosfora vidējās koncentrācijas Rīgas līcī ziemā

Piesārņojums ar augu barības vielu – galvenokārt slāpekļa un fosfora savienojumiem ir nozīmīgākais un ūdens vidi visvairāk ietekmējošais cilvēka radītais piesārņojuma veids. Baltijas jūras eitrofikācija¹ ir viena no galvenajām vides problēmām, ar kurām šodien saskaras reģiona valstis. Slāpeklis ūdeņos nonāk galvenokārt no lauksaimniecībā izmantotā organiskā un neorganiskā mēslojuma, savukārt fosfora piesārņojumu pārsvarā rada apdzīvoto vietu komunālie notekūdeņi. Zināma daļa slāpekļa piesārņojuma nonāk upēs no mežiem un citām dabiskām teritorijām, kā arī nosēdumu veidā no gaisa.

Augu barības vielu koncentrācijas jūrā ziemā - veģetācijas miera periodā, kad tās nav iesaistītas augu biomasas veidošanas procesā, raksturo kopējos augu barības vielu krājumus jūrā.

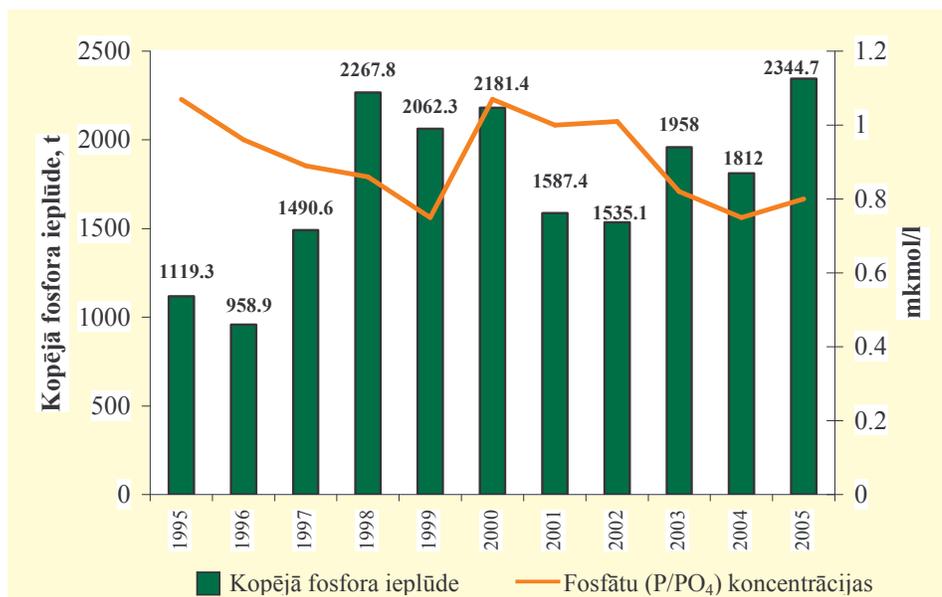
Augu barības vielas jūrā galvenokārt nonāk ar lielo upju noteci, kas ir atkarīga no nokrišņu daudzuma svārstībām. Liela daļa piesārņojuma Latvijā nonāk pārrobežu pārneses ceļā pa upēm no kaimiņvalstīm – Lietuvas, Baltkrievijas un Krievijas.

9.1. attēls. Kopējā slāpekļa ieplūde (tūkst. t) un nitrātu (N/NO₃) koncentrācijas (mkmol/l) Rīgas līcī, 1995. – 2005. gada ziemas periodos

Avoti: Latvijas Hidroekoloģijas institūts; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

¹ Eitrofikācija ir augu barības vielu uzkrāšanās ūdens vai sauszemes ekosistēmās. Pārmērīga eitrofikācija veicina ekosistēmu degradāciju.

9.2. attēls. Kopējā fosfora ieplūde (t) un fosfātu (P/PO₄) koncentrācijas (mkmol/l) Rīgas līcī, 1995. – 2005. gada ziemas periodos

Avoti: Latvijas Hidroekoloģijas institūts; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Slāpekļa savienojumu daudzumam, kas gada laikā nonāk Rīgas līcī, nav noteiktas ilgtermiņa izmaiņu tendences, līdzīgi kā nitrātu vidējām koncentrācijām ziemas periodā. Fosfora savienojumu ieplūdes līcī kopš 1995. gada ir palielinājušās, savukārt fosfātu koncentrācijas ūdenī ir mainīgas un nerāda noteiktu ilgtermiņa izmaiņu tendenci.

Nepastāv viennozīmīgi lineāras cēloņsakarības starp slāpekļa un fosfora savienojumu piesārņojuma slodzi pa upēm un augu barības vielu koncentrācijām jūras ūdenī, jo tās ietekmē virkne citu faktoru (piemēram, zilaļģu spēja vielmaiņas procesā piesaistīt slāpekli no gaisa, fosfora uzkrāšanās jūras dibena nogulumos un atkārtota nonākšana ūdenī).

Nitrātu un fosfātu koncentrācijas Rīgas līcī kopš 1995. gada nav būtiski mainījušās.

Nav viennozīmīgas lineāras cēloņsakarības starp slāpekļa un fosfora savienojumu piesārņojuma slodzi uz jūru pa upēm un augu barības vielu koncentrācijām jūrā.

VIDE

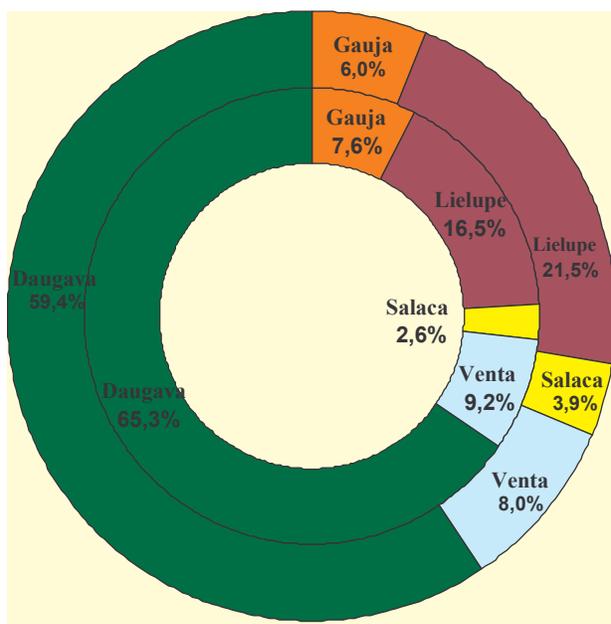
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

Nodrošināt jūras ūdeņu aizsardzību, īpašu uzmanību pievēršot ķīmiskā piesārņojuma samazināšanai Baltijas jūrā un Latvijas starptautisko saistību izpildei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

10. Augu barības vielu – kopējā slāpekļa un kopējā fosfora pārrobežu pārnese Daugavas upē un ieplūde jūrā

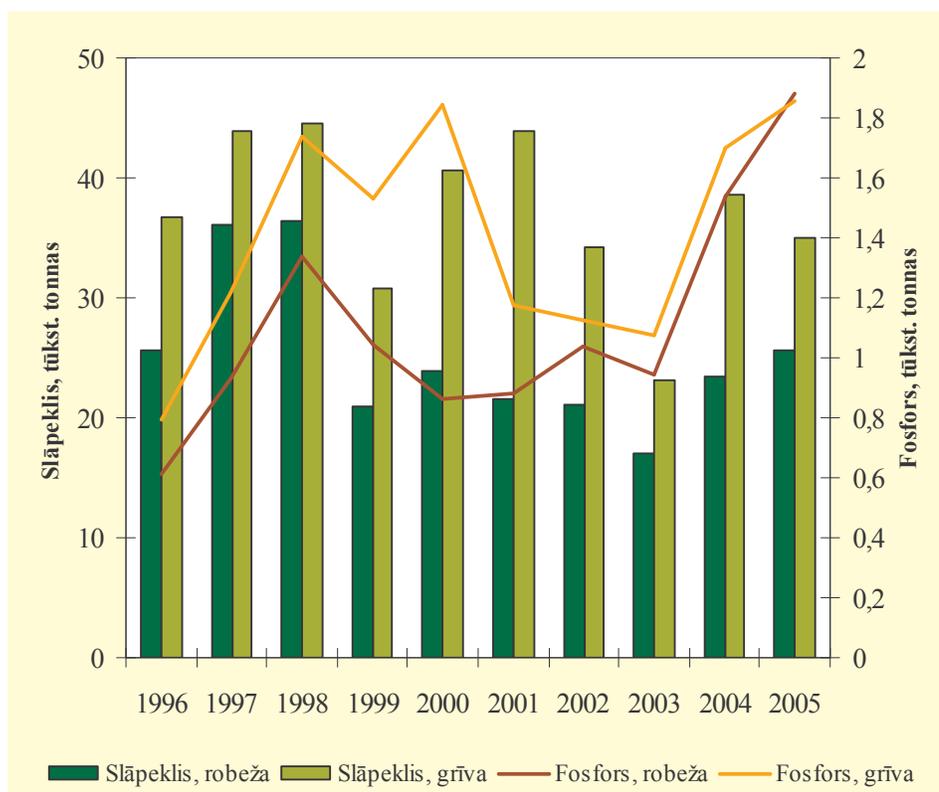
Augu barības vielas jūrā galvenokārt nonāk ar lielo upju noteci, kas ir atkarīga no nokrišņu daudzuma svārstībām. Liela daļa piesārņojuma Latvijā ienāk pārrobežu pārneses ceļā no kaimiņvalstīm, jo Latvija atrodas vairāku lielu upju lejtecēs, kas plūst cauri Lietuvai, Krievijai un Baltkrievijai.

10.1. attēls. Galveno augu barības vielu vidējā ieplūde jūrā pa lielākajām Latvijas upēm, 2001.-2005. gads (kopējais slāpeklis – ārējais aplis; kopējais fosfors – iekšējais aplis), %

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Lielāko daļu augu barības vielu piesārņojuma jūrā no Latvijas teritorijas ienes Daugava – aptuveni 65 % kopējā fosfora un 59 % kopējā slāpekļa.

10.2. attēls. Kopējā slāpekļa un fosfora pārrobežu pārnese Daugavā un no Daugavas Rīgas līcī ieplūstošais apjoms 1996. – 2005. gadā, tūkst. t

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Kopš 1999. gada slāpekļa savienojumu pārrobežu piesārņojuma slodze no Baltkrievijas ir samazinājusies un atsevišķos gados veido 49 – 73 % no tā apjoma, kas tiek ienests jūrā no Latvijas teritorijas. Dažkārt iepriekšējos gados slāpekļa pārrobežu piesārņojums ir sasniedzis 82 % no jūrā ienestā apjoma.

Savukārt, fosfora savienojumu pārrobežu piesārņojums no 2003. gada ir palielinājies un 2005. gadā bija pat lielāks nekā no Latvijas teritorijas jūrā ieplūstošā piesārņojuma apjoms (101 %). Tas liecina par virszemes ūdens pārrobežu piesārņojumu kā nopietnu vides problēmu Latvijā.

Pārrobežu piesārņojuma pārneses rezultātā Latvijā ienestais slāpekļis un fosfors daļēji tiek iekļauts ūdens ekosistēmu vielu apritē, bet piesārņojuma avoti Latvijas teritorijā rada papildus piesārņojuma slodzi, kas arī var daļēji iekļauties ekosistēmu vielu apritē. Līdz ar to konkrētās valsts ieguldījumu jūras eutrofikācijas procesa veicināšanā var novērtēt tikai aptuveni modelēšanas ceļā.

Daugavas ienestais augu barības vielu pārrobežu piesārņojuma apjoms no 1996. gada veido 49 – 82 % no slāpekļa un 46 – 101 % no fosfora savienojumu apjoma, kas pa Daugavu tiek ievadīts jūrā.

Kopš 1999. gada slāpekļa pārrobežu piesārņojuma slodze no Baltkrievijas ir samazinājusies, bet fosfora piesārņojums no 2003. gada ir palielinājies.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

Latvijā nevar sasniegt ūdeņu kvalitātes mērķus, ja netiek risinātas ūdens piesārņojuma problēmas visu lielo pārobežu upju sateces baseinu līmenī.

VIDE

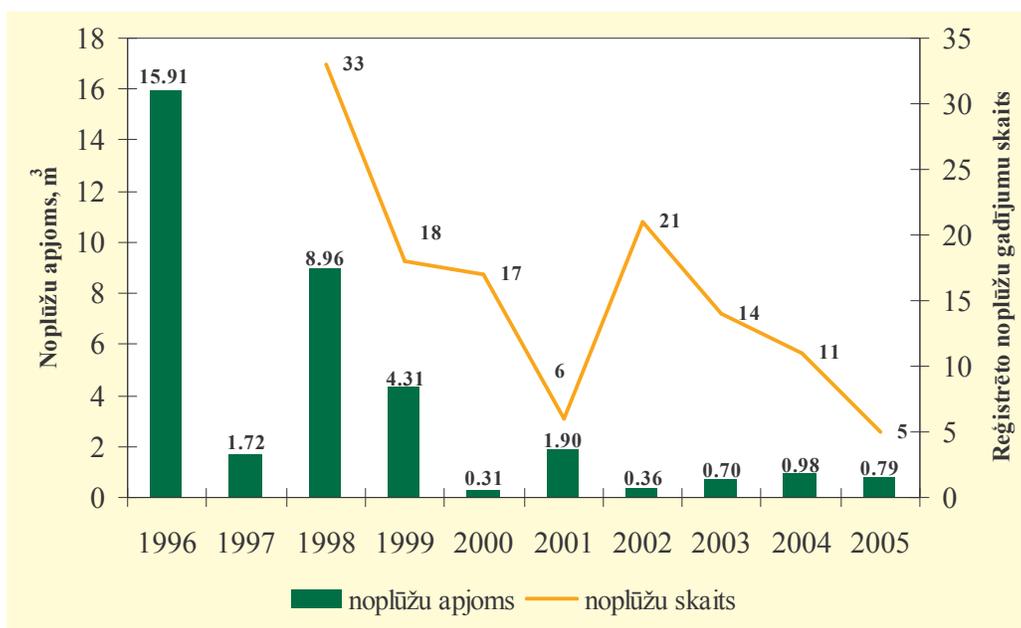
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

Nodrošināt jūras ūdeņu aizsardzību, īpašu uzmanību pievēršot ķīmiskā piesārņojuma samazināšanai Baltijas jūrā un Latvijas starptautisko saistību izpildei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

11. Naftas un tās produktu noplūdes jūras piekrastē un jūrā Latvijas teritoriālajos ūdeņos

Nafta un naftas produkti ir viens no izplatītākajiem un potenciāli bīstamākajiem piesārņojuma veidiem jūrā. Šo vielu noplūde jūrā visbiežāk saistāma ar negadījumiem vai arī tīši novadot naftas produktus apkārtējā vidē. Galvenie piesārņojuma avoti, no kuriem visbiežāk konstatētas naftas produktu noplūdes, ir kuģi un lieli uzņēmumi ostās (īpaši Rīgā, Ventspilī un Liepājā). Bez tam nozīmīgs Latvijas ūdeņu potenciāls piesārņotājs ir Būtiņģes naftas termināls Lietuvā. Videi nodarītais kaitējums ir atkarīgs no noplūdes apjoma un tās platības.

11.1. attēls. Naftas un naftas produktu noplūdes (reģistrēto gadījumu skaits un apjoms, m³) Baltijas jūrā Latvijas teritoriālajos ūdeņos 1996. – 2005. gadā

Avots: Valsts Vides dienesta Jūras un iekšējo ūdeņu pārvalde

10 gadu periodā (1996. – 2005.) konstatēto naftas un naftas produktu noplūžu skaits un, jo īpaši, to kopējais apjoms ir ievērojami samazinājies, turklāt tas noticis, vienlaikus pieaugot arī inspekcijas lidojumu stundu skaitam gadā (1997. gadā 64 stundas, bet 2004. gadā – 367 stundas).

Pateicoties veiksmīgai vides politikai, naftas un naftas produktu noplūžu skaits un apjoms jūrā Latvijas teritoriālajos ūdeņos ir samazinājies.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

Nodrošināt zivju resursu ilgtspējību, vienlaikus saglabājot nodarbinātību zvejniecības un zivju resursu pārstrādes jomās (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

12. Latvijas kopējā zivju nozveja Baltijas jūrā

Latvijai pieejami zivju resursi un nozvejas kvotas Baltijas jūrā un Rīgas līcī. Tālējuras zveja notiek Atlantijas okeāna austrumu, centrālajā un ziemeļrietumu rajonā, un tās intensitāte ir atkarīga no Latvijai pieejamajām Eiropas Savienības (ES) kvotām.

Baltijas jūras vides apstākļu pārmaiņas un intensīvā zveja pēdējo gadu laikā izraisījusi zivju resursu apjomu sarukšanu. Lai nodrošinātu zivju krājumu atjaunošanos un ilgtspējību, ir samazināti pieļaujamās nozvejas apjomi. Tas savukārt veicina nodarbināto skaita samazināšanos zvejniecības un zivju resursu pārstrādes jomās.

12.1. attēls. Valstu kopējā zivju nozveja Baltijas jūrā, tūkst. t

Avots: Latvijas Zivju resursu aģentūra

Latvijas nozveja ir apmēram 10 % no visu valstu kopējās nozvejas Baltijas jūrā. Salīdzinot ar 1995. gadu, Latvijas kopējā zivju nozveja Baltijas jūrā un Rīgas līcī ir pieaugusi par 38,7 %, 2005. gadā sasniedzot 93,1 tūkst. tonnu, kas ir augstākais rādītājs periodā no 1995. līdz 2005. gadam.

Baltijas jūrā un Rīgas līcī galvenokārt tiek zvejotas mencas, reņģes, brētliņas un laši, kuru nozveja veido gandrīz 99 % no kopējā nozvejas apjoma.

Kaut arī visu valstu kopējie nozvejas apjomi, lai saglabātu zivju resursus Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, ir būtiski samazināti kopš 1997. gada, Latvijas nozvejas daļas apjoms 2005. gadā sasniedza augstāko līmeni pēdējo 10 gadu laikā, kas veicina arī nozarē iesaistīto nodarbinātību. Nozvejas pieaugums pēdējo divu gadu laikā galvenokārt saistāms ar brētliņas (sasniedz 2/3 no Latvijas kopējās nozvejas) nozvejas kvotas palielināšanu.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

Nodrošināt zivju resursu saglabāšanos un atjaunošanos, vienlaikus saglabājot nodarbinātību zvejniecības un zivju resursu pārstrādes jomās (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

13. Galveno zivju sugu nārsta bara biomasa

Intensīvā zveja un Baltijas jūras vides nelabvēlīgie apstākļi pēdējos 20 gados ir veicinājuši tādu rūpnieciski nozīmīgu zivju sugu, kā menca un reņģe, resursu sarukšanu jūras atklātajā daļā, turpretī brētliņas resursi jūrā un reņģes resursi Rīgas līcī šai periodā ir būtiski pieauguši. Zemās nozvejas kvotas un pārlietu lielais zvejas kuģu skaits Baltijas jūrā veicina zvejniecības ekonomisko un sociālo rādītāju pasliktināšanos.

13.1. attēls. Galveno zivju sugu nārsta bara biomasa salīdzinājumā ar vidējo daudzgadīgo līmeni¹, tūkst. tonnu

Avots: Latvijas zivju resursu aģentūra

Jau 20 gadus vidus novēro austrumu mencas krājumu strauju sarukšanu. Ieviestie zvejas ierobežojumi ir bijuši nepietiekami, un patlaban austrumu mencas nārsta bara biomasa ir zemākajā līmenī pēdējo 40 gadu laikā.

2003. gada spēcīgais Ziemeļjūras ūdeņu ieplūdums Baltijas jūrā ievērojami uzlaboja mencas nārsta apstākļus, un šī paaudze bija ļoti ražīga. Tomēr krājumi nepieauga, jo ražīgās paaudzes mazuļi agrā vecumā tika intensīvi izzvejoti. Savukārt

¹ Nārsta bara biomasas vidējais rādītājs, aprēķināts par noteiktu laika periodu.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

JŪRAS VIDE

2005.gada vētru izraisītais papildu ūdeņu ieplūdums no Ziemeļjūras nebija pietiekams, lai būtiski uzlabotu mencas nārsta apstākļus. Eiropas Komisija kopīgi ar ES dalībvalstīm izstrādāja daudzgadīgu Baltijas jūras mencas krājumu atjaunošanas plānu, kas stāsies spēkā 2007. gadā.

Reņģes Rīgas līča populācija ir stabila, bet Centrālās Baltijas reņģes populāciju krājumi kopš 70. gadiem nepārtraukti ir samazinājušies, un to nārsta bara biomasa 1999. – 2002. gadā bija tikai ap 30 % no 70. gadu līmeņa.

Brētliņu nārsta bara biomasa 1995. – 2005. gadā vidēji 5 reizes pārsniedza 70. – 80. gadu līmeni. 2002. – 2003. gadā brētliņu krājumi nedaudz samazinājās, bet kopumā tie saglabājas augstā līmenī.

Mencas un reņģes Centrālās Baltijas populācijas nārsta bara biomasa, salīdzinot ar vidējo daudzgadīgo līmeni, ir ievērojami pasliktinājusies.

Brētliņas nārsta bara biomasa 2005. gadā būtiski pārsniedza 70. gadu rādītājus.

VIDE

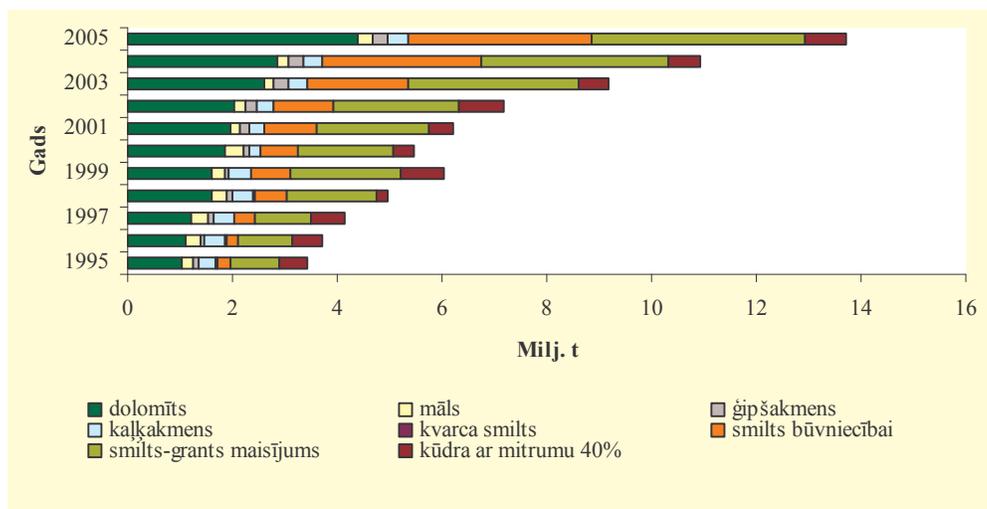
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES DZĪĻU RESURSI

Veicināt racionālu un pārdomātu derīgo izrakteņu ieguvu un izmantošanu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

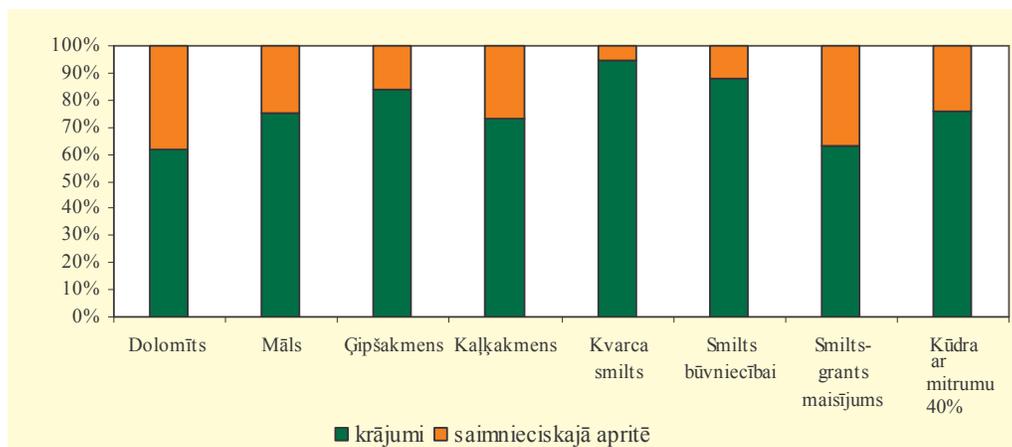
14. Derīgo izrakteņu krājumi un ieguves apjomi

Laika periodā no 1995. līdz 2005. gadam Latvijā vērojams derīgo izrakteņu ieguves apjomu vairākkārtējs pieaugums, vidēji tas palielinājies 4 reizes. Visvairāk, 87,1 % no kopējo derīgo izrakteņu ieguves apjoma iegūst smilts – grants maisījumu, dolomītu un smilti būvniecībai.

14.1. attēls. Biežāk iegūstamo derīgo izrakteņu ieguves apjomi Latvijā, milj.t

Avots: Latvijas, Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

14.2. attēls. Biežāk iegūstamo derīgo izrakteņu krājumi un saimnieciskajā aprītē esošais apjoms 2005.gadā, %

Avots: Latvijas, Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Biežāk iegūstamo derīgo izrakteņu ieguve nepārsniedz 24 – 38 % no to kopējiem krājumiem.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES DZĪĻU RESURSI

Biežāk iegūstamo derīgo izrakteņu krājumi ir pietiekami, tomēr ņemot vērā strauji augošos ieguves apjomus, galvenokārt ceļu būvei, remontam, uzturēšanai, kā arī būvniecībai un būvmateriālu ražošanai, nepieciešama racionālāka derīgo izrakteņu izmantošana.

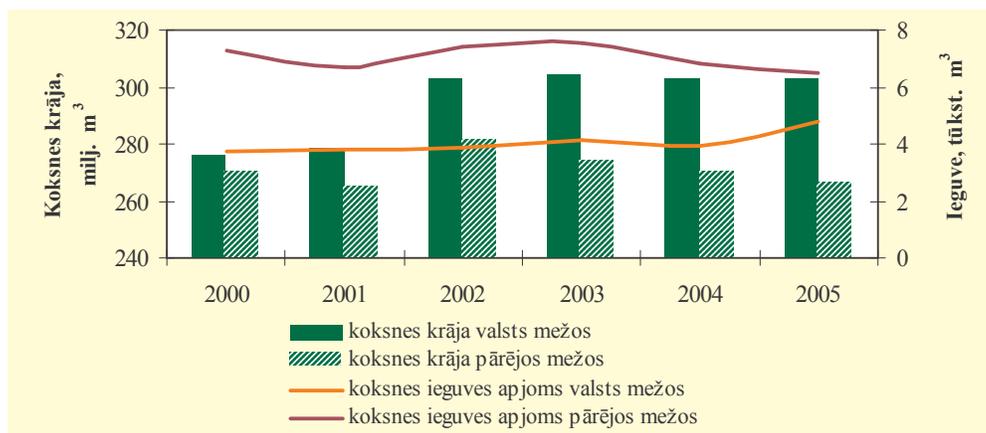
VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

MEŽU RESURSI

Nodrošināt mežainu apvidu produktivitātes un vērtības saglabāšanu un uzlabošanu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

15. Mežaudžu kopējā krāja un koksnes ieguves apjomi

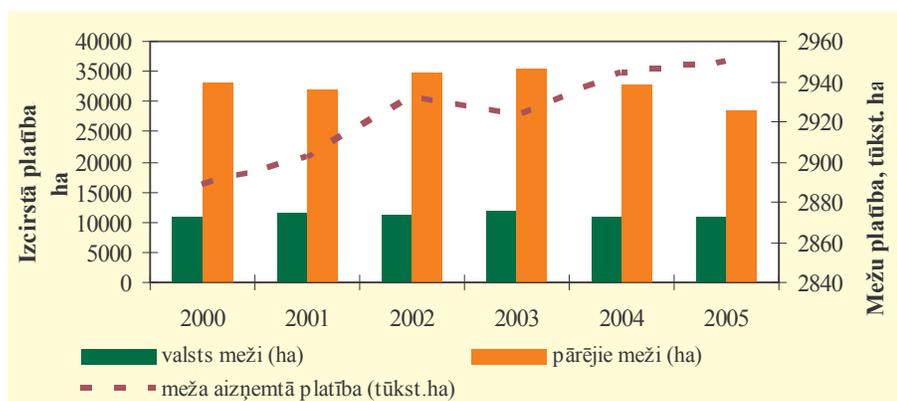

15.1. attēls. Koksnes krāja (milj. m³) un ieguves apjomi (tūkst. m³) valsts un pārējos mežos

Avots: Zemkopības ministrija

Piezīme: Krājas aprēķina metodikas izmaiņu dēļ, 2000., 2001. gada dati nav salīdzināmi ar 2002. – 2005. gada datiem

Koksnes kopkrāja Latvijas mežos 2005. gadā sasniedza 569 milj. m³ un, salīdzinot ar 2002. gadu, tā samazinājusies par 9,6 % jeb 56 milj. m³. Neliels audžu kopkrājas pieaugums tiek nodrošināts valsts mežos salīdzinājumā ar pārējo mežu fondu, kur koksnes krājas apjomiem ir tendence samazināties. Kopkrājas pieaugumu nodrošina meža platību pieaugums un tas, ka ikgadējā nocirstā koksnes krāja ir mazāka par pieauguma apjomu, kas gadā sasniedz aptuveni 16,5¹ milj. m³.

15.2. attēls. Faktiski izcirstās platības valsts un pārējos mežos (ha) un meža platība (tūkst. ha)

Avoti: Valsts meža dienests; Zemkopības ministrija

¹ Pēdējie zinātniski aprēķinātie dati. Meža statistiskā inventarizācija, kurā tiek noteikts ikgadējais koksnes pieaugums, Latvijā tiek veikta trešo gadu. Statistiski apstrādāti koksnes pieauguma dati būs izmantojami pēc 5 gadu cikla pabeigšanas – 2009. gadā.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

MEŽU RESURSI

2003. – 2005. gadā gan valsts, gan pārējo mežu sektorā vērojama mežistrādes skarto platību samazināšanās. Salīdzinot ar 2004. gadu, izcirstās mežu platības ir nedaudz samazinājušās gan valsts (par 0,07 %), gan pārējos (par 13,2 %) mežos. Kopējā mežu aizņemtā platība stabili palielinās. 2005. gadā pieaugums, salīdzinot ar 2000. gadu, bija 2,1 %. Meža platību palielināšanos nodrošina gan dabisko (augšņu īpašības, klimats), gan antropogēno (lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību samazināšanās, ieadzēto meža platību palielināšanās) faktoru kopums.

Mežaudžu kopkrājas apjomi saglabājas pie stabiliem koksnes ieguves apjomiem, kas nepārsniedz koksnes ikgadējā pieauguma apjomus.

VIDE

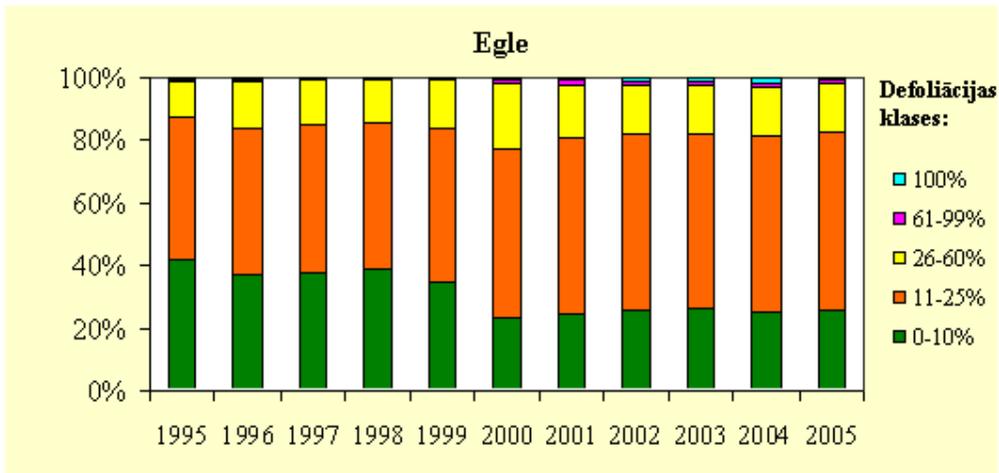
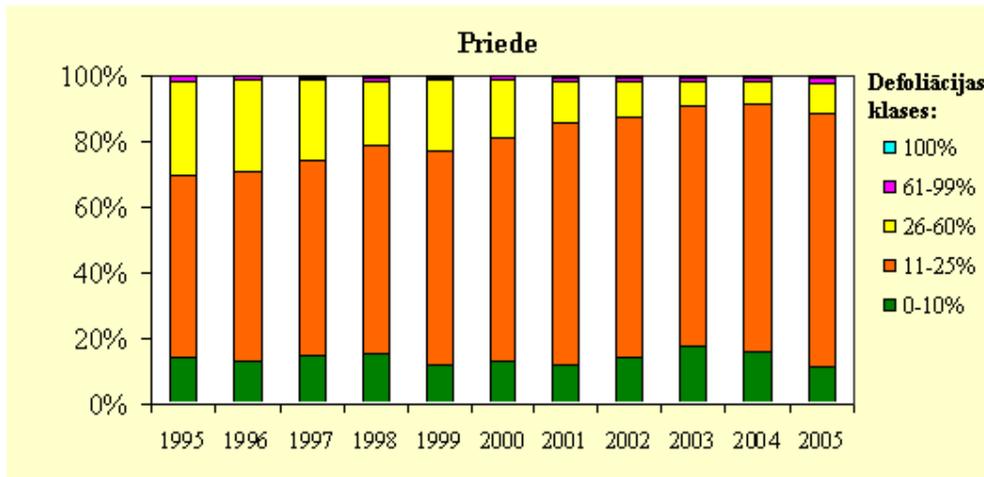
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

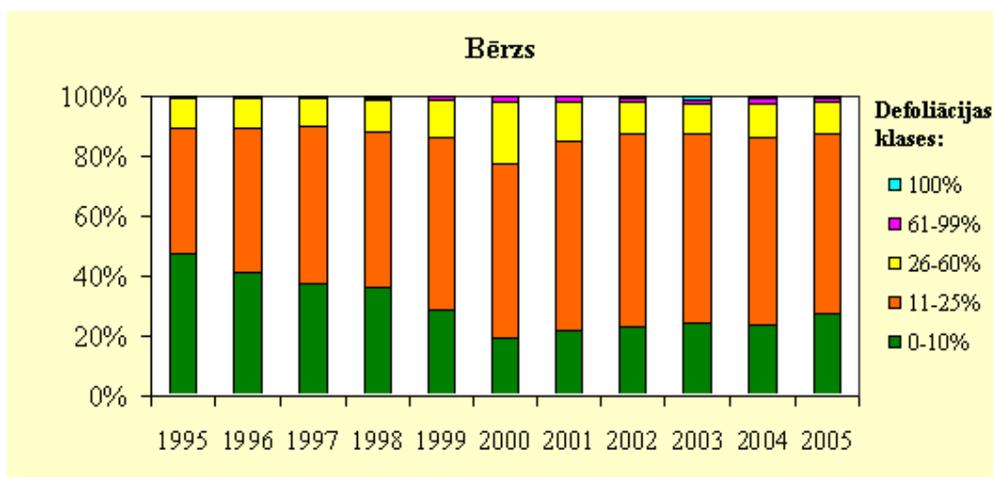
MEŽU RESURSI

Nodrošināt mežainu apvidu produktivitātes un vērtības saglabāšanu un uzlabošanu. (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

16. Meža veselība

2005. gadā pēc koku defoliācijas rādītājiem nebojāti vai viegli bojāti ir 86,8 % skuju koku un 87,1 % lapu koku.

16.1. attēls. Galveno sugu koku skaita īpatsvars defoliācijas klasēs, %

Avots: Valsts meža dienests

Priedes veselības stāvoklis 2005. gadā, salīdzinot ar 2004. gadu, ir nedaudz pasliktinājies, un defoliācijas paaugstināšanos 2005. gadā galvenokārt saista ar priežu rūsganās zāglapsenes masveida savairošanos atsevišķos Kurzemes rajonos un Ziemeļvidzemē.

Egles veselības stāvoklis 2005. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, vērtējams kā stabils. Vislielāko defoliāciju eglei izraisa kaitēkļu bojājumi, savukārt izplatītākie ir dzīvnieku bojājumi un abiotisku dabas faktoru (galvenokārt vēja) izraisīti bojājumi. Bez tam egļu vitalitāti pazemina arī nelabvēlīgi augšanas apstākļi – paaugstināts gruntsūdens līmenis, koku savstarpējā konkurence.

Bērzam nebojātu un vāji bojātu koku īpatsvars 2001. – 2005. gadā nav būtiski mainījies. Tāpat kā citiem lapu kokiem, bērzam visizplatītākie ir kaitēkļu (g. k. lapgraužu) bojājumi, taču lielākā defoliācija 2005. gadā konstatēta slimību un abiotisku dabas faktoru ietekmētiem kokiem.

Mežaudžu bojājumi gadu no gada notiek vairāku apstākļu mijiedarbības rezultātā un bieži vien nav prognozējami, tāpēc svarīgi pievērst uzmanību to radīto seku savlaicīgai un efektīvai likvidēšanai. Kopš 1995. gada kaitēkļu bojātu mežaudžu platībām ir tendence samazināties. 2005. gadā, salīdzinājumā ar 2004. gadu, kaitēkļu bojātu mežaudžu platības samazinājušās par 77,8 %, lai gan, janvāra vējgāžu dēļ, tika prognozēta vairāku kaitēkļu masveida savairošanās. 2005. gadā konstatēts neliels priežu pūcītes un egļu mūķenes (vairākos Latvijas rajonos būtisks) populācijas pieaugums. Priežu sprīžotāja populācija kopš 2003. gada atrodas strauja skaita pieauguma fāzē un turpmākajos gados sagaidāms straujš populācijas pieaugums un iespējama masu savairošanās. Lai gan prognozes par egļu astoņzobu mizgrauža savairošanos neapstiprinājās, valstī vēl joprojām ir paaugstināts risks egļu astoņzobu mizgrauža populācijas straujam pieaugumam.

2005. gadā, salīdzinājumā ar 2004. gadu, samazinājušās arī dzīvnieku, slimību, ūdens un ugunsgrēku bojātās platības.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

MEŽU RESURSI

Neskatoties uz ievērojamiem 2005. gada janvāra vētras postījumiem un sākotnējiem egļu astoņzobu mizgrauža savairošanās draudiem, meža veselības stāvoklis, vērtējot koku defoliāciju, kopumā nav būtiski pasliktinājies.

VIDE

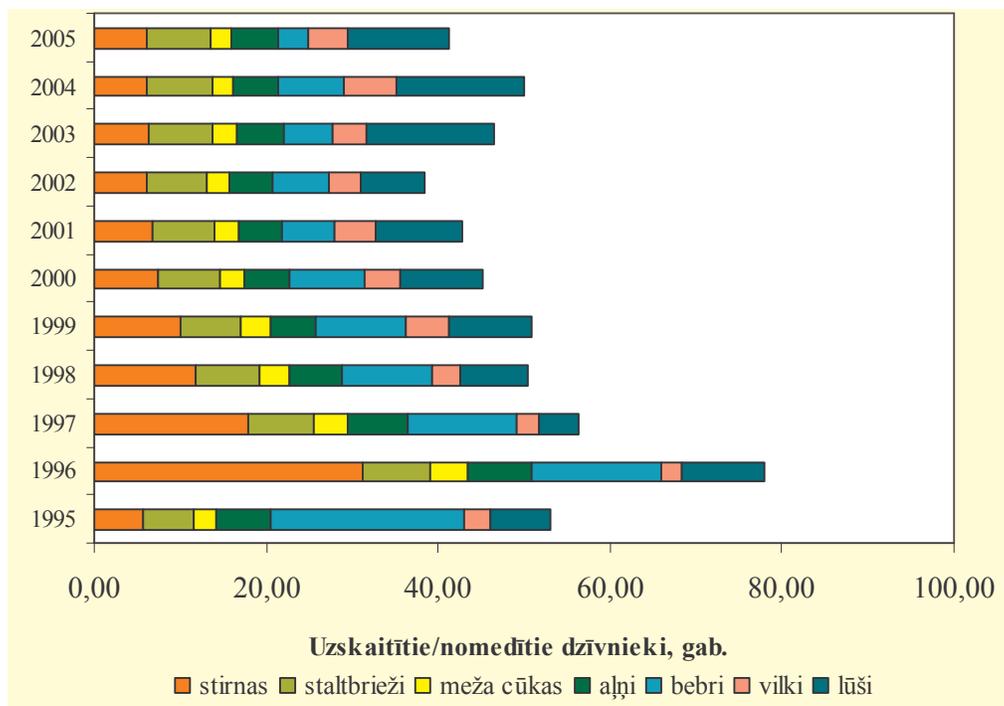
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

MEŽU RESURSI

Veicināt tādu medību resursu izmantošanu, lai nodrošinātu medījamo dzīvnieku sugu populāciju, genofonda un to apdzīvotās vides aizsardzību un saglabāšanu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

17. Limitēto medījamo dzīvnieku² populāciju apsaimniekošana

Limitētie medjamie dzīvnieki ir aļņi, brieži, stirnas, meža cūkas, vilki, lūši, bebri, staltbrieži, rubeņi un medņi.

17.1. attēls. Uzskaitīto un nemedīto limitēto medījamo dzīvnieku attiecība

Avots: Zemkopības ministrija

Pēdējos 10 gados ir pieaudzis stirnu, staltbriežu, meža cūku, aļņu, bebru un lūšu skaits, pie kam straujākais populācijas pieaugums konstatēts tieši pēdējos 4 – 5 gados. Neliels bijis aļņu populācijas pieaugums – 2005. gadā tikai par 4,8 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

Pēc iestāšanās ES Latvijā aktuāls jautājums ir par lūšu un vilku medību nākotni, jo lielākajā ES daļā šo abu sugu dzīvnieku medības ir aizliegtas. Abām dzīvnieku sugām Latvijā ir izstrādāti sugu aizsardzības plāni, kas ir arī galvenais priekšnoteikums, lai valsts teritorijā varētu turpināt vilku medības un ierobežotas lūšu medības. Salīdzinot ar 2004. gadu, 2005. gadā vērojams lūšu pieaugums par 7,2 %, līdz ar to radot iespēju pārskatīt līdzšinējos dzīvnieku medību limitus. Vilku populācijas lielums, salīdzinot ar 2004. gadu, ir samazinājies par 10,4 %, taču speciālisti uzskata, ka populācijas samazināšanās 10 % robežās ir pieļaujama.

Pieaugot medījamo dzīvnieku skaitam, palielinās arī medījamo dzīvnieku postījumu skaits. Lauksaimniecības nozarei sevišķi lielus zaudējumus rada meža cūku

² Limitētie medjamie dzīvnieki – dzīvnieki, kuru medīšanai tiek noteikts limits.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

MEŽU RESURSI

un bebru postījumi, savukārt mežsaimniecības nozarei – staltbriežu un aļņu postījumi jaunaudzēs.

Limitēto medijamo dzīvnieku – stirnu, staltbriežu, meža cūku, aļņu, lūšu un bebru populācijas ir stabilas un turpina palielināties, ko lielā mērā veicinājusi racionālas medību saimniecības attīstība Latvijā.

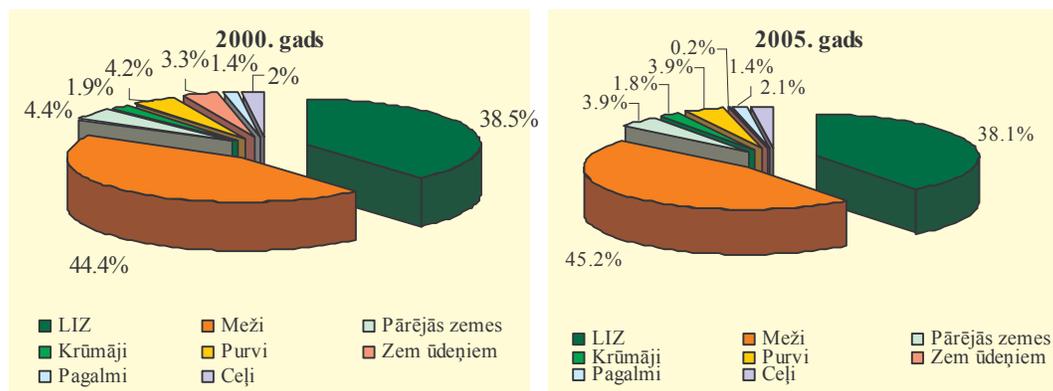
VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

1. *Novērst mežu segumu samazināšanu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. *Veicināt lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kurās netiek veikta saimnieciskā darbība, apmežošanu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

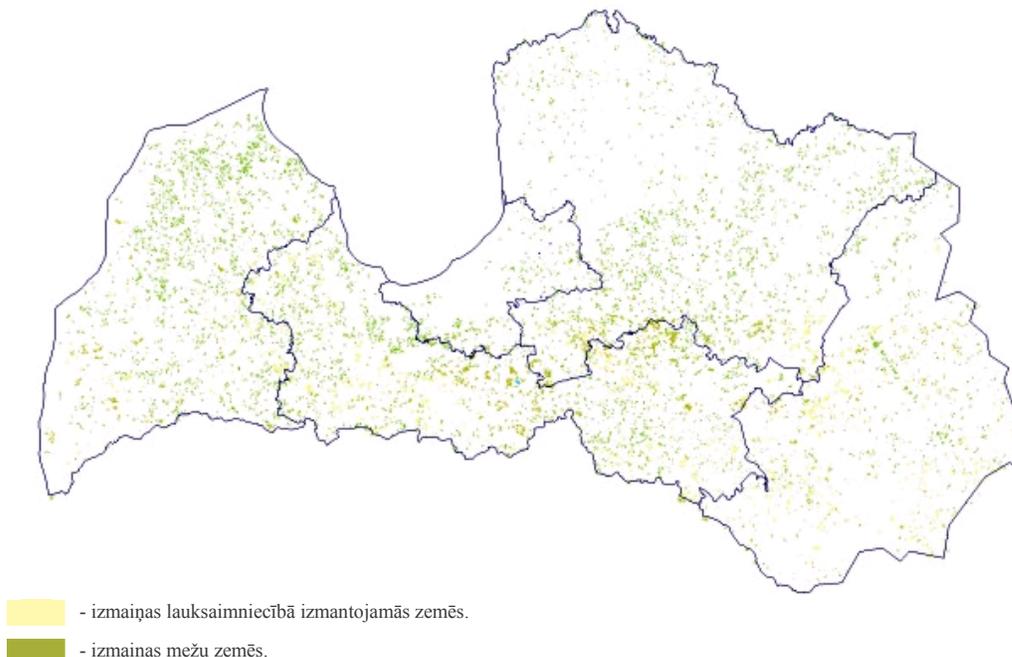
18. Zemes lietojuma veidu un zemes apauguma izmaiņas

18.1. attēls. Galvenie zemes lietojuma veidi 2000. un 2005. gadā, %

Avots: Valsts Zemes dienests

Lielāko Latvijas teritorijas daļu 2005. gadā aizņēma meži (45,2 %) un lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) (38,1 %). Kopš 2000. gada mežu platība palielinājusies par 0,8 %, savukārt lauksaimniecībā izmantojamo zemju platība pēdējo piecu gadu laikā nedaudz samazinājusies (par 0,4 %). Nedaudz (par 0,3 %) samazinājusies arī purvu platība, savukārt zemju platības zem ūdeņiem kopš 2000. gada būtiski samazinājušās un 2005. gadā tās nepārsniedza 0,2 % no kopplatības.

18.2. attēls. Zemes apauguma izmaiņas 1996. – 2000. gadā (Corine Land Cover metodika)

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

Izmaiņas zemes apaugumā galvenokārt skārušas Latvijas centrālo (palielinājies lauksaimniecības zemju īpatsvars) un rietumu daļu (pieaudzis mežainu apgabalu skaits). Kopš 1996. gada vērojama visu mežu kopējās platības samazināšanās gandrīz par 2 % (124045 ha). Savukārt gandrīz par 2 % (123954 ha) pieaugušas pārejošu mežu apgabalu (izcirtumi, jaunaudzis), krūmu un dabisku pļavu platības, kas saistīts ar tautsaimniecības lejupslīdi 90. gadu sākumā. Šajā laika periodā nedaudz samazinājušās arī ganību un augļu koku un ogu stādījumu platības un nedaudz pieaugušas neapūdeņotas aramzemes platības, kas norāda uz lauksaimniecības intensifikāciju. 1996. – 2000. gadā būtiski palielinājies mežu platību, pārejošu mežu apgabalu un krūmu joslu fragmentācija, kas liecina par intensīvu un nekoordinētu mežu izciršanu šajā laika periodā.

18.1. tabula. Zemes apauguma izmaiņas 1996. – 2000. gadā

CLC klases nosaukums	Platība 1996. gadā (ha)	Platība 2000. gadā (ha)	Izmaiņas %	Poligonu ¹ skaits 1996. gadā	Poligonu skaits 2000. gadā	Izmaiņas %
Neapūdeņota aramzeme	896117	901092	0.08	4219	4219	0.00
Augļu koki un ogu stādījumi	3495	3136	-0.01	70	66	-5.71
Ganības	915236	910478	-0.07	6362	6415	0.83
Platlapju, skujkoku, jauktais mežs	2793864	2669819	-1.94	20119	21238	5.27
Pārejoši mežu apgabali, krūmi un dabiskas pļavas	421437	545391	1.94	*6432	*7672	*16.16

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Latvijas zemes lietojuma veidu sadalījums laikā no 2000. līdz 2005. gadam būtiski nav mainījies. Lielāko platību aizņem lauksaimniecības zemes un meži, kuru platībai ir tendence palielināties.

Laikā no 1996. līdz 2000. gadam palielinājies meža zemju fragmentācija.

¹ Noslēgts laukums (piemēram, ezers, mežu masīvs, aramzeme, pilsētas apbūve utml.), kurā ir viena zemes apauguma klase.

VIDE

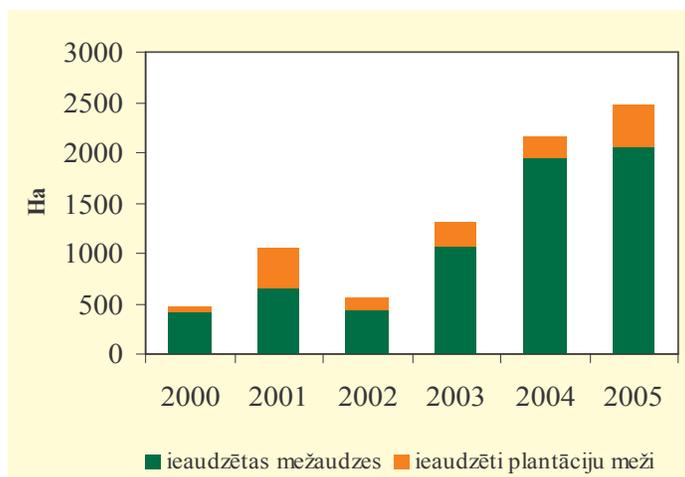
DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

1. *Novērst mežu seguma samazināšanos* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. *Veicināt lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kurās netiek veikta saimnieciskā darbība, apmežošanu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
3. *Veicināt meža ieaudzēšanu lauksaimniecībā neizmantojamā zemē, palielinot zemes efektīvāku izmantošanu, saglabājot bioloģisko daudzveidību un lauku ainavas izmantošanas rekreācijas un estētiskās īpašības* (Lauku attīstības stratēģija 2007. – 2013. gadam, Projekts, 2006)

19. Meža zemju platību dinamika

Meža ieaudzēšana lauksaimniecībā neizmantojamās zemēs nodrošina racionālu zemes izmantošanu un tautsaimniecības nozaru nodrošinājumu ar koksnes resursiem nākotnē. Tāpat tiek veicināta vides piesārņojuma samazināšana, papildu oglekļa piesaiste un mazauglīgo augšņu auglības palielināšana. Meža ieaudzēšanai lauksaimniecībā izmantojamās zemēs var būt arī negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību, ja tiek apmežotas platības, kas nozīmīgas īpaši aizsargājamām sugām, tajā skaitā putnu sugām, kas saistītas ar ekstenīvu lauksaimniecisku darbību.

19.1. attēls. Ieaudzētās meža platības 2000. – 2005. gadā, ha

Avots: Valsts meža dienests

Lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmežošana laikā no 2000. gada ir pieaugusi vairāk nekā piecas reizes. Līdz ar lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmežošanas palielināšanos pieaugusi arī plantāciju mežu² platība – 2005. gadā mežu plantācijas aizņēma 416 ha lielas platības, kas ir par 87,5 % vairāk, nekā 2000. gadā, kā arī palielinājusies mežu plantācijās audzēto meža kultūru daudzveidība. Meža ieaudzēšanu lauksaimniecībā neizmantojamās zemēs galvenokārt veic privāto zemju īpašnieki. Pēc platības vislielākie ir egļu stādījumi.

² Ieaudzētas, īpašiem mērķiem paredzētas un Meža valsts reģistrā reģistrētas mežaudzes.

VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

Kopš 2000. gada 5 reizes palielinājušās lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmežotās platības. To veicinājusi atbalsta maksājumu sistēmas ieviešana pēdējos gados, kas nodrošina gan lauksaimniecības zemju uzturēšanu un apsaimniekošanu, gan arī lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmežošanu.

Plantāciju mežu platību pieaugumu pēdējos gados veicinājis pieaugošais pieprasījums pēc kvalitatīvas un ātraudzīgas koksnes un alternatīviem koksnes materiāliem.

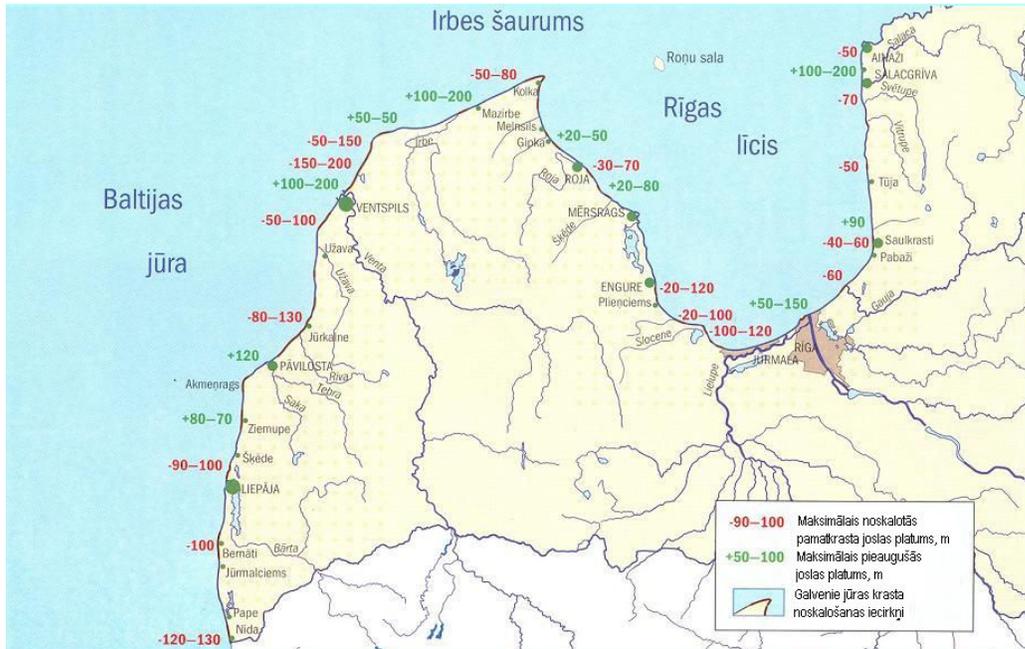
VIDE

DABAS RESURSU APSAIMNIEKOŠANA

ZEMES APAUGUMS UN LIETOŠANA

Aizsargāt ūdens ekosistēmas un no ūdens tieši atkarīgās sauszemes ekosistēmas un mitrājus, uzlabot to stāvokli (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

20. Jūras pamatkrasta kopējās pārmaiņas

20.1. attēls. Jūras pamatkrasta kopējās pārmaiņas pēdējo 60 – 70 gadu laikā Latvijas piekrastes zonā
Avots: G. Eberhards, „Jūra uzbrūk! Ko darīt?”

Līdz ar klimata pārmaiņām palielinās dienvidu, dienvidrietumu un rietumu virziena vētru biežums, kuru ietekmē Latvijas piekrastes zona pēdējo 70 gadu laikā samazinājusies par 800 līdz 1000 hektāriem, vētrās noskaļojot 50 – 200 m platu pamatkrasta joslu.

Tiek prognozēts, ka tuvāko 20 – 50 gadu laikā jūras apdraudēto piekrastes objektu skaits trīskāršosies. Galvenās riska joslas ir Rīgas līča Kurzemes krasts no Rojas līdz Jūrmalai, Vidzemes krasts no Saulkrastiem līdz Tūjai, Kolkasrags, krasts no Ventspils līdz Liepenei, Pāvilosta – Jūrkalne, Sārnate, Liepāja – Šķēde, Bernātu rags, Nida – Pape.

Jūras pamatkrasta summārās izmaiņas un prognozes liecina, ka tuvāko 40 – 50 gadu laikā noskaļotā pamatkrasta platums vietām iespējams sasniegs pat 300 metrus.

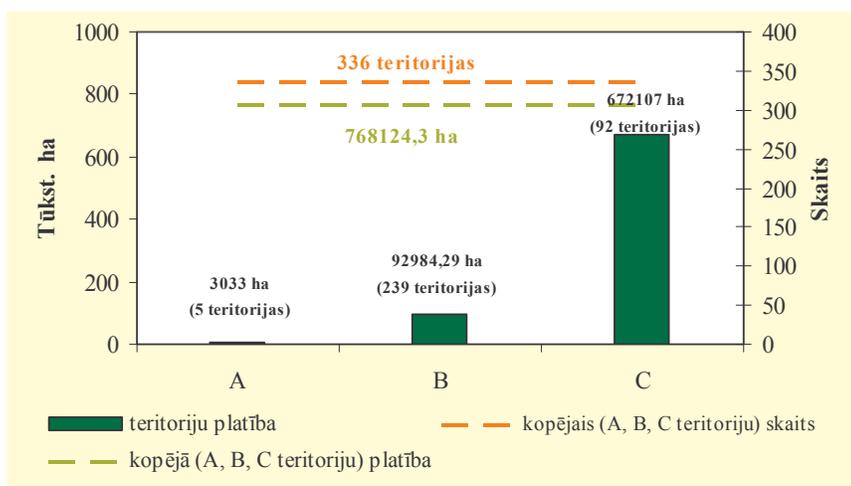
VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

1. Latvijai jānodrošina pietiekami pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai (Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību (Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

21. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju īpatsvars

Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) tīkls aptver ES valstis, un tā izveides mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību Eiropā, nodrošināt retu un apdraudētu augu un dzīvnieku sugu un to biotopu aizsardzību un racionālu apsaimniekošanu.

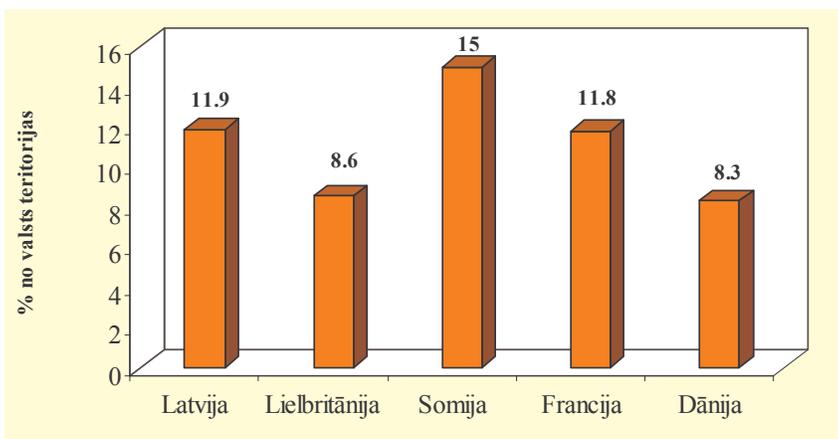

Apzīmējumi:

- A - teritorijas, kas noteiktas atbilstoši ES direktīvai „Par savvaļas putnu aizsardzību”;
- B - teritorijas, kas noteiktas atbilstoši ES direktīvai „Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību”;
- C - teritorijas, kas noteiktas atbilstoši ES direktīvu „Par savvaļas putnu aizsardzību” un „Par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību”.

21.1. attēls. *Natura 2000* vietu skaits un kopējā platība, tūkst. ha

Avots: Latvijas, Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

21.2. attēls. *Natura 2000* teritoriju īpatsvars ES valstīs, %

Avots: <http://www.skovognatur.dk> (Dānija), <http://natura2000.environment.gouv.fr> (Francija), <http://www.dap.gov.lv> (Latvija), <http://www.jncc.gov.uk> (Lielbritānija), <http://www.metsa.fi> (Somija)

VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Daļa zemju apsaimniekotāju īpašumu atrodas *Natura 2000* teritorijās, kurās ir dažādi saimnieciskās darbības ierobežojumi. Tāpēc daudzām teritorijām tiek izstrādāti dabas aizsardzības plāni, kas vienlaicīgi nodrošina gan dabas daudzveidības saglabāšanu, gan apsaimniekošanas iespējas. Zemes īpašniekiem ir iespējas saņemt kompensācijas par zaudējumiem, kas radušies lauksaimnieciskās darbības un meža apsaimniekošanas ierobežojumu dēļ *Natura 2000* teritorijās, kā arī atbalsta maksājumus *Natura 2000* teritoriju apsaimniekošanai.

***Natura 2000* teritoriju tīkla izveide pozitīvi ietekmē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.**

Atbalsta un kompensāciju maksājumu ieviešana sekmē zemes īpašnieku interesi par dabas vērtību saglabāšanu un dabas aizsardzības plānu izstrādi, nodrošinot *Natura 2000* teritoriju aizsardzību un apsaimniekošanu.

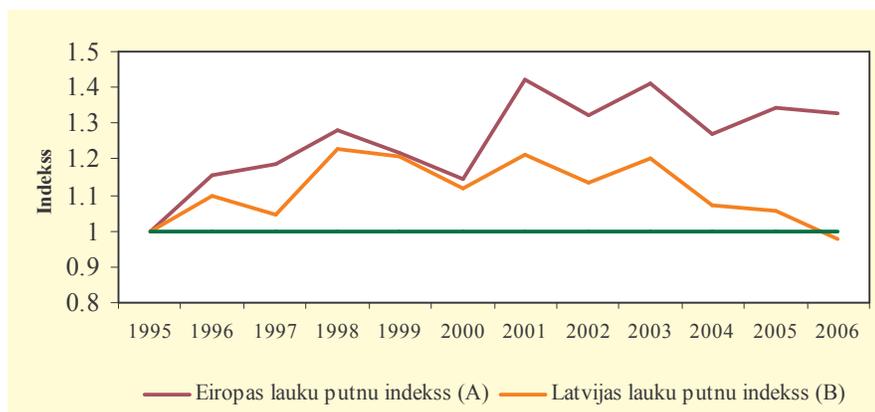
VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību. (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

22. Lauku putnu indekss

Lai novērtētu ekoloģisko stāvokli lauksaimniecības zemēs, izveidots lauku putnu indekss. Tā veidošanai ir izvēlētas putnu sugas, kuru populāciju lielākā daļa (parasti > 75 %) ir sastopama lauksaimniecības zemēs un tādejādi uzskatāmas par lauksaimniecības zemju sugām, kas piemērojušās konkrētiem apstākļiem. Katrai no šīm sugām tiek izrēķināts ikgadējais populācijas indekss un tā reprezentācijas intervāli. Kopumā Eiropas lauku putnu indeksa aprēķinos tika iekļauti dati par 25 gadu periodu un rezultātā tika konstatēts, ka šo gadu laikā ar lauksaimniecības zemju biotopiem saistīto putnu sugu skaits ir strauji samazinājies. Tas skaidrojams ar lauksaimniecības intensifikāciju, kas veicina ne tikai ligzdošanai piemērotu biotopu izzušanu, bet arī vides piesārņojumu ar ķīmikālijām. Tāpat jāmin lauksaimniecības metožu straujā attīstība, kam ne visas putnu sugas spējīgas pielāgoties. Turklāt novērotas atšķirības starp ES „vecajām” un „jaunajām” dalībvalstīm. Vecajās valstīs notikusi nepārtraukta lauksaimniecības zemēm raksturīgo putnu sugu populāciju samazināšanās, savukārt jaunajās dalībvalstīs novēro daļēju putnu populāciju atveseļošanos 90. gadu sākumā.

Apzīmējumi:

- A – indeksā ietvertas sugas saskaņā ar Eiropas Putnu Uzskaišu Padomes (EBCC) Viseiropas putnu monitoringa programmas lauku putnu sugu 2005. gada sarakstu (kaņepītis, purva ķauķis, lauka cīrulis, baltais stārķis, grieze, dzeltenā stērste, bezdelīga, brūnā čakste, kārķļu ķauķis, lauka zvirbulis, lukstu čakstīte, mājas strazds, brūnspārnu ķauķis, ķīvīte);
- B – indeksā ietvertas Latvijas apstākļos nozīmīgas ar lauksaimniecības biotopiem saistītas sugas (baltais stārķis, grieze, ķīvīte, kaņepītis, lauka cīrulis, pļavu čipste, kārķļu ķauķis, purva ķauķis, lukstu čakstīte, ciglis, mazais svilpis, dzeltenā stērste).

22. 1. attēls. Lauku putnu indekss

Avots: Latvijas Dabas fonds

Piezīme: Zaļā līkne pie atzīmes „1” ir indeksa vērtība atskaites (1995.) gadā

Eiropas lauku putnu indeksa pieaugums liecina par lauksaimniecības zemēm pielāgojušos putnu sugu populāciju pieaugumu. To visdrīzāk veicinājis atmatu platību pieaugums un lauksaimniecības zemju aizaugšana ar krūmiem, kam seko pretēja tendence – Eiropas sugu sarakstā iekļautas vairākas krūmāju sugas, kas Eiropas mērogā uzskatāmas par sugām, kas pielāgojušās lauksaimniecības zemēm.

VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Laikā no 1995. līdz 2006. gadam vērojamas atšķirīgas indeksa tendences, izmantojot Latvijas un Eiropas lauku putnu sarakstus. Eiropas lauku putnu indekss pēdējos gados izlīdzinājies, savukārt Latvijas putnu indeksam 2004. – 2006. gadā vērojams kritums.

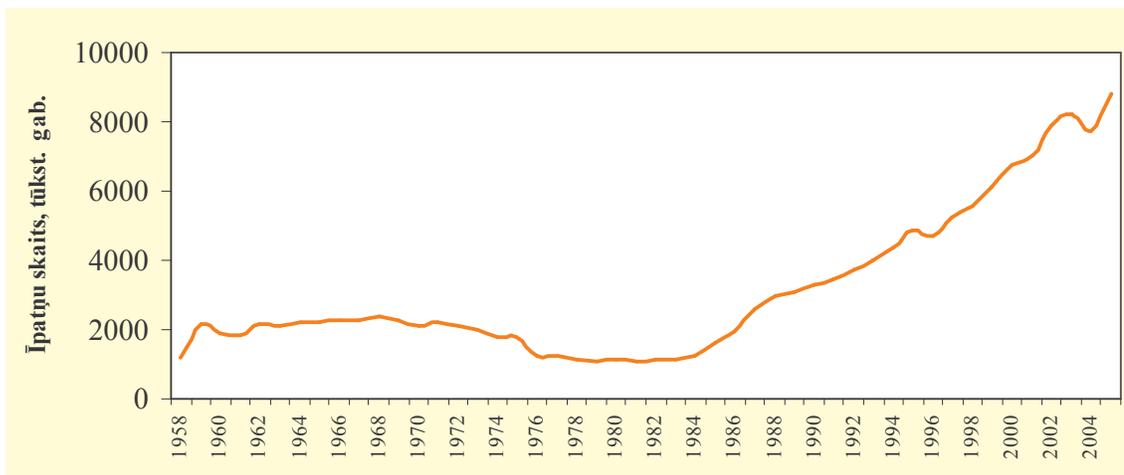
2006. gadā konstatētais indeksa kritums zem atzīmes „1,0” liecina par lauksaimniecības zemēm pielāgojušos putnu sugu populāciju samazināšanos. Tas visdrīzāk skaidrojams ar zālāju platību samazināšanos – daudzas pļavas un ilggadīgie zālāji pēc iestāšanās ES ir uzarti.

VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

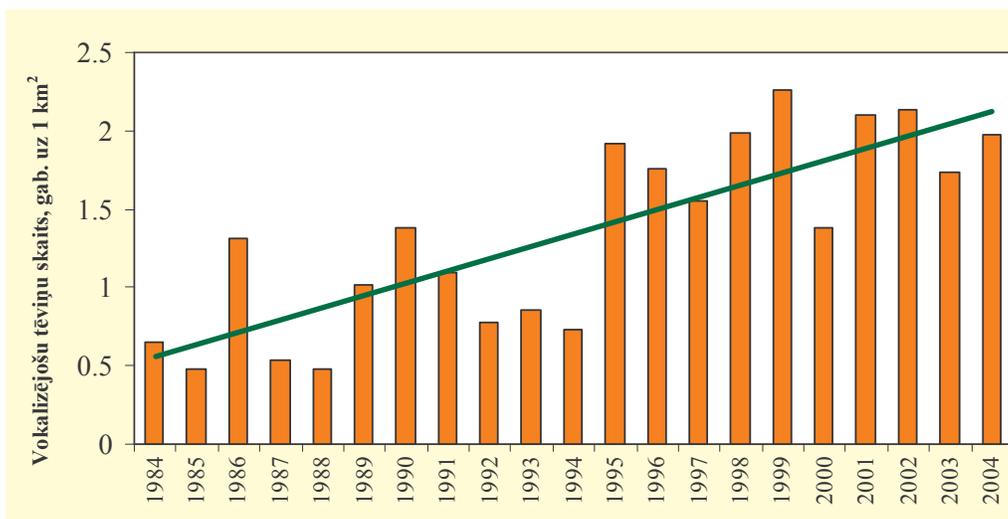
23. Indikatorsugu populāciju lielumu izmaiņas

23.1. attēls. Ūdra populācijas tendences Latvijā, tūkst. īpatņu

Avots: Valsts meža dienests

Ūdrs ir tieši saistīts ar ūdeņu ekosistēmām, tiem nepieciešami noteikti ūdens un krastu apstākļi upēs un ezeros, kur tas uzturas. Suga ir jutīga gan pret paaugstinātu ūdens piesārņojumu, gan piekrastes biotopu platību un kvalitātes izmaiņām saimnieciskās darbības rezultātā.

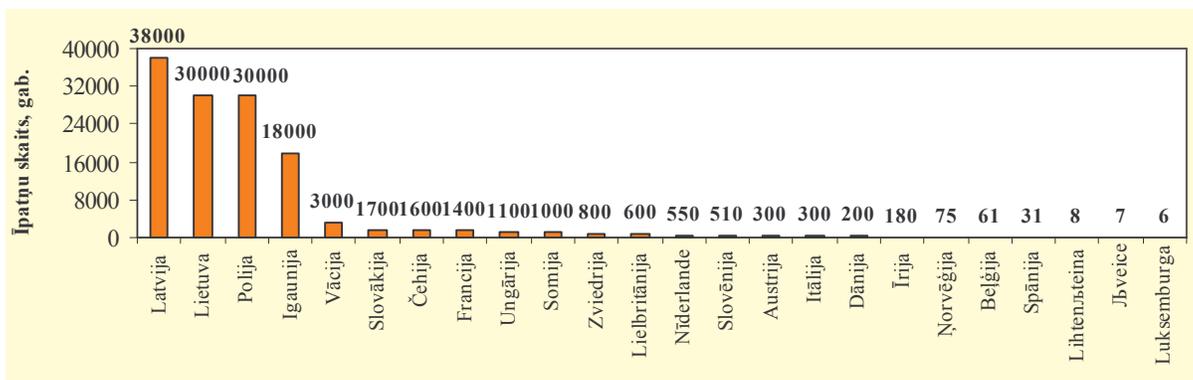

23.2. attēls. Griežu vidējā ligzdošanas blīvuma izmaiņas, vokalizējošo tēviņu skaits, gab. uz 1 km²
Avots: Keihs O., 2005. „Impact of changes in agricultural land use on the Corncrake *Crex crex* population in Latvia”

Grieze ir cieši saistīta ar ekstensīvi apsaimniekotām lauksaimniecības zemju ekosistēmām. Kamēr griežu skaits Rietumeiropā krietni sarucis intensīvās saimniekošanas dēļ, Latvijā griezes joprojām ir izplatītas visā valsts teritorijā.

VIDE

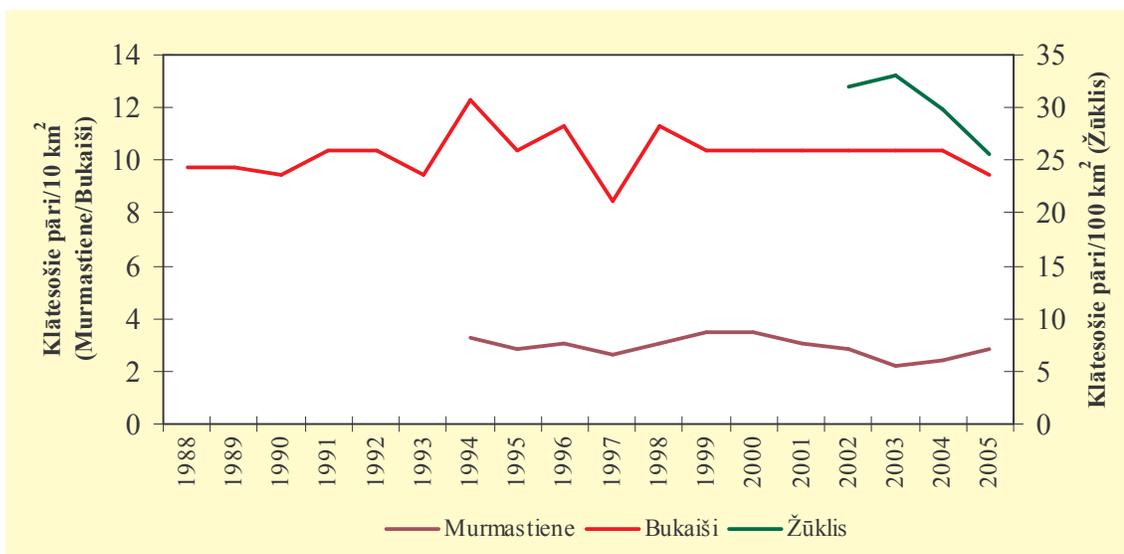
BIOĻĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

23.3. attēls. Griežu skaits ES, Norvēģijā un Šveicē 2004. gadā

Avots: „Putni palieņu pļavās”

Griežu skaita strauju pieaugumu 90. gados sekmēja lauksaimniecības panīkums. Salīdzinājumā ar citām ES valstīm, Latvijā konstatēta lielākā griežu populācija ES. Mūsdienās griezes apdraud gan piemērotu biotopu izzušana, strauji aizaugot pamestām lauksaimniecības zemēm, gan arī arvien pieaugošā lauksaimniecības intensifikācija.

23.4. attēls. Mazā ērgļa skaita dinamika parauglaukumos, klātesošie pāri/10 km²

Avots: Bergmanis U., 2006. „Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina* in Latvia – current status, endangerment and perspectives

Mazais ērglis ir ar mežu un lauksaimniecības zemju ekosistēmām saistīta suga. Mežizstrādes un pļavu intensīvās apsaimniekošanas rezultātā mazā ērgļa pastāvēšana ir apdraudēta visā pasaulē. Latvijā ligzdo ap 24 % no Eiropas un gandrīz desmitā daļa no pasaules mazo ērgļu populācijas. Pašlaik mazā ērgļa Eiropas populācijai ir tendence sarukt, jo pēdējo 10 gadu laikā tā samazinājusies arī Latvijā.

Parauglaukumā „Bukaiši” mazo ērgļu skaits ir stabils, kas, iespējams, izskaidrojams ar to, ka visa parauglaukuma teritorija jau ilgstoši ir īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā. Parauglaukumā „Murmastiene”, salīdzinājumā ar 1999. gadu (putnu skaita maksimums), klātesošo pāru skaits 2005. gadā bija samazinājies par 19 %.

VIDE

BIOLOĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Parauglaukumā „Žūklis”, salīdzinājumā ar 2003. gadu, 2005. gadā skaits samazinājās par 23 %. Šāda tendence norāda uz vispārēju mazo ērgļu skaita samazināšanos Latvijas teritorijā.

Latvijā, atšķirībā no Rietumeiropas valstīm, ūdru populācija pēdējos 15 gados netiek apdraudēta, ir spēcīga un pašatjaunoties spējīga. Šādu tendenci izskaidro sugai bīstamo hlororganisko savienojumu zemā koncentrācija vidē, kā arī lielais piemērotu ūdeņu un piekrastes biotopu īpatsvars.

Griežu populācija Latvijas teritorijā ir stabila ar tendenci pieaugt, taču šis pieaugums var izrādīties īslaicīgs ES atbalstītās intensīvās lauksaimniecības politikas dēļ.

Mazā ērgļa populācija Latvijā samazinās. To galvenokārt veicinājusi intensīva mežu izciršana, sevišķi privātajā mežu sektorā. Mazo ērgļu skaita dinamika nākotnē būs atkarīga no meža un lauksaimniecības zemju izmantošanas veida, kā arī no apbūves, īpaši ceļu būves apjomiem, kas var izraisīt piemērotu barošanās un ligzdošanas vietu fragmentāciju, kas ir sugai nelabvēlīga.

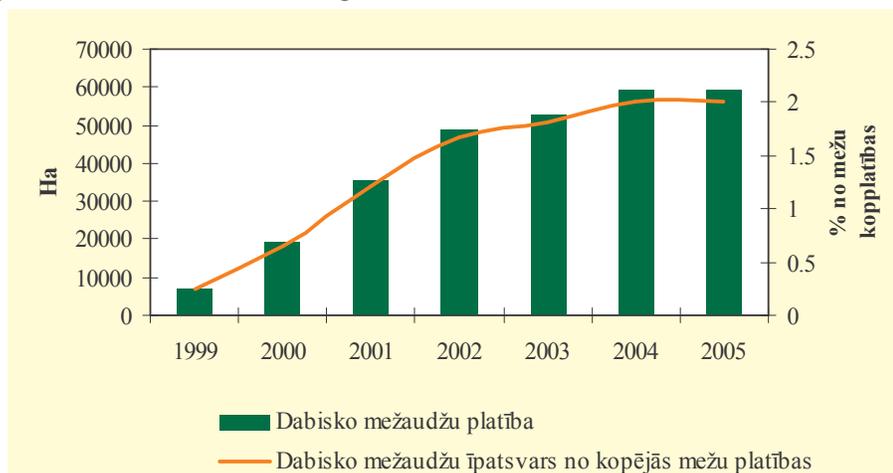
VIDE

BIOĻĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

Veicināt tradicionālās ainavas saglabāšanos (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

24. Dabisko mežaudžu biotopu platību īpatsvara izmaiņas

Lai gan meži aizņem gandrīz pusi no valsts teritorijas, vecu un dabisku mežaudžu īpatsvars ir visai neliels. Mežu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai gan valsts, gan privātajos mežos izveidotās teritorijās – dabiskajos mežu biotopos (DMB) jānodrošina dabas vērtību saglabāšana.

24.1. attēls. Dabisko mežaudžu biotopu platības (ha) un to īpatsvars (%) no mežu kopplatības

Avots: Valsts mežu dienests

Piezīme: Identificētie un potenciālie dabisko mežaudžu biotopi

Kopš 1999. gada, diagnosticēto DMB platības pieaugušas un 2005. gadā veido ap 2 % no kopējās mežaudžu platības. Svarīgi šajās platībās izslēgt vai maksimāli ierobežot saimniecisko darbību, izņemot gadījumus, kad mežaudzei nepieciešama speciāla kopšana.

Mikrolietumu veidošana DMB platībās ir viens no veidiem, kā efektīvāk nodrošināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, jo DMB platības pašlaik tiek aizsargātas brīvprātīgi. Patlaban saistībā ar DMB izveidoti 439 mikrolietumi vairāk nekā 2000 ha platībā – ap 3,5 % no kopējās DMB platības.

Latvijas mežaudzēs DMB skaita un platību pieaugums kopš 1999. gada ir vērtējams pozitīvi un sekmē gan tradicionālās ainavas saglabāšanu, gan šauri specializētu¹ sugu saglabāšanu īpašās vietās. Ne mazāk svarīgi ir nodrošināt pareizu DMB apsaimniekošanu, ierobežojot cilvēka saimnieciskās darbības ietekmi uz DMB.

¹ Šauri specializētas sugas – sugas, kas pielāgojušās noteiktiem dzīves apstākļiem ar šauru ekoloģisko amplitūdu.

VIDE

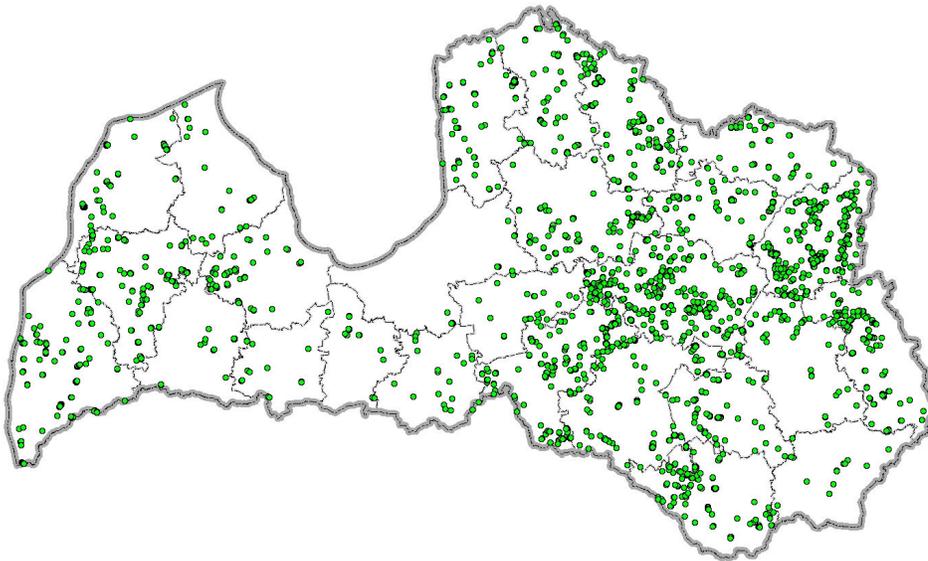
BIOĻĢISKĀS DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA

1. Saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. *Saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

25. Dabisku pļavu platības, kurām piesaistīti pļavu atbalsta maksājumi

Dabiskas pļavas un ganības ir ļoti nozīmīgas aizsargājamo un reto augu sugu biotopi, un tās ir aizsargājamo, uz zemes ligzdojošo putnu, tai skaitā ķikutu un griežu, ligzdošanas un barošanās vietas. Pašlaik Latvijā apzināti 56 188 ha bioloģiski vērtīgu zālāju (BVZ), kuru saglabāšanu spēj nodrošināt, tos ekstensīvi apsaimniekojot ar tradicionālām metodēm – ganīšanu un pļaušanu.

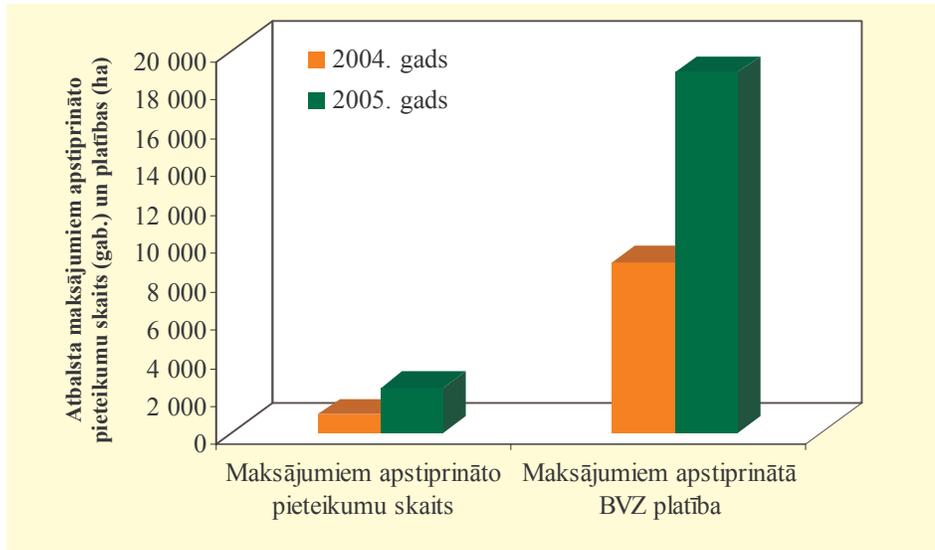
2005. gadā atbilstoši Lauku attīstības plānā iekļautā pasākuma „Agrovide” apakšpasākuma „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” nosacījumiem, tika uzsāktas atbalsta maksājumu izmaksas.

25.1. attēls. Bioloģiski vērtīgie zālāji Latvijas rajonos 2005. gadā, skaits

Avots: Latvijas Dabas fonds

2005. gadā visvairāk BVZ tika konstatēti Madonas un Balvu rajonos, mazāk Jelgavas, Dobeles, Rīgas un Saldus rajonos. Zemes īpašniekiem, kuru īpašumā ir BVZ, ir iespēja pieteikties atbalsta maksājumiem bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos, lai turpmākajos gados nodrošinātu pļavu apsaimniekošanu.

25.2. attēls. Atbalsta maksājumiem apstiprināto BVZ dinamika (skaits un platība (ha)) 2004. un 2005. gadā

Avots: Lauku atbalsta dienests

2004. un 2005. gadā atbalsta maksājumiem pavisam apstiprināja vairāk nekā 3200 pieteikumu vairāk nekā 27 700 ha platībām, kas ir aptuveni puse no kopējās dabisku pļavu un ganību platības Latvijā.

„Lauku attīstības programmas 2007. – 2013. gadam” projektā paredzētie agrovīdes maksājumi ir vienīgais finansējuma avots ilglaicīgai BVZ uzturēšanai un ar tiem saistīto sugu aizsardzībai lauksaimniecības zemēs Latvijā. Programmā paredzēts ievērojami samazināt finansējumu tiem zemes īpašniekiem, kas zālāju uztur, to ik gadus nopļaujot, bet netur lopus.

2005. gadā „Lauku attīstības plānā 2004. – 2006. gadam” paredzētie atbalsta maksājumi „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai zālajos” nodrošināja aptuveni pusi BVZ apsaimniekošanu, tādējādi veicinot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un attīstību atbilstoši noteiktajiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

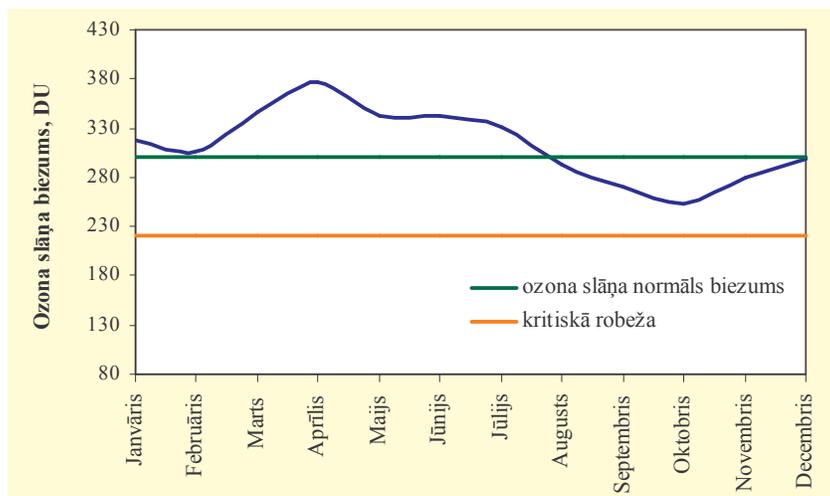
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

Nodrošināt Latvijas starptautisko saistību izpildi ozona slāni noārdošo vielu ierobežošanai (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

26. Ozona slāņa biezums stratosfērā

26.1. attēls. Ozona slāņa biezums virs Latvijas 2005. gadā, DU

Avots: <http://toms.gsfc.nasa.gov>

Ozona slāni noārdošās vielas izmanto saldēšanas, gaisa kondicionēšanas, siltā gaisa padeves iekārtās, aerosolos, ugunsdzēsšanas sistēmās un pārnēsājamās ugunsdzēsšanas aparātos, izolācijas plāksnēs, kaitēkļu apkarošanas līdzekļos.

Ozona slāņa kritiskā robeža - “ozona caurums” ir 220 DU (Dobsona vienības) stratosfērā. 100 DU atbilst viena milimetra ozona molekulu slānim. Ozona slāņa biezums pēdējos gados virs Rīgas pakāpeniski ir samazinājies:

- 1996. gadā - 340 DU;
- 2004. gadā - 330 DU;
- 2005. gadā - 316 DU.

No 1996. līdz 2005. gadam novērota pakāpeniska ozona slāņa biezuma samazināšanās, tomēr noteiktā kritiskā robeža nav sasniegta. Ozona slāņa biezumam raksturīgs sezonāls svārstību cikls, rudens periodā tuvojoties noteiktajai kritiskajai robežai.

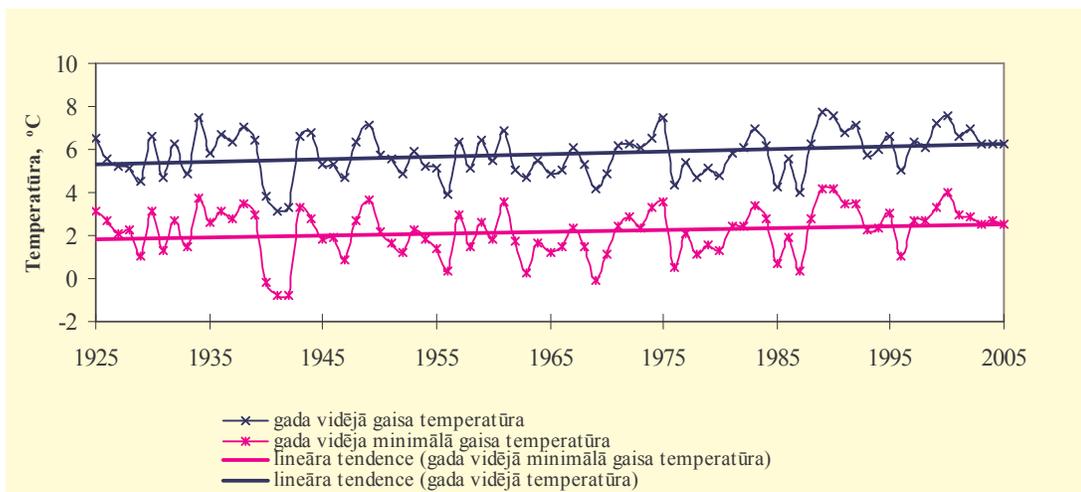
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅAS UN GAISA KVALITĀTE

Nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu novēršanā tādā veidā, kas netraucē valsts ekonomikas attīstību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

27. Gada vidējās un vidējās minimālās gaisa temperatūras

27.1. attēls. Gada vidējās un vidējās minimālās gaisa temperatūras Latvijā, °C

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Klimata pārmaiņu ietekmē Latvijā, kā arī visā pasaulē, ir vērojama gaisa temperatūras paaugstināšanās.

Gada vidējās gaisa temperatūras palielinājums pēdējos 100 gados Latvijā ir ap 1 °C. Straujākais temperatūras kāpums novērots 20. gadsimta otrajā pusē. Latvijas gaisa temperatūras instrumentālo novērojumu vēsturē 20. gadsimta pēdējā desmitgadē ir bijusi vissiltākā.

Dažādos Latvijas klimatiskajos rajonos esošo lielāko Latvijas pilsētu meteoroloģiskie novērojumi liecina, ka gada vidējā gaisa temperatūra 55 gadu laikā viskrasāk ir augusi Rīgā, kas ir saistīts ar pilsētvides efektu.

Gadā visstraujāko temperatūras pieaugumu novēroja ziemā un pavasarī. Vasarā un rudenī temperatūras izmaiņas ir salīdzinoši mazākas – vasarām pārsvarā ir tendence kļūt mazliet siltākām, rudenim – mazliet vēsākiem.

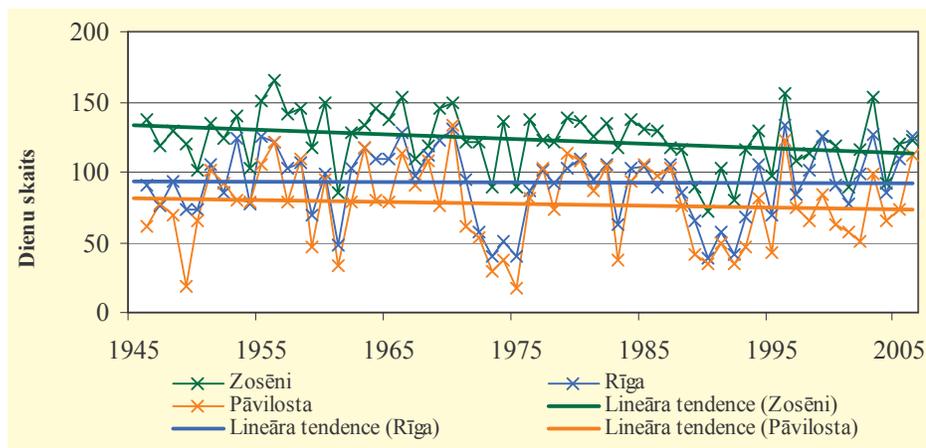
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅAS UN GAISA KVALITĀTE

Nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu novēršanā tādā veidā, kas netraucē valsts ekonomikas attīstību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

28. Dienu skaits ar sniega segu

28.1. attēls. Dienu skaits ar sniega segu aukstajā gada laikā, diennaktis

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Tā kā rudenim un ziemas sākumam ir tendence kļūt mazliet vēsākiem, nedaudz agrāka ir kļuvusi pirmās sniega segas parādīšanās un stabilas sniega segas izveidošanās. Toties ziemas otrajai pusei un pavasarim kļūstot jūtami siltākiem, ievērojami ātrāk notiek stabilas sniega segas izžušana. Baltijas jūras piekrastes rajonos 30 – 40 % ziemu stabila sniega sega neizveidojas vispār. Praktiski katru ziemu īsāks vai garāks periods ar stabilu sniega segu izveidojas tikai Latvijas austrumu daļas augstieņu rajonos. Tomēr aukstuma viļņu iespējamība pavasarī, kad pat īslaicīgi uzsnieg sniegs, ir saglabājusies – par to liecina fakts, ka pēdējās sniega segas izžušanas datumi pavasarī ir palikuši bez izmaiņām.

Temperatūras pieauguma rezultātā Latvijā kopumā ir samazinājies arī kopējais dienu skaits ar sniega segu aukstajā gadalaikā. Lineāro tendenču analīze rāda, ka Latvijā vidēji dienu skaits ar sniega segu aukstajā gadalaikā ir samazinājies par 7 dienām. Šis rādītājs teritoriāli ir visai mainīgs, jo ir atkarīgs arī no īslaicīgo sniega segas periodu iestāšanās un ilguma.

Latvijā kopumā saīsinājies periods ar sniega segu, vispārliciecinot tas izpaužas Latvijas austrumu daļā, kur sniega sega klāj zemi visilgāk.

Lineāro tendenču analīze rāda, ka Latvijā vidēji periods ar stabilu sniega segu ir saīsinājies par 2 nedēļām.

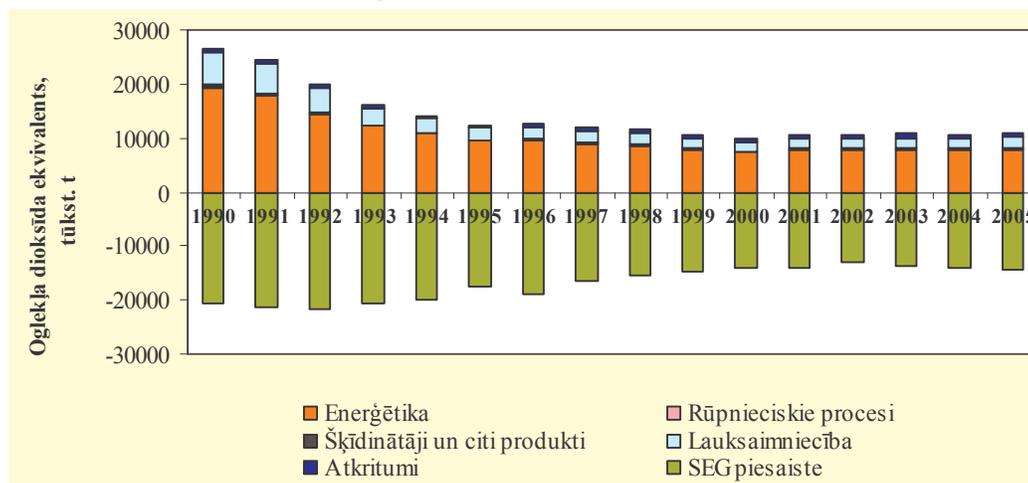
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

1. Nodrošināt Latvijas ieguldījumu globālo klimata pārmaiņu novēršanā tādā veidā, kas netraucē valsts ekonomikas attīstību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Laikā no 2008. līdz 2012. gadam Latvijai siltumnīcas efektu izraisošo gāzu (SEG) izmeši jāsamazina par 8% no izmešu daudzuma 1990. gadā (Kioto protokols, 1997).

29. Siltumnīcefektu izraisošo gāzu izmeši

29.1. attēls. SEG izmeši pa nozarēm, oglekļa dioksīda ekvivalents, tūkst.t

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

SEG ir dabiskas un antropogēnas izcelsmes gāzveida atmosfēras sastāvdaļas, kas absorbē un atkārtoti emitē infrasarkanā starojuma viļņus. Tiešie SEG izmeši – oglekļa dioksīds, metāns, vienvērtīgā slāpekļa oksīds, fluorogļūdeņraži, perfluoroglekļa savienojumi, sēra heksafluorīds, netiešie SEG izmeši – oglekļa oksīds, slāpekļa oksīdi, nemitāna gaistošie organiskie savienojumi un sēra dioksīds.

Enerģētikas nozarē tiek emitēti visvairāk tiešo SEG izmešu. No kopējā tiešo SEG izmešu daudzuma Latvijā 2004. gadā 72 % emitēja enerģētikas un transporta nozare, kurās 36 % deva kurināmā sadedzināšana enerģijas ražošanā, 14 % – kurināmā sadedzināšana apstrādes rūpniecībā un būvniecībā, 37 % – degvielas patēriņš transporta nozarē. Lielāko daļu SEG izmešu veido oglekļa dioksīds, 2004. gadā tas bija 67 % no kopējo SEG izmešu daudzuma. Tas galvenokārt rodas fosilo kurināmo (nafta, ogles, gāze, šķidrās kurināmais) degšanas procesos. Savukārt metāna un vienvērtīgā slāpekļa oksīda izmeši galvenokārt veidojas biomasas sadedzināšanas procesos.

Tautsaimniecības pārstrukturēšanās 90. gadu sākumā veicināja SEG izmešu strauju samazinājumu.

Saistībā ar tautsaimniecības attīstību, energoresursu un elektrības pieprasījuma palielināšanos un transportlīdzekļu skaita palielināšanos tiek prognozēta SEG izmešu palielināšanās gaisā.

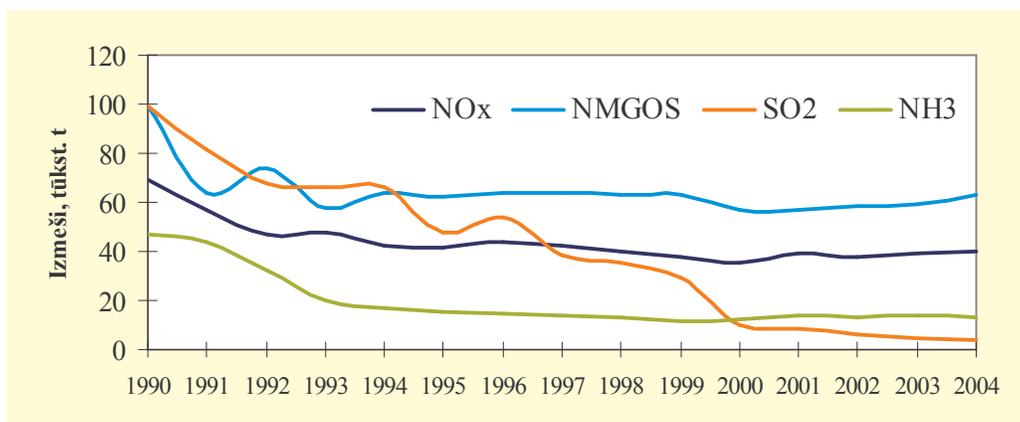
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Nodrošināt, lai laikposmā līdz 2010.gadam kopējās paskābināšanas un eitrofikāciju izraisošās emisijas nepārsniedz valstī noteiktos šo vielu emisiju griestus (Rīcības programma par valsts kopējo emisiju gaisā samazināšanu, 2004).

30. Sēra dioksīda (SO₂), slāpekļa oksīdu (NO_x), nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS) un amonjaka izmeši (NH₃)

30.1. attēls. Sēra dioksīda (SO₂), slāpekļa oksīdu (NO_x), nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS) un amonjaka (NH₃) izmeši, tūkst. t

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Kurināmā sadedzināšana ir galvenā sēra dioksīda, nemetāna gaistošo organisko savienojumu un slāpekļa oksīdu izmešu cēlonis. Nemetāna gaistošo organisko savienojumu izmešu samazinājums panākts, nomainot cieto kurināmo un smago šķidro kurināmo ar dabasgāzi un biomasu, izmantojot katalizatorus automašīnu izplūdes gāzu attīrīšanai un uzlabojot izplūdes gāzu attīrīšanas sistēmas, savukārt palielinājums laikā no 2001. līdz 2004. gadam saistīts ar koksnes izmantošanas palielināšanos mājāsaimniecības sektorā. Straujais sēra dioksīda izmešu samazinājums saistīts ar akmeņogļu un smagās šķidrās degvielas patēriņa samazināšanos, aizvietojojot ar videi draudzīgāku resursu – dabasgāzes un biomasas izmantošanu enerģijas ražošanā, kā arī ieviešot likumdošanas prasības attiecībā uz sēra saturu šķidrā kurināmajā. Amonjaka izmešu samazinājums laikā no 1990. līdz 1999. gadam saistīts ar mājlopu skaita samazinājumu un organiskā mēslojuma iestrādi augsnē.

Sēra dioksīda, slāpekļa oksīdu un nemetāna gaistošo organisko savienojumu izmešu samazinājums panākts, galvenokārt pateicoties videi nedraudzīgu kurināmo aizvietojojot ar videi draudzīgāku – dabasgāzi un biomasu.

Periodā no 1999. līdz 2004. gadam amonjaka izmešu daudzums būtiski nav mainījies.

VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

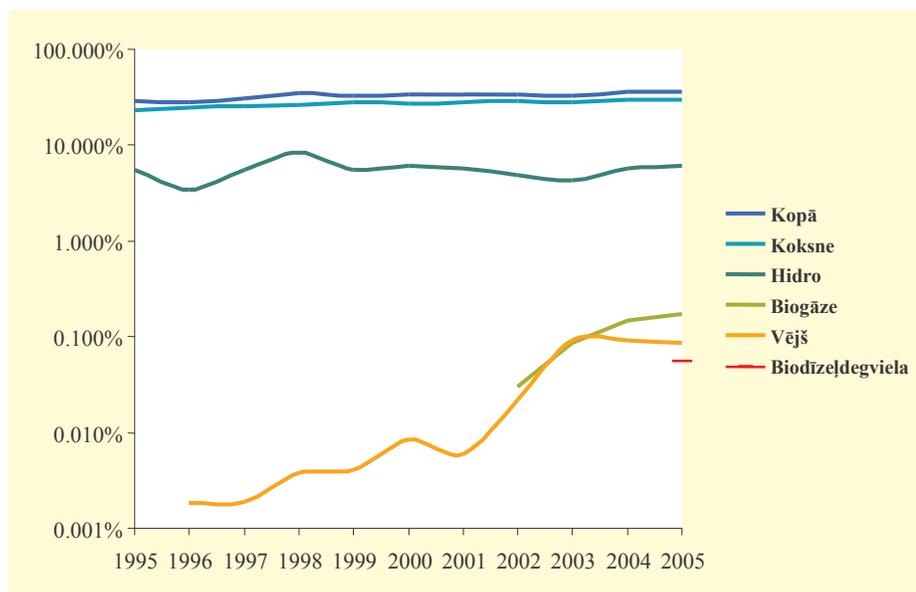
KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

1. Veicināt enerģētikas nozares attīstību atbilstoši tautsaimniecības sabalansētai un ilgtspējīgai izaugsmei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

3. Pašnodrošinājuma saglabāšanai atjaunojamo resursu īpatsvaram kopējo primāro energoresursu piegādē ir jāsasniedz 36-37% (Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007. – 2016. gadam, 2006).

31. Atjaunojamo energoresursu īpatsvars

Šobrīd atjaunojamie energoresursi ieņem nozīmīgu vietu Latvijas kopējā primāro energoresursu piegādē. Plaši tiek izmantota koksne (2005.g. – 30 %) un hidroresursi (2005.g. – 6 %), mazākā apjomā – vēja enerģija (2005.g. – 0.1 %), biogāze (2005.g. – 0.2 %) un biodīzeļdegviela (2005.g. – 0.1 %). Atjaunojamo energoresursu (AER) daļa kopējā primāro energoresursu piegādē (KPEP) ir pieaugusi no 29 % (1995.g.) līdz 36 % (2005.g.).

31.1. attēls. Atsevišķu atjaunojamo energoresursu veidu īpatsvars kopējā primāro energoresursu piegādē, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

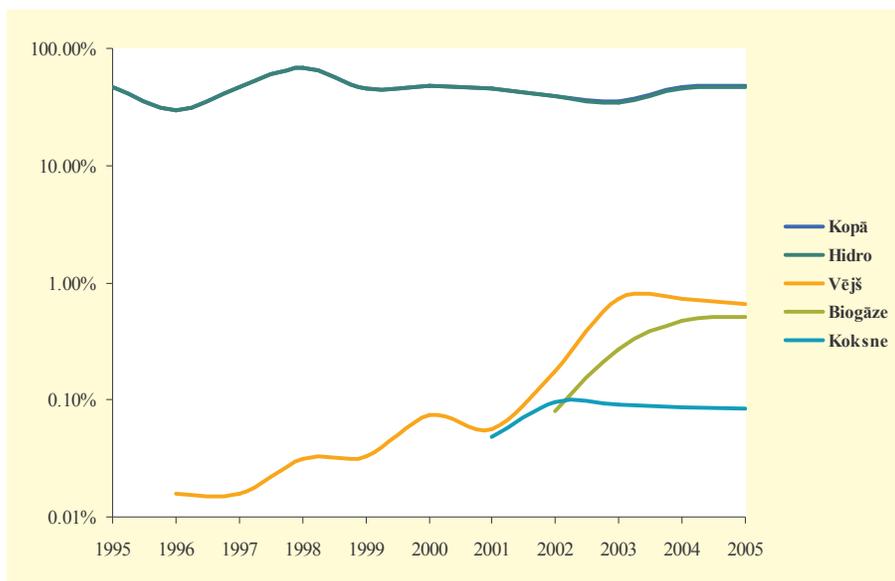
AER izmantošana ir jākorrigē saskaņā ar mežu un lauksaimniecības attīstības ilgtspējību. Lai sasniegtu izvirzīto pašnodrošinājuma mērķi – vismaz 36 – 37 % no KPEP, AER izmantošanas pieaugums ir jāsekmē gan elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā, gan transportā, līdztekus paaugstinot energoefektivitāti gan piegādājot, gan patērējot energoresursus.

Elektroenerģijas, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem (AER-E) daļa bruto nacionālajā elektroenerģijas patēriņā, pateicoties augstākai izstrādei lielās HES, 2005. gadā bija 48 %. Lielo HES vidējā daļa bruto nacionālajā elektroenerģijas patēriņā laika posmā 1995. – 2005. gadam bija 46 % un svārstījās 29 % (1996.g.), 68 % (1998.g.) robežās. AER-E īpatsvaram saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likumu 2010. gadā ir jāsasniedz 49,3 % no bruto nacionālā elektroenerģijas patēriņa valstī.

VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

31.2. attēls. Atjaunojamo energoresursu izmantošanas īpatsvars elektroenerģijas ražošanā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Piezīme: Līknes „Kopā” un „Hidro” gandrīz sakrīt

Atjaunojamo energoresursu īpatsvars elektroenerģijas ražošanā laika posmā 1995. – 2005. gadā, pateicoties lielo HES (44,6 %) devumam, ir vidēji 45,5 %.

Mērķis saglabāt primāro energoresursu pašnodrošinājumu 36 – 37 % līmenī, kuru galvenokārt nodrošinātu AER, praktiski ir sasniegts, tomēr pastāv vēl neapgūts AER potenciāls, sevišķi biomasas izmantošanā, kura efektīva izmantošana var dot ieguldījumu Latvijas atkarības samazināšanā no importētiem primāriem resursiem.

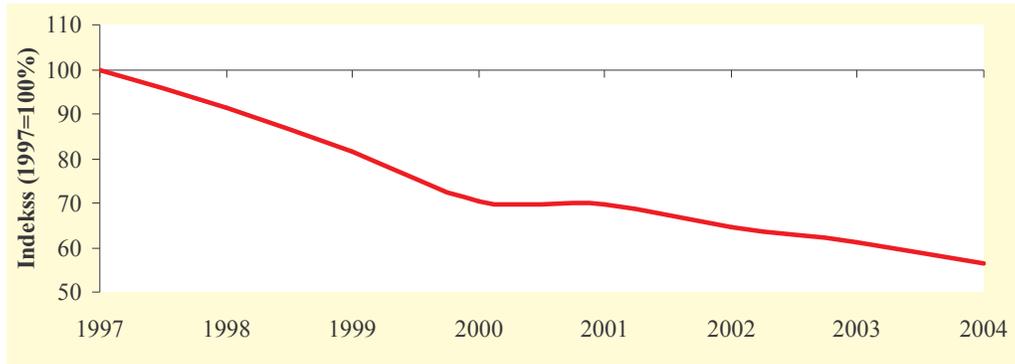
VIDE

KLIMATA PĀRMAIŅAS, GAISA KVALITĀTE UN OZONA SLĀŅA AIZSARDZĪBA

KLIMATA PĀRMAIŅU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Samazināt enerģētikas objektu radīto vides piesārņojumu, īpaši gaisu piesārņojošo vielu emisijas (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

32. Enerģijas ražošanā emitēto siltumnīcefekta gāzu apjoms uz IKP vienību

32.1. attēls. SEG izmeši no enerģijas nozarē uz IKP vienību

Avots: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Lielākie SEG izmešu avoti enerģētikas nozarē 2004. gadā bija publiskais pārveidošanas sektors (27 %) un transports (38 %). No 1998. gada vērojama SEG izmešu uz IKP vienību samazināšanās enerģijas ražošanas nozarē, kas saistīts ar videi draudzīgāku un racionālāku energoresursu izmantošanu.

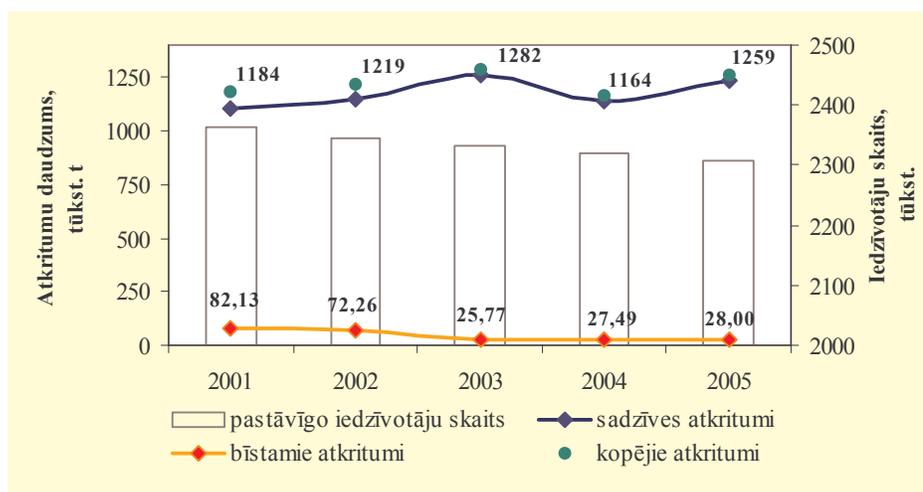
SEG izmeši enerģētikas nozarē uz IKP vienību laikā no 1997. līdz 2004. gadam samazinājušies par 43 %.

VIDE

ATKRITUMI UN APSAIMNIEKOŠANA

Ierobežot atkritumu rašanos, palielinoties ekonomiskajai izaugsmei, un nodrošināt ievērojamu kopējā radīto atkritumu daudzuma samazināšanu, izmantojot labākās atkritumu rašanās novēršanas iespējas, labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, resursu izmantošanas efektivitātes palielināšanu un ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības veicināšanu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

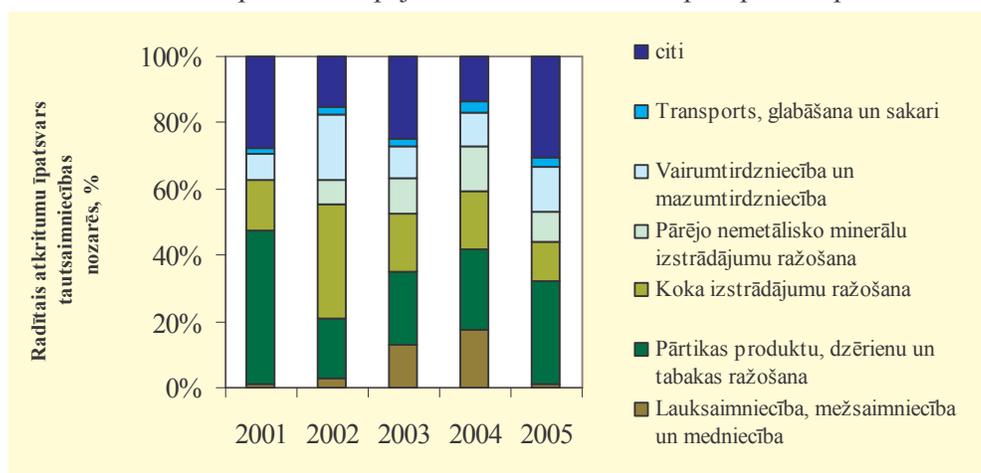
33. Radītais kopējais atkritumu daudzums

33.1. attēls. Radītais sadzīves un bīstamo atkritumu daudzums (tūkst. t) un iedzīvotāju skaits (tūkst.)

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra; Centrālā statistikas pārvalde

Laikā no 2001. līdz 2005. gadam radītais kopējais atkritumu daudzums nav samazinājies, lai gan ievērojami krities ģenerētais bīstamo atkritumu apjoms. No 2001. līdz 2004. gadam vidēji 46 % sadzīves atkritumu radās uzņēmumu darbības rezultātā, bet pārējo daļu veidoja mājsaimniecību radītie atkritumi. Uzņēmumu radīto sadzīves atkritumu īpatsvars kopējā atkritumu daudzumā pakāpeniski palielinās.

33.2. attēls. Uzņēmumu radītais sadzīves atkritumu īpatsvars tautsaimniecības nozarēs, %

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

VIDE

ATKRITUMI UN APSAIMNIEKOŠANA

Ja 2001. gadā lielu daļu uzņēmumu ģenerēto sadzīves atkritumu radīja pārtikas produktu, dzērienu un tabakas ražošanas nozare, tad turpmākajos gados to radīto atkritumu īpatsvars ir samazinājies¹.

Laikā no 2001. līdz 2005. gadam radītais kopējais atkritumu daudzums nav samazinājies, bet ievērojami krities ģenerētais bīstamo atkritumu apjoms. Pakāpeniski palielinās uzņēmumu radīto sadzīves atkritumu īpatsvars.

¹ Tā, kā atkritumu ģenerēšanas uzskaitē Latvijā ir attīstības sākumposmā, tas jāņem vērā, analizējot atsevišķu nozaru radīto atkritumu daudzuma svārstības pa gadiem.

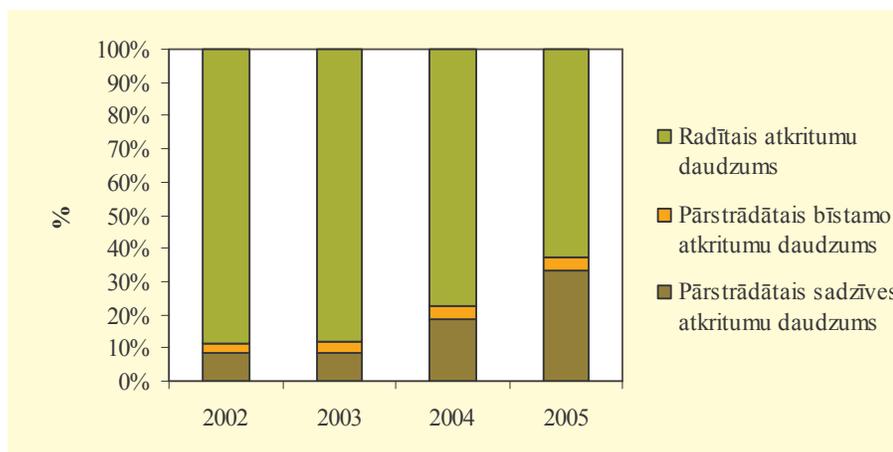
VIDE

ATKRITUMI UN APSAIMNIEKOŠANA

1. Panākt, ka lielākā daļa atkritumu tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, izmantojot pārstrādi, attīstot iepakojuma atgūšanas sistēmas vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts) vai nekaitīgā formā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Samazināt apglabājamo atkritumu daudzumu un nodrošināt atkritumu iznīcināšanu vai apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

34. Pārstrādāto atkritumu daudzums

34.1. attēls. Pārstrādāto atkritumu īpatsvars (%) no kopējā radītā atkritumu daudzuma 2002. – 2004.gadā.

Avots. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2005. gadā pavisam tika pārstrādāts 470725 tonnu savākto atkritumu (59 % no kopējā radītā atkritumu daudzuma), kas bija par 29 % vairāk, salīdzinot ar 2004. gadu. 2005. gadā vislielāko pārstrādāto atkritumu īpatsvaru veidoja cukura un piena produktu ražošanas atlikumi, kas tika izmantoti lauksaimniecības zemju uzlabošanā un apkārtējo teritoriju labiekārtošanā.

Šobrīd Latvijā visintensīvāk atkritumu atkalizmantošana notiek, tos izmantojot par mēslojumu augsnes auglības uzlabošanai.

Atkritumu pārstrāde Latvijā šobrīd ir salīdzinoši zemā attīstības līmenī, lai gan pēdējos gados pieaugusi atkritumu pārstrādes intensitāte (vairāk kā par 60 %).

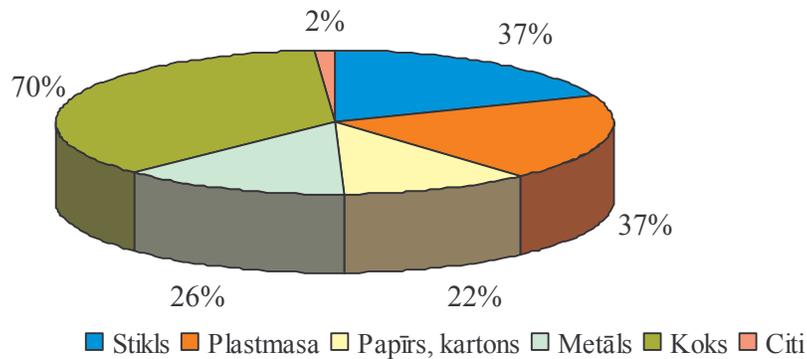
VIDE

ATKRITUMI UN APSAIMNIEKOŠANA

Panākt, ka lielākā daļa atkritumu tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē, izmantojot pārstrādi, attīstot iepakojuma atgūšanas sistēmas vai arī tiek atgriezti vidē noderīgā (piemēram, komposts) vai nekaitīgā formā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

35. Pārstrādātais un reģenerētais izlietotā iepakojuma daudzums

2005. gads

35.1. attēls. Pārstrādātā un reģenerētā iepakojuma īpatsvars (%) no kopējā izlietotā iepakojuma daudzuma 2005. gadā²

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2005. gadā radītais kopējā izlietotā iepakojuma daudzums sasniedza 213,119 tūkst. tonnas, no kura pārstrādāja un reģenerēja 85,418 tūkst. tonnas (40 %) iepakojuma.

Latvijā izlietotā iepakojuma pārstrādei ir ierobežotas iespējas, tāpēc arī turpmāk plānots izlietoto iepakojumu eksportēt uz citām valstīm.

Izlietotā metāla iepakojuma savākšana un pārstrāde notiek nelielos daudzumos, kas saistīta ar ekonomisku neizdevīgumu.

² Sakarā ar izmaiņām likumdošanā, izlietotā iepakojuma klasifikācijas klases 2005. gadā atšķiras no iepriekšējo gadu klasifikācijas klasēm, tāpēc izmantoti tikai 2005. gada dati.

7. NABADZĪBAS SAMAZINĀŠANA

81. Mājsaimniecību ienākumi vidēji uz vienu ģimenes locekli

82. Nabadzības riska indekss

83. Sociālās apdrošināšanas un nodrošināšanas izdevumi uz vienu iedzīvotāju

84. Ienākumu kvintiļu attiecības indekss

8. IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE

85. Bērni, kuri nemācās un pamatizglītību nav ieguvuši

86. Skolēnu sasniegumu vērtējums Latvijā un skolēnu starptautiskās novērošanas programmas (SSNP) dalībvalstīs

87. Valsts budžeta finansēto pilna laika studiju vietu skaits Latvijas augstskolās

88. Valsts kopbudžeta izdevumi izglītībai un zinātnei

89. Skolēnu īpatsvars speciālajās skolās un klasēs

9. SABIEDRĪBAS VESELĪBA

9.1. DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

90. Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums vīriešiem un sievietēm

91. Potenciāli zaudētie dzīves gadi vīriešiem un sievietēm

92. Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušie velosipēdisti, mopēdisti, autovadītāji, pasažieri un gājēji

93. Jaundzimušo veselība un mirstība

94. Saslimstība ar tuberkulozi un ērcu encefalītu

95. Mirstība no asinsrites slimībām un audzējiem

96. Bērnu mirstība traumu un saindēšanās gadījumos

9.2. VESELĪBAS RISKĀ FAKTORI

97. Cieto daļiņu PM₁₀ diennakts robežlieluma pārsniegšanas gadījumi

98. Dzeramā ūdens kvalitāte

99. Smago metālu izmeši gaisā un ūdenī

100. Bīstamo ķīmisko vielu lietošana

101. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas

10. MĀJOKLIS

102. Dzīvojamā fonda labiekārtotība

103. Mājokļu vidējā platība uz vienu iedzīvotāju

104. Mājsaimniecību izdevumu struktūra

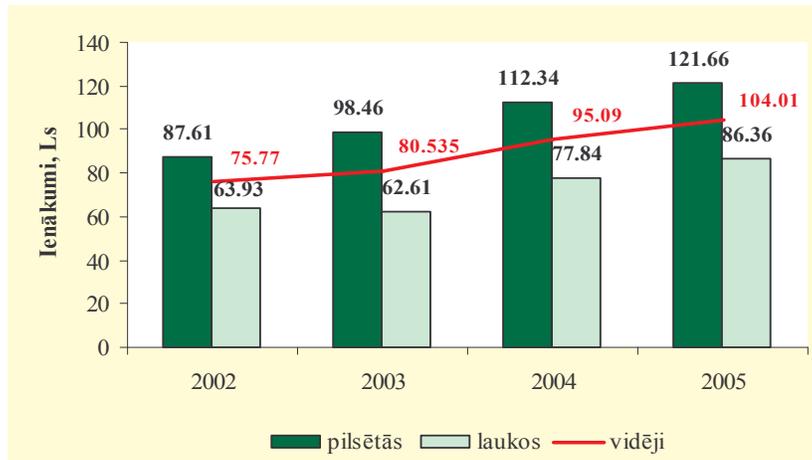
LABKLĀJĪBA

NABADZĪBAS SAMAZINĀŠANA

1. Samazināt nabadzībā dzīvojošo personu skaitu un uzlabot šo personu dzīves kvalitāti (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Ar saskaņotu, koordinētu un mērķtiecīgu visu sektoru un administratīvo līmeņu rīcību novērst cēloņus, kas veicina nabadzību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

81. Mājsaimniecību ienākumi vidēji uz vienu ģimenes locekli

81.1. attēls. Mājsaimniecību ienākumi vidēji uz ģimenes locekli mēnesī 2002. – 2005. gadā, Ls

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Augstākais mājsaimniecību ienākumu pieaugums vērojams Rīgas reģionā. Galvenie ienākumu avoti gan pilsētās, gan laukos ir samaksa par algotu darbu un sociālie maksājumi. Vislielākais ienākumu pieaugums ir uzņēmēju un pašnodarbināto mājsaimniecībās. Tomēr ienākumi no pašnodarbināto lauksaimniecības un pensionāru mājsaimniecībām, kā arī mājsaimniecības, kurām nav pastāvīgu iztikas līdzekļu avotu, bija zem vidējā līmeņa valstī.

Lai arī valsts ekonomiskā izaugsme ir pozitīvi ietekmējusi iedzīvotāju ienākumus, kopumā sabiedrības labklājības līmeņa pieauguma temps ir zems.

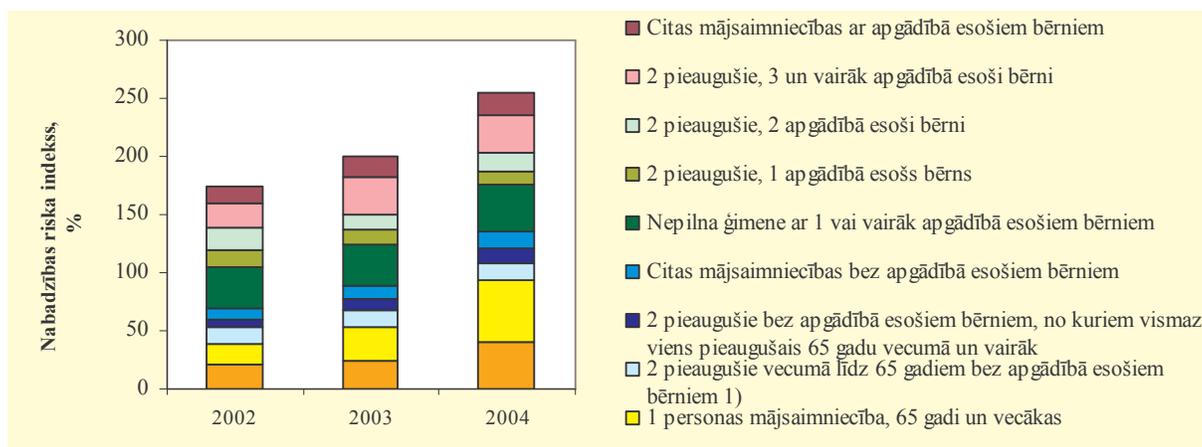
Mājsaimniecību vidējiem ienākumiem uz vienu mājsaimniecības locekli kopš 2002. gada ir tendence palielināties. Joprojām pastāv ienākumu līmeņu būtiskas reģionālās atšķirības.

LABKLĀJĪBA

NABADZĪBAS SAMAZINĀŠANA

1. Samazināt nabadzībā dzīvojošo personu skaitu un uzlabot šo personu dzīves kvalitāti (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Ar saskaņotu, koordinētu un mērķtiecīgu visu sektoru un administratīvo līmeņu rīcību novērst cēloņus, kas veicina nabadzību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002)
3. Samazināt nabadzību (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).
4. Samazināt iedzīvotāju īpatsvaru, kas dzīvo zem relatīvā nabadzības sliekšņa, līdz 11% 2010. gadā (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).

82. Nabadzības riska indekss¹

82.1. attēls. Nabadzības riska indekss dažādās mājsaimniecībās 2002. – 2004. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Latvijā nabadzības riska sliekšnis ir 4 reizes zemāks nekā „vecajās” ES dalībvalstīs. 2004. gadā Latvijā noteiktais riska sliekšnis bija 74 Ls mēnesī. Sievietēm nabadzības riska indekss visās vecuma grupās ir augstāks nekā vīriešiem, bet īpaši augsts – 28 % tas ir sievietēm, kas vecākas par 65 gadiem.

2004. gadā nabadzības riskam bija pakļauti 23 % iedzīvotāju, kas vecāki par 65 gadiem. Nabadzības riskam arī ir pakļauti iedzīvotāji, kuri ir darba meklētāju statusā.

Nabadzības riska indekss no 2002. līdz 2004. gadam ir pieaudzis, kas ir pretēji noteiktajiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Straujākais nabadzības riska indeksa pieaugums novērojams mājsaimniecībās ar vienu pensionāru.

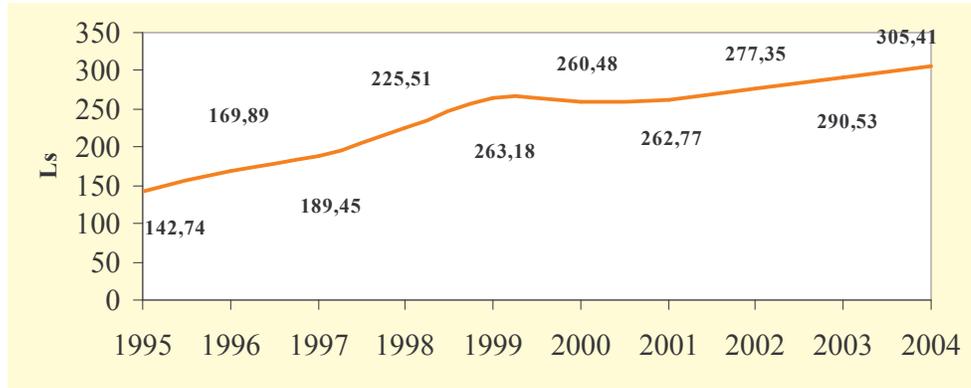
¹ Iedzīvotāju īpatsvars, kas dzīvo zem relatīvā nabadzības sliekšņa (CSP).

LABKLĀJĪBA

NABADZĪBAS SAMAZINĀŠANA

Adekvātu ienākumu nodrošināšana visiem ar darba samaksas, nodokļu politikas un sociālās drošības sistēmas palīdzību (Latvijas Nacionālais rīcības plāns nabadzības un sociālās atstumtības samazināšanai 2004 – 2006, 2004).

83. Sociālās apdrošināšanas un nodrošināšanas izdevumi uz vienu iedzīvotāju

83.1. attēls Sociālās apdrošināšanas un nodrošināšanas izdevumi uz vienu iedzīvotāju gadā 1995. – 2004. gadā, Ls

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

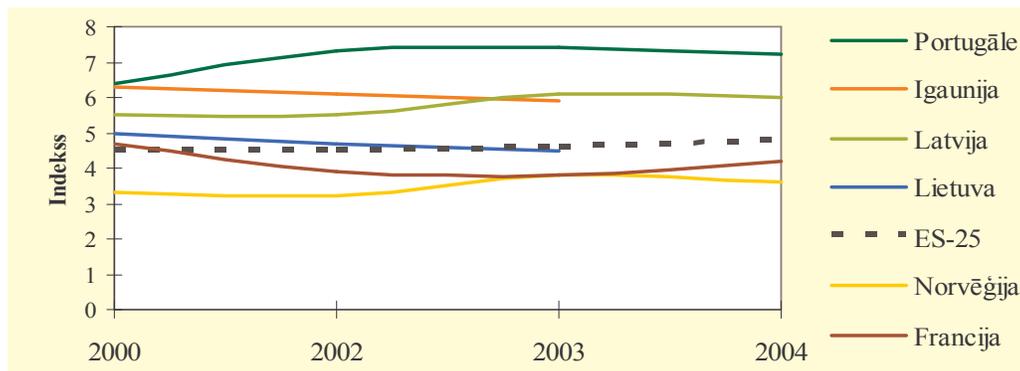
2005. gadā pensijām un valsts pabalstiem tika izlietoti 727,7 milj. Ls, kopš 2003. gada šie izdevumi ir palielinājušies par 23,1 %. Tiek prognozēts, ka turpmākajos gados izdevumi šim mērķim pieaugs vēl straujāk, jo nākotnē vienlaicīgi pensijas vecumu sasniegs 1950 – 60. gados dzimušie iedzīvotāji, kas veido skaitliski lielu īpatsvaru no kopējiem iedzīvotājiem, kā arī nav paredzama valsts pabalstu apmēru vai saņēmēju samazināšanās. Ar katru gadu pieaug izdevumi valsts vecuma pensijām un 2005. gadā izdevumi tām sastādīja 83,4 % no kopējiem izdevumiem pensijām. Tāpat strauji pieauguši arī izdevumi izdienas pensijām. Pabalstu izmaksām visvairāk līdzekļu izlietoti bezdarbnieku pabalstiem un ģimeņu valsts pabalstiem. 2005. gadā strauji (2,3 reizes) pieauga valsts izdevumi bērna kopšanas pabalstiem.

Turpmākajos gados gaidāma strauja pensijām nepieciešamo līdzekļu palielināšanās, kas būs papildus slogs valsts budžetā.

1. Samazināt ienākumu atšķirības starp nabadzīgajiem un bagātajiem (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).
2. Samazināt ienākumu kvintīļu attiecību indeksu līdz 5 līdz 2010. gadam un līdz 4.6 2030. gadā (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).

84. Ienākumu kvintīļu attiecības indekss²

84.1. attēls. Ienākumu kvintīļu attiecības indekss 2000. – 2004. gadā

Avots. Eurostat

2004. gadā 20 % Latvijas iedzīvotāju ar visaugstākajiem ienākumiem rīcībā bija 6 reizes vairāk ienākumu nekā 20 % iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem. 2005. gadā 20 % trūcīgāko (1. kvintile³) mājsaimniecību patēriņa izdevumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī bija vidēji Ls 68. Šīs mājsaimniecības uzturam izlietoja 39 %, bet mājoklim – 12 % no patēriņa izdevumiem. 1. kvintiles mājsaimniecību patēriņa izdevumi veidoja 53 % no vidējā mājsaimniecību patēriņa līmeņa. 20 % trūcīgāko mājsaimniecību dzīvo 25,5 % no kopējā mājsaimniecībām piederošo personu skaita valstī. Tajā pašā laikā 1. kvintiles mājsaimniecībās dzīvo nedaudz vairāk par vienu trešo daļu (36 %) no kopējā ģimenēs dzīvojošo bērnu skaita.

Ienākumu kvintīļu attiecības indekss Latvijā pakāpeniski pieaug, kas liecina par pieaugošu atšķirību starp trūcīgāko un bagātāko iedzīvotāju ienākumiem, kas neatbilst noteiktajiem attīstības mērķiem.

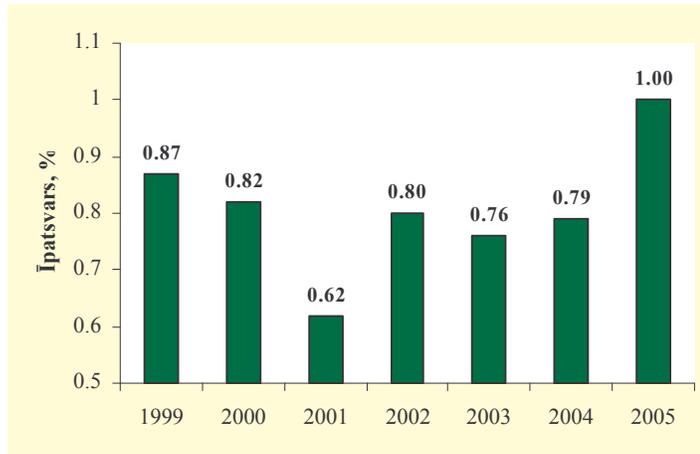
20 % trūcīgāko (1. kvintiles) mājsaimniecību dzīvoja 36 % no visiem Latvijas mājsaimniecībās dzīvojošajiem bērniem, tieši šīs ģimenes ar bērniem ir pakļautas nabadzības riskam.

² Ienākumu attiecība, ko saņem 20 % valsts iedzīvotāju ar augstākajiem ienākumiem (augstākā kvintile) pret 20% valsts iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem (zemākā kvintile) (CSP).

³ Viena piektā daļa no apsekoto mājsaimniecību skaita, kuras sagrupētas pieaugošā kārtībā pēc to rīcībā esošajiem ienākumiem uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī (CSP).

1. *Nodrošināt izglītības pieejamību visiem* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. *Līdz 2015. gadam nodrošināt pamatizglītību visiem iedzīvotājiem līdz 18 gadu vecumam* (Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā? Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, Statistikas pielikums. Rīga, 2005.gads).

85. Bērni, kuri nemācās un pamatizglītību nav ieguvuši

85.1. attēls. Bērnu īpatsvars, kuri nemācās un pamatizglītību nav ieguvuši, no kopējā skolēnu īpatsvara 1999. – 2005. gadā, %

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

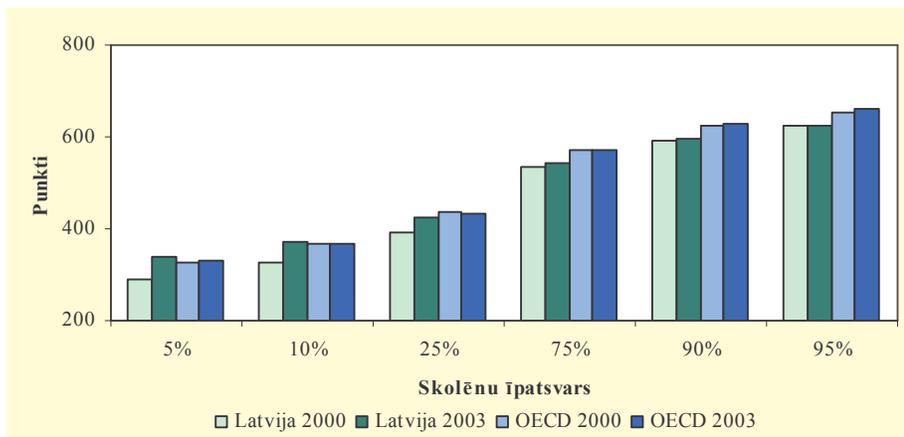
Laikā no 1999. līdz 2005. gadam bērnu skaits, kuri nemācās un pamatizglītību nav ieguvuši, svārstījās no 2 līdz 3 tūkstošiem. Līdz 2001. gadam šim skaitam bija tendence samazināties, taču, sākot ar 2004. gadu bērnu īpatsvars, kas nemācās un neiegūst pamatizglītību, palielinās. Lielākais šādu bērnu īpatsvars ir Rīgas un Pierīgas reģionā.

Kopš 2004. gada pieaug bērnu skaits, kuri nemācās un pamatizglītību neiegūst, lai gan izglītība ir pieejama.

Nodrošināt izglītības kvalitāti visās izglītības pakāpēs un veidot atbilstoši sabiedrības un tautsaimniecības attīstības vajadzībām (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002)

86. Skolēnu sasniegumu vērtējums Latvijā un skolēnu starptautiskās novērošanas programmas dalībvalstīs.

86.1. attēls. Skolēnu sasniegumu vērtējums Latvijā un SSNP dalībvalstīs 2000. un 2003. gadā¹, punkti

Avots: Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD)

Pēc pētījuma rezultātiem Latvijas skolēnu sasniegumi ir vidējā līmenī vai nedaudz zem tā (matemātikā – 24. vieta, lasītprasme – 23. vieta, dabaszinātnēs – 24. vieta, problēmrisināšanā – 27. vietā starp 40 pētījumā iesaistītajām valstīm). Atšķirībā no OECD dalībvalstu vidējā rādītāja, kas triju gadu laikā nav mainījies (500 punkti), Latvijas skolēnu sasniegumu pieaugums kopš 2000. gada bija otrs lielākais (no 463 uz 486 punktiem).

Galvenie faktori, kas negatīvi ietekmē skolēnu iegūtās izglītības kvalitāti, ir nelabvēlīgi ģimenes apstākļi, skolēnu motivācijas trūkums, nepietiekama vecāku un skolas sadarbība, mācību programmu, mācību grāmatu un mācīšanas metodikas nepietiekamā kvalitāte, kā arī skolotāju zemais atalgojums un modernu mācību līdzekļu nepietiekamība.

Visaugstākie skolēnu sasniegumi bija Rīgā. Atšķirība starp pilsētās un laukos dzīvojošo skolēnu sasniegumiem sasniedza 30 punktus par labu pilsētām.

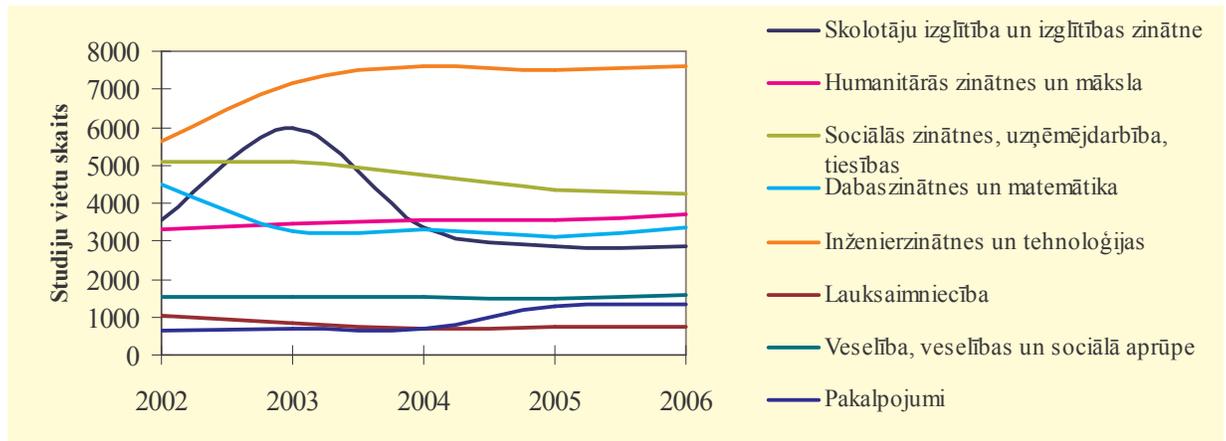

Latvijas 15 – 16 gadīgo skolēnu sasniegumi visās SSNP pētījuma jomās novērtēti kā vidēji, un skolēnu izglītības kvalitātei ir tendence uzlaboties.

¹ Programmā tiek vērtētas 15 gadīgu jauniešu (1987. dzimšanas gads) zināšanas matemātikā un dabaszinātnēs, lasītprasme un problēmu risināšana 157 mācību iestādēs, vērtējot skolēnus pēc noteiktas punktu sistēmas. Kopējā vērtējuma skala ir veidota tā, lai skolēnu sasniegumu vidējā vērtība būtu 500 punkti, un 2/3 skolēnu sasniegumu atrastos robežās no 400 – 600 punktiem.

1. Nodrošināt sociālo vienlīdzību izglītības pieejamībā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002);
2. Nodrošināt elastīgas iespējas apgūt izglītību visa mūža garumā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

87. Valsts budžeta finansēto pilna laika studiju vietu skaits Latvijas augstskolās

87.1. attēls. Valsts budžeta finansēto pilna laika studiju vietu skaits Latvijas augstskolās dažādiem studiju virzieniem 2002. – 2006. gadā

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

Valsts finansētajās mācību programmās Latvijas augstskolās 2005. gadā mācījās 18,9 % no visiem studentiem. Kopš 2002. gada valsts budžeta finansēto studiju vietu skaits gadā vidēji samazinās par 1 %, savukārt studentu kopējam skaitam ir tendence pieaugt. Kopš 1993. gada studentu skaitam ir tendence strauji pieaugt, lai gan sākot ar 2003. gadu, pieauguma tempi samazinās.

Studentu skaits Latvijas augstskolās katru gadu pieaug, lai gan studēt par valsts budžeta līdzekļiem ir iespējams vienai piektajai daļai studentu.

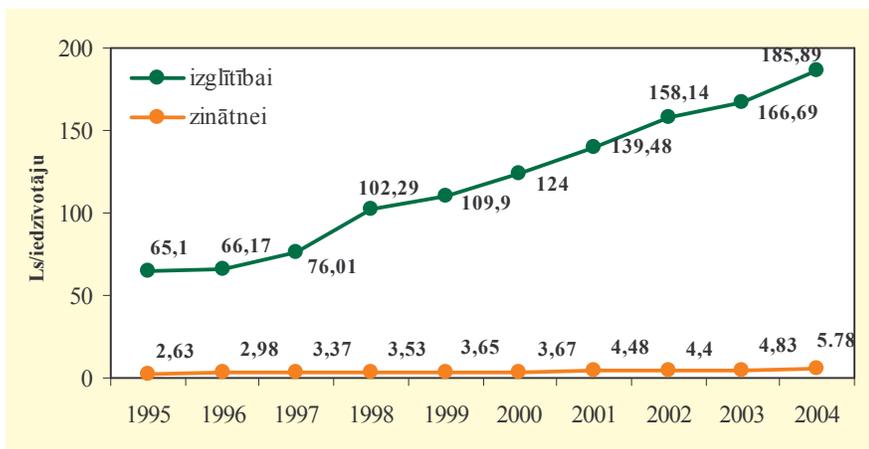
Ņemot vērā augsto pieprasījumu pēc speciālistiem NAP noteiktajās prioritārajās nozarēs, tai skaitā informācijas tehnoloģiju jomā, dabas zinātnēs un inženierzinātnēs, šajās nozarēs tika palielināts no valsts budžeta līdzekļiem finansēto studiju vietu skaits, samazinot finansēto studiju vietu skaitu sociālajās zinātnēs un skolotāju izglītībā.

LABKLĀJĪBA

IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE

1. Nodrošināt zinātnes potenciāla pieauguma tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Kopējiem iekšzemes izdevumiem zinātniskajai darbībai un attīstībai (R&D) ir jāpieaug no pašreizējiem 0,38% no IKP līdz 1,1% no IKP 2008. gadā. Latvija ir definējusi arī vairākus citus rezultatīvos rādītājus vidēja termiņa periodam (Lisabonas stratēģija, 2000).
3. Pētniecībā un attīstībā aktīvi strādājošo zinātnieku kopskaitam Latvijā līdz 2010. gadam jāsasniež vismaz 5000 (Uzņēmējdarbība un inovācijas, 2006).

88. Valsts kopbudžeta izdevumi izglītībai un zinātnei

88.1. attēls. Izdevumi no valsts kopbudžeta izglītībai un zinātnei uz vienu iedzīvotāju gadā Latvijā 1995. – 2004. gadā, Ls

Avots. Centrālā statistikas pārvalde

Lielākā daļa valsts finansējuma izglītībai piešķirta vispārizglītojošajām skolām, lai segtu galvenos uzturēšanas izdevumus, tai skaitā atalgojumiem, sociālajiem maksājumiem, kā arī kapitālieguldījumiem.

2004. gadā zinātniski pētnieciskajā darbā strādājošo skaits bija 5103, tai skaitā valsts sektorā darbojās 1013 zinātnieku. Zinātnieku, kuriem piešķirts zinātniskais grāds, skaits no 1996. gada līdz 2004. gadam pieaug. 2004. gadā tika piešķirti 80 zinātniskie grādi.

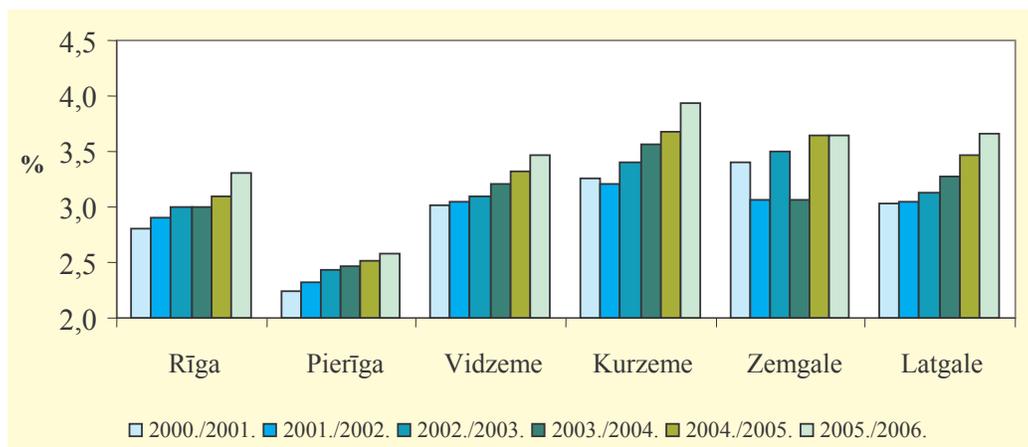
Vērojama valsts kopbudžeta piešķirto līdzekļu izglītībai un zinātnei pozitīva attīstības tendence. Zinātnisko darbinieku skaita plānotais pieaugums 2010. gadam tika sasniegts jau 2004. gadā.

LABKLĀJĪBA

IZGLĪTĪBA UN ZINĀTNE

1. Nodrošināt sociālo vienlīdzību izglītības pieejamībā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Nodrošināt elastīgas iespējas apgūt izglītību visa mūža garumā (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
3. Speciālā izglītībā tiek radītas iespējas un apstākļi skolēniem ar speciālām vajadzībām iegūt savam veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītību jebkurā izglītības iestādē, vienlaikus nodrošinot skolēnu pedagoģiski psiholoģisko un medicīnisko korekciju, sagatavotību darbam un dzīvei sabiedrībā (Vispārējās izglītības likums, 1999).

89. Skolēnu īpatsvars speciālajās skolās un klasēs

89.1. attēls. Skolēnu īpatsvars speciālajās skolās un klasēs Latvijas reģionos 2000./2001. – 2005./2006. mācību gadā, %

Avots: Izglītības un zinātnes ministrija

Audzēkņiem ar kustību traucējumiem pielāgoto izglītības iestāžu skaits ir nepietiekams. 2005. gadā tika reģistrēti 9691 skolēni, kas mācās speciālajās izglītības iestādēs un klasēs, kas ir 3,4 % no kopējā skolēnu skaita. 2005. gadā skolēniem un studentiem ar kustību traucējumiem bija pielāgotas 9 vispārējās izglītības iestādes un 2 augstākās izglītības iestādes. Kopš 1990. gada pieaudzis agrāk neapmācāmo bērnu skaits ar smagiem traucējumiem, kuri tika integrēti speciālajās un vispārējās izglītības iestādēs (1990. – 15 bērni, 2005. – 1125 bērni).

Joprojām valstī nav izveidota speciālās izglītības atbalsta sistēma, nav nodrošināts metodiski konsultatīvais darbs ar vispārējās izglītības iestādēs integrētajiem izglītojamajiem, viņu vecākiem un pedagogiem. Izglītības iestādēs nav pietiekama atbalsta bērniem ar tādām īpašām vajadzībām kā prasības pēc speciāla uztura, kā arī redzes, dzirdes u.c. traucējumu gadījumos.

Veiksmīgākai skolēnu ar īpašām vajadzībām integrācijai vispārīglītojošās skolās ir nepieciešami speciāli apmācīti pedagoģisko augstskolu studenti, kā arī lielāka izglītojošo iestāžu pieejamība bērniem ar speciālajām vajadzībām.

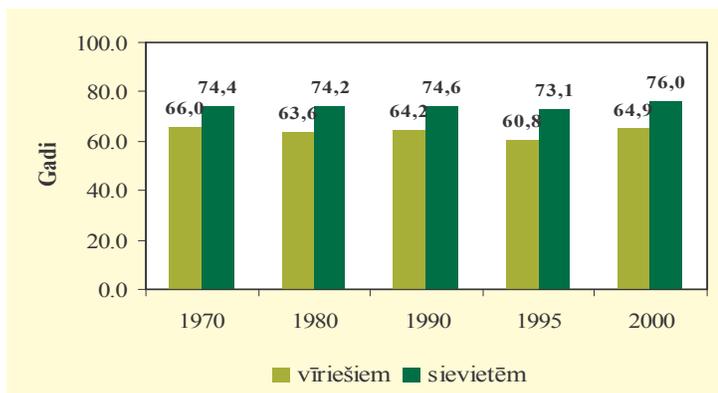
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

1. Palielināt dzīves ilgumu Latvijas iedzīvotājiem, uzlabojot vides stāvokli un sociālos apstākļus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Līdz 2010. gadam Latvijā jaundzimušo vidējam paredzamajam mūža ilgumam jātuvinās vismaz 95% no Eiropas Savienības dalībvalstu vidējiem rādītājiem (Sabiedrības veselības stratēģija, 2000).
3. Samazināt mūža garuma atšķirības starp dzimumiem un pietuvināt tās Eiropas vidējiem rādītājiem (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).

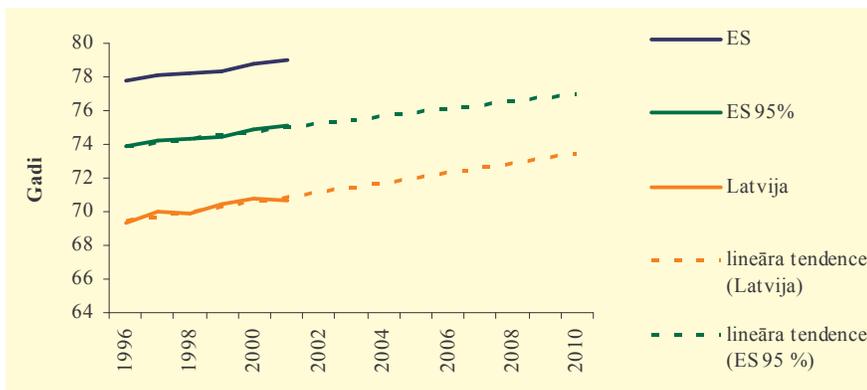
90. Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums vīriešiem un sievietēm

90.1. attēls. Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums¹ vīriešiem un sievietēm 1970. – 2004. gadā Latvijā, gadi

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā ir viens no zemākajiem rādītājiem starp ES dalībvalstīm. Vīriešiem paredzamais mūža ilgums ir daudz mazāks nekā sievietēm, Latvijā šī starpība ir 10 gadi, turpretī ES vidēji 6 gadi.

90.2. attēls. Jaundzimušo paredzamais mūža ilgums Latvijā un ES 1996. – 2010. gadā, gadi

Avots: Sabiedrības veselības aģentūra

¹ Gadu skaits, kādu vidēji nodzīvotu attiecīgā gadā dzimušie, ja viņu dzīves laikā mirstības līmenis katrā vecumā paliktu tāds, kāds tas bija dzimšanas gadā.

LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

Attīstība norit ļoti lēnām noteikto ilgtspējīgas attīstības mērķu virzienā. Līdzšinējie attīstības tempi nenodrošina tādu jaundzimušo vidējā paredzamā mūža ilguma pieaugumu līdz 2010. gadam, lai sasniegtu 95 % līmeni no ES vidējā paredzamā mūža ilguma.

Latvija šobrīd no vidējiem paredzamā mūža ilguma ES rādītājiem atpaliek par 8 gadiem.

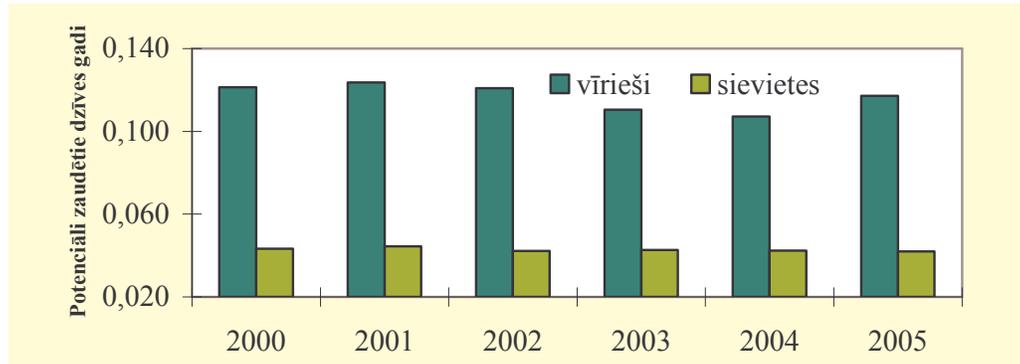
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

Palielināt dzīves ilgumu Latvijas iedzīvotājiem, uzlabojot vides stāvokli un sociālos apstākļus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

91. Potenciāli zaudētie dzīves gadi vīriešiem un sievietēm

91.1. attēls. Potenciāli zaudētie dzīves gadi² vīriešiem un sievietēm 2000. – 2005. gadā

Avots: Sabiedrības veselības aģentūra

Galvenie nāves cēloņi 2005. gadā bija asinsrites sistēmas slimības (33 % gadījumu), ļaundabīgie audzēji (18 % gadījumu) un ārējie nāves cēloņi - transporta nelaimes gadījumi, saindēšanās ar alkoholu, pašnāvības, uzbrukums, noslīkšana (49 % gadījumu). Visvairāk potenciālo dzīves gadu tiek zaudēts ceļu satiksmes negadījumos, kuros pārsvarā cieš un iet bojā vīrieši 20 – 40 gadu vecumā. Gan sievietēm, gan vīriešiem augstāks potenciāli zaudēto dzīves gadu skaits ir vecumā no 40 līdz 54 gadiem.

Laikā no 2000. līdz 2005. gadam potenciāli zaudēto dzīves gadu skaits ir nemainīgs. Galvenie potenciāli zaudēto dzīves gadu cēloņi ir ārēja rakstura.

² Gadu skaits, kurus cilvēks būtu nodzīvojis līdz kādam noteiktam vecumam, ja nebūtu miris nelaimes gadījumā vai kādas slimības dēļ.

LABKLĀJĪBA

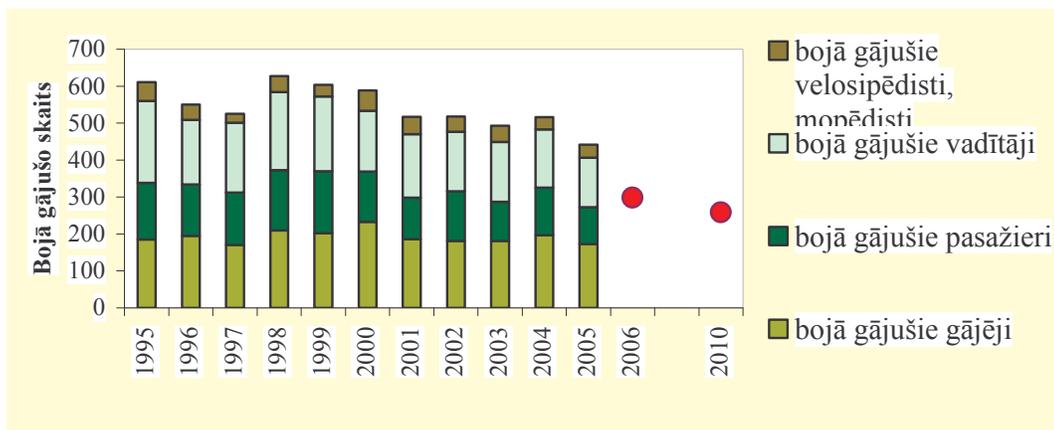
SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

1. Sākot ar 2000. gadu ik gadu samazināt ceļu satiksmes negadījumus ar cietušajiem un bojā gājušo skaitu tā, lai 2006. gadā bojā gājušo skaits Latvijā nepārsniegtu 300 (Valsts Ceļu satiksmes drošības nacionālā programma, 1999).

2. Samazināt bojā gājušo skaitu līdz 2010.gadam par 50% salīdzinājumā ar 2002.gadu (Veronas deklarācija, 2003).

92. Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušie velosipēdisti, mopēdisti, autovadītāji, pasažieri un gājēji

92.1. attēls. Ceļu satiksmes negadījumos bojā gājušo skaits 1995. – 2005. gadā Latvijā un noteiktie ilgtspējīgas attīstības mērķi 2006. un 2010. gadam

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vidēji 1995. – 2005. gadā 35 % ceļu satiksmes negadījumu bojā gāja gājēji, 32 % negadījumu – automašīnu vadītāji, 25 % negadījumu – pasažieri un 7 % negadījumu – velosipēdisti un mopēdisti.

Kopējais bojā gājušo skaits laikā no 1995. līdz 2005. gadam ir ievērojami samazinājies.

LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

1. Uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un sadzīves drošību (Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

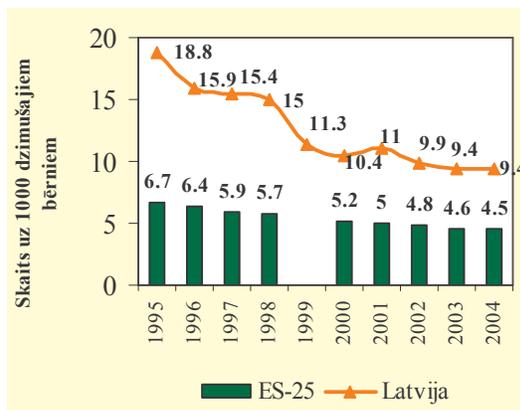
2. Laika posmā no 1995. – 2015. gadam uz pusi samazināt līdz 5 gadus vecu bērnu mirstību, tuvinoties ES vidējam rādītājam (Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā? Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, Statistikas pielikums. Rīga, 2005.gads).

93. Jaundzimušo veselība un mirstība

93.1. attēls. Pilnīgi veselo jaundzimušo īpatsvars 1995. – 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

93.2. attēls. Mirušo bērnu (līdz 1 gada vecumam) īpatsvars

Avots: Eurostat

Laikā no 1995. līdz 2005. gadam jaundzimušo skaits I veselības grupā (praktiski veseli bērni) pieaudzis par 11 %, II veselības grupā (bērni ar hronisku saslimšanu attīstības draudiem) samazinājies par 10,3 %, bet III grupā (bērni ar hroniskām saslimšanām) samazinājies par 0,7 %.

Galvenās jaundzimušo slimības ir elpošanas un gremošanas ceļu slimības, nervu sistēmas slimības.

Laikā no 1995. līdz 2005. gadam būtiski ir palielinājies pilnīgi veselo jaundzimušo īpatsvars un samazinājusies bērnu mirstība.

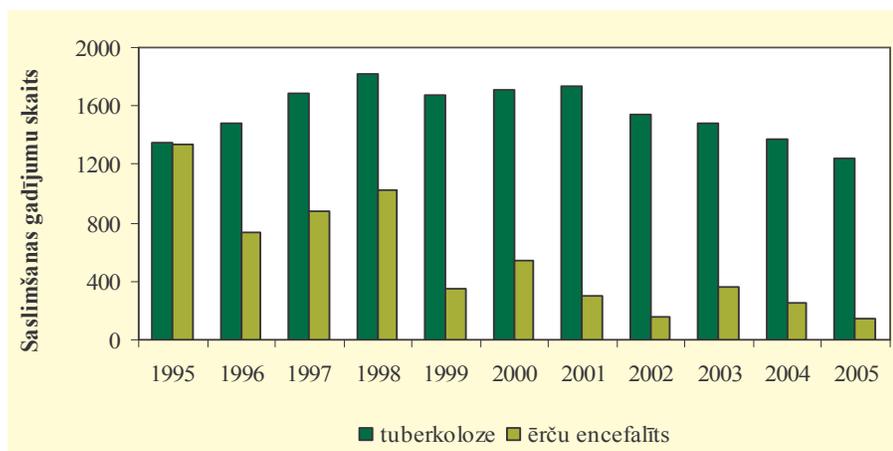
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

1. Uzlabot Latvijas iedzīvotāju veselības stāvokli (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Samazināt saslimstību, mirstību un invaliditāti no - piesārņotas pārtikas arodslimībām, dabas perēkļu infekcijām un citām infekciju slimībām, nelaimes gadījumiem, hroniskām (piemēram, kardiovaskulārām) slimībām (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
3. Samazināt tuberkulozes izplatību un mirstību no tuberkulozes, sasniedzot 1990. gada līmeni (Kā dzīvosim Latvijā 2015.gadā? Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, Statistikas pielikums. Rīga, 2005.gads).

94. Saslimstība ar tuberkulozi un ērcu encefalītu

94.1. attēls. Saslimušo skaits ar tuberkulozi un ērcu encefalītu absolūtos skaitļos 1995. – 2005. gadā Latvijā

Avots: Sabiedrības veselības aģentūra

Riska grupa saslimstībai ar tuberkulozi ir cilvēki vecumā no 25 – 55 gadiem, turklāt saslimušo vīriešu skaits ar tuberkulozi riska grupā 2005. gadā bija vairāk nekā divas reizes lielāks, salīdzinot ar sieviešu skaitu.

Visvairāk saslimšanas gadījumu ar ērcu encefalītu reģistrēti Rīgas, Liepājas un Tukuma rajonā.

Laikā no 1995. līdz 2005. gadam tuberkulozes un ērcu encefalīta slimnieku skaitam ir tendence samazināties.

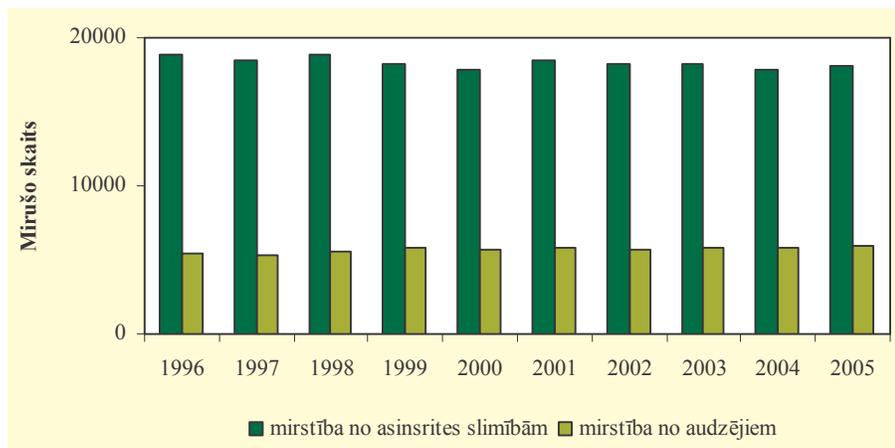
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

1. Uzlabot Latvijas iedzīvotāju veselības stāvokli (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Samazināt saslimstību, mirstību un invaliditāti no - piesārņotas pārtikas arodslimībām, dabas perēkļu infekcijām un citām infekciju slimībām, nelaimes gadījumiem, hroniskām (piemēram, kardiovaskulārām) slimībām (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
3. Līdz 2010. gadam Latvijā izplatītāko neinfekcijas slimību rezultātā radušos saslimstību, invaliditāti un priekšlaicīgu mirstību jāsamazina līdz zemākajam sasniedzamajam līmenim (Sabiedrības veselības stratēģija. 2001).

95. Mirstība no asinsrites slimībām un audzējiem

95.1. attēls. Mirušo skaits no asinsrites slimībām un audzējiem 1996. – 2005. gadā

Avots. Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra

Ar asinsrites slimībām vīrieši slimo trīs reizes vairāk nekā sievietes, galvenā vecuma riska grupa vīriešiem ir vecumā no 45 – 55 gadiem.

Saslimstība no ļaundabīgiem audzējiem vīriešiem ir 1,3 reizes lielāka nekā sievietēm. Visizplatītākie ir bronhu, plaušu un traheju ļaundabīgie audzēji vīriešiem, krūts ļaundabīgie audzēji sievietēm.

Mirstība no asinsrites slimībām un audzējiem 1996. – 2005. gada periodā ir praktiski nemainīga.

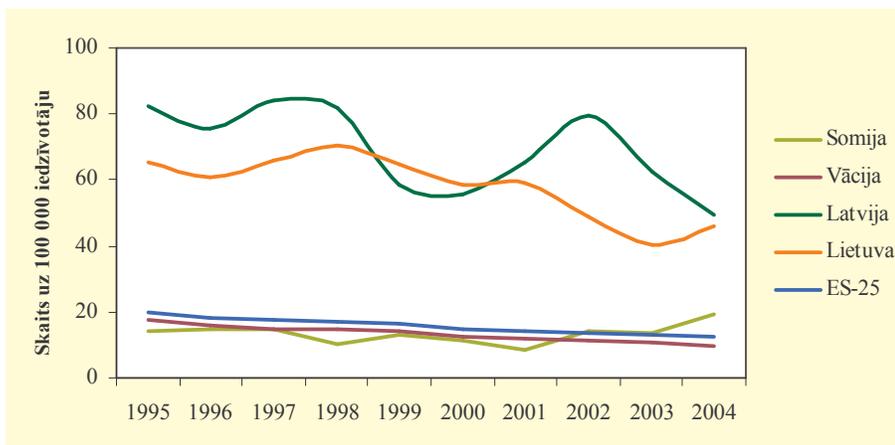
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

DZĪVES ILGUMS UN KVALITĀTE

Mainīt cilvēku attieksmi pret vidi un veselību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

96. Bērnu mirstība traumū un saindēšanās gadījumos

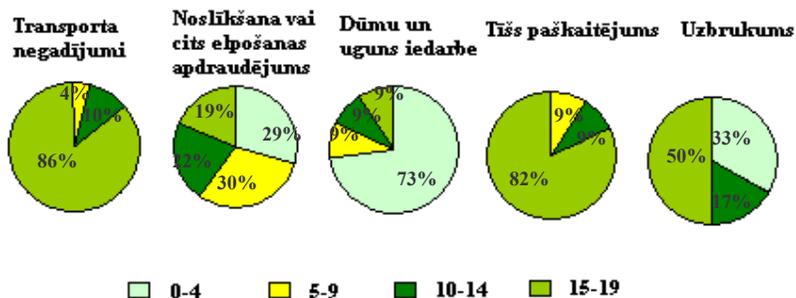

96.1. attēls. Mirušo bērnu skaits no ārējiem nāves cēloņiem un saindēšanās vecumā līdz 19 gadiem Somijā, Vācijā, Latvijā, Lietuvā un ES – 25 1995. – 2004. gadā

Avots: Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra

2004. gadā līdz 4 gadu vecumam bērnu traumu skaits ir 2,6 reizes lielāks, nekā bērnu vecuma grupā no 5 līdz 19 gadiem.

Transporta negadījumi ir galvenie bērnu (vecumā līdz 19 gadiem) bojāejas cēloņi, kā arī liels ir to bērnu skaits, kas noslīkst.

96.2. attēls. Bojā gājušo bērnu īpatsvars transporta noslīkšanas, ugunsgrēku, pašnāvību, slepkavības negadījumos dažādās vecuma grupās 2004. gadā Latvijā, %

Avots: Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūra

Nepieciešams negadījumos bojā gājušo bērnu skaita būtisks samazinājums, lai sasniegtu ES vidējos rādītājus, kaut arī kopš 2002. gada bojā gājušo bērnu skaits negadījumos strauji ir samazinājies.

LABKLĀJĪBA

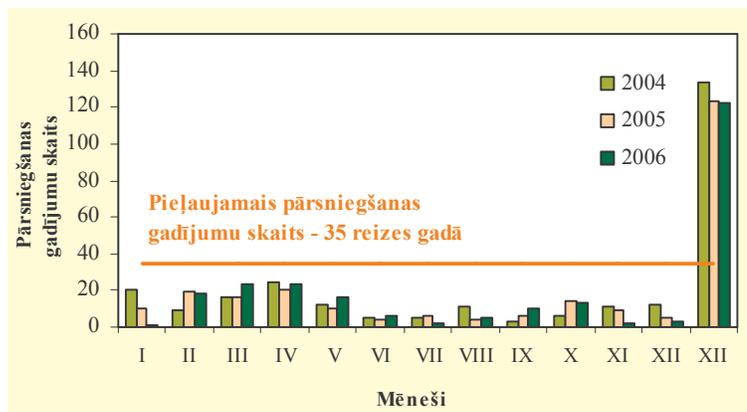
SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

1. Uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti un sadzīves drošību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Nodrošināt normatīviem un ilgtermiņa mērķiem atbilstošu gaisa kvalitāti, uzlabot to vietās, kur tā nav apmierinoša, īpašu uzmanību veltot lielajām pilsētām un ražošanas uzņēmumiem (Nacionālais Vides politikas plāns 2004. – 2008., 2004).

97. Cieto daļiņu PM₁₀ diennakts robežlieluma pārsniegšanas gadījumi

97.1. attēls. Cieto daļiņu PM₁₀¹ gaisā diennakts robežlieluma un iedzīvotāju informēšanas rādītāja – 50 µg/m³ pārsniegšanas gadījumu skaits 2004. – 2006. gadā Rīgā (Kr. Valdemāra ielā)
Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Cieto daļiņu PM₁₀ koncentrācijas atmosfēras gaisā laikā no 2004. līdz 2006. gadam nav būtiski mainījušās, tās ir augstas un gadam noteiktais diennakts robežlielums tiek pārsniegts gada pirmajā ceturksnī – marta un aprīļa mēnešos.

Gaisa kvalitātes pārvaldība neatbilst noteiktajiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Cieto daļiņu PM₁₀ atmosfēras piesārņojuma līmenis ir nemainīgi augsts, netiek ieviesti un realizēti pasākumi gaisa kvalitātes uzlabošanai.

¹ Cietās daļiņas (putekļi), kuras nosaka, laižot gaisu caur selektīvo sprauslu ar aerodinamisko diametru 10 µm, tādējādi aizturot vismaz 50 % cieto daļiņu.

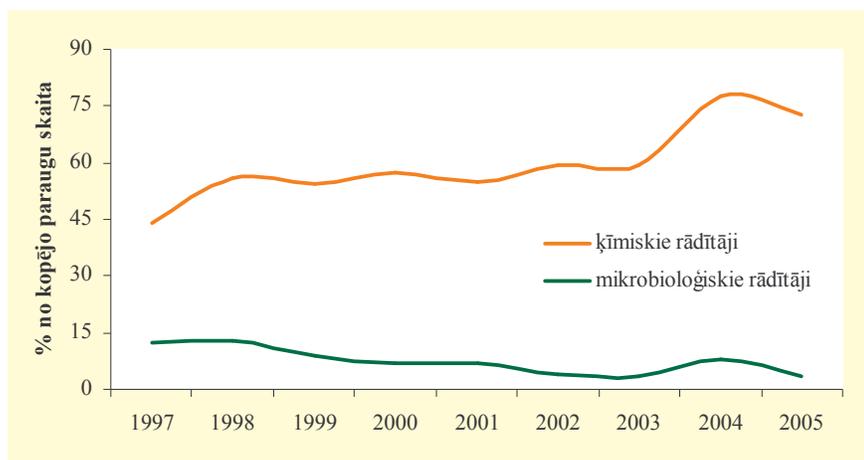
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

1. Latvijai jānodrošina droša un veselību neapdraudoša vide pašreizējai un nākamajām paaudzēm (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Līdz 2010. gadam videi jākļūst drošākai, lai Latvijas iedzīvotāju veselību pēc iespējas neietekmētu veselībai bīstams piesārņojums un vides riska faktori (Sabiedrības veselības stratēģija, 2001).
3. Nodrošināt iedzīvotājus ar kvalitatīvu dzeramo ūdeni (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).
4. Veicināt ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu, nodrošinot to ilgtermiņa aizsardzību un iedzīvotāju pietiekamu apgādi ar labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdeni (Ūdens apsaimniekošanas likums, 2002).

98. Dzeramā ūdens kvalitāte

98.1. attēls. Dzeramā ūdens paraugu īpatsvars, kuros pārsniegti dzeramā ūdens kvalitātes un drošuma ķīmiskie un mikrobioloģiskie rādītāji 1997. – 2005. gadā, %

Avots: Sabiedrības un veselības aģentūra

Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju mājāsaiņniecībā lieto ūdeni, kas neatbilst dzeramā ūdens kvalitātes prasībām. Dzeramā ūdens paraugos 2005. gadā 37 % gadījumos tika konstatēta augsta duļķainība, 36 % gadījumu – paaugstināta dzelzs jonu koncentrācija, 15 % gadījumu – dzeramajam ūdenim bija kvalitātes prasībām neatbilstoša smarža un garša. Ūdenī, kuru lieto individuālie ūdens patērētāji ir būtiski augstāks (31,4 %) mikrobioloģiskais piesārņojums nekā centralizētā ūdensapgādē (3,4 %).

Dzeramā ūdens ķīmiskās kvalitātes neatbilstību nosaka gan ģeoloģiskās īpatnības, gan nepietiekamā ūdens attīrīšanas efektivitāte, un dažkārt sliktais ūdensvadu tīkla stāvoklis. Biežs dzeramā ūdens piesārņojuma iemesls ir padeves tīkla avārijas.

Pakāpeniski vērojama dzeramā ūdens mikrobioloģiskās kvalitātes uzlabošanās, ko sekmējuši uzlabojumi ūdens kanalizācijas sistēmā.

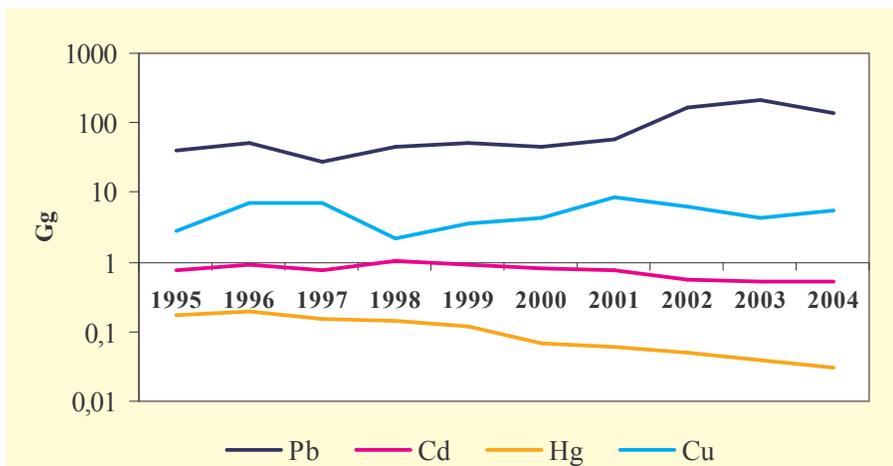
LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

1. Latvijai jānodrošina droša un veselību neapdraudoša vide pašreizējai un nākamajām paaudzēm (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Nodrošināt normatīviem un ilgtermiņa mērķiem atbilstošu gaisa kvalitāti, uzlabot to vietās, kur tā nav apmierinoša, īpašu uzmanību veltot lielajām pilsētām un ražošanas uzņēmumiem (Vides politikas plāns, 2003).
3. Veikt gaisa kvalitātes novērtējumu smago metālu savienojumiem, (arsēna, kadmija, dzīvsudraba, niķeļa) lai izstrādātu jaunus normatīvus (Vides politikas plāns, 2003).

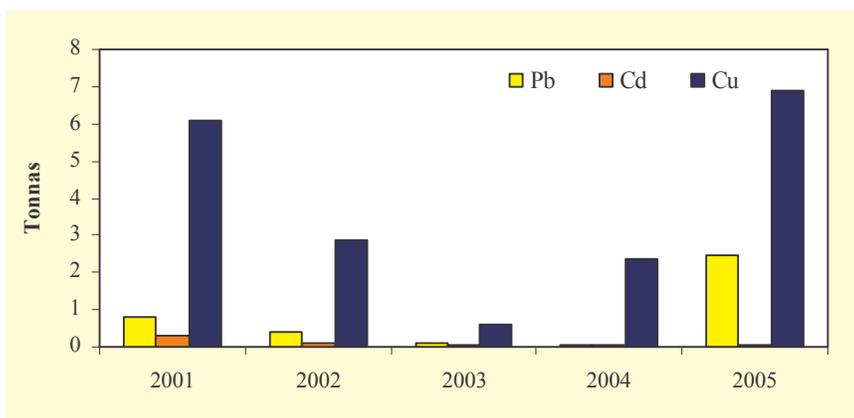
99. Smago metālu izmeši gaisā un ūdenī

99.1. attēls. Smago metālu izmeši gaisā Latvijā 1995. – 2004. gadā, Gg

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Rūpnieciskās ražošanas rezultātā atmosfērā nonāk 99,5 % kopējo svina un 75,5 % kopējo kadmija izmešu. Galvenais svina izmešu avots ir stikla rūpniecība, kadmija – metālapstrādes nozares, dzīvsudraba – enerģētika un rūpniecība.

99.2. attēls. Smago metālu daudzums notekūdeņos, kas nonāk virszemes ūdeņos 2001. – 2005. gadā, Tonnas

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

Vislielākie smago metālu izmešu apjomi kopš 1999. gada ir konstatēti Daugavas baseina apgabalā. Smagie metāli uzkrājas notekūdeņu dūņās, tāpēc tās nevar izmantot augsnes auglības uzlabošanai.

Smago metālu izmešu samazināšanās iespējama, veicinot labāko pieejamo tehnisko paņēmieni izmantošanu, kurināmā tipa maiņu, šķidro kurināmo un akmeņogles aizvietojo ar dabasgāzi un biomasu.

1995. – 2004. gadā vērojama stabila dzīvsudraba izmešu apjoma samazināšanās gaisā, savukārt svina izmešu apjomiem ir tendence palielināties.

Laikā no 2001. līdz 2004. gadam ar notekūdeņiem novadītā kadmija izmeši samazinās, bet svina un vara gadījumā izmeši mainās nevienmērīgi.

LABKLĀJĪBA

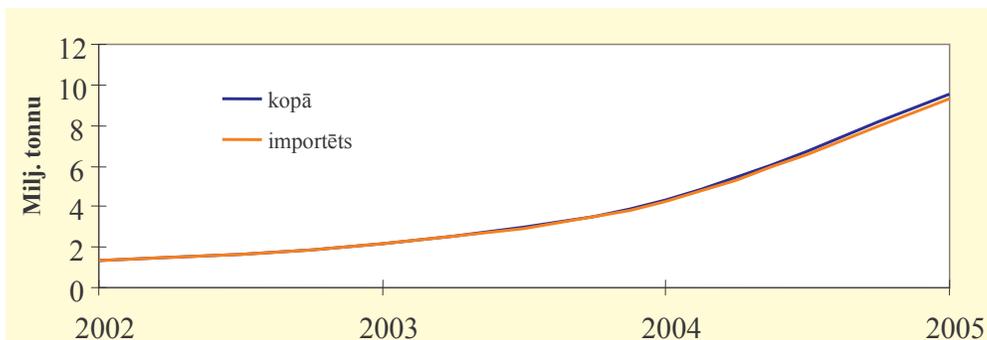
SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

1. Latvijai jānodrošina droša un veselību neapdraudoša vide pašreizējai un nākamajām paaudzēm (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Līdz 2010. gadam videi jāklūst drošāka, lai Latvijas iedzīvotāju veselību pēc iespējas ietekmētu veselībai bīstams piesārņojums un vides riska faktori (Sabiedrības veselības stratēģija, 2000).

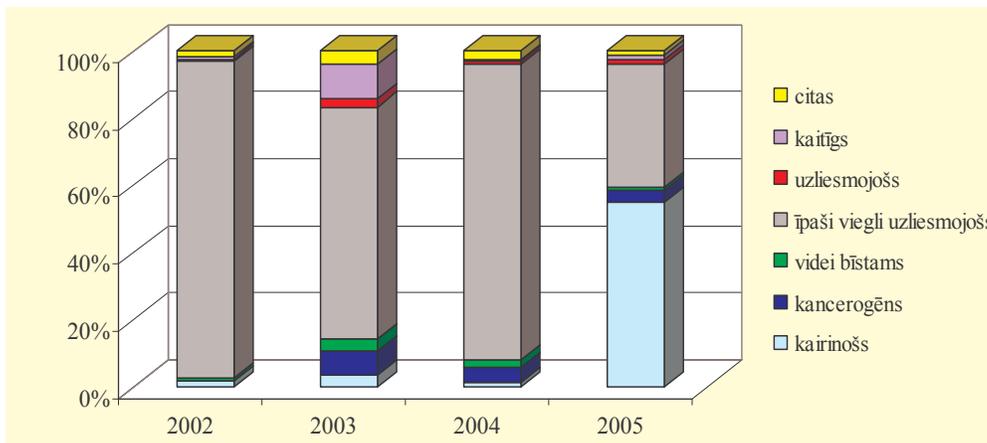
100. Bīstamo ķīmisko vielu lietošana

100.1. attēls. Latvijā esošo un importēto bīstamo ķīmisko vielu lietošana 2002. – 2005. gadā, milj. tonnas

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2005. gadā Latvijā 98 % visu lietoto bīstamo vielu bija importētas.

100.2. attēls. Latvijā lietoto bīstamo ķīmisko vielu sadalījums pa bīstamības klasēm 2002. – 2005. gadā, %

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Latvijā bīstamo ķīmisko vielu daudzums strauji pieaug, īpaši straujš ir kairinošo vielu pieaugums, savukārt samazinājies īpaši viegli uzliesmojošo vielu īpatsvars.

LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

VESELĪBAS RISKA FAKTORI

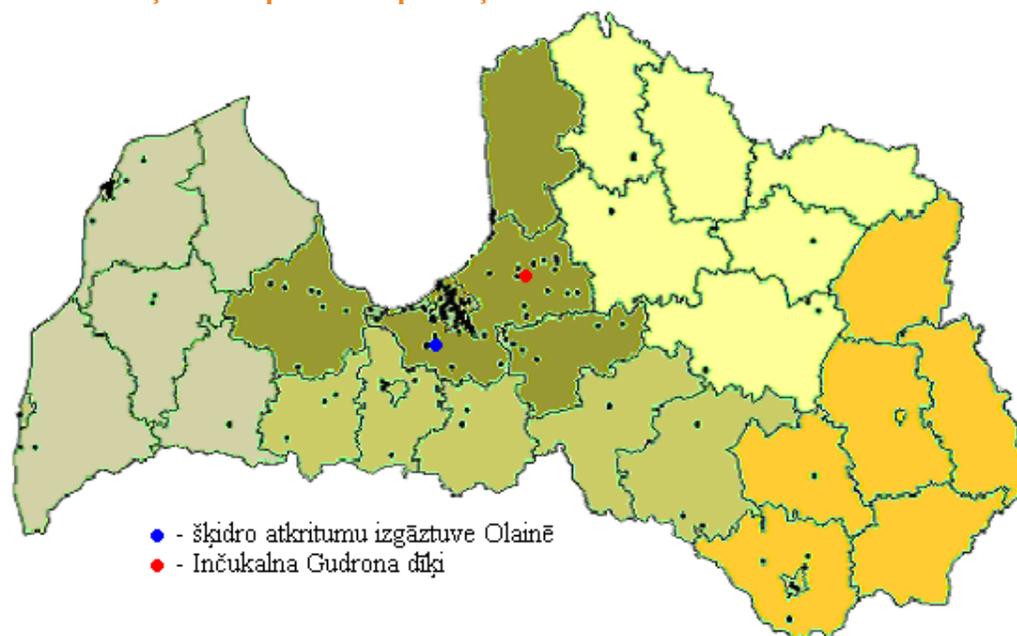
1. Novērst vai mazināt iepriekšējās militārās vai saimnieciskās darbības rezultātā radušos piesārņojumu un tā kaitīgo ietekmi uz cilvēku veselību, īpašumu, vidi un bioloģisko daudzveidību (Kohēzijas fonda ietvara dokuments 2004. – 2006. gada finansēšanas periodam, 2006).

2. Panākt augsnes, grunts, pazemes un virszemes ūdeņu kvalitātes uzlabošanu piesārņotajās vietās (Kohēzijas fonda ietvara dokuments 2004. – 2006. gada finansēšanas periodam, 2006).

3. Nepieļaut piesārņoto vietu bīstamo vielu iekļūšanu virszemes un pazemes ūdeņos (Kohēzijas fonda ietvara dokuments 2004. – 2006. gada finansēšanas periodam, 2006).

4. Atjaunot un uzlabot vides kvalitāti piesārņotajās vietās (Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008. gadam, 2004).

101. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas

101.1. attēls. Piesārņotās vietas 2006. gadā

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Latvijā 2006. gadā apzinātas 241 piesārņotās vietas un 2622 potenciāli piesārņotās vietas. Ir sagatavoti Inčukalna sērskābā gudrona dīķu, Olaines šķidro toksisko atkritumu izgāztuves, Jelgavas šķidro bīstamo atkritumu izgāztuves “Kosmoss” un Liepājas karostas kanāla sanācijas projekti finansējuma piesaistei no ES strukturālajiem fondiem.

101.1. tabula. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas Latvijā 2006. gadā

Reģions	Piesārņotās vietas	Potenciāli piesārņotās vietas
Rīga	84	142
Pierīga	64	411
Kurzeme	36	442
Latgale	13	490
Zemgale	23	542
Vidzeme	21	595

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

LABKLĀJĪBA

SABIEDRĪBAS VESELĪBA

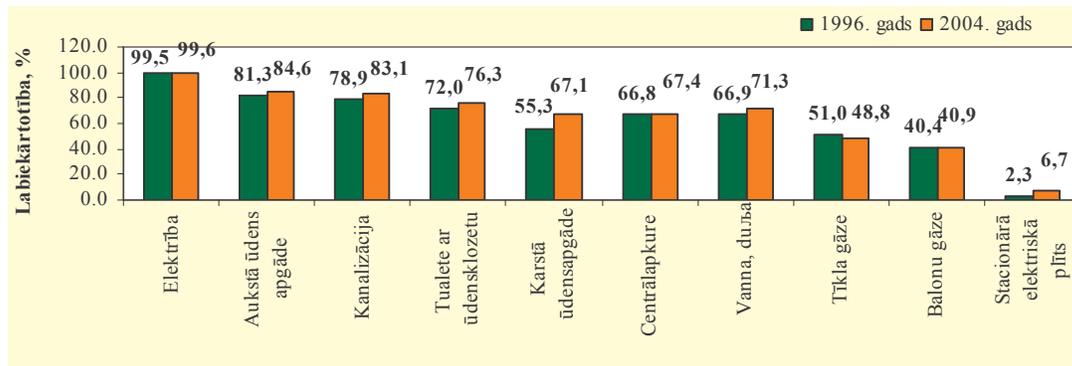
VESELĪBAS RISKA FAKTORI

Latvijā augstākais piesārņoto vietu skaits konstatēts Rīgā, savukārt potenciāli piesārņoto vietu skaits Vidzemes reģionā. Līdzekļu trūkuma dēļ tikai dažām no šīm vietām ir veikta sanācija.

Nodrošināt visus iedzīvotājus ar labu, veselīgu un drošu mājokli, efektīvā un elastīgā mājokļu tirgū, ar pienācīgu patērētāja tiesību aizsardzību, radot labvēlīgus apstākļus fiziskām un juridiskām personām esošo mājokļu uzlabošanai (ieskaitot dzīvojamo rajonu labiekārtošanu un pilsētvides humanizēšanu), jaunu būvniecībai un iegādei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

102. Dzīvojamā fonda labiekārtotība

102.1. attēls Latvijas dzīvojamā fonda labiekārtotība 1996. un 2004. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

2005. gadā Latvijas dzīvojamā fondā bija 57 milj. m² dzīvojamās platības, no kuras 65 % bija pilsētās. Salīdzinājumā ar 2004. gadu, dzīvojamā fonda platība Latvijā 2005. gadā pieauga par 0,9 milj. m².

Mājokļu labiekārtotība Latvijā ir zemāka, salīdzinot ar ES valstu vidējo līmeni. 2004. gadā, piemēram, ar vannu vai dušu ES valstīs bija nodrošināti 91,4 % mājokļu, kamēr Latvijā tikai – 71,3 % mājokļu. 2004. gadā 71 % Latvijas iedzīvotāju dzīvoja mājokļos, kuri tika būvēti laika posmā no 1946. – 1990. gadam, izmantojot būvmateriālus ārējās norobežojošās konstrukcijās, kuri neatbilst šodienas siltumtehnikajām un vides prasībām.

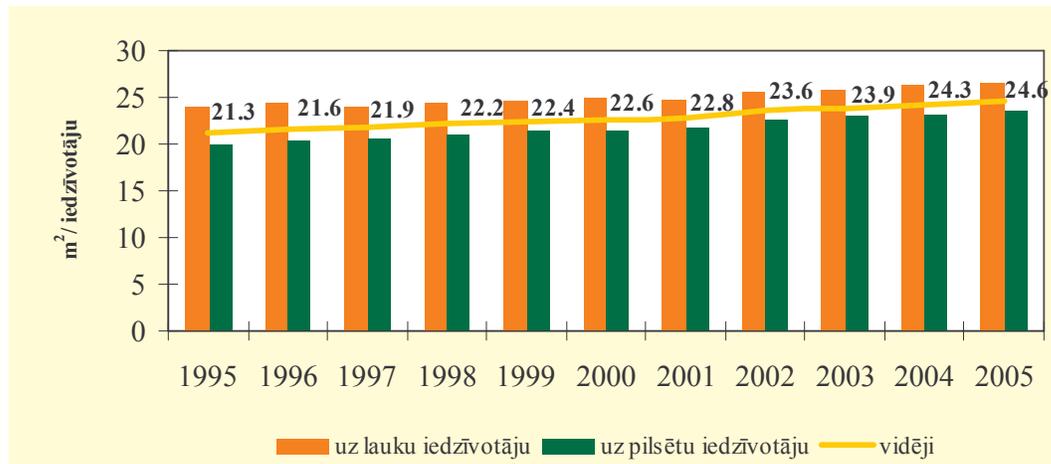

Daļai dzīvojamā fonda ir nepieciešama rekonstrukcija un modernizācija, jo līdz 1990. gadam masveidā būvēto daudzdzīvokļu dzīvojamo māju norobežojošo konstrukciju siltumizolācijas spēja ir zema, siltuma patēriņš – augsts, līdz ar to mājokļu ekspluatācija ir neekonomiska.

Dzīvojamā fonda labiekārtotība palielinās, sakarā ar jaunuzcelto mājokļu labiekārtotības augsto līmeni.

Nodrošināt visus iedzīvotājus ar labu, veselīgu un drošu mājokli, efektīvā un elastīgā mājokļu tirgū, ar pienācīgu patērētāja tiesību aizsardzību, radot labvēlīgus apstākļus fiziskām un juridiskām personām esošo mājokļu uzlabošanai (ieskaitot dzīvojamo rajonu labiekārtošanu un pilsētvides humanizēšanu), jaunu būvniecībai un iegādei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

103. Mājokļu vidējā platība uz vienu iedzīvotāju

103.1. attēls. Mājokļu vidējā platība uz vienu iedzīvotāju lauku un pilsētu teritorijās 1995. – 2005. gadā, m²/iedzīvotāju

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Latvijas pilsētās dzīvo 68 % no visiem valsts iedzīvotājiem, radot pilsētās nepārtrauktu mājokļu deficītu. Sevišķi tas izjūtams Rīgā, kur dzīvo 1/3 no visiem Latvijas iedzīvotājiem. 2005. gadā vidējā mājokļa kopējā platība uz vienu iedzīvotāju Latvijā bija 24,6 m², kas ir 2 reizes mazāka nekā ES valstīs (2000. gadā ES – 15 dalībvalstīs vidējā mājokļu platība bija 50 m² uz vienu iedzīvotāju). ES dalībvalstīs dzīvojamā fondā pārsvarā bija 4 – 5 istabu mājokļi, savukārt Latvijā – 1 līdz 2 istabu mājokļi.

Kopš 1990. gada Latvijā radikāli mainījies mājokļu būvniecības finansēšanas avotu struktūra. Ja 1990. gadā ar valsts un pašvaldību budžeta finansējumu tika uzbūvēti 127 dzīvokļi, tad 2005. gadā netika uzbūvēts neviens. Līdzekļu trūkuma dēļ gandrīz katrā pilsētā un pagastā ir gadījumi, kad iesākta daudzdzīvokļu namu būvniecība labākajā gadījumā ir iekonservēta, bet parasti – atstāta sabrukšanai. Situācija pakāpeniski uzlabojas un būvniecības darbi tiek atsākti, strauji pieaugot mājokļu būvniecībai.

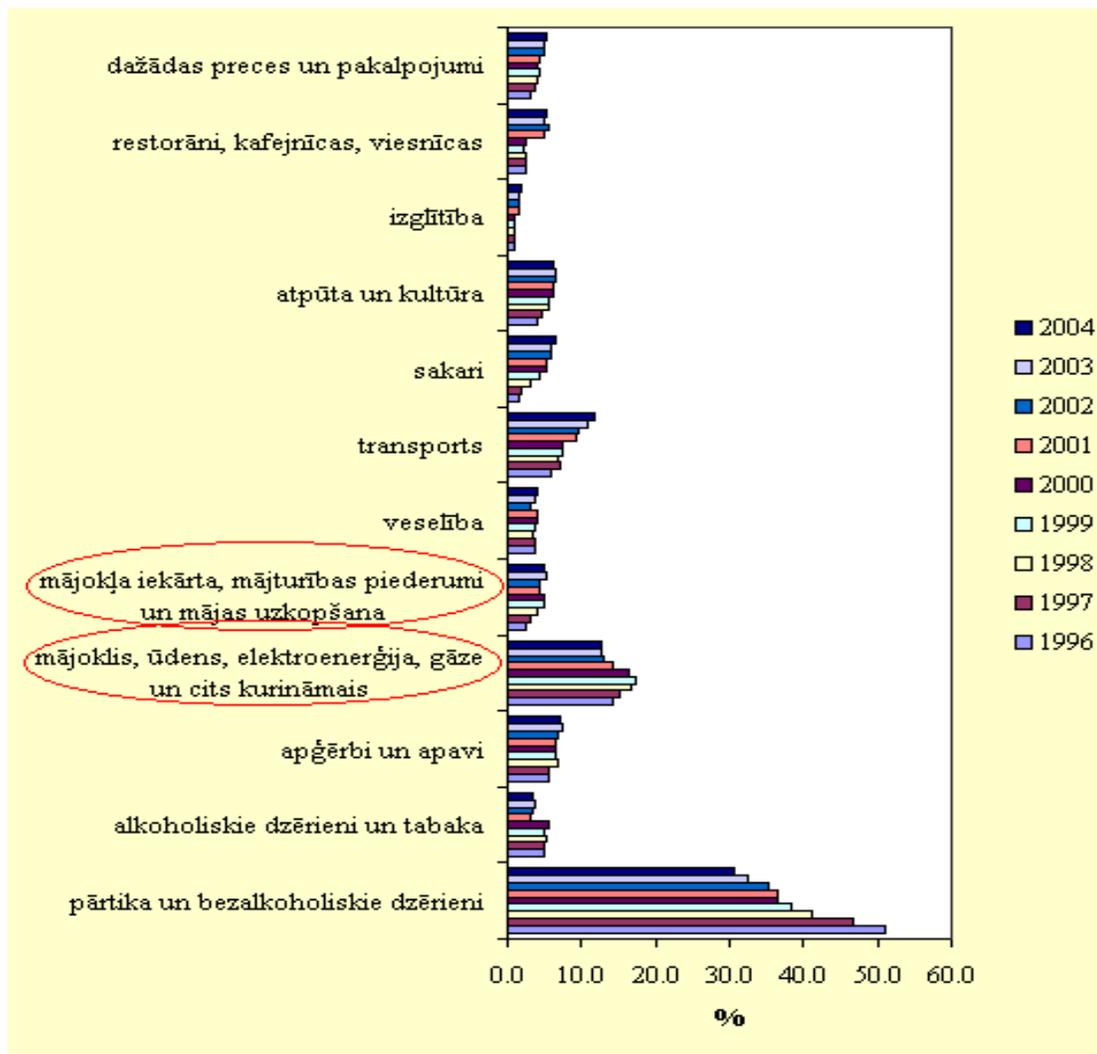
Mājokļu kopējā platība uz vienu iedzīvotāju Latvijā, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, ir ļoti maza. Rādītājam ir stabila tendence pieaugt, ko sekmē mājokļu būvniecības straujā attīstība un iedzīvotāju pirktspējas palielināšanās.

LABKLĀJĪBA

MĀJOKLIS

Nodrošināt visus iedzīvotājus ar labu, veselīgu un drošu mājokli, efektīvā un elastīgā mājokļu tirgū, ar pienācīgu patērētāja tiesību aizsardzību, radot labvēlīgus apstākļus fiziskām un juridiskām personām esošo mājokļu uzlabošanai (ieskaitot dzīvojamo rajonu labiekārtošanu un pilsētvides humanizēšanu), jaunu būvniecībai un iegādei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

104. Mājsaimniecību izdevumu struktūra

104.1. attēls. Mājsaimniecību izdevumu struktūra, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Trūcīgākajās mājsaimniecībās patēriņa resursi tika izmantoti galvenokārt pamatvajadzību apmierināšanai, t.i., uzturam un mājokļa uzturēšanai. 2005. gadā pensionāru mājsaimniecībās mājoklim tika tērēti vidēji 19 % no kopējiem patēriņa izdevumiem, algotu darbu strādājošo mājsaimniecībās – 12 %, uzņēmumu un pašnodarbināto mājsaimniecībās 8 %, bet lauksaimniecībā pašnodarbināto mājsaimniecībās – 7 %.

Pārējo ES dalībvalstu mājsaimniecību patēriņa izdevumi mājokļa vajadzībām vidēji bija 19 %. ES dalībvalstu lielāko izdevuma daļu, kas saistīti ar mājokļa uzturēšanu, veido apsaimniekošanas izmaksas, savukārt Latvijā – pakalpojumu izmaksas.

LABKLĀJĪBA

MĀJOKLIS

Laikā no 1996. līdz 2004. gadam, vislielākie patēriņa izdevumi bija Rīgas reģiona mājsaimniecībās. Lauku mājsaimniecību patēriņa izdevumi pārskata periodā bija vidēji par 27,85 Ls zemāki, salīdzinot ar vidējo radītāju (100,38 Ls).

Iedzīvotāju labklājību iespējams vērtēt pēc pārtikas iegādei tērētajiem līdzekļiem – jo nabadzīgāka mājsaimniecība, jo lielāku ienākumu daļu tā spiesta izlietot pārtikas iegādei un jo mazāk ienākumu atliek pārējo ikdienas vajadzību nodrošināšanai.

Ar katru gadu pieaug mājsaimniecību izdevumi pārtikai, kas neliecina par labklājības līmeņa būtisku uzlabošanos.

5. EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

5.1. IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

- 36. Ikgadējie iekšzemes kopprodukta pieauguma tempi
- 37. Iekšzemes kopprodukta izlietojuma posteņu ieguldījums izaugsmē
- 38. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo līmeni**
- 39. Iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju pieauguma tempi
- 40. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju reģionos**
- 41. Teritorijas attīstības indekss
- 42. Valsts konsolidētā kopbudžeta fiskālais deficīts, % no iekšzemes kopprodukta**
- 43. Nodokļu ieņēmumi
- 44. Iekšzemes kopprodukta sadalījums pa darbības veidiem

5.2. NODARBINĀTĪBA

- 45. Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs
- 46. Nodarbinātības līmenis**
- 47. Vīriešu un sieviešu vidējā bruto darba samaksa
- 48. Iedzīvotāju skaits reģionos dažādās vecuma grupās
- 49. Darba meklētāju īpatsvars starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem
- 50. Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības reģionos uz 1000 iedzīvotājiem

5.3. INVESTĪCIJAS

- 51. Investīcijas ekonomikā**
- 52. Investīcijas vides aizsardzībā

6. RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

6.1. PRODUKTIVITĀTE

- 53. Dabas resursu produktivitāte**
- 54. Dabas resursu ieejošā plūsma
- 55. Tiešais dabas resursu patēriņš
- 56. Resursu intensitāte
- 57. Ikgadējās produktivitātes izmaiņas tautsaimniecībā
- 58. Ikgadējās nominālo un reālo darba spēka izmaksu izmaiņas
- 59. Patēriņa cenu indekss**
- 60. Lauksaimniecības zemju auglības saglabāšana

6.2. EKOEFECTIVITĀTE

- 61. Rūpniecības ekoeffectivitāte**
- 62. Ieguves rūpniecības un būvniecības ekoeffectivitāte**
- 63. Uzņēmumi ar sertificētu vides pārvaldības sistēmu
- 64. Enerģētikas ekoeffectivitāte**
- 65. Primāro energoresursu patēriņš
- 66. Enerģijas intensitāte
- 67. Energoresursu importa īpatsvars
- 68. Transporta ekoeffectivitāte**
- 69. Lauksaimniecības ekoeffectivitāte**
- 70. Bioloģiskās lauksaimniecības platības un sertificēto saimniecību skaits
- 71. Finansiālais atbalsts (atbalsta maksājumi) lauksaimniecības attīstībai
- 72. Zvejniecības ekoeffectivitāte**
- 73. Mežsaimniecības ekoeffectivitāte**

6.3. TŪRISMS

74. Latvijas tūrisma pakalpojumu bilance

- 75. Ārvalstu ceļotāju vidējais uzturēšanās ilgums valstī
- 76. Nakšpojumu skaits tūrisma mītnēs
- 77. Tūrisma pakalpojumu sniedzēju skaits

6.4. TRANSPORTS

78. Satiksmes intensitāte uz valsts galvenajiem autoceļiem

- 79. Bīstamo kravu pārvadājumu īpatsvars
- 80. Atjaunojamo un videi draudzīgo degvielu patēriņa īpatsvars transporta nozarē

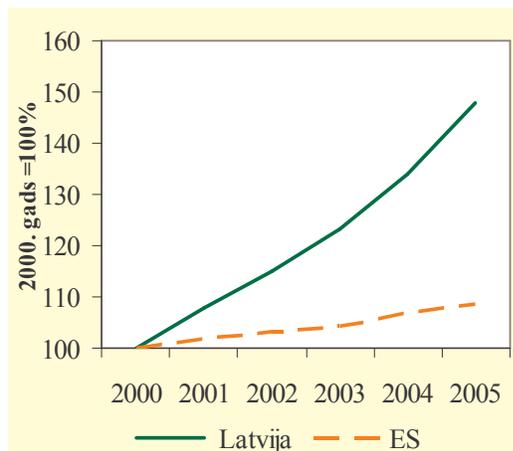
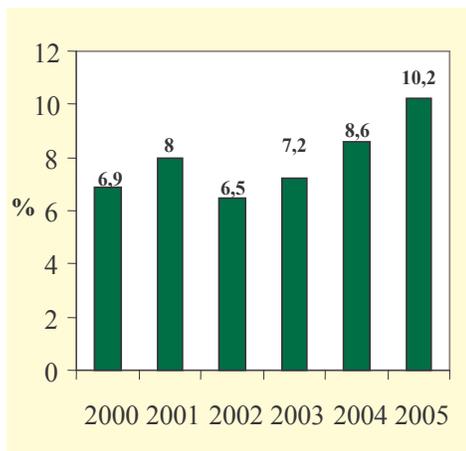
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Laika periodā no 2004.-2010.gadam vidējam IKP ikgadējiem pieauguma tempam jāsasniedz 8% (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004).

36. Ikgadējie iekšzemes kopprodukta pieauguma tempi

36.1. attēls. Ikgadējie IKP pieauguma tempi Latvijā, 2000. – 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

36.2. attēls. IKP dinamika Latvijā un ES, 2000. – 2005. gadā, 2000. gads – 100%

Avots: Eurostat

Jau vairākus gadus Latvijā ir vērojama strauja ekonomiskā izaugsme. Laikā no 2001. – 2005. gadam iekšzemes kopprodukts (IKP) ik gadu pieaudzis vidēji par 8 %.

Salīdzinājumā ar ES valstu vidējo ekonomisko izaugsmi, jauno dalībvalstu, īpaši Baltijas valstu attīstības tempi ir augsti un noturīgi. Turklāt Latvijas IKP pieaugums 2004. un 2005. gadā bija visstraujākais ES, ko galvenokārt sekmēja produktivitātes pieaugums. Galvenās īstermiņa problēmas saistās ar tautsaimniecībā notiekošām straujām strukturālām izmaiņām - augsta inflācija, straujš algu pieaugums, kas būtiski ietekmē Latvijas konkurētspēju gan produktu, gan darbaspēka un kapitāla tirgos.

Laikā no 2000. līdz 2005. gadam IKP ikgadējie pieauguma tempi ir vidēji 8 %, kas atbilst ekonomiskās politikas plānošanas dokumentos noteiktajam mērķim, pat 2004., 2005. gadā pārsniedzot to.

Arī turpmākos gados tiek prognozēti augsti izaugsmes tempi, ko noteiks valsts konkurētspējas nostiprināšanās vienota ES tirgus apstākļos un spēja apgūt ES strukturālo fondu līdzekļus.

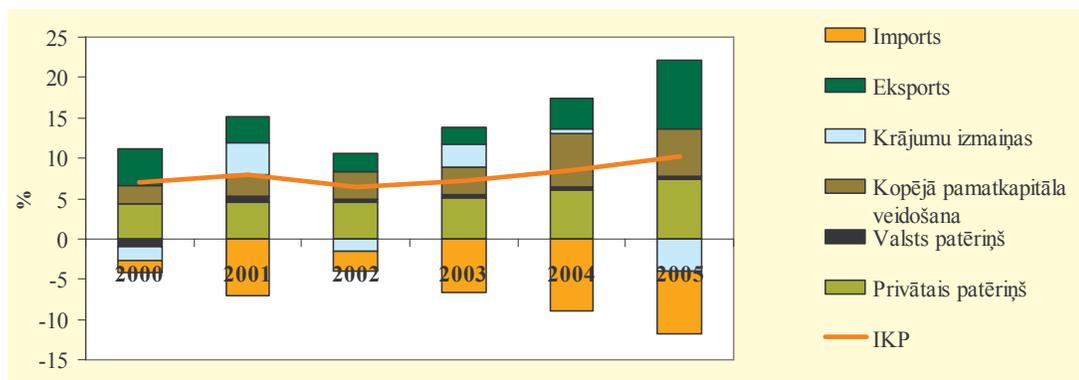
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

1. Laika periodā no 2004.-2010. gadam pamatlīdzekļu investīciju īpatsvaram jābūt vismaz 25 % līmenī, lai nodrošinātu tautsaimniecības turpmāko izaugsmi (Tautsaimniecības vienotā stratēģijā, 2004).
2. 2010.gadā maksājumu bilances tekošā konta deficīta līmenim jābūt mazākam kā 5% no IKP (Tautsaimniecības vienotajā stratēģijā, 2004).

37. Iekšzemes kopprodukta izlietojuma posteņu ieguldījums izaugsme

37.1. attēls. Ieguldījums izaugsmi raksturojošās IKP komponentēs, attiecībā pret iepriekšējo gadu, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Laikā no 2001. līdz 2005. gadam izaugsmi noteicošie faktori ir iekšējais pieprasījums – stabils privātais patēriņš – un strauji augošās investīcijas. Ja privātā patēriņa īpatsvars IKP izlietojuma struktūrā šo gadu laikā praktiski nav mainījies, tad investīciju īpatsvars ir strauji palielinājies no 24,2 % 2000. gadā uz 29,8 % 2005. gadā un pārsniedz Tautsaimniecības vienotajā stratēģijā noteikto mērķi. Eksporta iespēju paplašināšanās līdz 2004. gadam ir bijusi krietni mērenāka nekā iekšējā pieprasījuma pieaugums, ir pieaugusi eksporta – importa negatīvā bilance. 2005. gadā situācija mainījās un ārējā pieprasījuma ieguldījums kopējā izaugsme bija lielāks nekā mājāsaimniecību pieprasījuma palielinājuma ietekme uz izaugsmi; uzlabojās eksporta – importa bilance attiecībā pret IKP par 1,3 pp. Lai izaugsme būtu noturīga ilgtermiņa skatījumā, nepieciešams veicināt uz eksportu vērsto nozaru attīstību, kas mazinātu ārējo nesabalansētību.

Augstos izaugsmes tempus nodrošina stabilā iekšējā pieprasījuma dinamika un spēja paplašināt eksporta tirgu. Straujās izaugsmes galvenais dzinulis 2003. un 2004. gadā bija stabils iekšzemes pieprasījums, it īpaši strauji augošās investīcijas, bet 2005. gadā lielāka loma bija eksporta pieaugumam, vienlaikus saglabājoties arī vērā ņemamam iekšējā pieprasījuma palielinājumam. Stabils mājāsaimniecību pieprasījums un augošās investīcijas kā dominējošais izaugsmes stimuls ir izraisījušas arī pārmērīgu importa pieprasījumu, un tas radījis augstu eksporta – importa negatīvā saldo līmeni.

EKONOMIKA

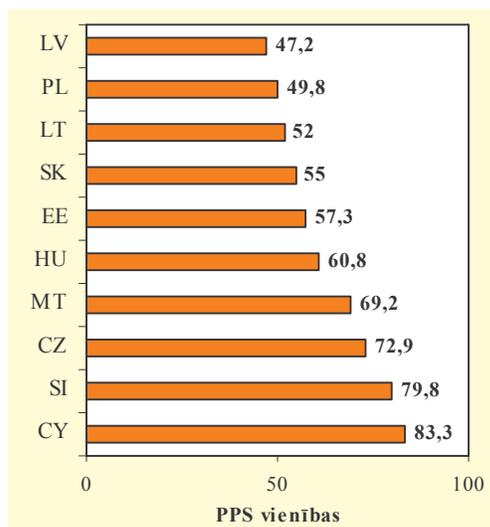
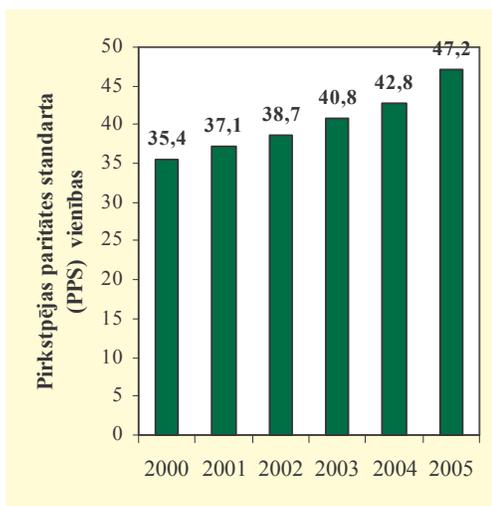
EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Līdz 2010.gadam IKP uz vienu iedzīvotāju (pēc pirktspējas standartiem PPS) jāsasniedz 54% no ES-25 līmeņa (Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam, 2005).

38. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo līmeni

IKP uz vienu iedzīvotāju (paritātes standartu metode, PPS vienībās) ļauj salīdzināt ekonomisko aktivitāšu līmeni dažāda mēroga tautsaimniecības nozarēs neatkarīgi no to cenu līmeņa.

38.1. attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā, 2000. – 2005. gadā, PPS vienības;
ES vidējais līmenis – 100 PPS vienības

Avots: Eurostat

38.2. attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju “jaunajās” ES dalībvalstīs 2005.gadā, PPS vienības; ES vidējais līmenis – 100 PPS vienības

Avots: Eurostat

2005. gadā Latvijā IKP uz vienu iedzīvotāju pēc Eurostat novērtējuma bija 47,2 % no ES vidējā līmeņa un, neraugoties uz straujiem izaugsmes tempiem, Latvija saglabāja nabadzīgākās ES dalībvalsts statusu. Salīdzinājumā ar 2000. gadu atpalcību no ES valstu vidējā līmeņa ir izdevies mazināt par 11,8 procentpunktiem (pp), jeb ik gadu atšķirība starp Latviju un ES valstu vidējo līmeni samazinās par 2,4 pp. Saglabājoties šādiem konverģences tempiem, noteiktais mērķis 2010. gadam tiks sasniegts jau 2008. gadā. Lai saglabātos līdzšinējie konverģences tempi, svarīgi ir uzturēt augstus IKP pieauguma tempus.

Latvijas augstie izaugsmes tempi ļauj prognozēt, ka 2010. gadā Latvijas IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju, izteikts PPS vienībās, var pārsniegt nosprausto mērķi – 54 % no ES vidējā līmeņa.

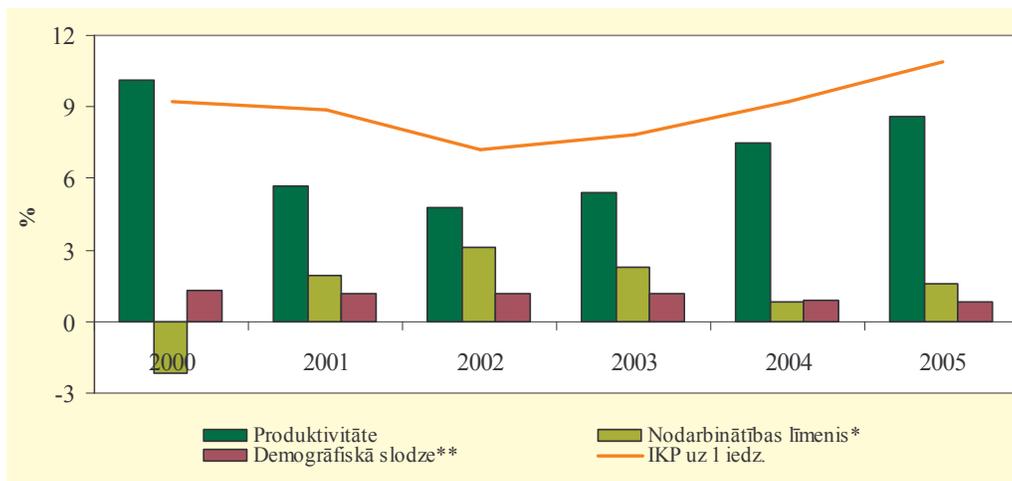
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Attīstīto valstu dzīves standartiem atbilstoša valsts iedzīvotāju labklājības līmeņa sasniegšana pārskatāmā nākotnē. Nākamo 20-30 gadu laikā sasniegt Eiropas Savienības valstu vidējo iekšzemes kopprodukta līmeni uz vienu iedzīvotāju (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004).

39. Iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju pieauguma tempi

39.1. attēls. IKP uz vienu iedzīvotāju reālā pieauguma komponentes izmaiņas Latvijā 2000. – 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Piezīme:

* - personām vecumā 15 – 64 gadiem

** - demogrāfiskā slodze – rādītājs, kas raksturo ārpus darba spējīgā vecuma iedzīvotāju (līdz 14 un 65 un vairāk gadi) īpatsvara izmaiņas kopējā iedzīvotāju skaitā

IKP uz vienu iedzīvotāju palielinās straujāk nekā IKP kopējais pieaugums, kas saistīts ar iedzīvotāju skaita samazināšanos Latvijā vidēji par 0,5 % gadā. IKP pieaugumu uz vienu iedzīvotāju ietekmē tā noteicošo komponentu – produktivitātes, nodarbinātības līmeņa un demogrāfiskās slodzes, izmaiņas. Latvijas IKP palielinājumu uz vienu iedzīvotāju galvenokārt sekmēja produktivitātes pieaugums. 2004. – 2005. gadā vienlaikus produktivitātes pieaugumam, palielinājās arī nodarbinātības līmenis, kas atspoguļojas straujākā IKP pieaugumā uz vienu iedzīvotāju. Demogrāfiskā slodze samazinājās straujā iedzīvotāju skaita samazinājuma dēļ vecuma grupā līdz 14 gadiem, kas bija lielāks nekā iedzīvotāju skaita pieaugums vecumā virs 64 gadiem. Nākotnē šī tendence var dot pretēju efektu, kad būtiski samazināsies iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā. Lai ilgtermiņā nodrošinātu augstus IKP pieauguma tempus uz vienu iedzīvotāju, lielāka uzmanība jāpievērš demogrāfiskās situācijas uzlabošanai.

IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā palielinās, pieaugot gan produktivitātei, gan nodarbinātības līmenim, bet galvenais noteicošais faktors ir produktivitātes pieaugums.

EKONOMIKA

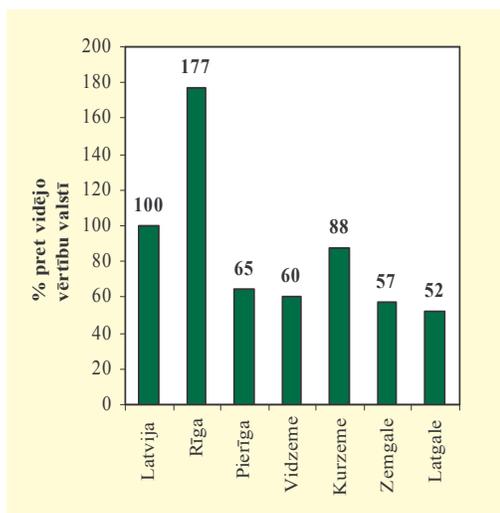
EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Veicināt visas valsts teritorijas līdzsvarotu un policentrisku attīstību, lai Latvija būtu pievilcīga telpa darbam, dzīvei un atpūtai ne tikai šai, bet arī nākamajām paaudzēm (Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013. gadam, 2006).

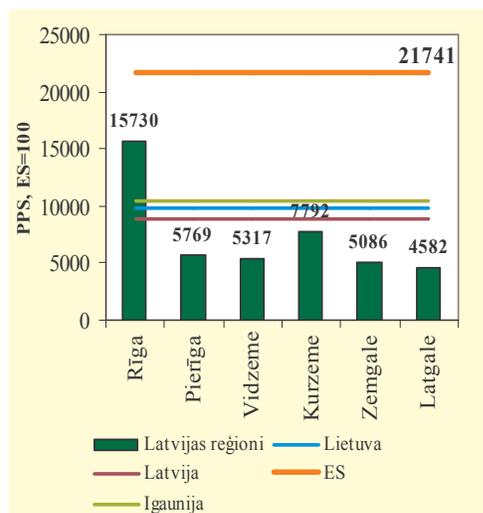
40. Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju reģionos

Kaut gan situācija starp reģioniem pamazām izlīdzinās, joprojām vērojamas lielas atšķirības gan sociālajā, gan ekonomiskajā jomā. Līdz 2003. gadam vairāk nekā puse no Latvijas IKP tika saražota Rīgā, kas bija ekonomiski bagātākais reģions – IKP uz 1 iedzīvotāju par 77 % pārsniedza vidējo līmeni valstī.

40.1. attēls. IKP attiecība pret IKP vidējo vērtību valstī uz vienu iedzīvotāju Latvijas reģionos 2003. gadā, % pret vidējo vērtību valstī

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

40.2. attēls. IKP uz iedzīvotāju Latvijas reģionos un dažās ES dalībvalstīs 2003. gadā, PPS vienībās, ES vidējais līmenis –100 PPS vienības

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Starp Latvijas reģioniem augstākais IKP uz iedzīvotāju PPS vienībās ir Rīgā (72 % no ES vidējā līmeņa) un Kurzemes reģionā (36 % no ES vidējā līmeņa). Pārējos reģionos līmenis svārstās no 21 % Latgalē līdz 27 % Pierīgā. Ņemot vērā lielo administratīvi teritoriālo sadrumstalotību ārpus Rīgas, nepieciešams īstenot administratīvi teritoriālo reformu, lai izveidotu optimālu pašvaldību pārvaldes un organizatorisko struktūru, kas sekmētu ekonomiski spēcīgu pašvaldību un reģionu attīstību.

Latvijai raksturīga monocentriska attīstība, dominē spēcīgs centrs – Rīga un vienlaikus pastāv plašs, samērā vienmērīgi izvietots citu pilsētu tīkls. Šādos apstākļos valstī veidojas divi ekonomiski un sociāli atšķirīgi reģioni - Rīga un pārējā teritorija.

EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Veicināt plānošanas reģionu sociālekonomiskās attīstības līmeņu paaugstināšanos, samazināt atšķirības starp plānošanas reģionu teritoriju attīstības līmeņiem (*Reģionālās politikas pamatnostādnes*).

41. Teritorijas attīstības indekss

Teritoriju attīstības vērtēšana veikta, izmantojot teritoriju attīstības indeksus, kuri aprēķināti ņemot vērā teritoriju statusu, rādītāju pieejamības viendabīgumu. Novadu pašvaldības, kuru centrs ir pilsēta, iekļautas pilsētu grupā, savukārt ja novada pašvaldību veido tikai pagasti, tā iekļauta pagastu grupā. Katras teritoriju grupas sociāli ekonomiskās attīstības līmeņa noteikšanai izmantoti savi rādītāji. Reģionu un rajonu grupā izmantoti 8, pagastu grupā – 6, bet pilsētu grupā – 4 rādītāji. Katram rādītājam pēc tā nozīmības piešķirts noteikts nozīmības svars, ko nosaka eksperti.

41.1.tabula. Teritorijas attīstības indeksa aprēķināšanas pamatrādītāji un to nozīmības svori

Rādītājs	Nozīmības svori		
	Reģioni, rajoni	Pagasti	Pilsētas
Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju, latos	0.3	-	-
Nefinanšu investīcijas uz vienu iedzīvotāju, latos	0.1	-	-
Ekonomiski aktīvo uzņēmumu un uzņēmējdarbības skaits uz 1 000 iedzīvotājiem	0.1	-	-
Bezdarba līmenis, %	0.15	0.25	0.3
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs uz vienu iedzīvotāju, latos	0.1	0.25	0.3
Demogrāfiskās slodzes līmenis	0.1	0.15	0.2
Pastāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas pēdējo piecu gadu laikā, %	0.1	0.15	0.2
Iedzīvotāju blīvums uz 1 km ²	0.05	0.1	-
Zemes vidējā kadastrālā vērtība, Ls/ha	-	0.1	-

Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūra

Uzskaitītie rādītāji raksturo teritoriju attīstību dažādos aspektos, bet tie nav savstarpēji savietojami, jo izteikti dažādās mērvienībās: cilvēkos, latos, procentos. Lai visus teritoriju attīstības indeksa aprēķināšanā ietvertos rādītājus varētu apvienot un salīdzināt, veikta rādītāju standartizācija. Attīstības indekss tiek izmantots īpaši atbalstāmo teritoriju noteikšanai, valsts atbalsta programmu darbības pamatošanai, reģionālās attīstības atbalsta instrumentu intensitātes un diferenciacijas noteikšanai un piemērošanai, kā arī teritoriju sociāli ekonomiskās attīstības analīzei un teritoriju turpmākās attīstības prognozēšanai.

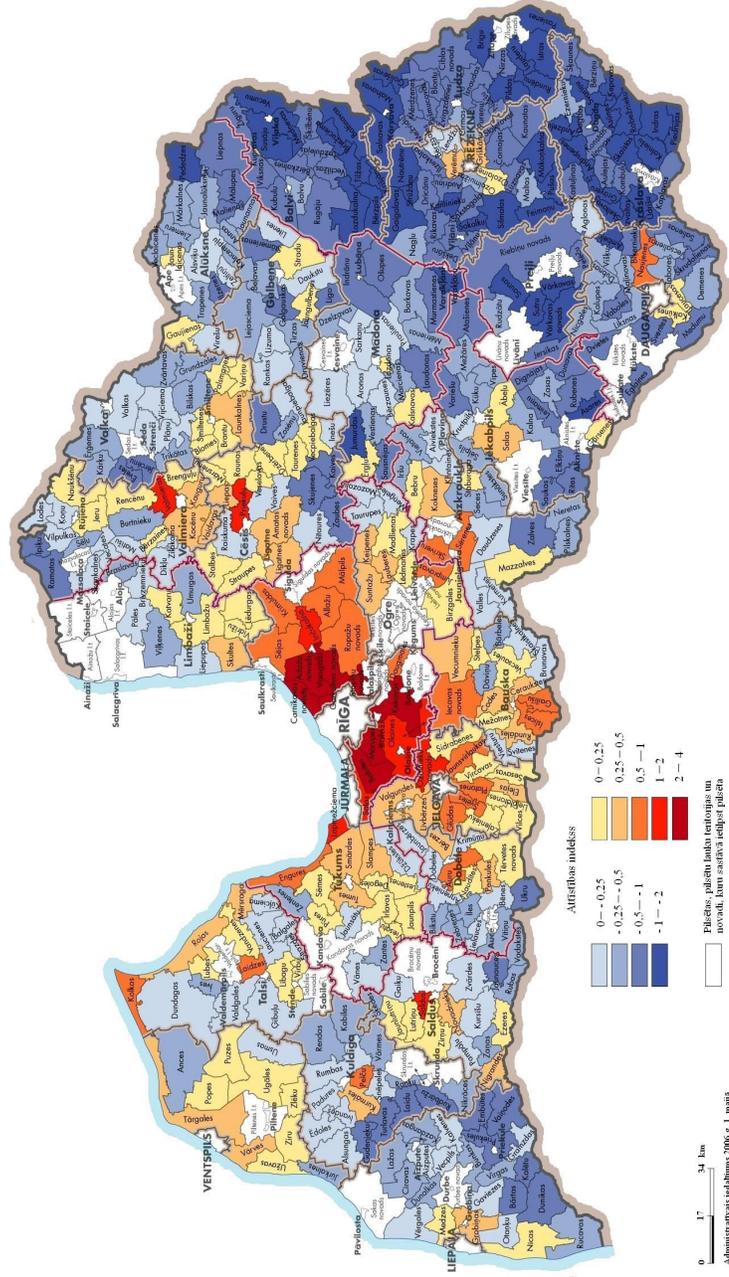

Laikā no 1999. līdz 2004. gadam visu Latvijas plānošanas reģionu, izņemot Rīgas reģionu, teritoriju attīstības indeksa vērtības bija negatīvas. No visiem Latvijas rajoniem 2004. gadā pozitīva attīstības indeksa vērtība bija 9 rajonos. Visaugstākās indeksa vērtības bija Rīgas rajonā (1,886), Valmieras rajonā (0,660), Ogres rajonā (0,525), savukārt viszemākā indeksa vērtība tika konstatēta Rēzeknes rajonā (- 1,453).

EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠĒMES KOPPRODUKTS UN KOPBUĀŽĒTS

41.1. attēls. Pagastu grupas pašvaldību teritoriju svētais attīstības indekss¹ Latvijā pēc 2004. gada
Avots: Valsts reģionālās attīstības aģentūra

¹ Teritorijas attīstības līmeņa novērtēšanas vispārīgais jeb sintētiskais rādītājs.

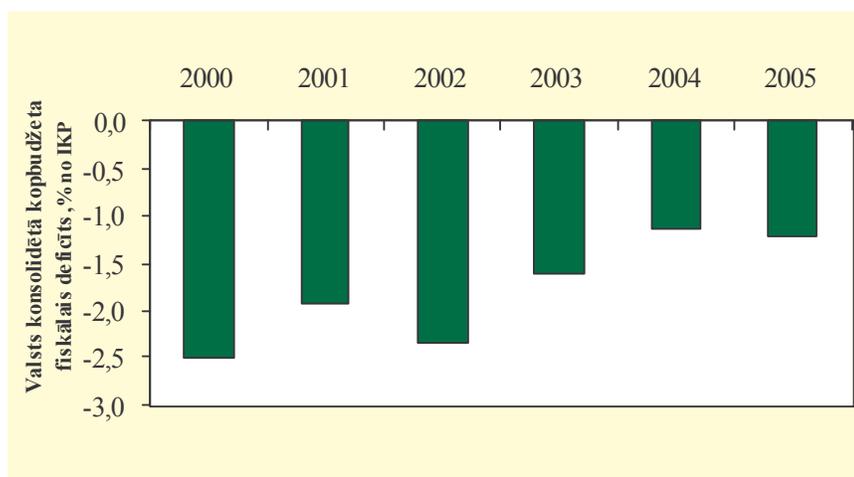
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

1. Veicināt makroekonomisko izaugsmi un nodrošināt ilgtspējīgu un sabalansētu tautsaimniecības attīstību, strukturālo reformu īstenošanu, kā arī sociālo un ekonomisko atšķirību samazināšanu, īstenojot stabilu un prognozējamu fiskālo politiku (Latvijas konverģences programma 2005. – 2008., 2005; Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006. – 2010., 2005).
2. Konsekventi nodrošināt Māstrihtas fiskālo kritēriju izpildi Latvijā (valsts budžeta deficīts nedrīkst pārsniegt 3% no IKP) (Latvijas konverģences programma 2005. – 2008, 2005; Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006. – 2010., 2005).
3. Nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju, pakāpeniski samazinot valsts budžeta deficītu (Latvijas konverģences programma 2005. – 2008, 2005; Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas pamatnostādnes 2006. – 2010., 2005).

42. Valsts konsolidētā kopbudžeta fiskālais deficīts, % no iekšzemes kopprodukta

42.1. attēls. Valsts konsolidētā kopbudžeta fiskālais deficīts Latvijā 2000. – 2005. gadā, % no IKP
Avots: Valsts kase

Valsts konsolidētā kopbudžeta deficīta samazināšanos laikā no 2003. līdz 2005. gadam nodrošinājis pārpalikums sociālās apdrošināšanas budžetā, kas no 1,7 milj. latu 2002. gadā ir palielinājies līdz 91,1 milj. latu 2005. gadā. Pārpalikumu sociālās apdrošināšanas budžetā galvenokārt nodrošināja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu pieaugums, kas 2005. gadā, salīdzinot ar 2004. gadu, palielinājies par 17,1 %. Konsolidētā kopbudžeta deficīta samazināšanos ietekmēja pakāpeniska fiskālās situācijas uzlabošanās pašvaldību budžetā, nosakot stingrākas normas pašvaldību iespējam saņemt aizņēmumus. Tā rezultātā pašvaldību konsolidētā budžeta fiskālais deficīts no 46,4 milj. latu 2002. gadā samazinājies līdz 17,1 milj. latu 2005. gadā. Tuvākajos gados nebūs iespējams strauji samazināt valsts budžeta deficītu, jo: (1) nepieciešams nodrošināt pirmsfinansējumu un valsts līdzfinansējumu ES fondu, lauksaimniecības politikas, lauku attīstības un Eiropas Kopienas programmu un iniciatīvu apguvei; (2) papildu finansējums ir nepieciešams starptautisko līgumu un ES tiesību aktu nodrošināšanai, kā arī administratīvās kapacitātes stiprināšanai; (3) papildus finansējums ir nepieciešams, lai realizētu valdības programmas izglītības un iekšlietu jomā, kā arī sociāli atbildīgas politikas īstenošanai, lai uzlabotu Latvijas iedzīvotāju dzīves kvalitāti; (4) līdz 2008. gadam valsts aizsardzībai, drošībai un

EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

dalībai Ziemeļatlantijas Līguma Organizācijā (NATO) valsts budžetā jānodrošina izdevumi 2 % apmērā no IKP.

Lai spētu nodrošināt valsts finanšu ilgtspēju un stabilu, prognozējamu fiskālo politiku, Latvijā jāattīsta vidējā termiņa budžeta plānošana un stratēģiskā plānošana, nodrošinot budžeta līdzekļu novirzīšanu valdības prioritāšu īstenošanai, nozares stratēģijas plānošanu atbilstoši pieejamiem resursiem un uz rezultātiem balstītu resursu piešķiršanu.

Kopš 2000. gada Latvijā valsts konsolidētā kopbudžeta deficīts nav pārsniedzis 3 % no IKP, turklāt ar 2003. gadu, tas ir zemāks nekā vidējais rādītājs ES.

EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

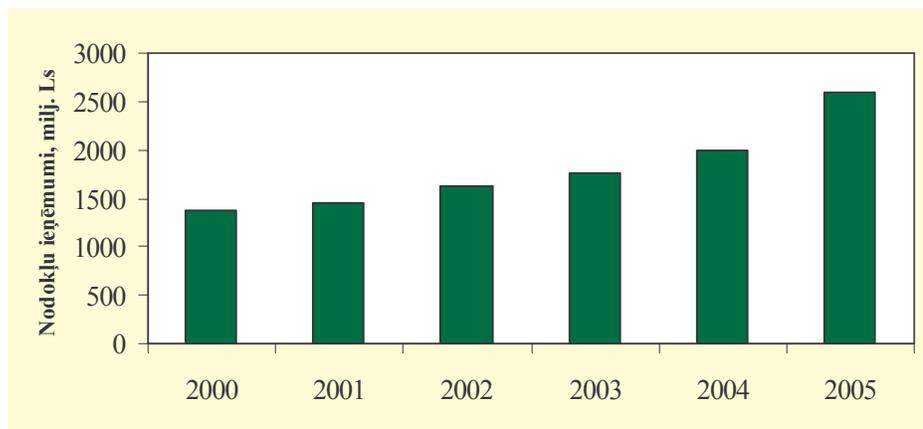
1. *Nodrošināt stabilus un prognozējamus nodokļu ieņēmumus, lai īstenotu valdības noteiktos prioritāros sociālos un ekonomiskos pasākumus un ierobežotu fiskālo deficītu* (Pamatnostādnes nodokļu un nodevu sistēmas attīstībā, 2005).

1. *Sekmēt ekonomikas attīstību, konkurētspējas nodrošināšanu un investīciju piesaisti, kā arī novērst konkurenci izkropļojošus apstākļus* (Latvijas konverģences programma 2005. – 2008., 2005).

2. *Paaugstināt iedzīvotāju labklājības līmeni, palielinot iedzīvotāju ienākumus un līdz ar to arī pirkspēju un maksātspēju, it sevišķi iedzīvotājiem ar zemu ienākuma līmeni* (Latvijas konverģences programma 2005. – 2008., 2005).

43. Nodokļu ieņēmumi

Ņemot vērā augstos ekonomikas attīstības tempus, 2002. – 2005. gadā ir vērojams straujš nodokļu ieņēmumu pieaugums, neskatoties uz īstenoto nodokļu sloga samazināšanas politiku uzņēmējiem un iedzīvotājiem. No 2002. gada nodokļu ieņēmumu pieauguma tempi faktiskajās cenās ir pārsnieguši 10 % gadā, bet 2005. gadā tie sasniedza pat 25,8 %.

43.1. attēls. Nodokļu ieņēmumi Latvijā 2000. – 2005. gadā, milj. Ls

Avots: Valsts kase

Lai samazinātu nodokļu slogu, īpaši zemāk atalgotajiem iedzīvotājiem, kā arī uzlabotu strādājošo motivāciju, sekmētu iedzīvotāju labklājības pieaugumu, jāturpina pakāpeniska ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošu personu apjoma paaugstināšana, vienlaicīgi veicot minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu.

Lai novērstu būtiska nekustamā īpašuma nodokļa sloga palielināšanu iedzīvotājiem, kas radusies straujās nekustamā īpašuma tirgus attīstības rezultātā, kā arī ņemot vērā, ka nepieciešams nodrošināt kadastrālās vērtības atbilstību nekustamo īpašumu tirgus cenu līmenim, jāizvērtē iespējamība veikt grozījumus normatīvajos aktos par nekustamā īpašuma nodokli.

Realizētās nodokļu politikas rezultātā kopējais nodokļu slogs Latvijā ir samazinājies no 29,5 % no IKP 2000. gadā līdz 28,6 % no IKP 2004. gadā, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES dalībvalstu vidū.

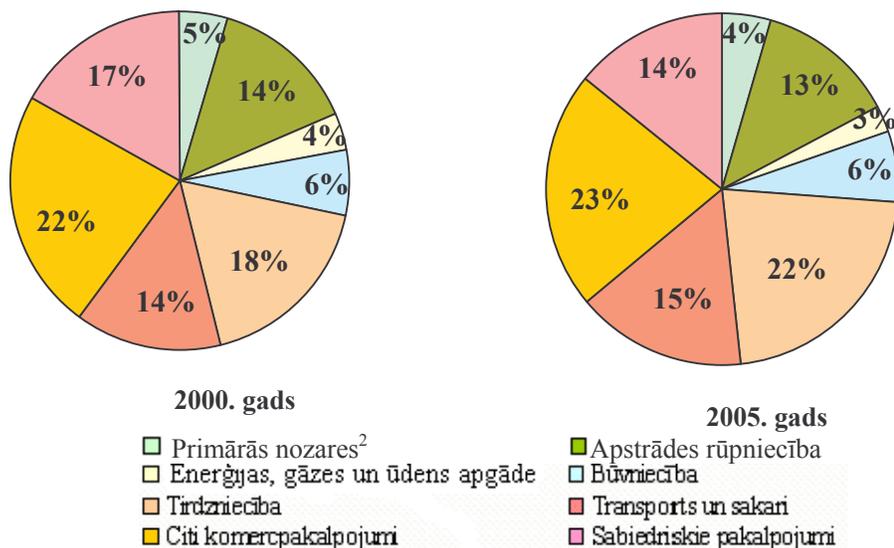
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

IEKŠZEMES KOPPRODUKTS UN KOPBUDŽETS

Izveidot efektīvu un konkurētspējīgu nozaru struktūru. Lai sasniegtu augstu ražošanas līmeni, ir jāveicina pāreja no darbietilpīgas ekonomikas uz zināšanām balstītu ekonomiku (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004; Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam, 2005; Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam, 2006).

44. Iekšzemes kopprodukta sadalījums pa darbības veidiem

44.1. attēls. IKP komponentu īpatsvars Latvijā 2000. un 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Straujo ekonomisko izaugsmi dotajā periodā nodrošināja gan iekšējā pieprasījuma palielināšanās, gan eksporta iespēju paplašināšanās. Iekšējā pieprasījuma palielinājums tieši ietekmēja vairāku pakalpojumu nozaru strauju izaugsmi, bet rūpniecības ražošanas apjomu palielinājums balstījās galvenokārt uz eksporta pieaugumu. Gandrīz trešdaļu no pieauguma nodrošināja tirdzniecības nozares (vairum – un mazumtirdzniecība) izaugsme. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu izaugsmi, svarīgi ir veicināt uz eksportu vērsto nozaru attīstību, t.sk., apstrādes rūpniecības, kā arī tādus eksportējamus pakalpojumus, kā loģistika, finanšu un sakaru pakalpojumi.

Laikā no 2000. līdz 2005. gadam Latvijas tautsaimniecības nozaru struktūra ir nedaudz mainījusies – palielinājies uz iekšējo pieprasījumu vērsto nozaru īpatsvars.

² Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zvejniecība un ieguves rūpniecība.

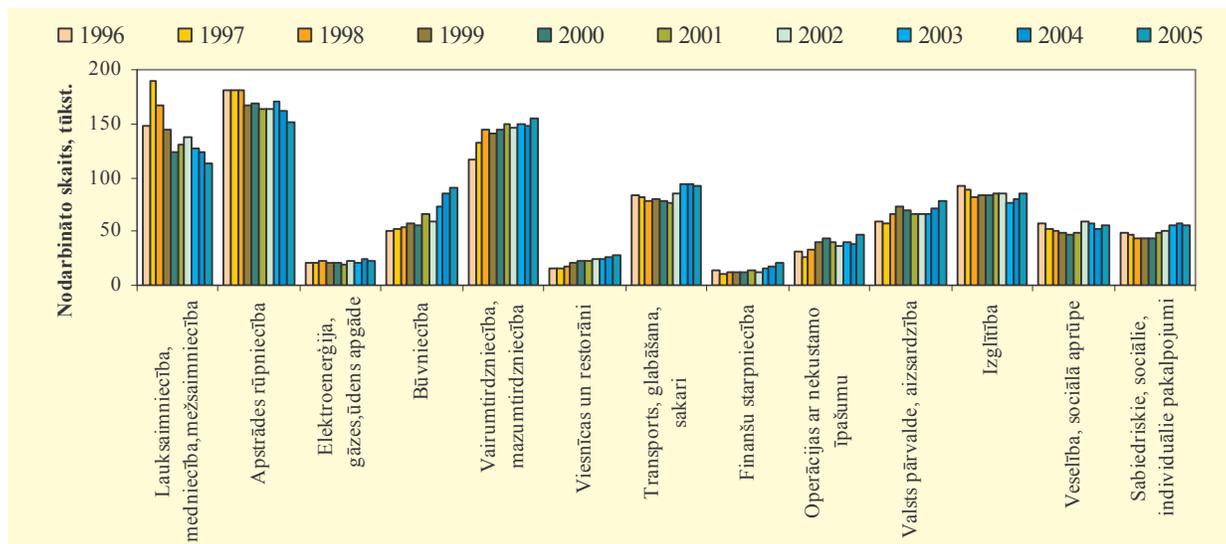
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

Turpināt ekonomiskās pārstrukturizācijas procesu, samazinot strādājošo skaita īpatsvaru lauksaimniecības nozarē, sekmējot uzņēmējdarbības straujāku attīstību un jaunu darbavietu radīšanu, sevišķi pakalpojumu sfērā (Latvijas Nacionālais 2004. gada rīcības plāns nodarbinātības veicināšanai).

45. Nodarbināto skaits tautsaimniecības nozarēs

45.1. attēls. Nodarbināto skaits (tūkst. cilvēku vecumā no 15 – 64 gadiem) tautsaimniecības nozarēs 1996. – 2005. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Kopējais nodarbināto skaits (vecuma grupā 15 – 64 gadi) no 2001. līdz 2005. gadam Latvijā pieaudzis par 9,4 % jeb 86 tūkst. . Lielākais nodarbinātības pieaugums ir būvniecībā, transporta un sakaru, valsts pārvaldes un aizsardzības nozarēs, savukārt samazinājums vērojams lauksaimniecības un apstrādes rūpniecības nozarēs. Ierobežota darbaspēka piedāvājuma apstākļos nozares, kas ir veiksmīgākas darbaspēka piesaistīšanā, samazina citu nozaru izaugsmes potenciālu.

Nodarbināto skaits pieaug visās nozarēs, izņemot lauksaimniecību un apstrādes rūpniecību.

Mazāk kvalificēta darbaspēka trūkums strauji pieaudzis pakalpojumu un būvniecības nozarēs, jo notiek šo nozaru darbaspēka intensīva migrācija uz citām ES dalībvalstīm lielāka atalgojuma iegūšanai.

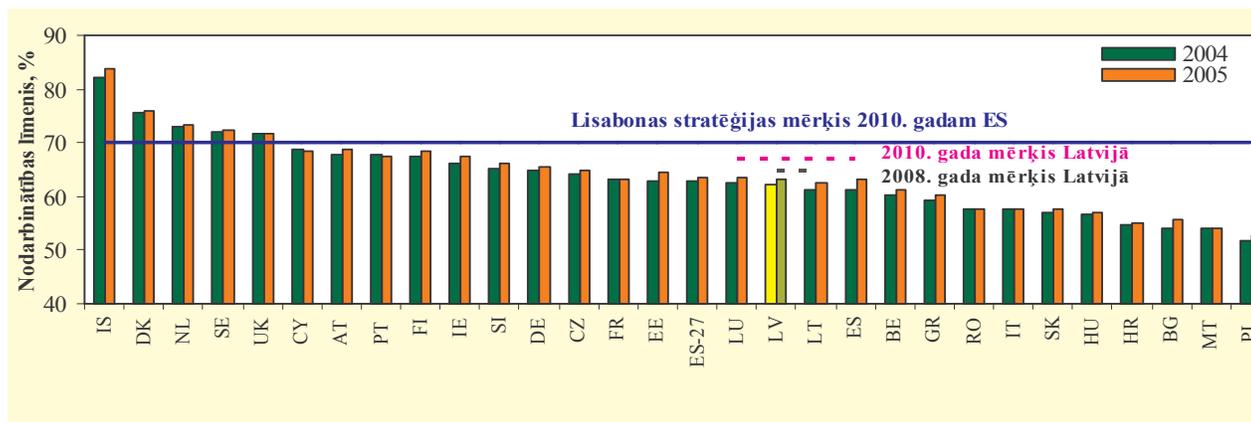
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

Līdz 2008. gadam paaugstināt nodarbināto iedzīvotāju skaitu līdz 65% iedzīvotājiem vecumā grupā no 15 – 64 gadu vecumam, līdz 2010. gadam - 67% (Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005. – 2008. gadam, 2005).

46. Nodarbinātības līmenis

46.1. attēls. Nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars no iedzīvotāju kopskaita vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem ES dalībvalstīs 2004. un 2005. gadā, %

Avots: Eurostat

Lai arī Latvijā darbspējas vecuma iedzīvotāju skaits samazinās, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits palielinās un pieaug nodarbinātības līmenis. Vērojamas būtiskas nodarbinātības līmeņu atšķirības dažādos Latvijas reģionos. Rīgā nodarbinātības līmenis 2005. gadā bija 69,2 %, savukārt Latgales reģionā – tikai 53 %. Gan vīriešu, gan sieviešu nodarbinātības līmenis 2005. gadā ir pieaudzis vidēji par 6,2 %, salīdzinājumā ar 2000. gadu.

Latvijā līdzīgi kā visā ES 2005. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija zemāks nekā vīriešu. Latvijā 2005. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija 59,5 %, vīriešu 67,6 %. Tomēr sieviešu nodarbinātības līmenis Latvijā 2005. gadā pārsniedza ES vidējo rādītāju – 56,3 %, savukārt vīriešu nodarbinātības līmenis (67,6 %) atpalika no ES vidējā līmeņa – 71,3 % un bija viens no zemākajiem rādītājiem ES. Būtiskas atšķirības nodarbinātības līmenī dažādos reģionos saistītas ar reģionu nevienmērīgu ekonomisko attīstību.

Nodarbinātības līmenis Latvijā 2005. gadā sasniedza 99,4 % no ES vidējā līmeņa.

EKONOMIKA

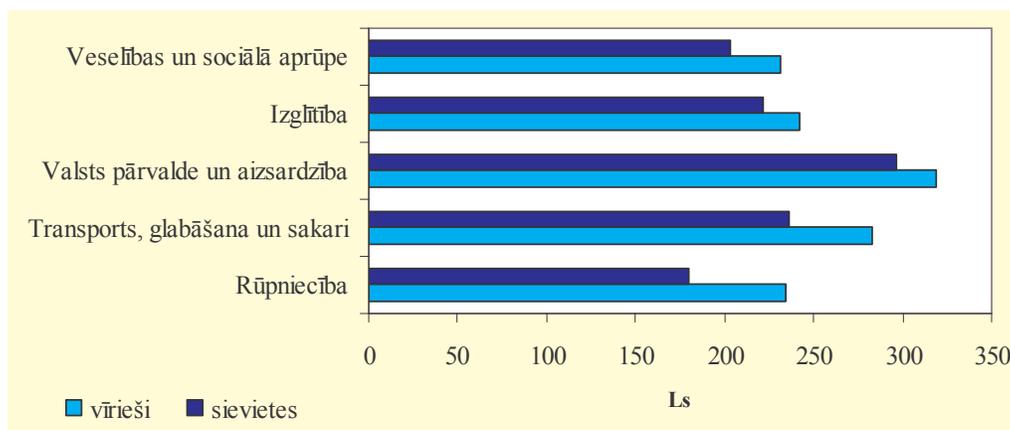
EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

1. *Nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem darba tirgū (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).*

2. *Samazināt atšķirības starp sieviešu un vīriešu rīcībā esošo finanšu daudzumu (Ziņojums par Tūkstošgades attīstības mērķiem Latvijā, 2005).*

47. Vīriešu un sieviešu vidējā bruto darba samaksa

47.1. attēls. Vīriešu un sieviešu vidējā bruto darba samaksa dažādās nozarēs 2005. gadā, Ls

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vīriešu vidējā darba samaksa 2005. gadā par 18 % pārsniedza sieviešu vidējo darba samaksu. Lielākas sieviešu un vīriešu darba samaksas atšķirības vērojamas profesiju grupās ar zemāku kvalifikācijas līmeni.

Kopš 2000. gada vidējā mēneša darba samaksa vīriešiem ir pieaugusi par 89 Ls, sievietēm – par 78 Ls.

Sieviešu darbs dominē tādās nozarēs kā veselības un sociālā aprūpe, izglītība un apkalpojošā sfēra. Vislielākais atalgojums sievietēm ir valsts pārvaldes un aizsardzības nozarē, 2005. gadā vidēji saņemot mēneša atalgojumu 296 Ls. Viszemāk atalgotais darbs ir rūpniecībā – vidēji 180 Ls mēnesī.

Latvijā ir novērojama darba tirgus segregācija "vīriešu" un „sieviešu” profesijās. Sievietes vairāk nodarbinātas izglītības, kultūras, veselības un sociālajā aprūpē, kur vidējais atalgojums ir zemāks.

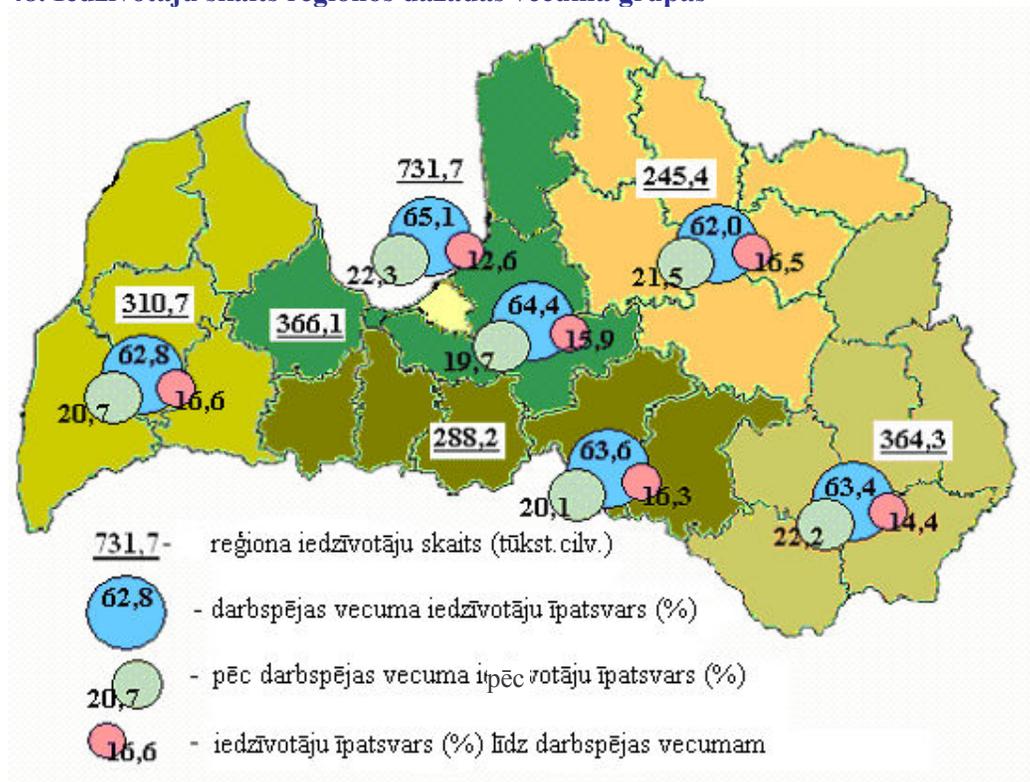
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

Veidot mērķtiecīgu valsts plānošanas reģionu (un atsevišķu valsts teritorijas daļu) atbalsta politiku (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

48. Iedzīvotāju skaits reģionos dažādās vecuma grupās

48.1. attēls. Iedzīvotāju vecuma grupu īpatsvars dažādos reģionos 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

2006. gada 1. jūlijā Latvijā bija 2 288 000 iedzīvotāju, kas ir par 69 000 jeb 0,3 % mazāk nekā gada sākumā. Pēc Eurostat datiem 2005. gadā Latvijā tika konstatēts otrs straujākais iedzīvotāju skaita kritums ES dalībvalstīs.

Iedzīvotāju skaits samazinājies gandrīz visās Latvijas pilsētās un rajonos, izņemot Rīgas un Ogres rajonu. Straujākais iedzīvotāju skaita samazinājums konstatēts Krāslavas (par 392 iedzīvotājiem), Ludzas (par 298 iedzīvotājiem) un Balvu (par 252 iedzīvotājiem) rajonos.

Sakarā ar nevienmērīgu attīstību Latvijas reģionos vērojams atšķirīgs dažādu iedzīvotāju grupu īpatsvars un iedzīvotāju skaita atšķirības dažādos reģionos.

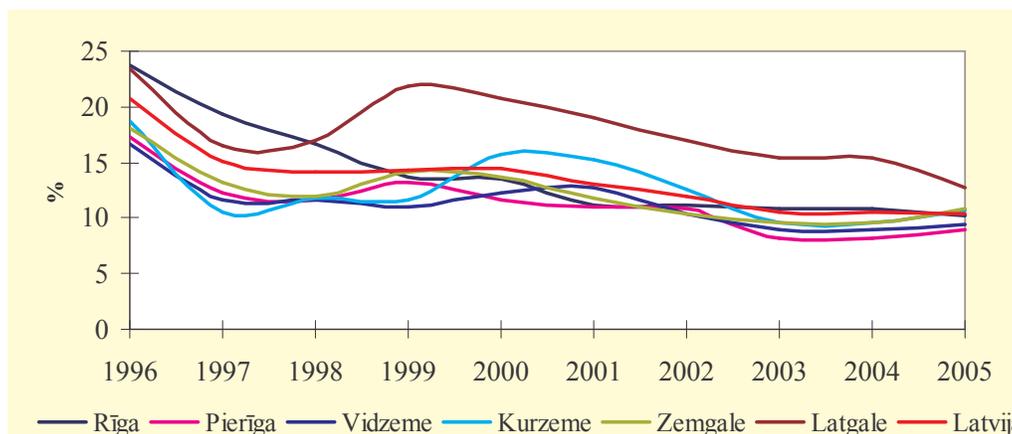
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

Darba meklētāju īpatsvara samazināšana 2004. gadā līdz 9,8%, 2010. gadā līdz 7% (Ziņojums par Tautsaimniecības vienotās stratēģijas īstenošanu, 2006).

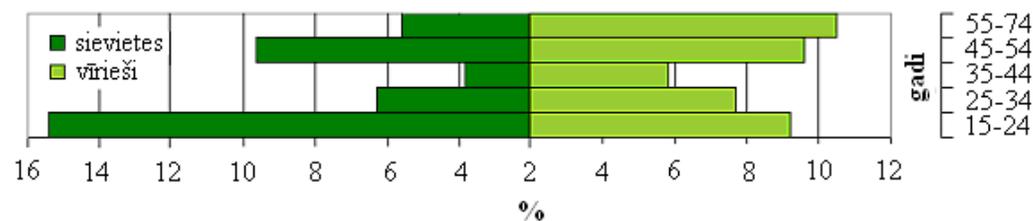
49. Darba meklētāju īpatsvars starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

49.1. attēls. Darba meklētāju¹ īpatsvars starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem² vecuma grupā no 15 – 74 gadiem Latvijas reģionos 1996. – 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

2004. gadā Latvijā bija 116, 7 tūkst. (10,3 %) darba meklētāju starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. 2005. gadā joprojām saglabājās augsts to iedzīvotāju īpatsvars (31,3 % no visiem ekonomiski neaktīvajiem iedzīvotājiem), kuru ekonomiskās neaktivitātes iemesls ir zaudētas cerības atrast darbu.

49.2. attēls. Darba meklētāju īpatsvars no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem dzimumu un vecuma grupās 2005. gadā, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Darba meklētāju īpatsvars starp ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem pakāpeniski samazinās visos reģionos, izņemot Latgali.

¹ Personas, kas nestrādā un nav pagaidu prombūtnē no darba, aktīvi meklē darbu un tā atrašanas gadījumā ir gatavas sākt strādāt. Darba meklētāju skaitā ietilpst arī tās personas, kuras darbu nemeklēja, jo darbu jau bija atradušas un uzsāks to trīs mēnešu laikā (CSP).

² Abu dzimumu personas, kas pārskata periodā piedāvā savu darbu materiālo vērtību ražošanai vai pakalpojumu sniegšanai. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji sastāv no nodarbinātajiem un nestrādājošajiem iedzīvotājiem, kuri aktīvi meklē darbu (gan reģistrētie Nodarbinātības valsts dienestā, gan neregistrētie) (CSP).

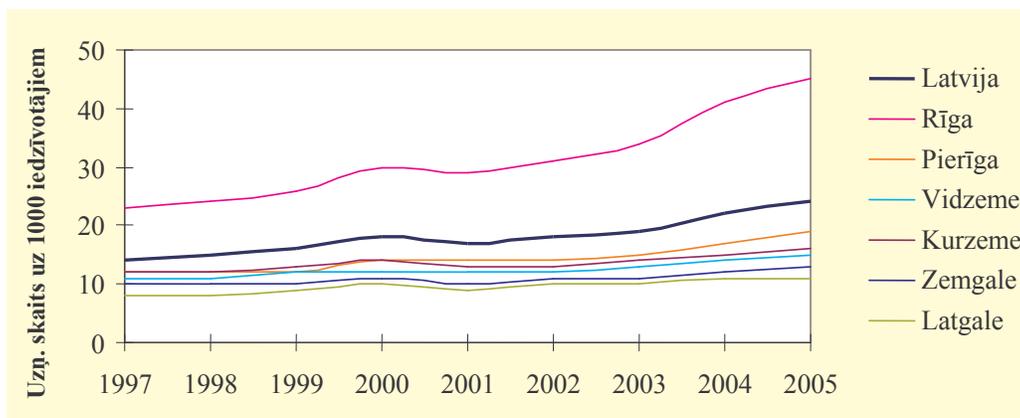
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

NODARBINĀTĪBA

Palielināt ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaitu 2010. gadā līdz 30 uzņēmumiem uz 1000 iedzīvotājiem, 2030. gadā – 50 uzņēmumiem uz 1000 iedzīvotājiem (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004).

50. Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības reģionos uz 1000 iedzīvotājiem

50.1. attēls. Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības reģionos uz 1000 iedzīvotājiem 1997. – 2005. gadā, uzņēmumu skaits/1000 iedzīvotājiem

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Uzņēmumu skaits Latvijā uz 1000 iedzīvotājiem ir viens no zemākajiem ES dalībvalstu vidū. Latvijā ir 74,9 % mikrouzņēmumu, 20,9 % mazo uzņēmumu un 4,2 % vidējo uzņēmumu. Kopumā 99,3 % no visiem uzņēmumiem ir tieši mazo un vidējo uzņēmumu (MVU). Lielākā daļa (35 %) uzņēmumu ir vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības. Rūpniecības uzņēmumu lielāks īpatsvars vērojams Vidzemē un Latgalē. Lauku teritorijās pārsvarā dominē tirdzniecības uzņēmumi – veikali, kuri dažkārt ir vienīgie uzņēmumi pagastā. Kopš 1997. gada Latvijā uzņēmumu skaits gadā vidēji palielinās par 1 uzņēmumu uz 1000 iedzīvotājiem.

Uzņēmumu skaits lēnām pieaug visos Latvijas reģionos. Šādi attīstības tempi nenodrošina attīstības sasniegšanu.

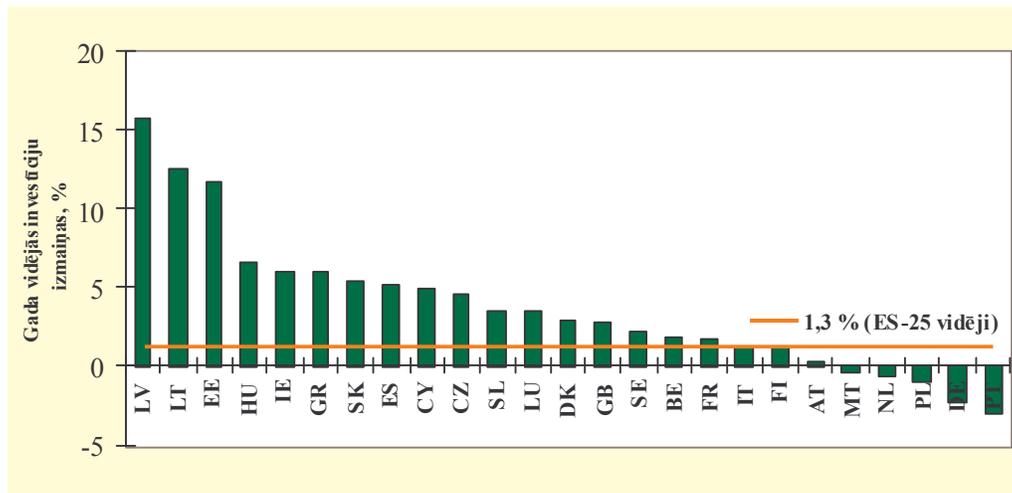
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

INVESTĪCIJAS

Laika periodā no 2004.-2010.gadam pamatlīdzekļu investīciju īpatsvaram jābūt vismaz 25% līmenī (izdevumu apjoms kopējā pamatkapitāla veidošanai % no IKP), lai nodrošinātu strauju tautsaimniecības turpmāko izaugsmi (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004).

51. Investīcijas ekonomikā

51.1. attēls. Ikgadējie investīciju pieauguma tempi ES dalībvalstīs 2000. – 2005. gadā, %

Avots: Eurostat

2005. gadā Latvijā pamatlīdzekļu investīcijas bija divas reizes lielākas nekā 2000. gadā, savukārt ikgadējais pieaugums sasniedz 15,7 %, kas ir visaugstākais starp ES dalībvalstīm. 2000. – 2005. gadā ikgadējais investīciju īpatsvars no IKP Latvijā vidēji bija 26,5 %.

Latvijai raksturīgi augstākie investīciju pieauguma tempi ES.

Laika periodā no 2000. līdz 2005. gadam vidēji ikgadējais pamatlīdzekļu investīciju īpatsvars ir augstāks par plānotajiem 25 %.

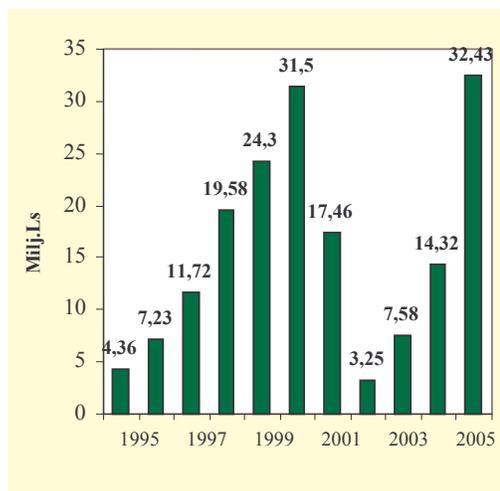
EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

INVESTĪCIJAS

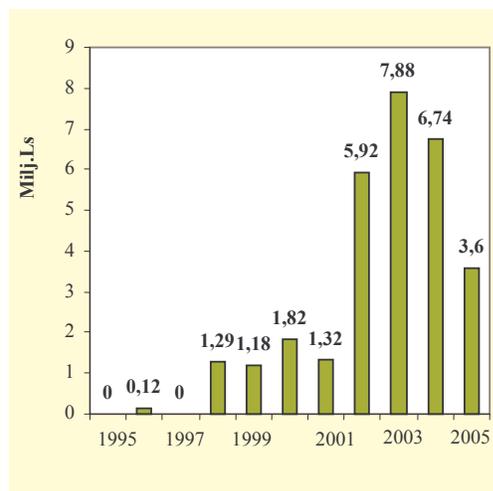
Visiem Latvijas iedzīvotājiem nodrošināt kvalitatīvus ūdenssaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus, saglabāt valsts vidi visā tās daudzveidībā, padarīt apmeklētājiem pieejamas Natura 2000 teritorijas dabas izziņāšanai, kā arī novērst vides piesārņošanu, saglabājot dabas resursus arī nākamajām paaudzēm (Ziņojums par vides investīcijām, 2005)

52. Investīcijas vides aizsardzībā

52.1. attēls. Valsts investīcijas ūdenssaimniecības attīstībā 1995. – 2005. gadā, milj. Ls

Avots: Vides ministrija

52.2. attēls. Valsts investīcijas atkritumu apsaimniekošanā 1995. – 2005. gadā, milj. Ls

Avots: Vides ministrija

Laikā no 1995. līdz 2005. gadam Valsts investīciju programmas ietvaros ūdenssaimniecības infrastruktūras projektos ieguldīti 173,7 milj. latu, t.i., 82 % no kopējām vides investīcijām. Ārvalstu divpusējo sadarbības partneru un Eiropas Savienības fondu (*Phare*, *ISPA*, Kohēzijas fonds), kā arī valsts budžeta līdzfinansējums sastāda 97,4 milj. latu jeb 56 %, savukārt pašvaldības/pašvaldību uzņēmumi ieguldījuši 76,3 milj. latu jeb 44 % no investīcijām ūdenssaimniecības attīstībā. Lielākie finansu līdzekļi līdz šim investēti ūdenssaimniecības attīstībā, savukārt sadzīves atkritumu apsaimniekošanā finansu investīcijas galvenokārt tiek ieguldītas atkritumu poligonu celtniecībā un izgāztuvju rekultivācijā.

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstībā, t.sk. normatīvajiem aktiem neatbilstošo atkritumu izgāztuvju rekultivācijā un poligonu celtniecībā ieguldīti 29,8 milj. latu jeb 14 % no vides investīcijām. Ārvalstu divpusējo sadarbības partneru un Eiropas Savienības fondu (*ISPA*, Kohēzijas fonds), kā arī valsts budžeta līdzfinansējums sastāda 58 %, savukārt pašvaldības/pašvaldību uzņēmumi ieguldījuši 42 % no investīcijām atkritumu apsaimniekošanā.

Kopš 2002. gadā investīcijas vides aizsardzības jomā ir būtiski palielinājušās, visstraujāk pieaugot ārvalstu finanšu palīdzībai.

EKONOMIKA

EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA

INVESTĪCIJAS

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

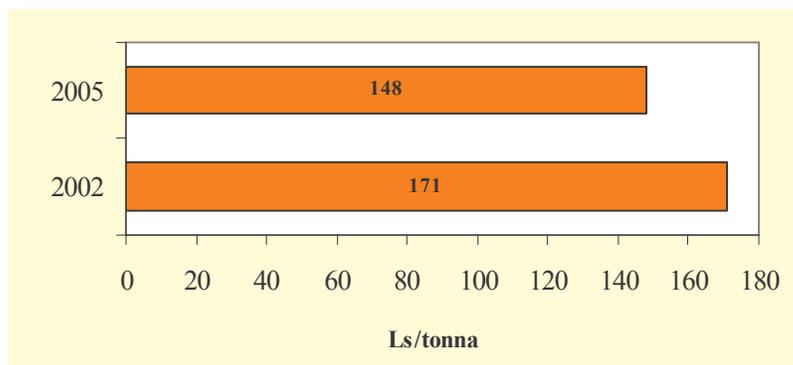
PRODUKTIVITĀTE

Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

53. Dabas resursu produktivitāte

Dabas resursu ieguve nodrošina iedzīvotāju vajadzības, arvien pieaugošās prasības pēc komforta, dzīves līmeņa celšanās un pārvietošanās brīvības. Šie faktori būtiski un strauji palielina dabas resursu izmantošanu. Savukārt, raugoties no vides un arī ekonomiskā viedokļa, ilgtspējīga dabas resursu izmantošana nozīmē augstu ekonomisko rādītāju sasniegšanu, nekaitējot videi un dabai. Tas nozīmē taupīgi izmantot visus dabas resursus, jo īpaši neatjaunojamus, kur iespējams, tos aizstājot ar atjaunojamiem dabas resursiem. Atjaunojamo dabas resursu ieguve nedrīkst pārsniegt reālās resursa atjaunošanās iespējas.

Dabas resursu produktivitāte¹ Latvijā 2002. – 2005. gadā ir samazinājusies un 2005. gadā ir tikai 148 Ls/t, kas ir ļoti zems rādītājs, salīdzinot ar Eiropas attīstītāko valstu resursu vidējo produktivitāti – 1200 Eur/t. Vispārējās Eiropas tendences liecina, ka absolūtajos skaitļos resursu ieguve uz vienu iedzīvotāju palielinās, kā arī uzlabojas resursu produktivitāte. Savukārt, lai sasniegtu Eiropas attīstītāko valstu rādītājus, jaunajām dalībvalstīm, tajā skaitā Latvijai, resursu izmantošanas efektivitāte jāpalielina vismaz pieckārtīgi.

53.1. attēls. Dabas resursu produktivitāte Latvijā, Ls/tonna

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras aprēķini

Dabas resursu produktivitāte Latvijā ir apmēram 4 – 5 reizes zemāka nekā Eiropas attīstītākajās valstīs. Latvijas ekonomisko izaugsmi lielā mērā nodrošina resursu ietilpīgās nozares. Jāatzīmē arī būtiskā atkarība no resursu importa, īpaši fosilās degvielas, būvniecības izejvielu un metāla konstrukciju materiāliem.

¹ Dabas resursu produktivitāte ir iekšzemes kopprodukta daudzums, kas radīts, izmantojot visu izmantoto dabas resursu ieejošās plūsmas apjomu (IKP/DMI). Dabas resursu produktivitāte palielinās, ja tautsaimniecībā, izmantojot vienu tonnu noteiktu dabas resursu, tiek radīta lielāka pievienotā vērtība.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

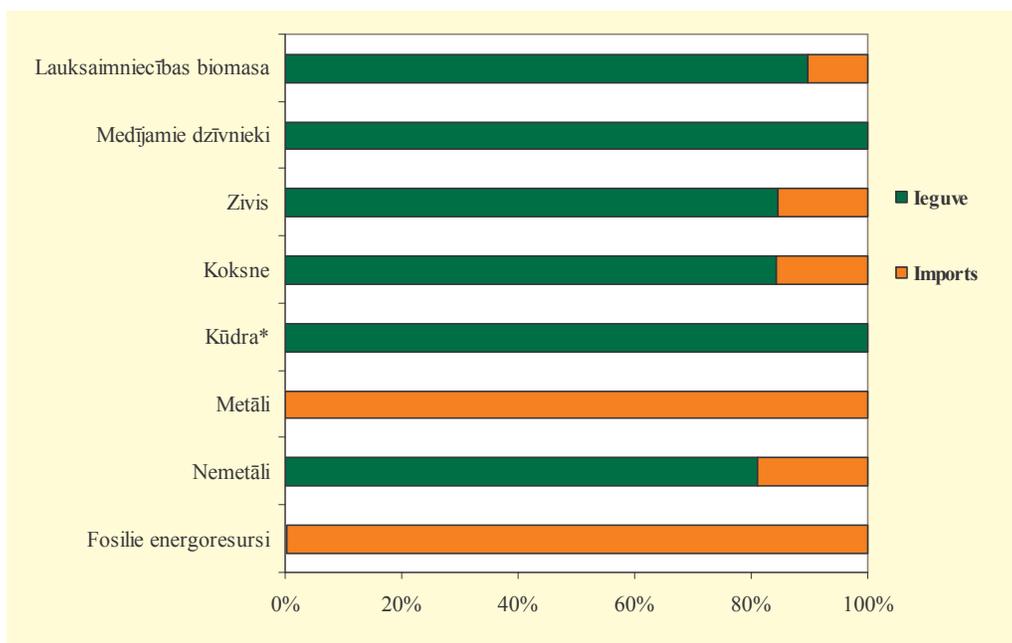
PRODUKTIVITĀTE

Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

54. Dabas resursu ieejošā plūsma

Dabas resursu ieejošo plūsmu raksturo resursu ieguves un importa apjomi, neietverot slēptās plūsmas, kas saistītas ar tiem importētajiem un valstī iegūtajiem dabas resursiem, kas tālāk netiek izmantoti ekonomiskajā apritē (piemēram, augsnes virskārtas norakšana karjeru izstrādes procesā).

Latvijā 2005. gadā ieejošā dabas resursu plūsma bija 47,3 milj. tonnu, no kurām 65,4 % – iegūti Latvijā, bet 34,6 % – importēti. 2005. gadā Latvijā ieguva 55,7 % atjaunojamo dabas resursu, bet importēja tikai 16 %. Līdz ar to atjaunojamie dabas resursi kopējā ieejošā plūsmā ir tikai 42 % (salīdzinot 2002. gadu – 53,3 %). Absolūtos skaitļos atjaunojamo dabas resursu ieguve ir būtiski palielinājusies – no 17 milj. tonnu 2002. gadā līdz gandrīz 20 milj. tonnu 2005. gadā. Kopš 2002. gada būtiski palielinājusies gan minerālresursu (dolomīta, smilts, smilts – grants) ieguve, gan imports, kas izskaidrojams ar ļoti straujo būvniecības tempu pieaugumu pēdējos gados.

54.1. attēls. Ieguves un importa īpatsvars 2005. gada dabas resursu ieejošā plūsmā, %

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras aprēķini

Piezīme: enerģētiskā izmantotā kūdra iekļauta pie fosilajiem energoresursiem

Dabas resursu ieejošās plūsmas pieaugums laika periodā no 2002. līdz 2005. gadam novērojams pilnīgi visiem dabas resursiem, visbūtiskāk tieši nemetāliem – būvniecības izejmateriāliem, fosilajam kurināmajam, metāliem, koksnei un lauksaimniecības biomasai.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

Laika periodā no 2002. – 2005. gadam ir pieaudzis neatjaunojamo resursu īpatsvars, kas neatbilst ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

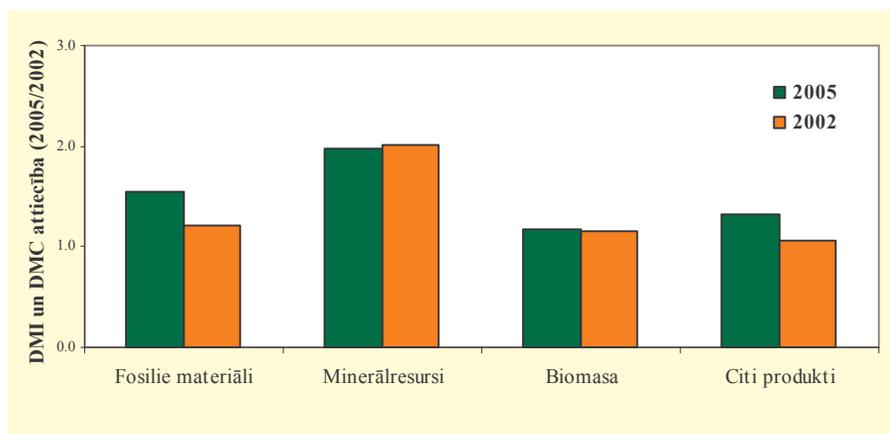
PRODUKTIVITĀTE

1. *Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. *Nodrošināt racionālu, vidi saudzējošu un ilgtspējīgu zemes dziļu izmantošanu* (Nacionālais vides politikas plāns 2004.-2008.gadam, 2004).

55. Dabas resursu tiešais patēriņš²

Dabas resursu tiešais patēriņš (DMC) raksturo valstī patērēto dabas resursu daudzumu. Fosilo, minerālresursu un biomasas (atjaunojamo resursu) patēriņš Latvijā palielinājies no 22 milj. tonnu 2002. gadā līdz 33 milj. tonnu 2005. gadā, kas saistīts ar straujo būvniecības, kā arī citu nozaru straujajiem attīstības tempiem.

55.1. attēls. Dabas resursu tiešā patēriņa un dabas resursu tiešās ieejošās plūsmas attiecība 2005. un 2002. gadā

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras dati, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras aprēķini

2005. gadā materiālu imports salīdzinot ar 2002. gadu, ir palielinājies gandrīz par 50 %. Būtisks ir visu resursu veidu patēriņa pieaugums izņemot, zivju resursus.

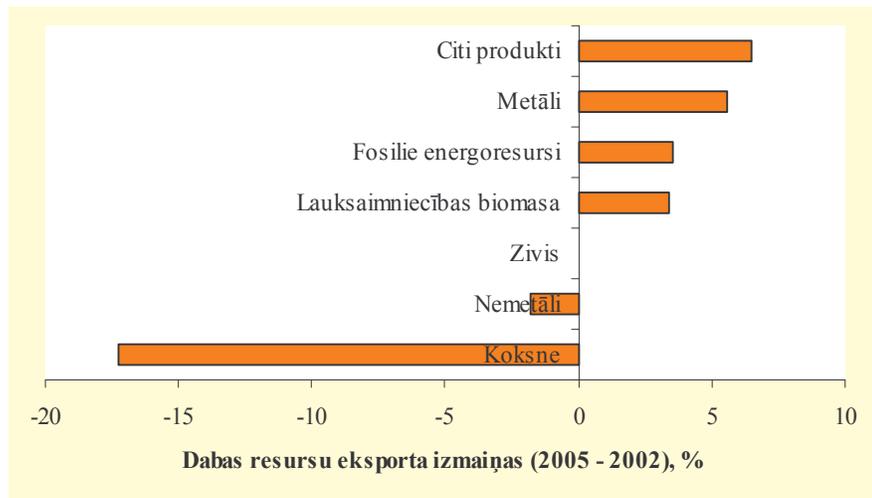
Ārējā tirdzniecībā importa kopapjoms nedaudz pārsniedz eksportu, tomēr naudas izteiksmē importa kopvērtība pārliecinoši pārsniedz eksportu, kas saistāms ar neapstrādātu izejvielu (koksnes) eksportu un dārgu izejvielu un preču importu.

² Dabas resursu plūsmas un ar to saistīto indikatoru aprēķini Latvijā tiek veikti atkārtoti, ir veikta 2002. gada datu koriģēšana. Tā kā EUROSTAT precizē ES dalībvalstu vienotu aprēķinu metodoloģiju, šī pārskata datiem ir vairāk informatīvs raksturs.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

55.2. attēls. Dabas resursu eksporta īpatsvara izmaiņas (2002. – 2005. gads), %

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras dati, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras aprēķini

Līdzšinējie ražošanas un patēriņa ieradumi neatbilst ilgtspējīgas attīstības kritērijiem, par ko liecina dabas resursu tiešā patēriņa un dabas resursu tiešās ieejošās plūsmas pieaugums.

2002. un 2005. gadu laikā mainījies eksportēto dabas resursu īpatsvars, palielinājies fosilo energoresursu, metālu, lauksaimniecības biomasas eksports.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

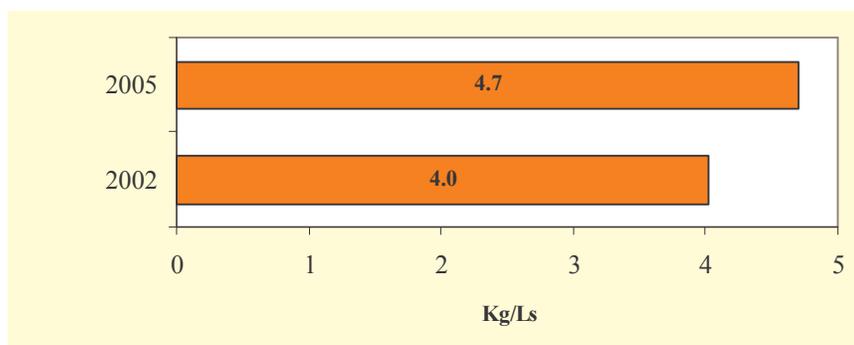
Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte (Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

56. Dabas resursu intensitāte

Dabas resursu intensitāte raksturo dabas resursu tiešā patēriņa daudzumu, kas nepieciešams iekšzemes kopprodukta vienības radīšanai (DMC/IKP).

Latvijā ir salīdzinoši augsta dabas resursu intensitāte 4,7 kg/Ls jeb 2,6 kg/Eur, turklāt kopš 2002. gada dabas resursu daudzums, kas nepieciešams vienas iekšzemes kopprodukta vienības radīšanai ir palielinājies. Tas liecina, ka augstajām tehnoloģijām pagaidām vēl nav būtiska ietekme kopējā iekšzemes kopprodukta veidošanā.

Dabas resursu intensitāte Centrālās un Austrumeiropas valstīs ir daudz augstāka (Latvijā 2005. gadā 2,6 kg/Eur, Igaunijā 1999. gadā 11,2 kg/Eur) nekā Rietumeiropas valstīs (Francijā 1999. gadā 0,7 kg/Eur).

56.1. attēls. Latvijas dabas resursu izmantošanas intensitāte, kg/Ls

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Līdz šim nav izteikta progresa efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras izveidošanā, augsto tehnoloģiju īpatsvara palielināšanā tautsaimniecībā, lai samazinātu dabas resursu izmantošanas intensitāti.

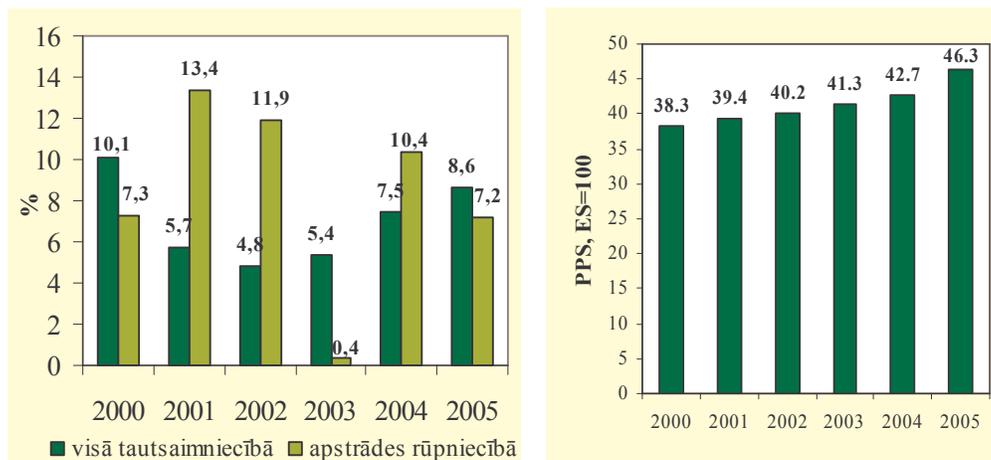
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

Līdz 2010. gadam darba ražīgumam (produktivitātei) uz vienu strādājošo (pēc pirktspējas standartiem PPS) jāsasniedz 53% no ES-25 līmeņa (Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005. – 2008. gadam, 2005).

57. Ikgadējās produktivitātes izmaiņas tautsaimniecībā

57.1. attēls. Ikgadējās produktivitātes izmaiņas Latvijā (%) un salīdzinājumā ar ES vidējo līmeni, (PPS, ES – 100) 2000. – 2005. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde; Eurostat

Produktivitātes līmenis finanšu pakalpojumos ir vidēji 3 reizes augstāks nekā apstrādes rūpniecībā un 2,5 reizes augstāks nekā vidēji tautsaimniecībā. Zemais produktivitātes līmenis apstrādes rūpniecībā ir noteicošais faktors zēmam produktivitātes līmenim Latvijā.

Produktivitātes pieauguma tempi 2005. gadā sasniedza 46,3 % no ES vidējā līmeņa un prognozes liecina, ka sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķi 2010. gadā ir iespējams.

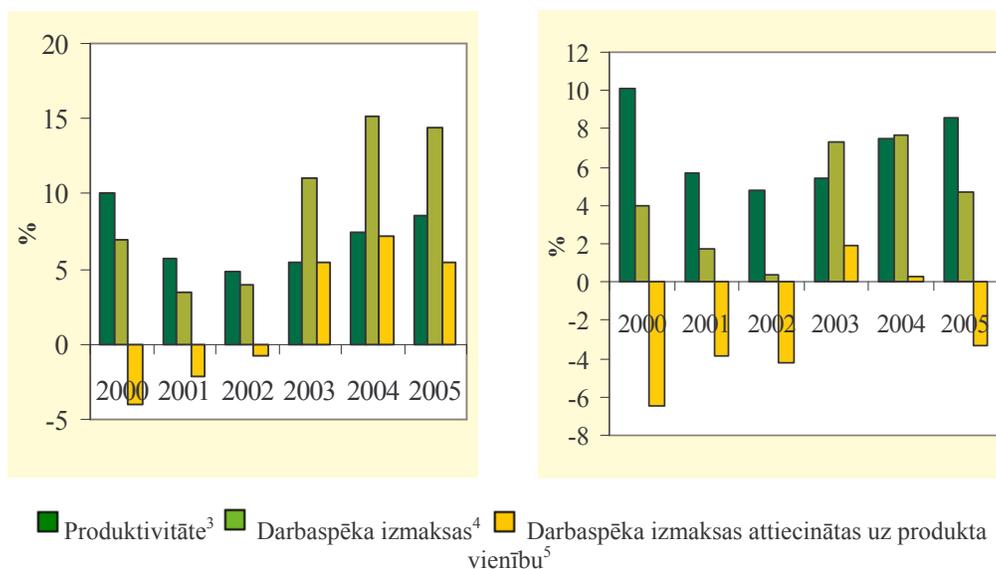
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

Viena no makroekonomiskās politikas prioritātēm ir veicināt saskaņotu darba samaksas un darba ražīguma pieaugumu, lai papildus neradītu ekonomisku nestabilitāti, vienlaikus ņemot vērā inflācijas sekas (Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam, 2005).

58. Ikgadējās nominālo un reālo darbaspēka izmaksu izmaiņas

58.1. attēls. Ikgadējās darbaspēka izmaksu un darba ražīguma izmaiņas 2000. – 2005. gadā, %
Avots: Eurostat

Darbaspēka izmaksas palielinās pakalpojumu nozarēs, kuras nav saistītas ar ārējo konkurenci, savukārt apstrādes rūpniecībā novērojama darbaspēka izmaksu samazināšanās. 2006. gada provizoriskie rezultāti liecina, ka nozarēs notikusi darbaspēka izmaksu izlīdzināšanās. Lai saglabātu Latvijas darbaspēka izmaksu konkurētspēju, ir jāveicina produktivitātes palielināšana, stimulējot pētniecību un inovācijas, darbaspēka kvalifikāciju, veicinot konkurenci iekšējā tirgū, uzlabojot uzņēmējdarbības un investīciju vidi.

Pēc 2004. gada darbaspēka tirgus paplašināšanās Īrijā un Lielbritānijā palielinās konkurence Latvijas darba tirgū. Samazinās darbaspēka piedāvājums augošās emigrācijas dēļ, kas rada būtisku ietekmi uz darba algu pieaugumu.

³ IKP uz vienu nodarbināto.

⁴ Vidējā bruto alga plus darba devēju sociālās iemaksas.

⁵ Darbaspēka izmaksu izmaiņu koeficients dalīts ar produktivitātes izmaiņu koeficientu.

EKONOMIKA

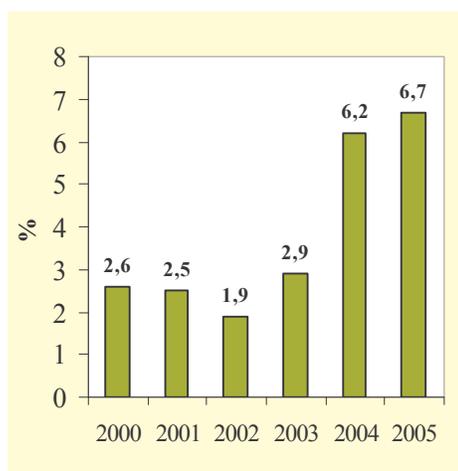
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

Nodrošināt sekmīgu Latvijas pievienošanos eirozonai, pildot Māstrihtas kritēriju attiecībā uz inflācijas līmeni (Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008.gadam, 2005).

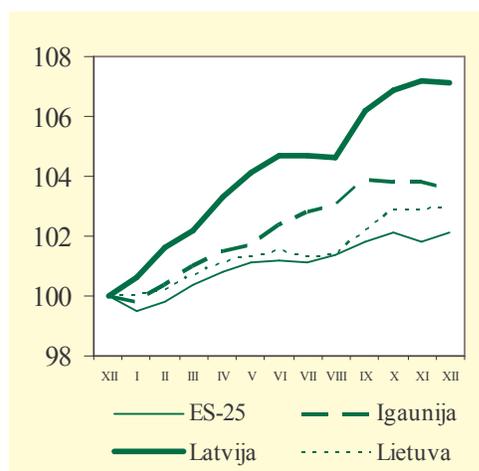
59. Patēriņa cenu indekss

Māstrihtas kritērijs nosaka, ka inflācijas līmenis nedrīkst pārsniegt triju ES dalībvalstu ar zemāko inflāciju vidējo rādītāju. Pēc 2005. gada datiem augstākais pieļaujamais inflācijas līmenis Latvijā ir 2,5 %.

59.1. attēls. Gada vidējais patēriņa cenu indekss attiecībā pret iepriekšējā gada vidējo vērtību, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

59.2. attēls. Saskaņotais preču cenu indekss Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES 2005. gadā

Avots: Eurostat

2004. gadā Latvijā bija vērojams straujš inflācijas tempa pieaugums, tas sasniedza 6,2 % un bija viens no augstākajiem ES. Straujo cenu pieaugumu 2004. – 2005. gadā galvenokārt noteica pārtikas produktu cenu pieaugums (sakarā ar Latvijas iekļaušanos kopējā ES lauksaimniecības politikā un pārtikas produktu cenu konverģenci), naftas pasaules cenu kāpums, administratīvi regulējamo cenu pieaugums, 2004. gada pietiekami augstās inflācijas otrās kārtas efekts (inflācijas inerce). 2005. gadā inflācijas temps praktiski nesamazinājās, kam pamatā bija kreditēšanas straujais pieaugums, inflācijas gaidas un realizētie iepriekšējā perioda inflāciju kompensējošie pasākumi – algu, pensiju un citu maksājumu indeksēšana.

2004. – 2005. gadā Latvijā bija vieni no augstākajiem cenu pieauguma tempiem ES, kas neatbilst Māstrihtas kritērijiem.

EKONOMIKA

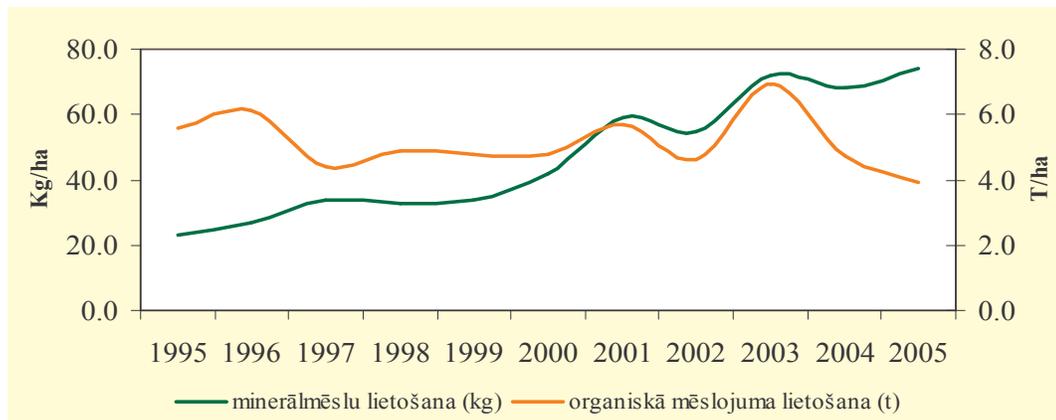
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

Nodrošināt agrovīdēs resursu saglabāšanu ilgtspējīgai izmantošanai. (Pamatnostādnes par lauksaimniecības attīstību Latvijas laukos 2003. – 2006. gadā, 2004)

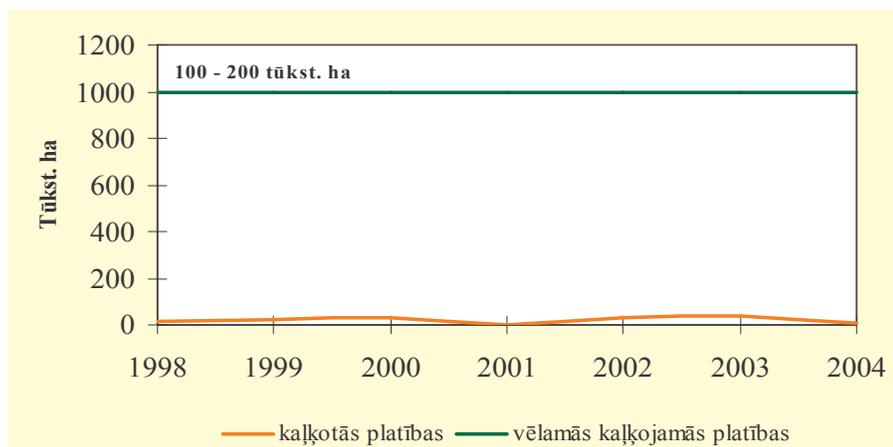
60. Lauksaimniecības zemju auglības saglabāšana

Viens no lauksaimniecības daudzveidīgas produkcijas ražošanas bremsējošiem faktoriem Latvijā ir nepietiekama augsnes potenciālā auglība, bet lauksaimniecības intensifikācija palielina augšņu degradācijas risku, kas, savukārt var kļūt par nozīmīgu lauksaimniecības radītu vides problēmu.

60.1. attēls Minerālmēsļu (kg/ha) un organiskā mēslojuma (t) izlietojums uz 1 ha sējumu platības
Avots: Centrālā Statistikas pārvalde

Viens no lauksaimniecības intensifikācijas rādītājiem ir mēslošanas un augsnes ielabošanas līdzekļu lietošanas apjoms. Minerālmēsļu lietošanas apjomi kopš 1995. gada pakāpeniski pieaug, savukārt organiskā mēslojuma lietošana, īpaši pēc 2003. gada, samazinās. Mēslošanas līdzekļu lietošanas apjoma ziņā Latvija ievērojami atpaliek no ES dalībvalstīm.

60.2. attēls. Augšņu kaļķošana 1998. – 2004. gadā un nepieciešamais kaļķošanas apjoms, tūkst. ha
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Latvijā 37 – 40 % lauksaimniecībā izmantojamo zemju augšņu ir ar paskābinātu reakciju, tādēļ kaļķošana nepieciešama lielai daļai aramzemju, kultivēto pļavu un ganību. Pašreizējie augšņu kaļķošanas apjomi nespēj kompensēt ne dabīgo augšņu

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

PRODUKTIVITĀTE

paskābināšanās tempu, ne arī platību ar paskābinātu augsnes reakciju samazināšanu, jo gadā nokaļķo vidēji 2,5 tūkst. ha, kas ir 2,5 % no nepieciešamā. Tāpēc nepieciešams palielināt investīcijas meliorācijas sistēmu atjaunošanai un ierīkošanai un skābo augšņu kaļķošanai.

Augsnes ar optimālu organisko vielu saturu un optimālu augsnes reakciju (nosacīti pieņemot, ka vairākumam kultūraugu optimāla augsnes reakcija $pH_{Cl} \geq 6,0$) veido aptuveni 30 % no kopējām lauksaimniecības zemēm. Vislabākā situācija ir tīrums un ilggadīgos stādījumos – aptuveni 45 – 48 % augšņu ir optimāls organisko vielu saturs un 42 – 46 % augšņu – optimāls pH.

Fosfora un kālija optimāls saturs ir attiecīgi 18 % un 30,7 % lauksaimniecības zemju. Apmēram pusei augšņu (57,8 %) konstatēts ļoti zems un zems fosfora saturs. Ar magniju optimāli nodrošinātas ir vidēji 16,2 % augšņu, tai skaitā 18 % tīrumu un 20 % ilggadīgo stādījumu augsnes, pietiekami liels (ap 71 %) ir augšņu īpatsvars ar augstu magnija saturu augsnē.

Lauksaimniecībā izmantojamo augšņu potenciālās auglības stāvoklis ir apmierinošs, lai gan auglības rādītāji lielai daļai augšņu nav pietiekami un netiek veikta nepieciešamā augšņu mēslošana un kaļķošana. Augsnes degradācija nepalielinās.

EKONOMIKA

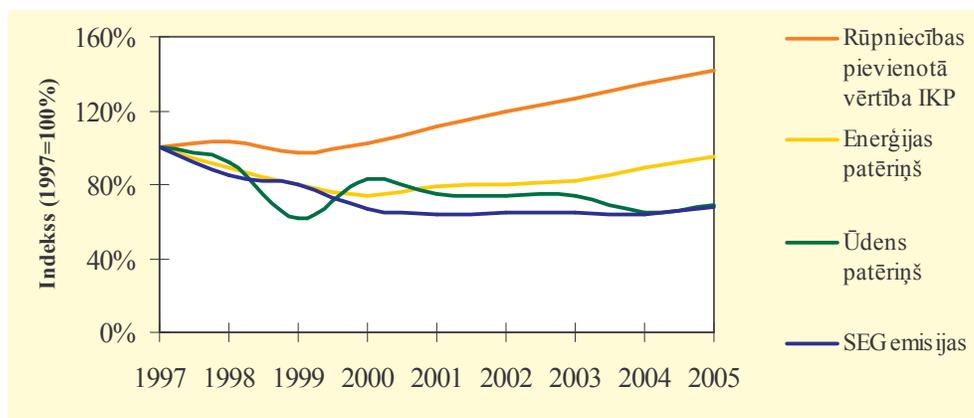
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

1. Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Izveidot efektīvu un konkurētspējīgu rūpniecību ar racionālu un atbilstošu Latvijas apstākļiem nozaru struktūru, kas nodrošinātu augstus tautsaimniecības izaugsmes tempus (Tautsaimniecības vienotā stratēģija, 2004).
3. Palielināt rūpniecības apjomu ikgadējo pieaugumu par 7 – 10 % (Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādnes, 2003).

61. Rūpniecības ekofektivitāte

Latvijas rūpniecības struktūrā dominē lēta darbaspēka un dabas resursu izmantošanas nozares – pārtikas rūpniecība, kokapstrāde, metālu un metālu izstrādājumu ražošana, mašīnbūve un vieglā rūpniecība, kas veido vairāk par pusi no kopējiem nozaru ražošanas apjomiem. Nozaru ar augstu pievienoto vērtību, piemēram, elektroniskās rūpniecības un informācijas tehnoloģiju īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā vēl ir salīdzinoši neliels, lai gan pēdējos gados vērojama diezgan strauja šo nozaru attīstība. Valstī ir maz rūpniecības uzņēmumu, kas izmanto mūsdienīgas un progresīvas tehnoloģijas. Tradicionālajām nozarēm ir neliels jaunu produkcijas veidu realizācijas apjoms, kā arī ļoti zems investīciju apjoms pētniecībā un attīstībā. Latvijas rūpniecība ir koncentrēta Rīgas reģionā, vāji attīstīta citos reģionos, kas liecina par Latvijas reģionu neviendabīgu ekonomisko attīstību.

61.1. attēls. Rūpniecības ekofektivitāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100 %)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Pēc 2000. gada rūpniecībā vērojams stabils pievienotās vērtības pieaugums vidēji par 7,6 % gadā. Vislielākie pieauguma tempi ir kokapstrādes rūpniecībā, mašīnbūvē un metālizstrādājumu ražošanā. Ne tik strauji palielinās nozares enerģijas patēriņš. 2005. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, enerģijas patēriņš rūpniecībā pieauga par 6 %. Ūdens patēriņš pēdējos gados ir stabils un nemainīgs. SEG izmešu daudzums rūpniecībā kopš 1997. gada ik gadu nedaudz samazinājās, bet 2005. gadā, salīdzinot ar 2004. gadu bija vērojams pieaugums par 4 %.

Latvijā jāattīsta uz zināšanām un zinātnes sasniegumiem balstītas rūpniecības nozares, jāveicina augsti kvalificēta darbaspēka sagatavošana, kas jāiesaista rūpnieciskajā ražošanā. Jāveicina tradicionālo rūpniecības nozaru modernizācija, inovatīvo procesu un tehnoloģiju ieviešana, tādējādi veicinot nozares konkurētspējas

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVITĀTE

attīstību, dabas resursu lietderīgāku un efektīvāku izmantošanu un vides kvalitātes saglabāšanu.

Rūpniecības ecoefektivitātei raksturīga vāja atsaiste, enerģijas un dabas resursu patēriņš pieaug lēnākos tempos nekā ražošanas apjomi.

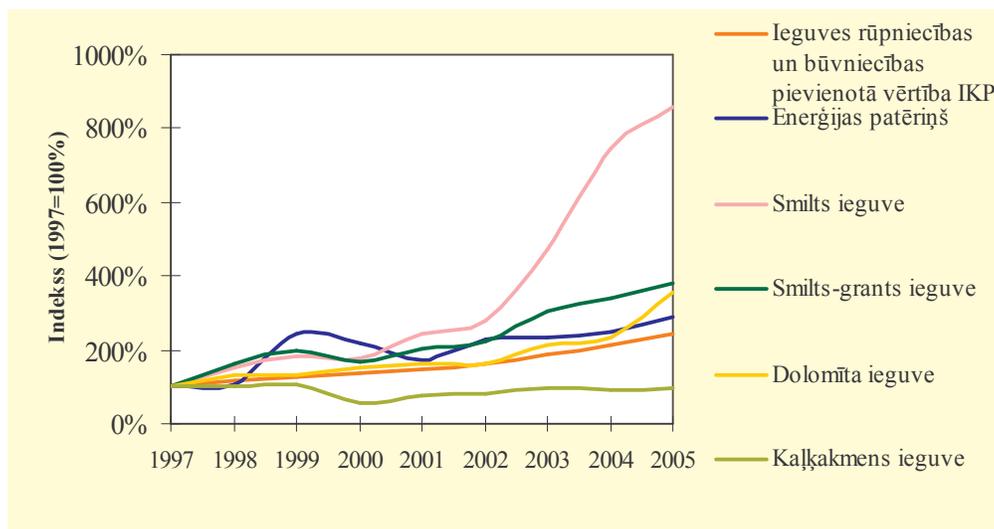
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

ĒKOEFEKTIVĪTĀTE

Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

62. Ieguves rūpniecības un būvniecības ekoeftektivitāte

62.1. attēls. Ieguves rūpniecības un būvniecības ekoeftektivitāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100 %)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Kopš 1997. gada vērojams pakāpenisks ieguves rūpniecības pievienotās vērtības pieaugums IKP. Salīdzinot ar 1997. gadu, pievienotā vērtība ieguves rūpniecībā augusi 4,7 reizes, bet būvniecības nozarē – 2,4 reizes.

Visu veidu derīgo izrakteņu apjomi līdz 2002. gadam pieauga pakāpeniski, bet, sākot ar 2002. gadu strauji palielinājās būvmateriālu – smilts (par 580 %) , dolomīta (par 190 %) un smilts – grants ieguve (par 190 %). Cita aina vērojama kaļķakmens ieguvē – tā ieguves apjomi ir tieši saistīti ar cementa ražošanas apjomiem, bet pašreizējās cementa ražošanas jaudas Latvijā ir bez krasām izmaiņām. Arvien pieaugošo pieprasījumu pēc smilts, smilts – grants un dolomīta veicināja to plašais pielietojums strauji attīstošajās būvniecības, būvmateriālu ražošanas un ceļu būves nozarēs. Tā kā smilti, atšķirībā no dolomīta, lielākoties izmanto bez tālākas apstrādes, šī būvmateriāla straujais patēriņa pieaugums kopējo nozares pievienotās vērtības pieaugumu IKP ietekmējis minimāli.

Ieguves rūpniecībā un būvniecībā ekonomiskās attīstības ekoeftektivitāte ir cieši saistīta ar dabas resursu izmantošanu. Dabas resursu smilts un dolomīta izmantošanas pieauguma tempi pārsniedza IKP pieaugumu.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFEKTIVĪTĀTE

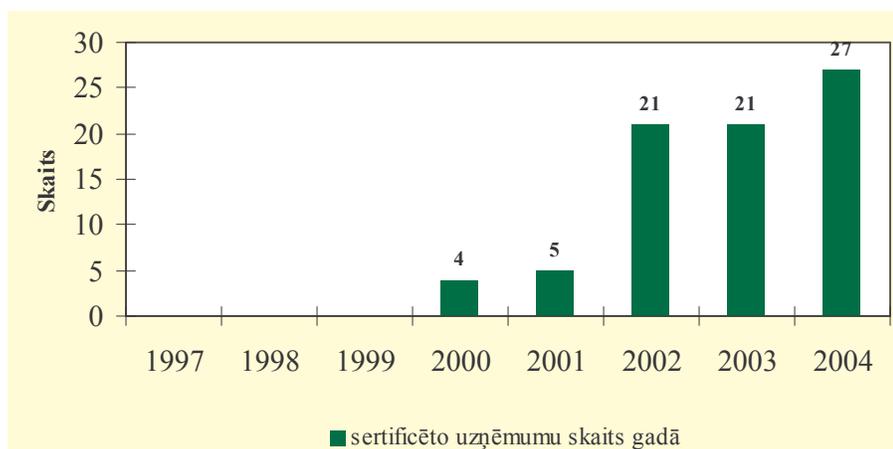
1. Ražošanas modernizācija un restrukturizācija, tas ir apkārtējai videi draudzīgs un atjaunojamos dabas resursus izmantojošs ražošanas process un tehnoloģisko jaunievedumu pielietošana (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Uzņēmumu skaita, kuros ieviestas vides pārvaldības un kvalitātes vadības sistēmas, kā arī labas ražošanas prakse, pieaugums gadā par 10% (Rūpniecības attīstības pamatnostādnes, 2002)

63. Uzņēmumi ar sertificētu vides pārvaldības sistēmu

Sertificēta vides pārvaldības sistēma norāda uz uzņēmuma centieniem samazināt negatīvu ietekmi uz vidi, tas ir alternatīvs veids, kā uzņēmumam kontrolēt un vadīt, piemēram, piesārņojuma emisiju izplūdes, atkritumu saimniecību, dabas resursus patēriņu un energoefektivitāti. Bez tam pareiza izpratne par ilgtspējīgas attīstības nozīmi videi draudzīgiem uzņēmumiem ļauj iegūt būtiskas priekšrocības, konkurējot nacionālā un starptautiskā tirgū.

Starptautiskais vides pārvaldības kvalitātes standarts ISO 14000 piemērojams dažādiem uzņēmumiem, savukārt EMAS – uzņēmumam darbojoties vai uzsākot darbu tikai ES vai Eiropas ekonomiskajā zonā.

63.1. attēls. ISO 14000 standarta prasībām sertificēto uzņēmumu skaita dinamika 1997. – 2004. gadā

Avots: Latvijas Kvalitātes asociācija

2004. gadā Latvijā atbilstoši ISO 14000 standartiem bija sertificēti 78 uzņēmumi, kas ir 0,8 % no kopējā uzņēmumu skaita. 2004. gadā, salīdzinot ar 2003. gadu, sertificēto uzņēmumu skaits ir pieaudzis par 22,2 %.

Atbilstoši ISO 14000 vides kvalitātes standartam sertificēto uzņēmumu skaits ievērojami palielinājies, vidējais ikgadējais sertificēto uzņēmumu skaita pieaugums no 1999. līdz 2004. gadam ir 44 %.

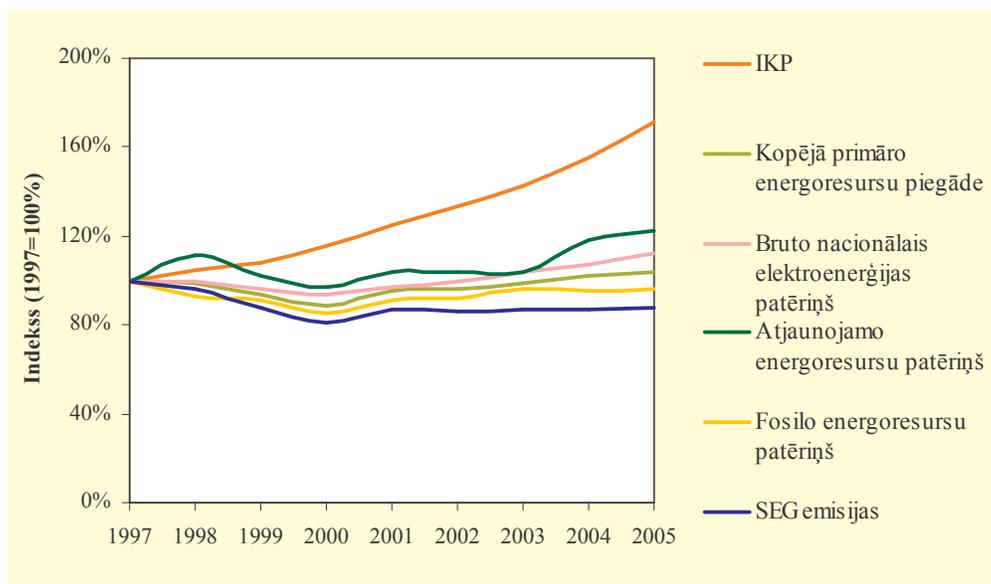
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

64. Enerģētikas ekoeffectivāte

64.1. attēls. Enerģētikas ekoeffectivāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100%)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Strauji pieaugot IKP (vidējais ikgadējais pieauguma temps laika posmā 1997. – 2005. gadā bija 6,9 %), kopējā energoresursu piegāde (0,5 %) un bruto elektroenerģijas patēriņš (1,4 %) attiecīgi saglabā mērenu pieauguma tendenci. SEG izmešu apjoms laika posmā no 1997. līdz 2004. gadam un fosilo energoresursu patēriņš laika posmā no 1997. līdz 2005. gadam attiecīgi samazinājās par 1,9 % un 0,5 % gadā, savukārt atjaunojamo energoresursu izmantošana palielinājās par 2,5 % gadā.

Ekonomiskās attīstības līmenis un tempi nosaka enerģijas pieprasījumu, bet vienlaicīgi enerģijas apgādes sistēmas stāvoklis un tās darbības efektivitāte nosaka ekonomiskās attīstības iespējas un konkurētspēju. Latvijas tautsaimniecības strauja izaugsme nav iedomājama bez drošas, vidi saudzējošas, resursus efektīvi izmantojošas enerģijas apgādes un servisa, jo tas ir viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem pilnvērtīgai sabiedrības darbībai, konkurētspējas paaugstināšanai un vides kvalitātei.

Enerģētikas attīstības ekoeffectivitāti raksturo vāja atsaiste. Ekonomikas strukturālo izmaiņu rezultātā tās izaugsmei ir nepieciešams mazāks papildu enerģijas daudzums, tomēr kopējais primāro energoresursu un elektroenerģijas patēriņš Latvijā kopš 2001. gada nedaudz palielinās.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

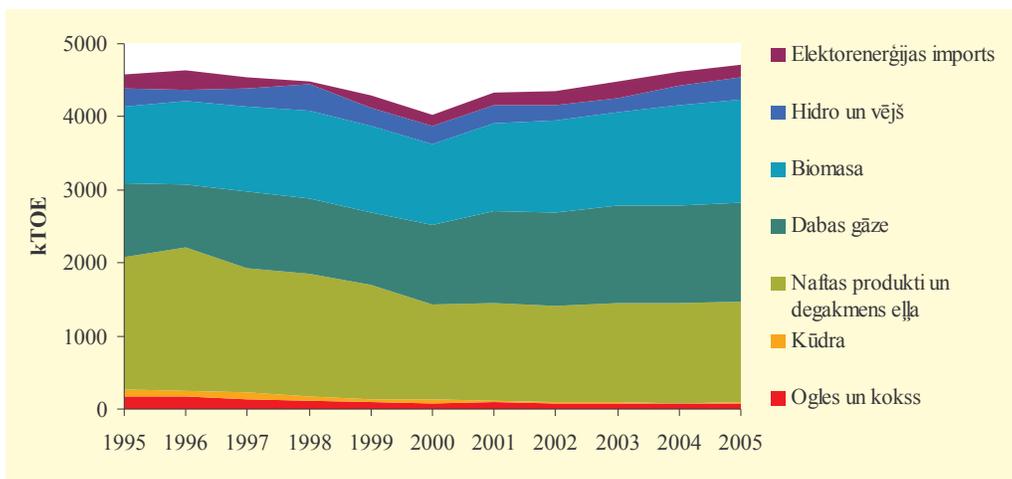
EKOEFECTIVITĀTE

1. Veicināt enerģētikas nozares attīstību atbilstoši tautsaimniecības

stabalansētai un ilgtspējīgai izaugsmei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Ekonomisks enerģijas resursu un neatjaunojamo izejvielu patēriņš (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

65. Primāro energoresursu patēriņš

65.1. attēls. Primāro energoresursu patēriņš, kTOE

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

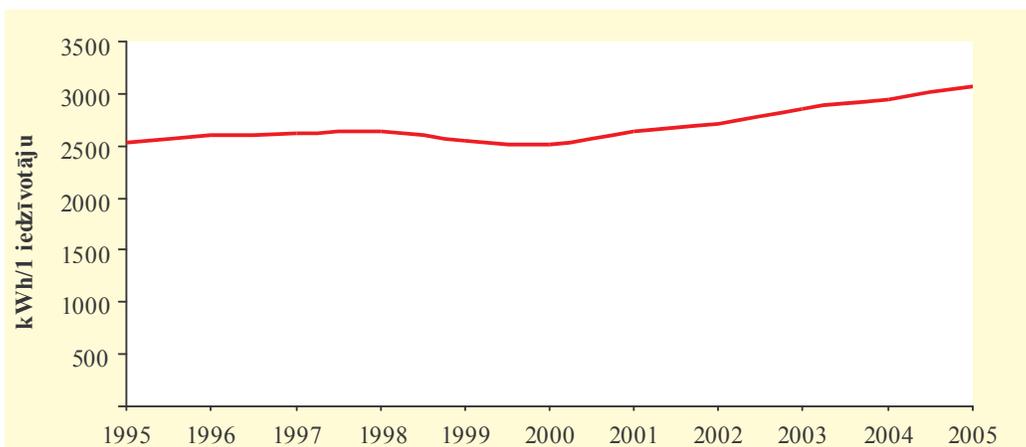
Latvijā ir primārie vietējie (biomasa, hidroresursi, kūdra) un importētie (naftas produkti, dabas gāze, akmeņogles u.c.) energoresursi. Dominējošie no tiem ir naftas produkti, dabas gāze un biomasa (galvenokārt – koksne un citi kurināmā veidi). Dabas gāzes īpatsvars laika posmā 1995. – 2005. gadā ir pieaudzis no 22 % līdz 29 %, bet koksnes izmantošana – no 23 % līdz 30 %. Naftas produktu īpatsvars samazinājies no 39 % līdz 29 %, īpaši mazuta izmantošana sarukusi no 19 % līdz 2 %.

Sākot ar 2001. gadu, kopējais energoresursu patēriņš pieaudzis vidēji par 4,1 % gadā. Dabas gāzes īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā laika posmā 1995. – 2005.gadā ir mainījies nebūtiski no 10 % uz 12 %, koksnei – no 23 % līdz 27 %, naftas produktiem – no 30 % līdz 32 % un elektroenerģijai – no 10 % līdz 12 %, bet būtiski ir samazinājusies centralizētās siltumenerģijas daļa – no 24 % līdz 15 %.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVITĀTE

65.2. attēls. Elektroenerģijas patēriņš un vienu iedzīvotāju, kWh

Avots: Aprēķins veikts izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes datus

Nacionālais bruto elektroenerģijas patēriņš uz vienu iedzīvotāju 1995. – 2005. gadā ir palielinājies no 2,52 MWh līdz 3,07 MWh.

Šobrīd, salīdzinot ar citām attīstītām valstīm, samērā zemo elektroenerģijas patēriņu uz vienu iedzīvotāju var uzskatīt par priekšrocību enerģijas apgādes drošības un kvalitātes saglabāšanai. Tas rada labas sākotnējās pozīcijas energoefektivitātes pasākumu realizācijai – vieglāk un ekonomiski izdevīgāk ir ierobežot neefektīva patēriņa pieaugumu nekā to samazināt. Latvijā darbojas sadzīves elektroiekārtu marķēšanas un minimālo standartu noteikšanas politika. Elektroenerģijas izmaksas ir galvenais faktors, kas patērētājus motivē veikt efektivitātes pasākumus.

Kopējais primāro energoresursu patēriņa apjoms 1995. – 2005. gadā ir pieaudzis par 3 %.

Fosilie energoresursi veido primāro energoresursu patēriņa lielāko daļu. Patērēto energoresursu struktūrā vērojamas pozitīvas izmaiņas – samazinās naftas produktu izmantošana, vairāk tiek izmantota dabas gāze un atjaunojamie energoresursi – hidroenerģija, vēja enerģija un biomasas.

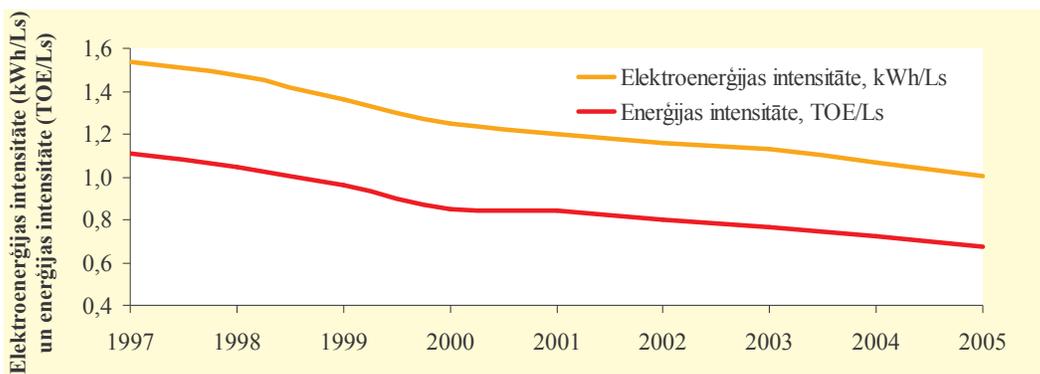
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĪTĀTE

Veicināt enerģētikas nozares attīstību atbilstoši tautsaimniecības sabalansētai un ilgtspējīgai izaugsmei (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

66. Enerģijas intensitāte

66.1. attēls. Elektroenerģijas (kWh/Ls) un enerģijas intensitāte (TOE/Ls), 2000. gada vidējās cenās

Avots: Aprēķinos izmantoti Centrālās statistikas pārvaldes dati

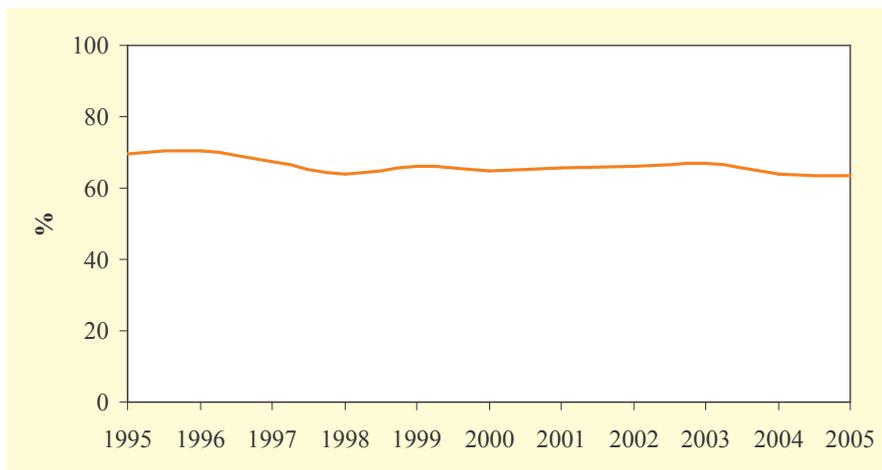
Ilgtspējīgu attīstību raksturo ekonomiskās dimensijas indikatori enerģijas intensitāte un elektroenerģijas intensitāte, kas ir enerģijas patēriņš vienas IKP vienības radīšanai. Šie indikatori visprecīzāk raksturo enerģijas patēriņa aspektus. Strauji pieaugot IKP, abi indikatori no 1997. līdz 2005. gadam samazinās. Tas izskaidrojams ar strukturālajām izmaiņām tautsaimniecībā, kuru rezultātā pieprasījums pēc enerģijas samazinājās. Iekšzemes kopprodukta struktūrā energointensīvās nozares ir nomainījušas pakalpojumu un tirdzniecības nozares un pēdējos gados strauji augošā būvniecība. Turklāt, pieaugusi arī enerģijas izmantošanas efektivitāte.

Enerģijas intensitāte laikā no 1997. līdz 2005. gadam samazinājusies vidēji par 30 %.

Paaugstināt energoapgādes drošumu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

67. Energoresursu importa īpatsvars

67.1. attēls. Enerģijas resursu importa īpatsvars primāro enerģijas resursu patēriņa bilancē, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Līdzīgi kā daudzas citas ES valstis, Latvija ir atkarīga no primāro resursu importa. Viens no enerģētikas politikas pamatuzdevumiem ir rast veidus šīs atkarības samazināšanai un energoapgādes drošuma palielināšanai, palielinot pašnodrošinājumu un dažādojot piegādes. Apgādes risku samazināšanā galvenā uzmanība tiek veltīta dabas gāzes sabalansēšanai ar citiem fosiliem kurināmiem un aizstāšanai ar atjaunojamiem energoresursiem. Atjaunojamo energoresursu patēriņš jāpalielina gan elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā, gan transporta sektorā.

Kopš 1995. gada energoresursu importa īpatsvars samazinājies gandrīz par 4 %.

Enerģijas apgādes drošums ir palielinājies, paaugstinoties pašnodrošinājumam ar atjaunojamiem energoresursiem (koksni).

EKONOMIKA

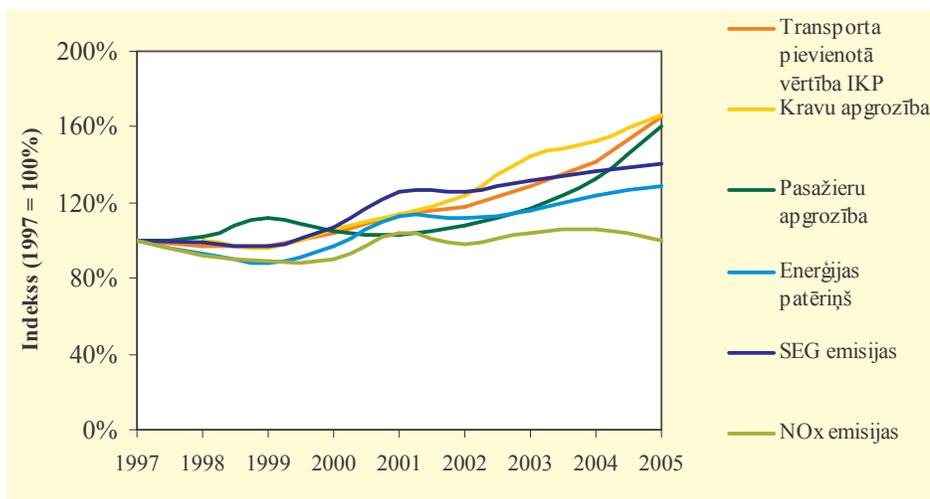
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

1. Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, nodrošinot sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Samazināt transporta radīto gaisa piesārņojumu un troksni (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

68. Transporta ekoeffectivāte

68.1. attēls. Transporta ekoeffectivāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100%)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

Vienmērīgs kravu apgrozījuma palielinājums kopš 1997. gada novērojams gan dzelzceļa (par 45 %), gan autoceļu (trīskāršs pieaugums) pārvadājumiem. Pasažieru pārvadājumi kopš 1997. gada pakāpeniski palielinājušies, īpaši strauji 2003. – 2005. gadā (vidēji par 22 % gadā).

Enerģijas patēriņš transporta nozarē, salīdzinot ar 1997. gadu, 2005. gadā pieauga par 460 %. Kopš 1997. gada enerģijas patēriņš autopārvadājumiem ir palielinājies par vairāk, kā 50 % un 2002. gadā sasniedza 87 % no kopējā energoresursu patēriņa transporta nozarē. Benzīna patēriņš ir nedaudz samazinājies, gāzes patēriņš palicis nemainīgs, bet dīzeļdegvielas patēriņš pieaudzis.

Salīdzinot ar 2004. gada apjomiem, transporta radīto SEG izmeši 2005. gadā palielinājušies par 4 %, bet slāpekļa oksīdu – samazinājušies par 6 %.

Ekoeffectivāte raksturojas ar vāju atsaisti. Kopumā transporta nozarē kopš 2002. gada vērojama izaugsme, pieaug gan pasažieru, gan kravu pārvadājumi un līdz ar to arī nozares pievienotā vērtība kopējā IKP. Palielinoties satiksmes intensitātei, pieaudzis arī kopējais nozares enerģijas patēriņš un piesārņojošo vielu izmeši gaisā.

EKONOMIKA

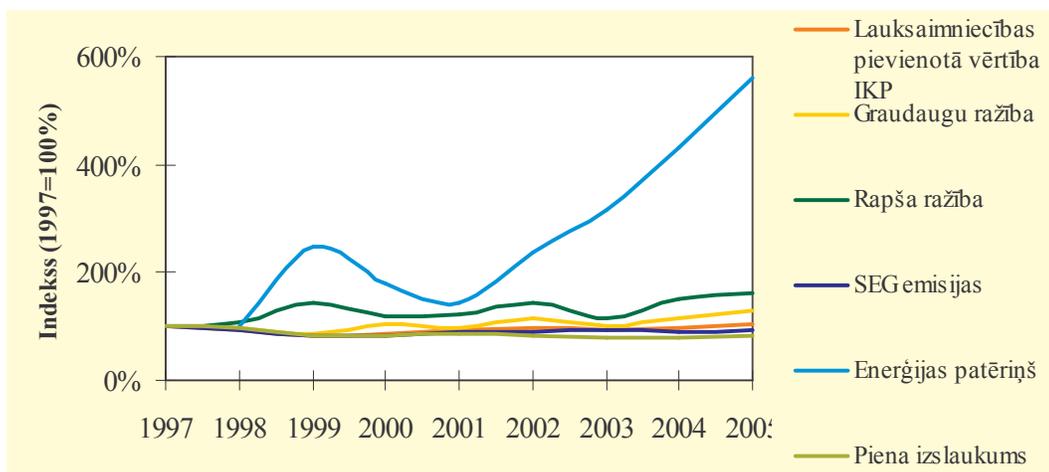
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

1. Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Nodrošināt lauksaimniecībā izmantojamo resursu ilgtspējību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

69. Lauksaimniecības ekoeffectivāte

69.1. attēls. Lauksaimniecības ekoeffectivāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100%)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra

2005. gadā pieaugusi gandrīz visu lauksaimniecības produktu, t.sk. graudaugu un rapša ražība. Salīdzinot ar 2004. gadu, graudaugu ražība pieaugusi par 17 %, bet rapša – par 11 %. Piena ražošanas apjomi palielinājušies par 2 %. Šo produktu ražošanu sekmējuši galvenokārt ES platību atbalsta maksājumi, kā arī stabils produkcijas noiets.

Kopš 2002. gada enerģijas patēriņš lauksaimniecībā pieaudzis 3,2 reizes, kas skaidrojams ar ražošanas apjomu straujo pieaugumu.

Lauksaimniecībā radīto SEG izmešu apjoms kopš 1997. gada ir nedaudz palielinājies (par aptuveni 2 %) 2004. – 2005. gadā.

Lauksaimniecības attīstību raksturo ekoeffectivāte bez atsaistes. Nozares pievienotās vērtības un lauksaimniecības kultūru ražības pieaugums atpaliek no energoresursu izmantošanas pieauguma, tai pašā laikā nozīmīgi nepalielinās nozares radītā piesārņojuma slodze vidē. SEG izmešu apjoms 2003. – 2005. gadā stabilizējies.

EKONOMIKA

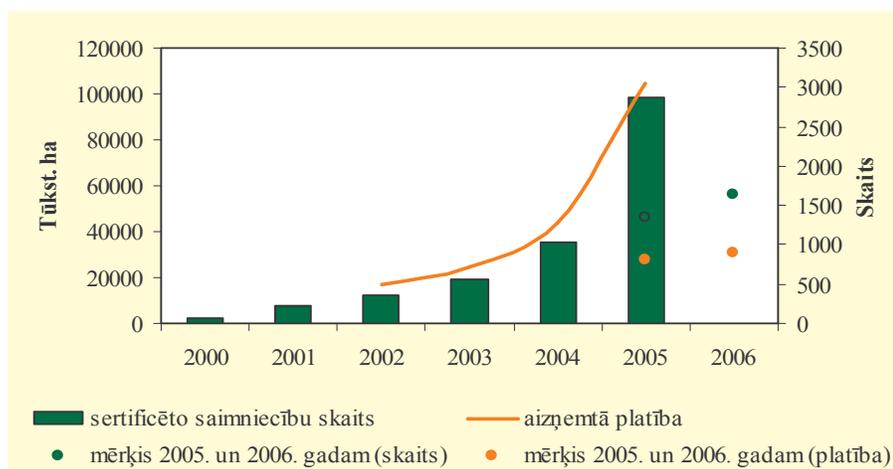
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVITĀTE

1. Veicināt vidi saudzējošu lauksaimniecību, palielinot bioloģiskās lauksaimniecības platību skaitu līdz 46 000 ha un 56 000 ha attiecīgi 2005. un 2006. gadā (Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programma 2003. – 2006. gadam, 2003);

2. Palielināt sertificēto saimniecību skaitu līdz 800 un 950 saimniecībām attiecīgi 2005. un 2006. gadā (Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības programma 2003. – 2006. gadam, 2003).

70. Bioloģiskās lauksaimniecības platības un sertificēto saimniecību skaits

70.1. attēls. Sertificēto bioloģisko saimniecību skaits un platības, tūkst. ha

Avots: Zemkopības ministrija

Bioloģiskajai lauksaimniecībai raksturīga daudznozaru ražošana. Piena lopkopības un graudkopības nozarēs ir lielākais bioloģiskās lauksaimniecības īpatsvars. Kopējais bioloģiski saražotās lauksaimniecības produkcijas apjoms ir salīdzinoši neliels – tikai ap 2 % no visa lauksaimniecības produkcijas kopapjoma.

2002. gadā bioloģiskās lauksaimniecības platības aizņēma tikai 0,7 % no kopējās LIZ, bet 2005. gadā tās palielinājās līdz 4,2 % (104235 ha).

Kopš 2002. gada ievērojami pieaudzis gan sertificēto bioloģisko saimniecību skaits, gan bioloģiski apsaimniekojamās platības, pārsniedzot 2005. un 2006. gadam noteiktos mērķus.

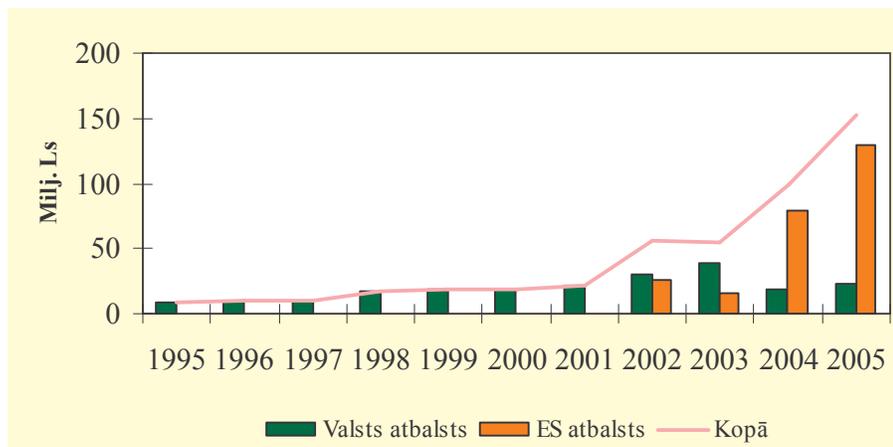
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVITĀTE

Sagatavot Latvijas lauksaimniecības sektoru darbībai Eiropas Savienības (ES) vienotajā koptirgus telpā, maksimāli izmantojot Kopējās lauksaimniecības politikas un strukturālo fondu iespējas un tos papildinot ar nacionālās politikas atbalstu (Lauksaimniecības pamatnostādnes 2003. – 2006. gadam, 2004).

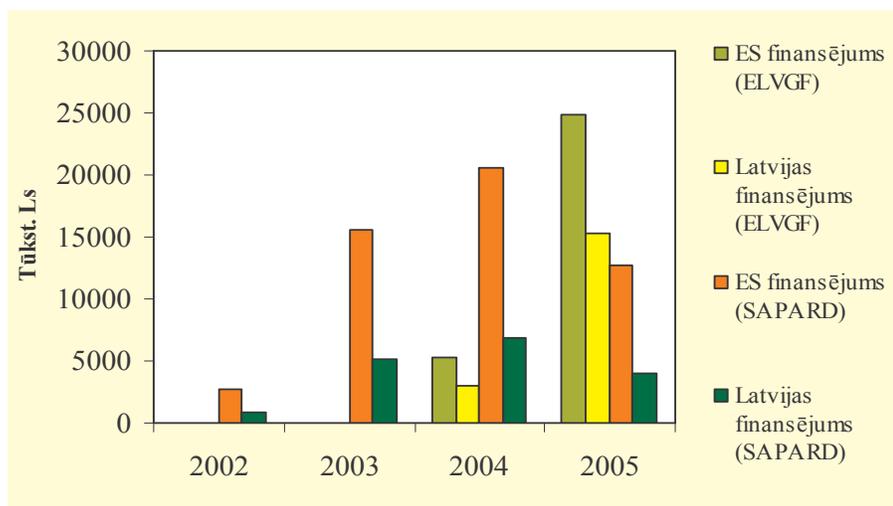
71. Finansiālais atbalsts (atbalsta maksājumi) lauksaimniecības attīstībai

71.1. attēls. Finansiālais atbalsts lauksaimniecības attīstībai, milj. Ls

Avots: Zemkopības ministrija

2005. gadā aptuveni 50 % no nacionālā atbalsta finansējuma izlietota lopkopības nozarei, par 28,8 % palielinājies atbalsts bioloģiskajai lauksaimniecībai, izglītībai, zinātnei un informācijas izplatīšanai, tirgus veicināšanai, lauksaimniecības zemju ielabošanas pasākumu realizēšanai. Krasi (par 87,4 %) samazinājies atbalsts augkopības nozarei, jo 2005. gadā programmā „Augkopība” vairs netika paredzēti tiešie atbalsta maksājumi par sējplatībām.

71.2. attēls. Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) izmaksātais finansējums¹ atbalsta pasākumiem un SAPARD programmas ietvaros izmaksātais finansējums Latvijā, tūkst. Ls

Avots: Lauku atbalsta dienests

¹ ELVGF finansējuma izlietojumā nav iekļauts finansējums mežsaimniecības attīstībai.

EKONOMIKA

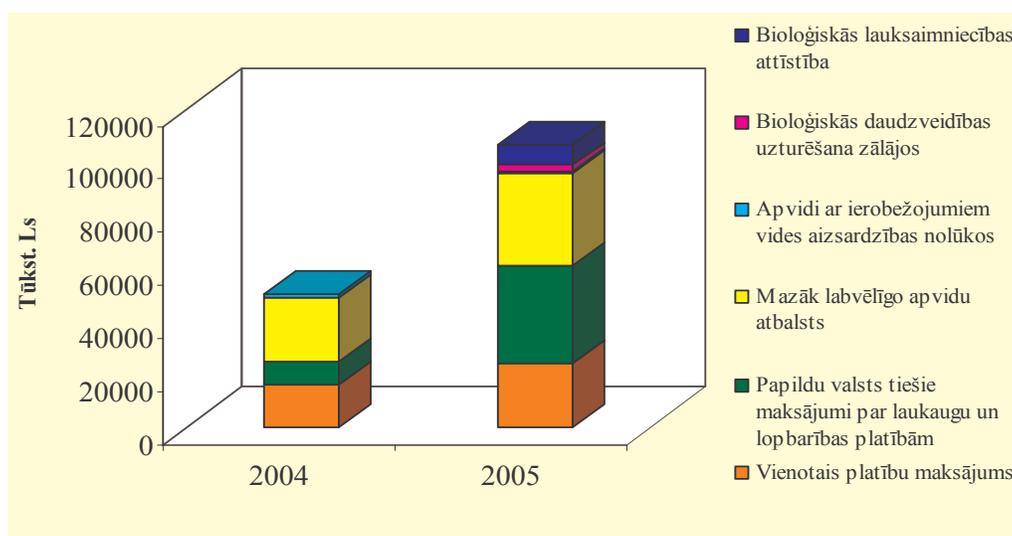
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVITĀTE

SAPARD programmas lielākā daļa (110) 2005. gadā realizēti programmā „Investīcijas lauksaimniecības uzņēmumos” un 77 projekti programmā „Lauku ekonomikas dažādošana”.

Salīdzinot ar 2004. gadu, Latvijai piešķirtais atbalsta maksājumu kopējais apjoms 2005. gadā pieaudzis 2,5 reizes, kā arī uzsākti vairāki papildu atbalsta maksājumi. Kopumā 2005. gadā bija iespējams pieteikties 16 dažādām atbalsta maksājumu programmām. 2005. gadā atsākti atbalsta maksājumi bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai – izmaksāti 7,56 milj. Ls, kā arī uzsākta atbalsta maksājumu programma „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”.

Salīdzinot ar 2004. gadu, 2005. gadā izmaksātie platību atbalsta maksājumi pieauguši par 54,1 %. Mazāk labvēlīgo apvidu atbalstam izmaksāja 34,69 milj. Ls (32,6 % no kopējā platību atbalsta maksājumu apjoma). Būtiski, par 76,1 % pieaudzis atbalsta maksājumu apjoms par laukaugu un lopbarības platībām.

71.3. attēls Platību atbalsta maksājumu sadalījums, tūkst. Ls

Avots: Lauku atbalsta dienests

2005. gada pieredze rāda, ka atbalsta maksājumi bijuši ne tikai papildu ienākumu avoti, bet arī stimuls lauksaimniecības veicināšanai un lauku vides attīstībai. Ņemot vērā, ka ES tiešie atbalsta maksājumi tiek ieviesti pakāpeniski, piemērojot procentuālo pieauguma likmi, vienotā platības maksājuma likme turpmāk katru gadu palielināsies, kas sekmēs ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu.

Gan nacionālo, gan ES atbalsta maksājumu programmas veicinājušas lauksaimniecības aktivitātes, to daudzveidības pieaugumu.

EKONOMIKA

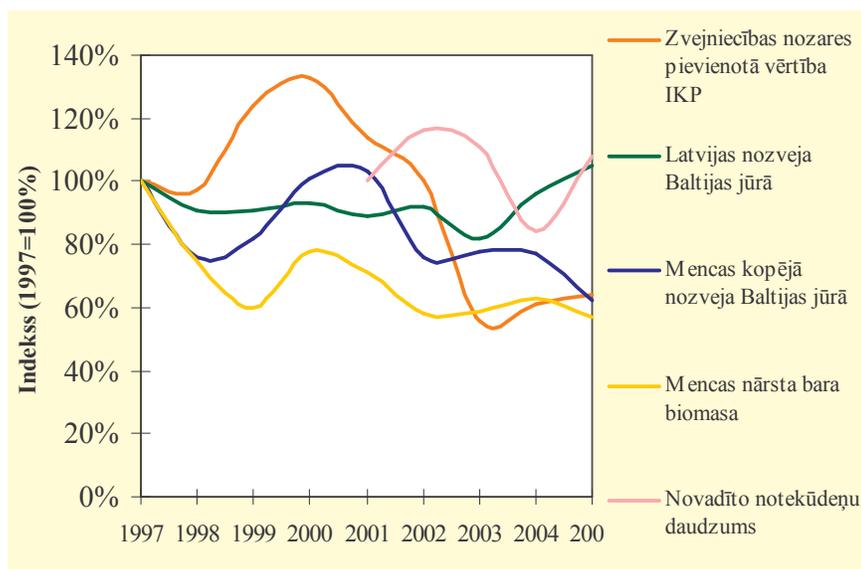
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

1. Latvijai jānodrošina stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Zvejniecības kā konkurētspējīgas un stabilas zivsaimniecības jomas attīstība, uzlabojot zvejas flotes ekonomisko dzīvotspēju un sabalansējot tās kapacitāti ar Latvijai pieejamiem zivju resursiem (Zivsaimniecības nozares Nacionālais stratēģiskais plāns 2007.-2013. g., 2006).

72. Zvejniecības ekoeffectivāte

72.1. attēls. Zvejniecības ekoeffectivāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100%)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Zivju resursu aģentūra

Zvejniecības pievienotā vērtība IKP 2000. – 2003. gadā samazinājusies par 69 %, sākot ar 2004. gadu vērojams neliels kāpums vidēji par 4,5 % gadā.

Pēc 2003. gada būtiski (par 23 %) palielinājusies Latvijas kopējā zivju nozveja Baltijas jūrā, 2005. gadā sasniedzot 105 %, kas ir augstākais rādītājs kopš 1995. gada.

Zvejniecības ekoeffectivātes izmaiņas ir bez atsaistes. Zvejniecības nozares attīstību būtiski ietekmē nozvejas apjomu dinamika Baltijas jūrā, kas atkarīga no piešķirto kvotu apjomiem. 2000. – 2003. gadā pievienotās vērtības kritums kopējā IKP saistīts ar nozvejas kvotu un apjomu samazināšanos tālējās zvejā.

EKONOMIKA

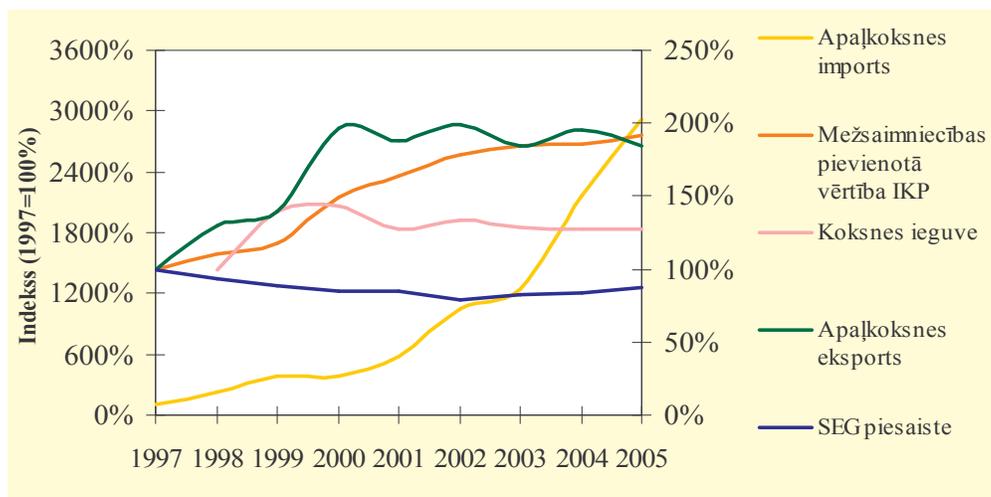
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

EKOEFECTIVĀTE

1. Latvijai jānodrošina stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Nodrošināt meža nozares ilgtspējīgu attīstību un rentabilitāti, ievērojot ekoloģiskos un sociālos nosacījumus, un dot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu (Latvijas Meža politika, 1998).

73. Mežsaimniecības ekoeffectivāte

73.1. attēls. Mežsaimniecības ekoeffectivāte, indekss % attiecībā pret 1997. gadu (100 %)

Avoti: Centrālā statistikas pārvalde; Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra; Valsts meža dienests; Zemkopības ministrija;

Mežsaimniecības nozarē būtiskas izmaiņas notikušas pēc 2000. gada, pievienotajai vērtībai IKP pieaugot par 43 %. Šajā laikā apalkoksnes imports pieaudzis 5 reizes. Importa pieauguma pamatā ir koksnes pārstrādes rūpniecības attīstība pie praktiski nemainīgiem koksnes ciršanas apjomiem. Apalkoku importā dominē zāģbaļķi, kuri Latvijā tiek pārstrādāti augstākas pievienotās vērtības produktos, tādējādi nodrošinot arī nozares kopējās pievienotās vērtības palielināšanos.

Apalkoksnes eksports kopš 2001. gada ir stabilizējies, un ikgadējās izmaiņas svārstās 11 % robežās.

Koksnes ieguve Latvijā kopš 1999. gada ir stabila ar nelielām izmaiņām 1 % robežās. Kopējo SEG izmešu piesaistes apjomi kopš 1997. gada ik gadu nedaudz samazinājās vidēji par 4,2 % gadā, taču pēc 2002. gada vērojama SEG izmešu piesaistes apjomu palielināšanās par vidēji 2,7 % gadā.

Mežsaimniecības attīstību raksturo ekoeffectivāte ar stingru atsaisti. Mežsaimniecībā vērojama ekonomiskā attīstība – palielinās nozares pievienotā vērtība, līdz ar to arī ražošanas apjomi, attīstās vietējā koksnes pārstrādes rūpniecība.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

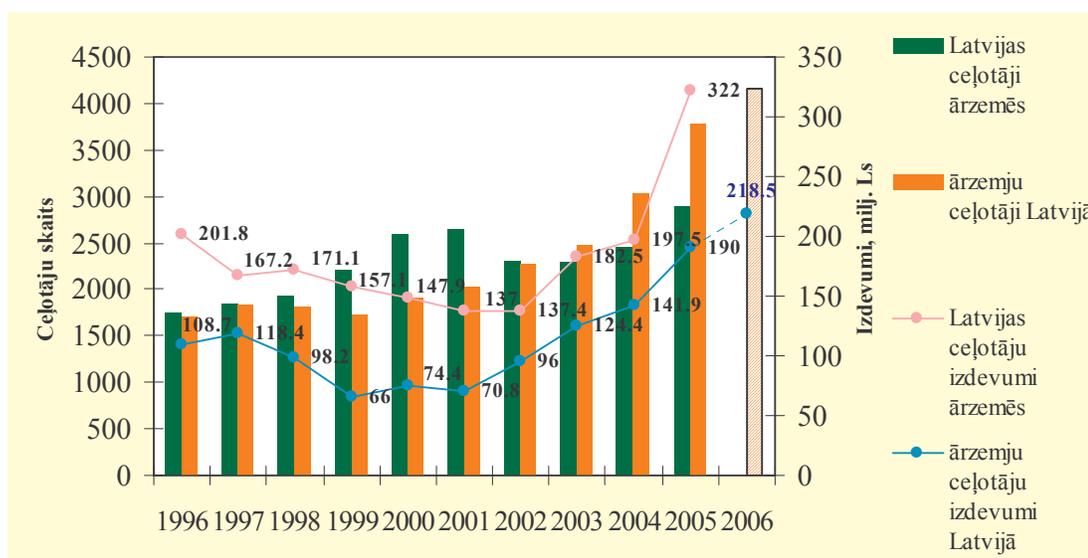
TŪRISMS

1. Attīstīt ienākošo tūrismu, tūrisma pakalpojumu eksportu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Veicināt Latvijas kā tūristu galamērķa atpazīstamību, palielinot Latvijas tūrisma tirgus daļu Latvijas tūrisma tirgos un panākot ceļotāju (tūristu) uz Latviju atkārtotu atgriešanos (Latvijas tūrisma attīstības politika 2004. – 2008. gadam).

74. Latvijas tūrisma pakalpojumu bilance

2006. gadā, salīdzinot ar 2005. gadu tūrisma nozarē bija plānots ienākumu no ārvalstu ceļotājiem palielinājums par 15 %, ārvalstu ceļotāju skaita pieaugums 10 % robežās.

74.1. attēls. Latvijas tūrisma pakalpojumu bilance (2006. gadam doti plānotie mērķi), ceļotāju skaits un izdevumi (milj. Ls)

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

2005. gadā tika reģistrēts lielākais robežu šķērsojošo Latvijas ceļotāju skaits kopš 1996. gada – 2894 tūkst. cilvēku, kas ir par 15,1 % vairāk nekā 2004. gadā. 2005. gadā Latvijas robežu šķērsoja par 19,6 % vairāk ārzemju ceļotāju nekā tika reģistrēts 2004. gadā. 2005. gadā ārzemju ceļojumu laikā Latvijas ceļotāji izdeva vidēji par 38,7 % vairāk naudas nekā 2004. gadā, savukārt ārzemju ceļotāji par 25,3 % vairāk, salīdzinot ar 2004. gadu.

Latviju apmeklējošo ārzemju tūristu struktūrā vērojamas visai lielas atšķirības starp dažādu valstu tūristiem pēc vidējiem diennakts izdevumiem un uzturēšanās ilguma Latvijā. Ceļotāju izdevumu apjoma pieaugumu ietekmējis galvenokārt ceļotāju skaita un uzturēšanās ilguma pieaugums. Ārzemju ceļotāji Latvijā tērē mazāk nekā Latvijas ceļotāji ārzemēs – 2005. gadā par 41 %. Kopumā situācija tūrisma nozarē strauji mainījies pēc iestāšanās ES – palielinājās Latvijas atpazīstamība, „vecajās ES dalībvalstīs” radās interese par saviem jaunajiem kaimiņiem.

Lai palielinātu tūrisma nozares ieguldījumu tautsaimniecībā līdz ar tūristu skaita pieaugumu, nepieciešams paldzināt arī tūristu uzturēšanās ilgumu un diennaktī izdoto naudas līdzekļu apjomu.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TŪRISMS

Kopš 2000. gada tūrisma nozarē vērojams straujš Latvijā ieceļojušo tūristu skaita pieaugums, nozare veiksmīgi attīstās.

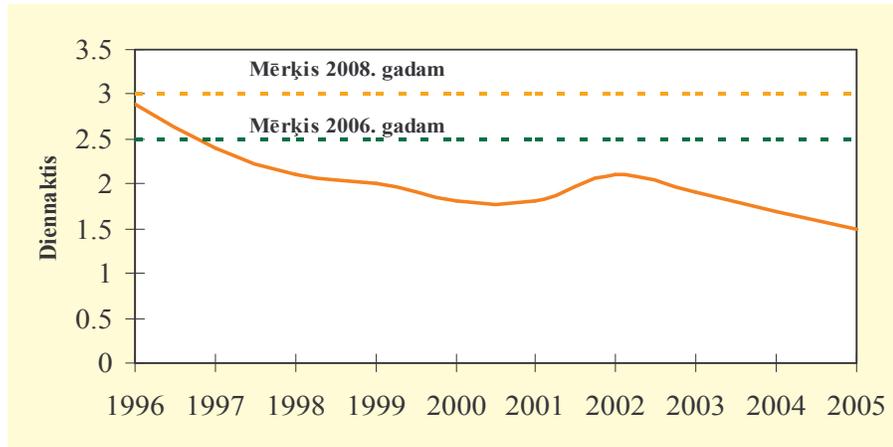
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TŪRISMS

1. Attīstīt ienākošo tūrismu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. Pagarināt ārvalstu ceļotāju uzturēšanās ilgumu valstī līdz 2.5 diennaktīm 2006. gadā un līdz 3 diennaktīm 2008. gadā (Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādnes, 2005; Latvijas tūrisma attīstības programma 2006-2008).

75. Ārvalstu ceļotāju vidējais uzturēšanās ilgums valstī

75.1. attēls. Ārvalstu ceļotāju vidējais uzturēšanās ilgums Latvijā, diennaktis

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Vērojama negatīva tendence – ārvalstu ceļotāju vidējais uzturēšanās ilgums Latvijā samazinās.

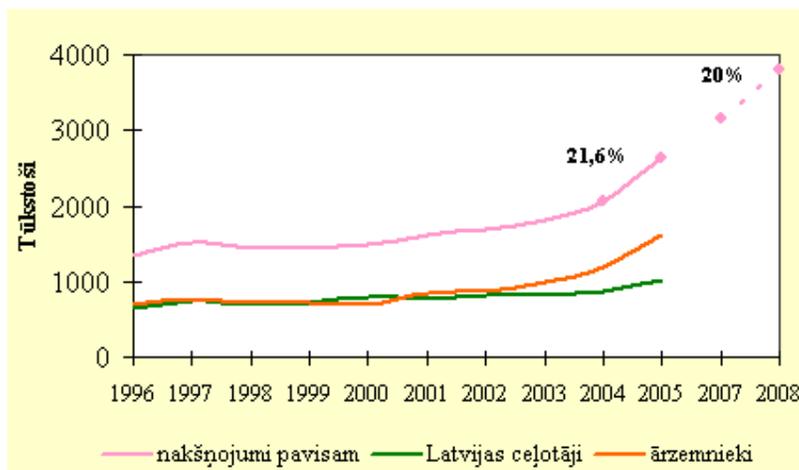
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TŪRISMS

1. *Attīstīt vietējo tūrismu* (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).
2. *Ceļotāju nakšņojumu skaita pieaugumam līdz 2008.gadam gada laikā jāsasniedz 20 %* (Latvijas tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam, 2006).

76. Nakšņojumu skaits tūrisma mītnēs

76.1. attēls. Nakšņojumu skaits tūrisma mītnēs 1996. – 2005. gadā¹, tūkstoši
Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, ceļotāju nakšņojumu skaits pieaudzis par 12,5 % 2004. gadā un 2005. gadā – par 21,6 %, bez tam ārzemju ceļotāju nakšņojumu skaits, salīdzinot ar 2004. gadu, pieaudzis par 25,6 %, bet Latvijas ceļotāju – par 15,3 %.

Nakšņojumu skaits viesnīcās kopš 1996. gada pieaudzis par 65 %. 2005. gadā būtiski pieauguši nakšņojumi viesu mājās, kempingos un jaunatnes tūrisma mītnēs, savukārt sanatorijās, pansionātos un kūrortviesnīcās nakšņojumi samazinājušies. Tas skaidrojams ar pašlaik valdošajām tendencēm Eiropā – pieaug īsu un biežu ceļojumu popularitāte, arvien straujāk attīstās pilsētas un darījumu tūrisms, pieaug vidējo un zemo cenu viesnīcu skaits.

Ceļotāju nakšņojumu skaits ik gadu palielinās un, pēdējā gadā pieaugums pārsniedz 20 %. Šādas pozitīvas attīstības tendences galvenokārt saistītas ar ceļotāju, īpaši ārvalstnieku, straujo pieaugumu pēc Latvijas iestāšanās ES.

¹ 2007. un 2008.gadam doti noteiktie attīstības mērķi.

EKONOMIKA

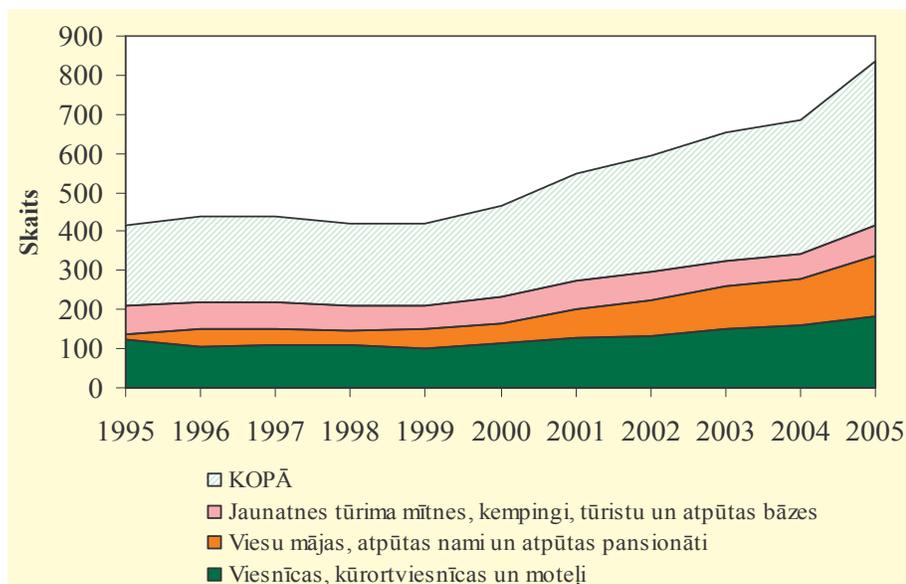
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TŪRISMS

1. Veicināt tūrisma uzņēmējdarbību un starptautisko sadarbību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Veicināt tūrisma komercdarbības attīstību, panākot līdzsvarotu un tūrisma pieprasījumam atbilstošu tūrisma infrastruktūras, tūrisma pakalpojumu un tūrisma produktu attīstību (Latvijas tūrisma attīstības programma 2006. – 2008. gadam 2006).

77. Tūrisma pakalpojumu sniedzēju skaits

77.1. attēls. Tūrisma pakalpojumu sniedzēju skaita dinamika 1995. – 2005. gadā

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Tūrisma pakalpojumu sniedzēju skaits 2005. gadā, salīdzinot ar 2004. gadu, pieaudzis par 17,9 %. Pēc 2001. gada ievērojami pieaudzis viesu māju un atpūtas namu pakalpojumu sniedzēju skaits. 2005. gadā Latvijā reģistrēti 156 pakalpojumu sniedzēji, kas ir par 93,6 % vairāk nekā 1995. gadā un par 25 % vairāk, salīdzinot ar 2004. gadu. Nedaudz (par 7,4 %) 2005. gadā palielinājies jaunatnes tūrisma mītnu, kempingu un atpūtas bāzu pakalpojumu sniedzēju skaits.

Arvien pieaugošais Latvijas un ārvalstu ceļotāju skaits veicinājis tūrisma pakalpojumu sniedzēju skaita pieaugumu pēdējos gados. Visstraujāk palielinājies viesu māju un atpūtas namu skaits, kas liecina par lauku tūrisma straujo attīstību.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TRANSPORTS

1. Optimizēt ražošanas struktūru, lai samazinātu kravas transporta apjomu (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Pārvadājumu kustības drošības, saglabātības un efektivitātes paaugstināšana, maksimāli izmantojot visus pieejamos resursus un iespējas, radīt drošu, ekonomiski efektīvu kravas transportēšanas sistēmu (Transporta attīstības nacionālā programma 2000.-2006.gadam).

78. Satiksmes intensitāte uz valsts galvenajiem autoceļiem

Vidējais Latvijas autoceļu tīkla blīvums ir 1,077 km uz 1 km², ko var uzskatīt par pietiekamu, ņemot vērā iedzīvotāju skaitu un teritorijas lielumu. Latvijā ir skaidri izteikts autoceļu pamattīkls, kas aptver gandrīz visus valsts galvenos autoceļus un ir identificēts kā Eiropas transporta tīkls (TEN), un pārējo jeb TEN tīklā neiekļauto autoceļu tīkls, kas nodrošina sasaisti ar TEN tīklu.

LATVIJA

Gada vidējā satiksmes intensitāte - 2005.gads
valsts galvenie autoceļi

78.1. attēls. Satiksmes intensitāte uz valsts galvenajiem autoceļiem, automašīnas dienaktī

Avots: VAS „Latvijas Valsts ceļi”

Valsts galveno autoceļu un pilsētu maģistrālo ielu caurlaides spēja vairumā gadījumu ir pietiekama, tomēr daudzās vietās tā tuvojas maksimāli iespējamajai. Lielākajās pilsētās vislielākās problēmas jau šodien sagādā vairāklīmeņu šķērsojumu trūkums un nerekonstruētie krustojumi vienā līmenī, nav nodrošināta inteliģenta satiksmes regulēšanas sistēma, kas liek autobraucējiem arvien vairāk zaudēt laiku satiksmes sastrēgumos. Valstī ir ievērojams skaits vienlīmeņa dzelzceļa pārbrauktuvju ar augstu automašīnu un vilcienu satiksmes intensitāti, kas pazemina satiksmes drošību un paildzina autotransporta kustības laiku.

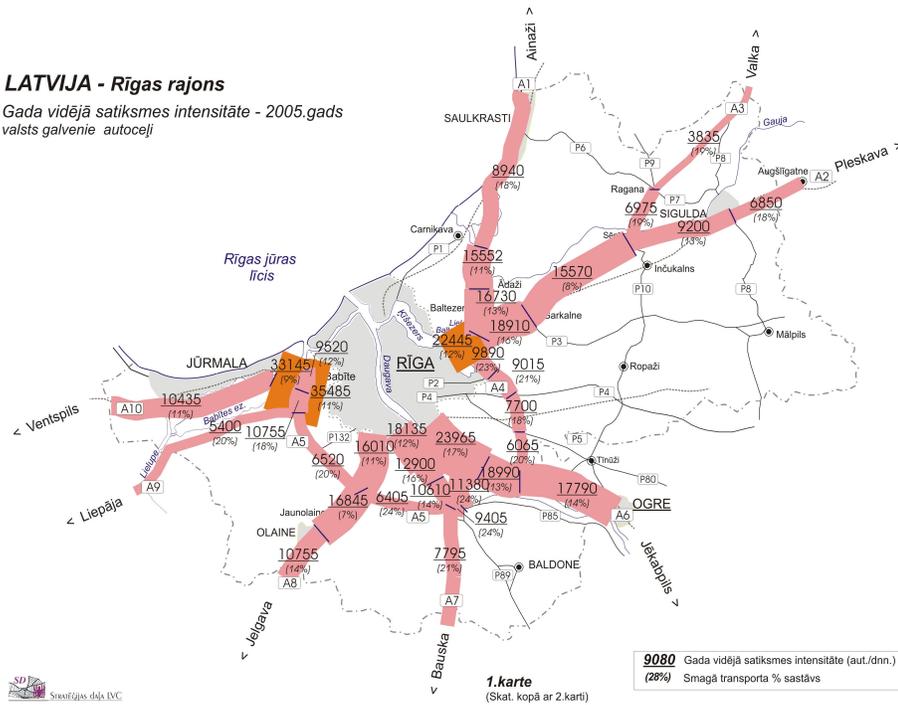
EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TRANSPORTS

LATVIJA - Rīgas rajons

Gada vidējā satiksmes intensitāte - 2005.gads
valsts galvenie autoceļi

78.2. attēls. Satiksmes intensitāte Rīgas rajonā, automašīnas diennaktī
Avots: VAS „Latvijas Valsts ceļi”

Strauji palielinoties autotransporta plūsmai, Rīgā ir nepietiekams Daugavas šķērsojumu skaits. Tā rezultātā rodas satiksmes sastrēgumi uz tiltiem, būtiski ietekmējot transporta plūsmas ne tikai Rīgā, bet arī ārpus tās.

Vislielākā satiksmes intensitāte reģistrēta galvaspilsētas Rīgas maģistrālajās ielās un uz valsts galvenajiem autoceļiem Rīgas pieejās. Nozīmīgākais satiksmes intensitātes pieaugums tuvākajos gados paredzams uz valsts galvenajiem autoceļiem, kas var sasniegt 4 – 7 % gadā, bet uz pārējiem ceļiem 2 – 3 % gadā. Straujāks intensitātes pieaugums paredzams lielo pilsētu tuvumā.

EKONOMIKA

RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

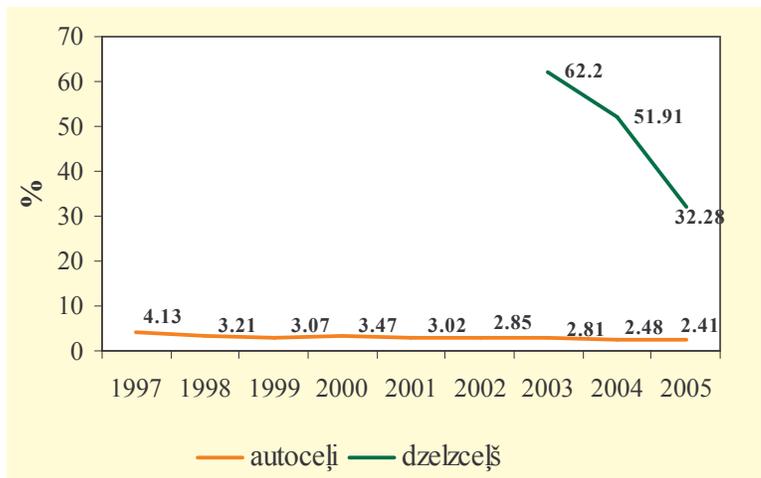
TRANSPORTS

1. Paaugstināt kravu un pasažieru pārvadājumu drošību (Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, 2002).

2. Pārvadājumu kustības drošības, saglabātības un efektivitātes paaugstināšana, maksimāli izmantojot visus pieejamos resursus un iespējas, radīt drošu, ekonomiski efektīvu kravu transportēšanas sistēmu (Transporta attīstības nacionālā programma 2000.-2006.gadam, 1995)

79. Bīstamo kravu pārvadājumu īpatsvars

Pasaules industrializācijas procesā vērojams krass tādu kravu pieaugums, kas satur vielas, kas, izklūstot ārpus iepakojuma, rada draudus cilvēku veselībai un apkārtējai videi, t.s. bīstamās kravas. Negadījumi ar bīstamām kravām ir reti, taču katrs no tiem var radīt nopietnas sekas. Tādēļ svarīgākais uzdevums ir garantēt sabiedrības drošību bīstamo kravu pārvadājumu laikā. Bīstamo kravu pārvadājumi ir viena no starptautiski visstingrāk regulētajām transporta nozarēm.

79.1. attēls. Dzelzceļa un autoceļu pārvadājumos pārvadāto bīstamo kravu īpatsvars no kopējā kravu apjoma, %

Avots: Centrālā statistikas pārvalde

Lai gan kopējie kravu pārvadājumu apjomi pieaug, vērojams bīstamo kravu pārvadājumu apjoma kritums. 2005. gadā pa dzelzceļu pārvadāto bīstamo kravu apjomi samazinājušies par gandrīz 30 %, salīdzinot ar 2003. gadu. Pārvadājumos pa autoceļiem pārvadā vidēji 3 % no kopējā bīstamo kravu apjoma.

Galveno transporta veidu, īpaši dzelzceļa, kopējā kravu pārvadājumu bilancē Latvijā bīstamo kravu pārvadājumu īpatsvars samazinās.

EKONOMIKA

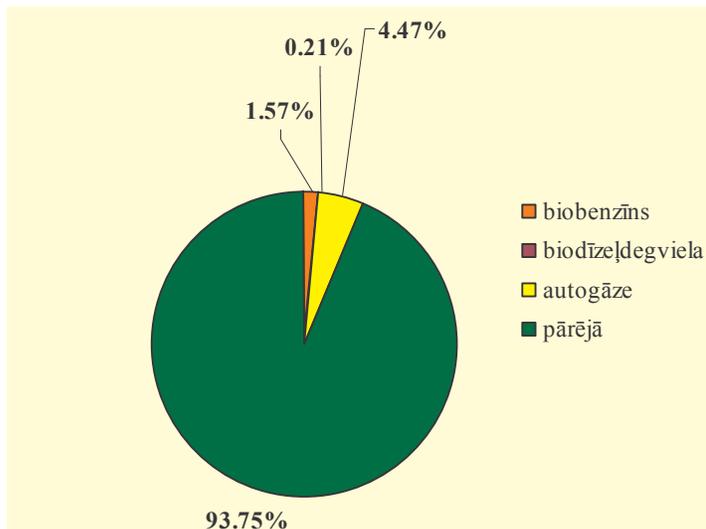
RAŽOŠANA UN PATĒRIŅŠ

TRANSPORTS

Līdz 2010. gadam nodrošināt biodegvielas īpatsvaru 5,75% no kopējā sauszemes transportā izmantotās degvielas energoietilpības. (Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016.gadam. Projekts, 2006).

80. Atjaunojamo un videi draudzīgo degvielu patēriņa īpatsvars transporta nozarē

Biodegvielu, kas iegūtas no lauksaimniecības kultūraugiem un citām organiskām vielām, izmantošana transportam rada vairākas priekšrocības, tai skaitā samazinās transporta ogļskābās gāzes (CO₂) izmešu pieaugums. Samazinot naftas degvielas izmantošanu, no kā atkarīgi 98 % transporta līdzekļu, palielinās degvielas piegādes drošība. Turklāt ES lauku apvidos tādējādi tiek nodrošināti alternatīvi ienākumu avoti.

80.1. attēls. Videi draudzīgas degvielas īpatsvars kopējā degvielas patēriņa bilancē, %

Avots: Ekonomikas ministrija

2005. gadā biodegviela veidoja 1,6 % no realizētās degvielas. Lai sasniegtu 2010. gada mērķi, jāpatērē aptuveni 75 000 tonnu biodegvielas, tai skaitā 32 000 tonnu bioetanola un 43 000 tonnu biodīzeļdegvielas. Tuvākajā laikā Latvijā iecerēts izveidot vairākas biodīzeļa degvielas ražotnes. Elejas pusē plāno būvēt rūpnīcu ar jaudu 80 000 tonnu gadā, Ventspilī plāno rūpnīcu ar jaudu 100 000 tonnu, bet SIA „Man-Tess” plānotās ražotnes jauda Rīgā varētu sasniegt 200 000 tonnu. Lielākā daļa šīs degvielas paredzēta eksportam. Lai veicinātu biodegvielas ražošanu un izmantošanu, valstī tiek realizēti dažādi atbalsta pasākumi, tai skaitā finansiālais atbalsts, nodokļu atvieglojumi (akcīzes nodoklis).

Biodegvielu pielietojums pašlaik ir visai neliels. Īstenojot pašreizējo normatīvo aktu prasības, plānots šo degvielu patēriņa pieaugums, kas labvēlīgi ietekmēs vides kvalitāti, kā arī nozares attīstību.